

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΜΠΑΝΑ

9 69 ΠΔΒ
Καμπαρὰ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
824

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.
ΛΕΚΚΑ 25 - ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

9 69 7AB
Κατωιάς (9)

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΜΠΑΝΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΚΑΙ

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

(ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ)

ΓΙΑ ΤΗΝ Γ' Δ' Ε' ΚΑΙ ΣΤ' ΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Σύμφωνα με την επίσημη Νεοελληνική Γραμματική Ο. Ε. Σ. Β. και την τελευταία προκήρυξη του Υπουργ. Παιδείας για τη συγγραφή Αναγνώστικων Δημοτ. Σχολείων.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
Κωδ. Κατωιάς
2628

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο. Ε.
ΛΕΚΚΑ 25 - ΑΘΗΝΑΙ

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα ἔχουν ἐδῶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως

* Ἀπογορεύεται ἡ μίμησις καὶ ἡ δημοσίευσσις ἀποσπασμάτων ἐκ τοῦ παρόντος βιβλίου ὡς καὶ αἱ κυριώτεραι τροποποιήσεις, ἀναφερόμεναι εἰς τὸν πρόλογον τῆς παρούσης ἐκδόσεως.

Copyright 1960

ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο. Ε.

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Τὸ βιβλίον τοῦτο ποὺ παραδίνομε στὴν κυκλοφορία, περιλαμβάνει τὴ διδακτέα ὕλη τῆς Νεοελληνικῆς μας γλώσσας, τῆς Δημοτικῆς, καὶ εἶναι γραμμένον σύμφωνα μὲ τὴν ἐπίσημη Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ τοῦ Κράτους. Γιὰ νὰ εἶναι ὁμοῦς σύμφωνα καὶ μὲ τὴν τελευταία προκήρυξι τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας γιὰ τὴ συγγραφὴ τῶν ἀναγνωστικῶν καὶ βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἐκάναμε ἐλαφρῆς τροποποιήσεις, ἰδίως, στὴ γραπτὴ παράστασι μερικῶν λέξεων.

Μὲ τίς τροποποιήσεις αὐτὲς ποὺ ἀφοροῦν τὰ δίχρονα τῆς παραληγοῦσης, τῶν ὀνομάτων καὶ ποὺ ἀναφέρονται στὰ κεφάλαια 24 § 7 (διὰ τὰ ἀρσενικά), 26 § 3 καὶ 4 (διὰ τὰ θηλυκά) καὶ 28 § 6 (διὰ τὰ οὐδέτερα) ἢ δημοτικὴ γλῶσσα παύει πιά νὰ ἔρχεται σὲ βασικὴ ἀντίθεσι μὲ τὴν ἀπλῆ καθαρεύουσα καὶ ἀρχίζει ἓνα γόνιμο στάδιο ἀνταλλαγῶν μὲ τὴ διοχέτευσί* γλωσσικῶν στοιχείων ἀπ' τὴν ἀπλῆ καθαρεύουσα στὸ χῶρον τῆς Δημοτικῆς ἢ καὶ ἀντίστροφα. Ἐπομένως ἐνῶ τὸ βιβλίον ὑποβοηθεῖ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀπλῆς καθαρεύουσας ποὺ διδάσκεται στὶς ἀνώτερες τάξεις, τυποποιεῖ καὶ τὴν κοινὴ Νεοελληνικὴ γλῶσσα ὅπως πρέπει νὰ ὀμιλεῖται σ' ὅλα τὰ διαμερίσματα τῆς Ἑλλάδος, ὥστε νὰ λείπουν οἱ γνωστοὶ ιδιωτισμοί. Ἔτσι ἡ μητρικὴ γλῶσσα θ' ἀκολουθῆ πιά τὴ γραμματικὴ τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς μας γλώσσας, τῆς Δημοτικῆς.

*Ἐχοντας ὅπ' ὄψει τὰ παραπάνω ἐγράψαμε τὴ Γραμματικὴ τούτη μὲ τὴ βεβαιότητα, τὴν πλήρη βεβαιότητα, ὅτι παραδίνομε στὴ Στοιχειώδη Παιδεία τὸ πῶς συγχρονισμένον γλωσσικὸν βοήθημα. Μὲ τὴν κατάταξι τῆς διδακτέας ὕλης σὲ κεφάλαια, κατὰ τὸ πρόγραμμα, καὶ μὲ τρόπο ἀπλὸν καὶ

εὐκολονόητο, οἱ μαθηταὶ ἀποκτοῦν τὴ δυνατότητα τῆς ὀρθῆς ὀπτικῆς καὶ ἀκουστικῆς παραστάσεως ἀμέτρητων λέξεων καὶ ἐξοικειώνονται εὐκόλα μὲν διὰ τὰ πεζὰ καὶ ποιητικὰ κείμενα τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. Ἐπιπλέον εἶναι εὐχερέστερη ἡ ἐφαρμογὴ τῶν Γραμματικῶν κανόνων στὸ ἀναγνωστικὸ γιὰ τὴ βαθύτερη κατανόησι τούτων.

Ἡ γραμματικὴ ὕλη, χωρισμένη σὲ 107 κεφάλαια, ἔχει διαρθρωθῆ μεθοδικώτατα καὶ μὲ χαρακτηριστικὴ σαφήνεια. Οἱ σύγχρονες ψυχαγωγικὲς καὶ διδακτικὲς ἀπαιτήσεις, ἐπιπλέον βασικὸς καὶ θεμελιώδης καθοδηγητικὸς παράγοντας στὴ συγγραφὴ τῆς ἐργασίας μας αὐτῆς.

Ἐξ ἄλλου ἡ ὠραία εἰκονογράφησις καὶ τὰ παρατιθέμενα κείμενα τῶν ἀσκήσεων, γιὰ τὴν ἐφαρμογὴν, παρμένα ἀπὸ τὰ ζωηρὰ διαφέροντα τοῦ βιομαθηματικῶν κύκλου τῶν παιδιῶν, ἐξασφαλίζουν σίγουρο διδακτικὸ ἀποτέλεσμα καὶ ταυτόχρονα καταδεικνύουν ὅτι μεθοδικὰ κινούμεθα μέσα στὸ χῶρο τῆς Νέας Ἀγωγῆς.

Πρὶν κλείσωμε τὸν πρόλογό μας, δὲν παραλείπομε νὰ ὑπογραμμίσωμε πὼς ἡ Γραμματικὴ μας τούτη, ὅπως ἔχει ὀλοκληρωθῆ, δὲν εἶναι ἀπαράιτητη μόνον γιὰ τὸ Μαθητικόσμο τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς μεγάλους ποὺ θέλει καὶ πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὴ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὴ Δημοτικὴν, στὴν πῶς τέλεια καὶ ἀπλή μορφὴ τῆς.

Ἰω. Καμπανᾶς

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΚΑΙ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

(ΛΗΜΟΤΙΚΗΣ)

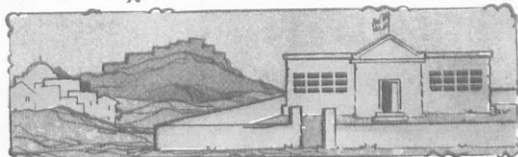
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. Προτάσεις και λέξεις

1. Τò καλοκαίρι πέρασε.

2. Άνοιξαν πάλι τὰ σχολεία.

3. Πρώτοι εγγράφηκαν ό Νίκος με τόν Πέτρο.

4. Καί τὰ δυό παιδιά φοιτοῦν στήν τετάρτη τάξη.

Έδω έκφράζονται τέσσερεις σκέψεις διάφορες: Ἡ πρώτη σκέψις μᾶς λέει γιά τò καλοκαίρι. Ἡ δεύτερη γιά τα σχολεία. Ἡ τρίτη γιά τò Νίκο καί τόν Πέτρο. Κι ἡ τετάρτη καί γιά τὰ δυό παιδιά.

Ἡ έκφρασις μιᾶς τελείας σκέψεως, λέγεται πρότασις.

Στò τέλος τῶν προτάσεων, ἐκεί πού τελειώνει τò νόημα, βάζομε τελεία.

"Ας ιδούμε τώρα μιὰ - μιὰ τις προτάσεις.

"Η πρώτη πρότασις ἔχει τρεῖς φωνές :

Τὸ — καλοκαῖρι — πέρασε.

"Η δεύτερη πρότασις ἔχει τέσσερις φωνές :

"Ανοιξαν — πάλι — τὰ — σχολεῖα.

Οἱ φωνές ποὺ κάνουν τις προτάσεις, λέγονται **λέξεις** ἢ **λόγια**.

Πόσες λέξεις ἔχει ἡ τρίτη πρότασις; Καὶ ἡ τετάρτη;

Σχημάτισε καὶ σὺ ἀπὸ μιὰ ἢ καὶ περισσότερες προτάσεις μὲ τις λέξεις: **πέννα, βιβλίο, τοῖχος, σπίτι, πατέρας, μητέρα, γάτα, σκύλος.**

"Ασκήσις 1. Νὰ γράψης στὸ τετράδιο τῶν ἀσκήσεων πέντε προτάσεις καὶ νὰ χωρίσῃς τις λέξεις μὲ παύλα, ὅπως καὶ παραπάνω.

2. Συλλαβές

"Α—νοι—ξαν πάλι τὰ σχο—λεῖ—α.

"Η πρώτη λέξις ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς μικρότερες φωνές: **"Α—νοι—ξαν.**

"Η δεύτερη λέξις ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μικρότερες φωνές: **πάλι.**

Οἱ μικρότερες φωνές, ποὺ κάνουν τις λέξεις, λέγονται **συλλαβές**.

"Η λέξις ποὺ ἔχει μιὰ συλλαβή, λέγεται **μονοσύλλαβος**: **νά, θά, φῶς.** "Όταν ἔχη δύο συλλαβές, λέγεται **δισύλλαβος**: **πό-νος, μά-τι.** "Όταν ἔχη τρεῖς συλλαβές, λέγεται **τρिसύλλαβος**: **μη-τέ-ρα, ἔ-μα-θα.** Καὶ ὅταν ἔχη περισσότερες ἀπὸ τρεῖς συλλαβές, λέγεται **πολυσύλλαβος**: **πα-τώ-μα-τα, αὐ-το-κί-νη-το, με-λα-νο-δο-χεῖ-ο.**

Μη

—

τέ

—

ρα

προπαραλήγουσα

παραλήγουσα

λήγουσα

Σὲ κάθε λέξι ἡ τελευταία συλλαβή της λέγεται **λήγουσα**.

"Η δεύτερη συλλαβή, ἀπὸ τὸ τέλος, λέγεται **παραλήγουσα** κι ἡ τρίτη, ἀπὸ τὸ τέλος, λέγεται **προπαραλήγουσα**.

"Ασκήσεις 2. Νά γράψης στο τετράδιο των ασκήσεων από όκτώ λέξεις, πού νά εἶναι:

Μονοσύλλαβες . . . . .
Δισύλλαβες . . . . .
Τρισύλλαβες . . . . .
Πολυσύλλαβες . . . . .

3. Φθόγγοι καί γράμματα

Τὸ κα-λο-καῖ-ρι πέ-ρα-σε

Τ.ὸ κ.α.λ.ο.κ.α.ῖ.ρ.ι π.έ.ρ.α.σ.ε

Ἄναλύομε τὴν πρώτη συλλαβὴ τῆς δευτέρας λέξεως: κα. Παρατηροῦμε ὅτι ἔγινε ἀπὸ δύο ἀπλές φωνές. Τῆ φωνῆ κ καί τῆ φωνῆ α. Ἡ δεύτερη συλλαβή, λο, ἔγινε κι αὐτὴ ἀπὸ δύο ἀπλές φωνές: λ.ο. Ἡ τρίτη συλλαβὴ ἔγινε ἀπὸ τρεῖς ἀπλές φωνές: κ.α.ῖ. Καί ἡ τετάρτη συλλαβὴ ἔγινε ἀπὸ δύο ἀπλές φωνές: ρ.ι.

Οἱ ἀπλές φωνές, πού κάνουν τῖς συλλαβές, λέγονται **φθόγγοι**.

Οἱ φθόγγοι στὴ γραφὴ παριστάνονται μὲ ὠρισμένα σημάδια πού λέγονται **γράμματα**.

Οἱ ἀπλοὶ φθόγγοι, αὐτοὶ δηλαδή πού γράφονται μ' ἓνα γράμμα εἶναι 21: (α), (β), (γ), (δ), (ε), (ζ), (θ), (ι), (κ), (λ), (μ), (ν), (ξ), (ο), (π), (ρ), (σ), (τ), (φ), (χ), (ψ). Ἐπὶ αὐτοὺς ὁ φθόγγος (ι) παριστάνεται καί μὲ ἄλλα δύο γράμματα τὸ η καί τὸ υ' καί ὁ φθόγγος (ο) καί μὲ τὸ γράμμα (ω).

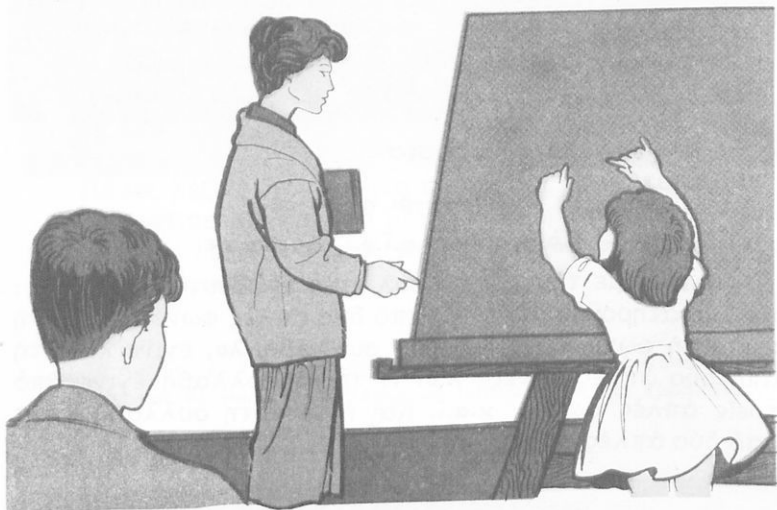
Ἐπομένως ὄλα - ὄλα τὰ γράμματα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας εἶναι 24. Ἄς τὰ ἐπαναλάβωμε:

α) Μικρά:	α ἄλφα	η ἦτα	ν νι	τ τὰ (ταῦ)
	β βῆτα	θ θῆτα	ξ ξι	υ ὕψιλον
	γ γάμμα	ι γιώτα	ο ὄμικρο	φ φι
	δ δέλτα	κ κάππα	π πῖ	χ χῖ
	ε ἔψιλο	λ λάμδα	ρ ρὸ	ψ ψῖ
	ζ ζῆτα	μ μι	σ σίγμα	ω ὠμέγα

β) Μεγάλα ἢ Κεφαλαῖα: Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ζ, Η, Θ, Ι, Κ, Λ, Μ, Ν, Ξ, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ, Υ, Φ, Χ, Ψ, Ω.

"Ασκήσεις 3. Νά μάθης καλά τὸ ἑλληνικὸ ἀλφάβητο.

4. Φωνήεντα και σύμφωνα

Νά σηκωθῆ ἓνα παιδί καί νά γράψῃ στὸν πίνακα τὰ 24 γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. Κατόπιν νά λήξῃ ἓνα-ἓνα γράμμα καί σ' ὅποιο ἔχει δυνατὴ φωνή νά βάζῃ κάτω μιὰ γραμμούλα. Μὲ τὸν τρόπο τοῦτο ξεχωρίζονται ἑπτὰ γράμματα: α, ε, η, ι, ο, υ, ω.

Τὰ γράμματα αὐτά, ἐπειδὴ ἔχουν δυνατὴ φωνή, λέγονται **φωνήεντα**.

Τ' ἄλλα... 17: β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, καὶ ψ, ἔχουν ἀδύνατη φωνή καὶ λέγονται **σύμφωνα**.

Τὰ φωνήεντα κάνουν καὶ μόνα τους συλλαβή: ἄ-έρας, ὦ-ρα.

Τὰ σύμφωνα προφέρονται μόνο μὲ φωνήεντα: μη-τέ-ρα, πό-νος.

Γὰ φωνήεντα η καὶ ω λέγονται **μακρά**, τὸ ε καὶ ο **βραχέα** καὶ τὸ α, ι καὶ υ **δίχρονα**.

Ἐσκῆσις 4. Ἀντίγραψε τίς παρακάτω λέξεις καὶ βάλῃ κάτω στὰ μακρόχρονα φωνήεντ' ἓνα μ, στὰ βραχύχρονα β καὶ στὰ δίχρονα δ.

Χώ-ρα, Ἐλέ-νη, πί-νω, φω-νή, ὕ-στε-ρα, φύλ-λο, γρα-φή, πη-γή.

Ἐσκῆσις 5. Γράψε ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως 3 λέξεις νά ἔχουν μόνο μακρὰ φωνήεντα, 3 νά ἔχουν μόνο βραχέα καὶ 3 νά ἔχουν μόνο δίχρονα.

5. Δίφθογγοι ἢ διψηφα φωνήεντα

Ἡ Μαίρη εἶναι ἡ καλύτερη μαθήτρια τῆς τάξεως. Ὅλοι οἱ συμμαθητὲς καὶ οἱ συμμαθήτριες τὴν ἐκτιμοῦν γιατί εἶναι καὶ πολὺ εὐγενική. Μιὰ ἡμέρα ἐχάρισε σ' αὐτὴν τὴν μαθήτρια, πού υἰοθέτησε ὁ θεῖος τῆς, ἕνα κουτί χρώματα. Ἀπὸ τὴν καλὴ πρᾶξι τῆς Μαίρης πρὸ πολὺ εὐχαριστήθηκε ὁ δάσκαλος καὶ τῆς λέει:

«Νὰ ἔχῃς παιδί μου τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ».

αι — ει — οι — ου — ευ — αυ — υι

Οἱ συνδυασμοὶ ἀπὸ δυὸ φωνήεντα, ὅταν προφέρωνται μαζύ, λέγονται **δίφθογγοι ἢ διψηφα φωνήεντα**.

Οἱ δίφθογγοι εἶναι ἑφτά: τὸ **αι** πού προφέρεται ὅπως τὸ **ε**, τὸ **ει**, **οι**, **υι** πού προφέρονται ὅπως τὸ **ι**, τὸ **αυ**, τὸ **ευ** καὶ τὸ **ου**.

Τὸ **αυ** καὶ τὸ **ευ** ἔχουν διπλῆ προφορά: **αβ**, **εβ**, (αὔριο φεύγω) καὶ **αφ**, **εφ** (αὐτὸς εὐχέθηκε).

Γιατρός,

γυαλί,

δουλειά,

κάποιοι,

ποιούς.

Οἱ συνδυασμοὶ **ι**, **υ**, **ει** καὶ **οι** ἂν βρεθοῦν μπροστὰ ἀπὸ ἄλλο φωνῆεν ἢ δίφθογγο, προφέρονται σὲ μιὰ συλλαβή.

Οἱ τελευταῖοι συνδυασμοὶ λέγονται **καταχρηστικοὶ δίφθογγοι**.

Ἄσκησις 6. Ἄνοιξε τὸ ἀναγνωστικὸ σου καὶ γράψε ὄσες λέξεις ἔχουν δίφθογγο.

Ἄσκησις 7. Ἀντίγραψε στὸ τετράδιο τῶν ἀσκήσεων τίς παρακάτω προτάσεις. Ὑστερα νὰ βάζῃς παύλα — κάτω στοὺς δίφθογγους καὶ καμπύλη — κάτω στοὺς καταχρηστικούς δίφθογγους

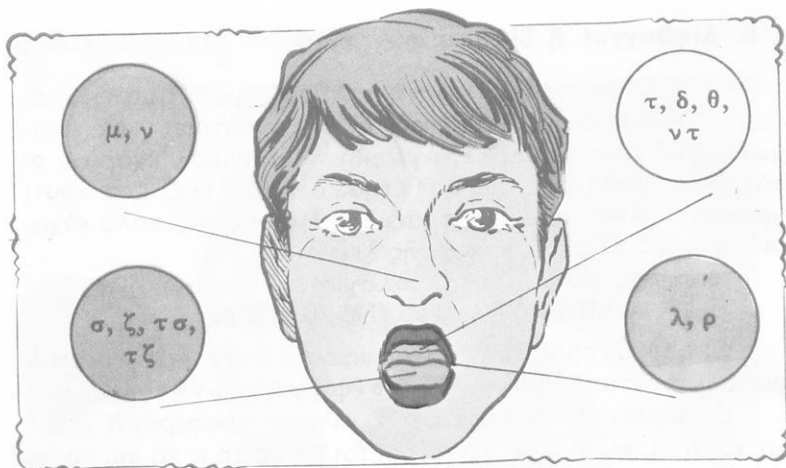
Οἱ μαθητὲς τοῦ σχολείου αὐριο πηγαίνουν ἐκδρομὴ μὲ τὸ αὐτοκίνητο τῆς συγκοινωνίας. Θὰ πᾶνε στὰ περιβόλια τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ. Ἡ Καίτη ζήτησε τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸ δάσκαλό τῆς νὰ πάρῃ καὶ τὴν μητέρα τῆς μὲ τὸ μικρὸ ἀδελφάκι τῆς, τὸν Κωστάκη.

Ἄσκησις 8. Γράψε 3 λέξεις πού τὸ **ευ** νὰ προφέρεται **εφ** καὶ 3 νὰ προφέρεται **εβ**. Ἐπίσης 3 πού τὸ **αυ** νὰ προφέρεται **αφ** καὶ 3 νὰ προφέρεται **αβ**.

6. Διαίσεις συμφώνων.

Τὰ σύμφωνα διαιροῦνται σέ:

οὐρανικά κ, γ, χ, γκ, γιατί προφέρονται μὲ τὸν οὐρανίσκο·
χειλικά π, β, φ, μπ, γιατί προφέρονται μὲ τὰ χεῖλη·

δδοντικά τ, δ, θ, ντ, γιατί προφέρονται με τὰ δόντια·
διπλοδοντικά ἢ συριστικά σ, ζ, τσ, τζ, γιατί προφέρονται με
 τὰ δόντια ἐνωμένα.

γλωσσικά λ, ρ, γιατί σχηματίζονται με τὴν ἄκρη τῆς γλῶσ-
 σας πὺ ἀκούμπᾶ στὰ ἐπάνω οὖλα· (τὸ λ καὶ τὸ ρ λέγονται
 καὶ ὑγρά).

ρινικά μ, ν, γιατί προφέρονται με τὴ μύτη·

διπλᾶ ζ, ξ, ψ, γιατί γίνονται ἀπὸ δύο γράμματα δσ, κσ,
 καὶ πσ.

ΣΗΜ. Οἱ συνδυασμοὶ **μπ, ντ, γκ (γγ) τσ** καὶ **τζ,** λέγονται **δίψηφα**
σύμφωνα: μπαίνω, πέντε, γκρεμός, ἄγγελος, τσαρούχι, τζάκι.

Ἔσκησις 9. Γράψε ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως τίς λέξεις
 πὺ ἔχουν δίψηφο σύμφωνο καὶ νὰ τίς ὑπογραμμίσης.

7. Συλλαβισμός

Στὸ τέλος τῆς σειρᾶς, ἅμα δὲ χωρῆ ἢ λέξεις ὀλόκληρη,
 ἀναγκαζόμεσθε νὰ τὴν κόψωμε καὶ νὰ τὴ χωρίσωμε. Τὸ
 χωρίσμα τῶν λέξεων σὲ συλλαβὲς λέγεται **συλλαβισμός.**

Ὁ συλλαβισμὸς ἀκολουθεῖ τοὺς παρακάτω κανόνες:

ὦ-ρα, φό-βος, μη-τέ-ρα, πη-γαί-νω, μι-λῶ.

1. Ἐνα σύμφωνο ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήετα συλλαβίζε-
 ται με τὸ ἀκόλουθο φωνῆεν.

βι-βλί-ο (ὑπάρχει λέξις πὺ ἀρχίζει ἀπὸ βλ: βλέπω),

λά-σπη (σπόρος), ἄ-στε-γος (στόλος).

2. Δυὸ σύμφωνα ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα συλλαβίζονται μὲ τὸ ἀκόλουθο φωνήεν, ἂν ἀρχίζη ἀπ' αὐτὰ ἑλληνικὴ λέξις.

Ἄλλιῶς χωρίζονται: χαρ-τί, Ἄρ-γος, ὄρ-μή, φέρ-νω.

Ἄ - στρα - πῆ (στρατός), αἰ - σχρὸς (σχῆμα), κό - φτρα (φτηνός).

3. Τρία ἢ περισσότερα σύμφωνα, ἀνάμεσα σὲ δύο φωνήεντα, συλλαβίζονται μὲ τὸ ἀκόλουθο φωνήεν, ἂν ἀρχίζη ἑλληνικὴ λέξις τουλάχιστον ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα.

Ἄλλιῶς χωρίζονται: ἄν-θρω-πος, Ἄγ-γλί-α, ἐκ-στρα-τεία.

4. Τὰ ὅμοια σύμφωνα χωρίζονται: γράμ-μα, μέλισ-σα.

Ἄσκησης 10. Χώρισε στὶς συλλαβὲς τοὺς τίς λέξεις: ἀμάξι, ραβδί, ψάλτης, ἄσπληνος, ἰσθμός, γραμμὴ, πολτός, ἀφρός, σταθμός, πορθμός, ἀγκαλιά, ἄγγελος, ἐργάτης, ἀρνησις, ἀστραπή.

8. Χρόνος συλλαβῶν

Οἱ συλλαβὲς ποὺ ἔχουν βραχὺ φωνήεν, λέγονται βραχεῖες. νέ-ος, δρό-μος, ἔ-λε-γε.

Οἱ συλλαβὲς ποὺ ἔχουν μακρὸ φωνήεν ἢ δίφθογγο, λέγονται μακρές: φω-νή, τρώ-γει, παύ-ουν, τοί-χους.

ΣΗΜ. Μακρὰ λογαριάζεται καὶ ἡ συλλαβὴ ποὺ ἔχει βραχὺ φωνήεν ἀλλ' ὕστερα ἀπ' αὐτὸ ἀκολουθεῖ διπλὸ σύμφωνο ἢ δύο ἢ τρία σύμφωνα: δό-ξα, ἀ-λέ-τρι, ἐν-δο-ξος. Ἡ τέτοια συλλαβὴ λέγεται **θέσει μακρά**.

Οἱ δίφθογγοι **αι** καὶ **οι** ὅταν εἶναι στὸ τέλος τῆς λέξεως εἶναι βραχεῖες: εἴ-μαι, τοῖ-χοι, θυ-μοῦ-μαι.

Δίχρονες συλλαβὲς δὲν ὑπάρχουν.

Ἄσκησης 11. Γράψε τίς παρακάτω λέξεις καὶ νὰ βάλῃς γραμμὴ — κάτω στὶς μακρὲς συλλαβὲς, διπλὴ γραμμὴ = κάτω στὶς θέσει μακρὲς καὶ καμπόλη γραμμὴ ~ κάτω στὶς βραχεῖες:

φω-νή, μό-τη, πό-σοι, ὀ-μως, ὀ-σα, σέ-βον-ται, σα-λό-νι, ζή-τη-σε, εἴ-ναι, ὄρ-κος, ὄρ-θι-ος, ἐχ-θρὸς, ἀ-φρός, ἄλ-λος, πορ-θμός, τοῖ-χοι, ἔ-πῃ-γε, δοῦ-λοι, φοῦρ-νοι, κου-τός, δι-τρο-χος, ἀ-στρα-πή, μο-χλός, κοι-μοῦν-ται, φο-βοῦν-ται.

9. Τόνοι

περπατῶ, περπατῶ!

Λύκε, λύκε, είσαι έδῶ;

Καθώς βλέπομε, κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς παραπάνω λέξεις, ἔχει μιὰ συλλαβὴ πού προφέρεται πιὸ δυνατὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ γιὰ ὅλες τὶς λέξεις πού ἔχουν ἀπὸ δύο συλλαβές κι ἐπάνω. Στὸ φωνῆεν τῆς συλλαβῆς αὐτῆς, βάζομε ἓνα σημάδι πού λέγεται **τόνος**.

Τόνο παίρνουν καὶ οἱ περισσότερες μονοσύλλαβες λέξεις: **μή, θά, νά, δέν, καί, πώς, τήν, φῶς** κ.τ.λ.

Οἱ δίφθογγοι παίρνουν τὸν τόνο στὸ δεύτερο φωνῆεν: **Αὔριο φεύγω. Αὐγούστος. Καίτη. Παῦλος. Ἄκουμε. Ὠραῖος.**

Τόνοι εἶναι δύο: **ὀξεῖα (´)** καὶ **περισπωμένη (˘)**.

Ἡ ὀξεῖα μπαίνει στὴ λήγουσα, στὴν παραλήγουσα καὶ στὴν προπαραλήγουσα φωνή, τραπέζι, πάτωμα. Ἡ περισπωμένη μπαίνει μόνο στὴ λήγουσα καὶ στὴν παραλήγουσα: **έδῶ, γελῶ, μῆλο, τοῖχος.**

Ἡ λέξις πού ἔχει ὀξεῖα στὴ λήγουσα λέγεται **ὀξέυτονη (λαγός)**. Αὐτὴ πού ἔχει ὀξεῖα στὴν παραλήγουσα λέγεται **παροξέυτονη (μέλι)**: καὶ αὐτὴ πού ἔχει ὀξεῖα στὴν προπαραλήγουσα λέγεται **προπαροξέυτονη (πρόβατα)**.

Ἡ λέξις πού ἔχει περισπωμένη στὴ λήγουσα, λέγεται **περισπώμενη (παιδιοῦ)**. Κι αὐτὴ πού ἔχει περισπωμένη στὴν παραλήγουσα, λέγεται **προπερισπώμενη (μῆλο)**.

Τὰ κεφαλαῖα γράμματα δὲν τονίζονται: **ΤΑΚΗΣ**,
ΕΛΕΝΗ, **ΜΑΡΙΑ**, **ΚΟΡΙΝΘΟΣ**.

ΣΗΜ. Στὰ ἔντυπα χρησιμοποιοῦμε καὶ τρίτο τόνο, τὴ **βαρεία** (¹).
Μπαίνει μόνο στὴ λήγουσα τῶν λέξεων, ὅταν δὲν ἀκολουθῆ σημεῖο στίξεως.

Ἐσκῆσις 12. Ἀντίγραψε τὶς παρακάτω προτάσεις καὶ βάλε μιὰ
τελεῖα ἐπάνω στοῦ φωνῆεν τῆς συλλάβης ποὺ πρέπει νὰ τονιστῆ :

Το πρωὶ που σηκωνομαι πρωτη μου δουλεια ειναι να ντυθω. Ἐπειτα
κανω την προσευχη μου κι ἐτοιμαζομαι για το σχολειο. Ἐκει φθानω παν-
τοτε νωρις και σχεδον ἀπο τους πρωτους. Ἄγαπω πολυ το σχολειο και
τους δασκαλους μου. Ἄκομη ἀγαπω τα μαθηματα μου και παντοτε φρο-
ντιζω να ειμαι ετοιμος.

10. Ἄτονες λέξεις

Ὁ πατέρας ὅλη μέρα ἔξω στὶς δουλειές γυρίζει.

Ἡ μανούλα μὲς στοῦ σπιτί, μαγειρεῦει, συγυρίζει.

Πῶς κουράζονται κι οἱ δύο!...

Οἱ λέξεις **ὄ**, **ἦ**, **οἶ** δὲν παίρνουν τόνο. Λέγονται **ἄτονες**.

ΣΗΜ. Ἡ λέξις ὦς (ἔως) διατηρεῖ τὸν τόνο.

Ἐσκῆσις 13. Νὰ γράψετε τὶς ἄτονες λέξεις τοῦ μαθήματός σας,
μὲ τὴ λέξι ποὺ συνοδεοῦν.

11. Κανόνες τονισμοῦ

Πίνακας, σήμερα, ὕστερα, αὔριο, παράθυρο, πρωτότοκος.

1. Ἡ προπαραλήγουσα παίρνει πάντοτε ὄξεϊα.

Νέος φόρος, πολλοὶ ποντικοί, καλὸς γεωργός.

2. Ἡ βραχεῖα συλλαβὴ, ὅταν τονίζεται, παίρνει ὄξεϊα.

Τύχη, δίνω, τρώγω, ράβεις, ζυμώνουν, ἀκούει.

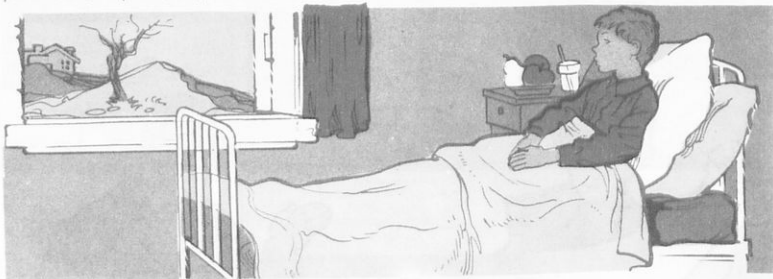
3. Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὄξεϊα ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι
μακρά.

Μήλο, δῶρο, σχολεῖο, δοῦλος, δοῦλοι, εἶμαι.

4. Ἡ μακρὰ παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχεῖα.

ΣΗΜ. Δὲν ἀκολουθοῦν τὸν κανόνα οἱ λέξεις: ὥστε, μήτε, οὔτε, εἶτε, εἶθε.

Ἐσκησις 14. Τόνισε κανονικὰ τὶς λέξεις: φοβος, ναυτης, πλοιο, προσπαθῆσε, μεινε, πλυνω, κοιμουμαι, θειος, θειου, θειοι, ζυμωνει, φοβουνται, κηποι, κηπους, ἀκουρατος, ἀμιλητος, ἀφοβος, δωρο, πατωμα.

12 Πνεῦματα

ἽΟ Ἀνδρέας εἶναι ἄρρωστος ὀκτῶ ἡμέρες.

Οἱ παραπάνω λέξεις καὶ ὄσες ἄλλες ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγο παίρνουν πνεῦμα, ψιλῆ (´ ἢ δασεῖα (´).

Οἱ δίφθογγοι παίρνουν τὸ πνεῦμα στὸ δεύτερο φωνῆεν: αὐλή, οὐρανός, εἶπε, αἶμα, εὐλογῶ, εὐχομαι, Αὐγουστος, αὐγό.

ΣΗΜ. Οἱ λέξεις ποὺ γράφονται ὀλόκληρες μὲ κεφαλαῖα δὲν παίρνουν οὔτε τόνο, οὔτε πνεῦμα: ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Οἱ περισσότερες λέξεις παίρνουν ψιλῆ.

Δασεῖα παίρνουν:

ⓐ "Ὅλες οἱ λέξεις ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ υ: ὕαινα, υἰοθετῶ, ὕατιη, ὕπόγειο, ὕπουλος, ὕπνος, ὕστερα, ὕφαλος, ὕψος κ.π.ἄ.

ⓑ Τὰ ἄρθρα ὀ, ἦ, οἱ: ὀ σκύλος, ἦ σκύλα, οἱ σκύλοι.

ⓒ Οἱ παρακάτω λέξεις (´):

ἽΑπὸ α: ἄγιος, ἄγνός, ἄθης, αἶμα, Αἶμος, αἵρεις, ἄλατι, ἄλιμονας, ἀλειεία, ἄλικαρνασσός, ἀλίπαστο, ἀλκή, ἀλυσίδα, ἀλώνι, ἄλωσις, ἄμα, ἀμάξι, ἀμαρτάνω, ἄμλλα, ἀπαλός, ἀπλός, ἄρμα, ἄρμυρός, ἄρπάζω, ἀφή, ἀφίδα, ἀφίθυμος, ἀψός.

1. Ὁ διδάσκων ἄς μὴν ἐπιμείνῃ νὰ μάθουν οἱ μαθητές του ὄλες τὶς δασυόμενες λέξεις. Ἐς μάθουν τὶς κυριώτερες, ὄσες μποροῦν' οἱ ἄλλες θὰ μείνουν γιὰ τὴν παραπάνω τάξι.

Ἄπο ε: ἑαυτός, ἑβδομος, Ἑβραῖος, Ἐβρος, ἔδρα, εἴλωτας, ἑκατό, Ἐκτορας, Ἐλένη, ἔλικας, Ἐλικώνας, ἔλκος, ἔλκω, Ἑλλάδα, Ἐλλη, Ἐλληνας, ἔλος, ἕνας, ἔντεκα, ἐνώνω, ἔξι, ἔρμαιο, ἔρμηνεύω, Ἐρμῆς, Ἐρμῶν, ἔρπειό, ἔσπερα, ἔσπερινός, ἐστία, ἐστιατόριο, ἔταιρεία, ἔτοιμος, εὐρετήριο, ἐφτά.

Ἄπο η: ἦβη, ἡγεμόνας, ἡγούμενος, ἡδονή, ἡλικία, ἡλιος, ἡμέρα, ἡμερος, ἡνία, ἡπατα, Ἡρα, Ἡρακλῆς, Ἡρόδοτος, ἡρωας, Ἡσίοδος, ἡσυχος, ἡφαίστειο, Ἡφαιστος.

Ἄπο ι: ἰδρῶω, ἰδρώτας, ἰερός, Ἱερουσαλήμ, ἱκανός, ἱκετεύω, ἱλρός, ἱμάτιο, ἱππείας, ἱππικό, ἱστορία, ἱστός.

Ἄπο ο: ὀδηγός, ὀδός, ὄλμος, ὀλόκληρος, ὄλος, ὀμάδα, ὀμαλός, ὀμηρος, Ὀμηρος, ὀμίλια, ὀμιλος, ὀμίχλη, ὀμοιος, ὀμως, ὀπλή, ὀπλο, ὀποιος, ὀποῖος, ὀποτε, ὀπου, ὀπως, ὀρασις, ὀρίζω, ὀριο, ὀρκος, ὀρμος, ὀρμῶ, ὀρος (ὁ), ὀσιος, ὀσος, ὀταν, ὀτι, ὀτι.

Ἄπο ω: ὦρα, ὦραῖος, ὦριμος, ὦς.

Παρατηρήσεις: 1. Δασεῖα παίρνουν κι ὄλες οἱ ἄλλες λέξεις πού παράγονται ἀπό τίς παραπάνω δασυνόμενες: ἄγιος—ἀγιασμός—ἀγιωσύνη, ἔξι—ἐξήντα—ἐξακόσια—ἔκτος, ἡγεμόνας—ἡγεμονία—ἡγεμονικός κτλ.

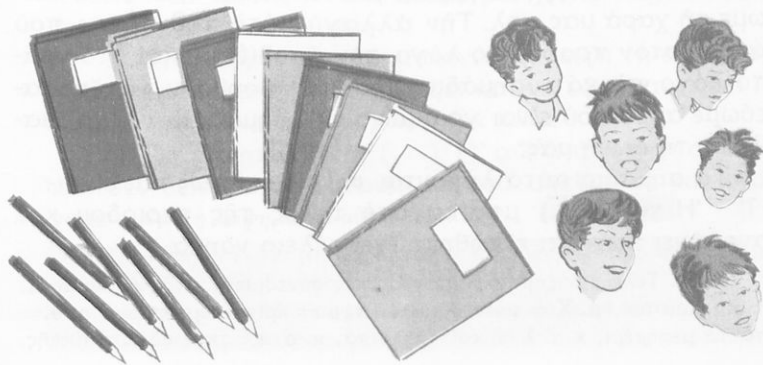
2. Τό ὄνομα Ἡλίας γράφεται μέ ψιλῆ γιατί παράγεται ἀπό τήν ἐβραϊκή λέξι Ἡλὶ ἀπό τό ἥλιος.

3. Ἡμερος μέ δασεῖα, ἀλλά ἡρεμος—ἡρεμία μέ ψιλῆ. Ἐπίσης ἡφαίστειο μέ δασεῖα, ἀλλά ἤλεκτρο—ἤλεκτρισμός μέ ψιλῆ.

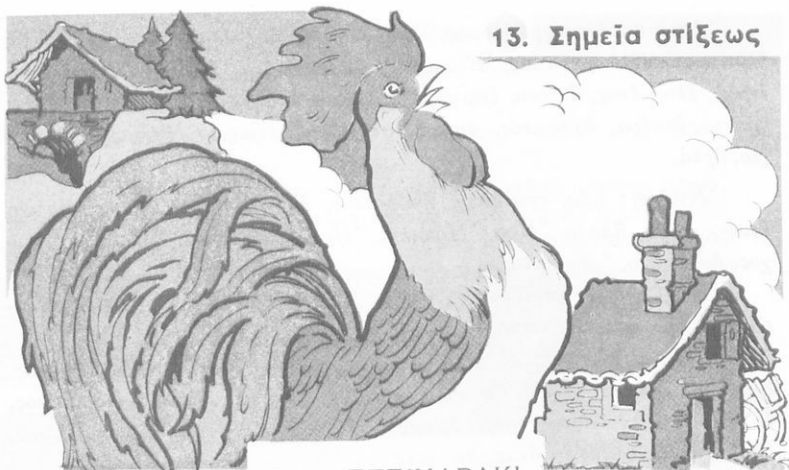
Ἀσκήσις 15. Νά μάθης καλά ὄλες τίς παραπάνω λέξεις πού παίρνουν δασεῖα.

Ἀσκήσις 16. Βάλε τόν τόνο καί τό πνεῦμα στίς παρακάτω λέξεις:

Ο Ἀνδρέας εἶναι ἐπιμελής μαθητής καί γράφει ὠραίες ἐκθεσεῖς. Στο σχολεῖο ἐρχεται παντοτε ετοιμασμένος. Ο δασκαλός τον ἀγαπᾶ πολυ καί σχεδόν καθέ μερᾶ τον ἐπαινεῖ. Χθες ο Ἀνδρέας ἐδῶσε σε ἐξὶ συμμαθητές του ἐνενα τετραδία καί ἐπτα μολυβία. Ἐκεῖνοι τον εὐχαριστήσαν.

13. Σημεία στίξεως

ΤΟ ΠΕΤΕΙΝΑΡΑΚΙ

Λέει τὸ πετειναράκι
λαλώντας χαρωπὸ:
—Κικιρικί! Ἄκουστε
γειτόνοι τί θὰ πῶ!....

... Μεσάνυχτα σὰν εἶναι
πετιέμαι ταχτικά
καὶ λέω: «κοιμηθῆτε
ἀκόμ', ἀφεντικά!»

Θὰ πῆτε: Πῶς γνωρίζω
τις ὥρες νὰ μετρῶ;
Αὐτὸ δὲ σὰς τὸ λέω·
δὲ σὰς τὸ μαρτυρῶ!...

(Ἄπ' τῆ Συλλογῆ «Τριαντάφυλλα» Χ. Σακελλαρίου)

Ὅταν μιλοῦμε, κάθε τόσο σταματοῦμε νὰ πάρουμε ἀναπνοή. Ἄλλοτε σταματοῦμε περισσότερο καὶ ἄλλοτε ἀλλάζουμε τὸν τόνο τῆς φωνῆς μας, γιὰ νὰ ρωτήσωμε ἢ νὰ δείξωμε τὴ χαρά μας κτλ. Τὴν ἀλλαγὴ αὐτὴ τοῦ τόνου ποὺ κάνομε στὸν προφορικὸ λόγο, τὴν ἀποδίδομε καὶ στὸ γραπτὸ λόγο μὲ κάτι σημάδια ποὺ μᾶς βοηθοῦν νὰ ζωντανεύωμε αὐτὸ ποὺ εἶναι γραμμένο μὲ νόημα καὶ νὰ χρωματίζωμε τὴ φωνή μας.

Τὰ σημάδια αὐτὰ λέγονται **σημεία στίξεως** καὶ εἶναι:

1. Ἡ **τελεία (.)** μπαίνει στὸ τέλος τῆς περιόδου καὶ φανερώνει πῶς ὅ,τι εἰπώθηκε ἔχει τέλειο νόημα.

ΣΗΜ. Τελεία βάζομε καὶ σὲ γραφικὲς συντομίες: **κ.** = κύριος, **π. Χ.** = πρὶν Χριστοῦ, **μ. Χ.** = μετὰ Χριστό, **π. μ.** = πρὶν τὸ μεσημέρι, **μ. μ.** = μετὰ τὸ μεσημέρι, **κ. τ. λ** = καὶ τὰ λοιπά, **κ. ο. κ.** = καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ὄρθογραφικὸς κανόνας. Μετὰ τὴν τελεία τὸ πρῶτο γράμμα γράφεται μὲ κεφαλαῖο.

2. Ἡ ἄνω τελεία (·) χωρίζει τὴν περίοδο σὲ δύο τμήματα καὶ δείχνει μικρότερη διακοπὴ ἀπὸ τὴν τελεία.

3. Τὸ κόμμα (,) δείχνει μικρὸ σταμάτημα νὰ πάρωμε ἀναπνοὴ καὶ χωρίζει τὶς λέξεις ἢ τὶς προτάσεις.

4. Τὸ ἐρωτηματικὸ (;) μπαίνει στὸ τέλος τῆς φράσεως πού ρωτοῦμε.

5. Τὸ θαυμαστικὸ (!) μπαίνει ὕστερ' ἀπὸ λέξεις πού φανεροῦν θαυμασμό, χαρὰ, λύπη, ἀπορία, ἀγανάκτησι κ.τ.λ.

Ὄρθογραφικὸς κανόνας. Τὸ πρῶτο γράμμα τῆς λέξεως πού εἶναι ὕστερα ἀπὸ ἐρωτηματικὸ ἢ θαυμαστικὸ, γράφεται μὲ κεφαλαῖο. Ὅταν ὅμως ἡ παρακάτω πρότασις εἶναι συνέχεια τῆς προηγούμενης, γράφεται μὲ μικρό: «Γιατὶ ἤρθες;» μὲ ρώτησε. *Δυποῦμαι γιὰ λογαριασμό σου!* μού λέει ὁ πατέρας.

6. Τὰ εἰσαγωγικὰ («...»). Μέσα σ' αὐτὰ κλείνονται τὰ ξένα λόγια, ὅπως εἰπώθηκαν ἀκριβῶς.

7. Ἡ παρένθεσις ( ). Σ' αὐτὴν κλείνομε μιὰ λέξι ἢ κι ὁλόκληρο φράσι πού ἐξηγεῖ ἢ συμπληρώνει τὰ προηγούμενα: *Ὁ κορυθαλλὸς (κατσουλιέρης) κεληθεῖ ὥραϊα.*

8. Ἡ παύλα (—) μπαίνει στὴν ἀρχὴ τῆς ὁμιλίας ὅταν γίνεται διάλογος:

—Τί ὦρα θὰ φύγης γιὰ τὸ σχολεῖο, Παναγιώτη;

—Στίς ὀκτὼ καὶ μισή.

—Περίμενε λίγα λεπτά καὶ θὰ φύγωμε μαζί.

9. Ἡ διπλῆ παύλα (—...—). Πολλὲς φορές ἅμα θέλωμε νὰ χωρίσωμε μέρος τῆς φράσεως, χρησιμοποιοῦμε ἀντὶ παρενθέσεως δύο παύλες: *Στὰ παιδικὰ μου χρόνια—πήγαινα τότε στὸ Δημοτικὸ—ἤμουν πολὺ ἀτακτος.*

10. Ἡ διπλῆ τελεία (:). Μπαίνει νὰ δείξη τὴ στενὴ σχέσι πού ἔχουν τὰ μέρη πού χωρίζει καὶ νὰ ἐξηγήσῃ κάτι: *Μιά παροιμία λέει: ὁποῖος δὲν ἔχει μυαλό, ἔχει πόδια.*

11. Τὰ ἀποσιωπητικὰ (...). Μ' αὐτὰ ἀποσιωποῦμε κάτι πού δὲν θέλωμε νὰ εἰπωθῆ μὰ πού σχεδὸν τὸ καταλαβαίνομε: *Νὰ μὴ λείψῃ κανεὶ αὔριο γιατί....*

Ἄσκησις 17. Νὰ εὑρῆς ἀπὸ τὸ Ἄναγνωστικὸ σου φράσεις μὲ σημεῖα στίξεως καὶ διάβασέ τις ὅπως πρέπει.

Ἄσκησις 18. Γράψε μιὰ ἔκθεσι καὶ βάλε τὰ κατάλληλα σημεῖα στίξεως, ὅπως τὰ ἔμαθες.

Άσκησης 19. Αντίγραψε τούς παρακάτω στίχους δημοτικού τραγουδιού και βάλε τούς τόνους, τὰ πνεύματα και τὰ σημεῖα στίξεως :

Κρυφα το λενε τα πουλια κρυφα το λεν τ αφηδονια
κρυφα το λειει κι ο γουμενος απο την αγια Λαυρα
Παιδια για μεταλαβετε για ξεμολογηθητε
δεν ειν ο περυσινος καιρος κι ο φετεινος χειμωνας
Μας ηρθε η ανοιξη πικρη το καλοκαιρι μαυρο
γιατι σηκωθη πολεμος και πολεμαν τους Τουρκους
Να διωξουμε ολη την Τουρκια η να χαθουμε ουλοι

14. "Αλλα ὀρθογραφικά σημάδια

« Στὸ δάσος τὰ πουλάκια πρωτὶ - πρωτὶ ξυπνοῦν
κι ὀλόγλυκα τραγούδια χαρούμενα ἀρχινοῦν... »

(Ἀπόσπασμα Χ. Σ.)

Ἐκτὸς ἀπὸ τούς τόνους, τὰ πνεύματα και τὰ σημεῖα στίξεως, ὅταν γράφουμε, χρησιμοποιοῦμε κι ἄλλα ὀρθογραφικά σημάδια. Αὐτὰ εἶναι ἡ ἀπόστροφος (´), τὸ ἐνωτικὸ ἢ συνέχεια (-) και τὰ διαλυτικὰ (¨).

1. Ἡ ἀπόστροφος (´) μπαίνει στὴ θέση τοῦ φωνήεντος πὺ χάθηκε.

2. Τὸ ἐνωτικὸ (-) μπαίνει στὸ τέλος τῆς σειρᾶς, ὅταν κὸβεται ἡ λέξις.

ΣΗΜ Πολλὲς φορὲς τὸ ἐνωτικὸ ἐνώνει δύο λέξεις, πὺ στὸ νόημα λογαριάζονται γιὰ μιὰ λέξι: **σιγὰ · σιγά, γερο · βοσκός, παπα · Γιώργης, ἄγια · Σοφιά.**

Γράφονται και μὲ χωρὶς ἐνωτικὸ λέξεις, ὅπως: **Μπαρμπαγιάννης, Μαστροκώστας, Παπαδήμος, Χατζημάλλος, Χατζηπέτρος** και ἄλλες.

3. Τὰ διαλυτικά (·) μπαίνουν ἐπάνω ἀπὸ τὸ ι ἢ ἀπὸ τὸ υ ὅταν πρέπει νὰ τὰ προφέρωμε χωριστὰ ἀπὸ τὸ προηγούμενο φωνῆεν.

Διασάφησις. Τὰ διαλυτικά παραλείπονται :

α) Ὃταν ὁ τόνος ἦ τὸ πνεῦμα εἶναι στὸ προηγούμενο φωνῆεν : γάιδαρος, ρολόι, κομπολόι, ἄπνος, ἄυλος, νεράιδα.

β) Ὃταν μπροστὰ ἀπὸ τὸ ι ἢ τὸ υ εἶναι φωνῆεν πού δὲν κάνει μ' αὐτὰ δίφθογγο. Μωσῆς, διυλίξω, πρωί.

γ) Ὃταν εἶναι δίφθογγος : ἀλληλούια, Βεδουίνος, θεικὸ ὄξύ.

Ἀσκῆσις 20. Ἀντίγραψε τὸ παρακάτω διήγημα καὶ βάλε ἀπόστροφο, ἔνωτικὸ καὶ διαλυτικὰ ὅπου πρέπει.

Τὴν πρώτη Μαΐου, πού ἀργοῦσε τὸ σχολεῖο, ἡ Ἐλενίτσα πήγαινε μὲ τὴ μητέρα της στ ἀμπέλι τους. Πίσω ἐρχόταν κι ὁ πατέρας καβάλλα στὸ γαιδουράκι. Στὴν ἄκρη τοῦ δάσους εἶδαν πυρκαϊὰ κι ἀρκετὰ δένδρα ἦσαν καημένα. Ἡ Ἐλενίτσα σὰν εἶδε τὴν πυρκαϊὰ φοβήθηκε κι ἡ μητέρα τὴν παρηγόρησε μὲ χαιδευτικὰ λόγια. Ἐνα παιδί πού καθόταν δίπλα στὸ δρόμο κοροίδευε τὴν Ἐλενίτσα. Ὁ πατέρας τὸ μάλωσε.

Τέλος ἔφτασαν στ ἀμπέλι κι ὁ πατέρας ἐβγαλε τὸ ρολοὶ νὰ ἰδῆ τί ὥρα εἶναι. Ἡ Ἐλενίτσα κάθησε λίγο νὰ ξεκουρασθῆ καὶ κατόπιν πήγε στὶς ροιδιές πού εἶχαν κόκκινα λουλούδια. Τὸ μεσημέρι ἡ μητέρα μπῆκε στὸ ἐξοχικὸ σπιτάκι, ἄναψε τὴ φωτιά κι ἔτοιμάσε παιδάκια τῆς σκάρας, νὰ φᾶνε. Μετὰ τὸ φαγητὸ πρόσφερε στὴν Ἐλενίτσα μέσα σὲ κύπελο τσάι Κευλάνης. Τὸ βράδυ πού γύρισαν στὸ σπίτι τους ὑποδέχθηκε ὁ παππούς παίζοντας μὲ τὸ κομπολόι του.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
Τ Υ Π Ι Κ Ο
Ο Υ Σ Ι Α Σ Τ Ι Κ Α

15. "Έννοια τῶν οὐσιαστικῶν.

Πέτρος, Μαρία, πατερας, μαραγκος

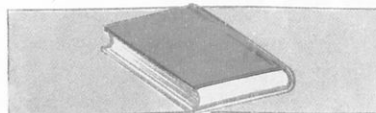
(πρόσωπα)

γάτα, σκύλος, πρόβατο, αέτος

(ζῶα)

βιβλίο, τραπέζι, καπέλο, εικόνα

(πράγματα)

γράψιμο, τρέξιμο, χορός, μελέτη

(ἐνέργεια)

εὐτυχία, δίψα, χαρά, λύπη

(κατάστασις)

ἀρετή, κακία, έξυπνόδα, ἀνδρεία

(ιδιότητα)

Οί λέξεις πού φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα, πράγματα, ἐνέργεια, κατάστασις ἢ ιδιότητα, λέγονται οὐσιαστικά.

Ἐπίσης τὰ οὐσιαστικά ὅσα φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, λέγονται **συγκεκριμένα** γιατί τὰ βλέπομε.

τ' ἀκοῦμε, τὰ πιάνομε κ.τ.λ. Κι ὅσα φανερώνουν ἐνέργεια, κατάστασι ἢ ιδιότητα, λέγονται **ἀφηρημένα**. Αὐτὰ δὲν τὰ βλέπομε, οὔτε μποροῦμε νὰ τὰ πιάσωμε παρὰ μόνο τὰ καταλαβαίνομε.

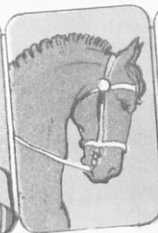
"Ασκησις 21. Νὰ εἶρῃς οὐσιαστικά νὰ φανερώουν πέντε πρόσωπα, πέντε ζῶα καὶ πέντε πράγματα.

"Ασκησις 22. Νὰ εἶρῃς ἀπὸ ἕξι οὐσιαστικά νὰ φανερώουν δένδρα, φρούτα, πουλιά, ἐπαγγέλματα, ἐργαλεῖα.

"Ασκησις 23. Ἀντίγραψε τὰ παρακάτω οὐσιαστικά καὶ νὰ γράφῃς χωριστὰ τὰ συγκεκριμένα καὶ χωριστὰ τὰ ἀφηρημένα.

Κώστας, γυναῖκα, βουνό, ἀλήθεια, νησί, εὐσέβεια, ἐπιμέλεια χωριό, ἀγάπη, φιλία, θάλασσα, ναύτης, φόβος, λύπη, ἔμπορος, ψέμα.

16. Κύρια καὶ κοινὰ οὐσιαστικά

Πέτρος
μαθητῆς

Ντορῆς
ἄλογο

Ολυμπος
βουνό

Λέσβος
νησί

Πάτρα
πόλις

Τὰ οὐσιαστικά τῆς πρώτης σειρᾶς φανερώνουν ὠρι-
σμένο πρόσωπο, ζῶο ἢ πρᾶγμα. Αὐτὰ τὰ λέμε **κύρια οὐ-**
σιαστικά.

Τὰ οὐσιαστικά τῆς δευτέρας σειρᾶς φανερώνουν ὄλα
τὰ πρόσωπα, ζῶα, ἢ πρᾶγματα ἀπὸ τὸ ἴδιο εἶδος. Αὐτὰ θὰ
τὰ λέμε **κοινὰ οὐσιαστικά**.

Παρατηρήσεις: 1. Τὰ ἀφηρημένα ὀνόματα εἶναι ὄλα κοινὰ:
χαρά, λύπη, φιλία, ἀσθένεια, προθυμία, ἀχαριστία.

2. Τὰ κύρια ὀνόματα γράφονται μὲ κεφαλαῖα στὴν ἀρχή: **Ἀνδρέας, Μαρία, Δευτέρα, Μάρτιος, Χριστούγεννα, Πάσχα.**

Τὰ κωριώτερα εἶδη κυρίων ὀνομάτων εἶναι:

α') Τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἐπώνυμα τῶν ἀνθρώπων: **Βασίλειος, Πέ-
τρος, Εὐαγγελία, Σοφία - Παπαγεωργίου, Στυρόπουλος - Γεώργιος Δη-
μητριάδης, Νικολόπουλος, Ἀντωνόπουλος.**

β') Τὰ γεωγραφικά ὀνόματα ποῦ φανερώνουν χώρες, πόλεις, χωριά,
βουνά, ποτάμια, κ.τ.λ., ὅπως: **Μακεδονία, Κοζάνη, Καλύδωνα, Ὀλυμ-
πος, Πηνειός, Πρέσπα, Κρήτη, Σούνιο, Σαρωνικός (κόλπος).**

γ') Τα όνόματα των ημερών και των μηνών: Κυριακή, Δευτέρα, Τρίτη, Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος....

δ') Τα όνόματα των διαφόρων εορτών: Χριστούγεννα, Θεοφάνεια, Καθαρά Δευτέρα, Βαΐων, Πάσχα, Ανάληψις.

ε') Το επίθετο Μέγας, όταν φανερώνη πρόσωπα: Μέγας Ἀθανάσιος, Μέγας Ἀλέξανδρος, Μέγας Θεοδοσίος.

Καί στ') οί προσφωνήσεις σέ μεγάλα πρόσωπα: Μεγαλειότατε, Ὑψηλότατε, Ἐξοχώτατε, Παναγιώτατε, Μακαριώτατε, Σεβασμιώτατε.

—Μάθε νά γράφης σωστά τὰ όνόματα των συμμαθητών σου.

—Νά γράφης σ' ἕνα χαρτάκι τὸ όνομα τῆς πόλεως ἢ τοῦ χωριοῦ σου, τῆς ἐπαρχίας σου, τοῦ νομοῦ σου.

—Νά γράφης τὰ όνόματα των ἐπτά ημερῶν και των δώδεκα μηνῶν.

Άσκησης 24. Ἀντίγραψε τὰ παρακάτω οὐσιαστικά και βάλε δίπλα στό κοινό όνομα, τὸ κύριο πού πρέπει: πατέρας, ἀδελφή, ἡμέρα, μήνας, ἑορτή, πόλις, χωριό, ποτάμι, λίμνη, χώρα, πλοίο, νησί, κόλπος.

Σχέδιο: πατέρας—Γιάννης, θεῖος—Ἀντώνης κ.τ.λ.

17. Ἄρθρα και γένη

Ὁ ποντικός ἐπέρασε
κι ἐπῆρε τὸ φυτίλι
μέσ' ἀπὸ τὸ καντήλι
πού φώτιζε και κένταγε
ἢ κόρη τὸ μαντήλι...

Οί μονοσύλλαβες λέξεις: **ό, ἦ, τό,** πού μπαίνουν μπροστά στα όνόματα νά δείχνουν τὸ γένος, λέγονται **άρθρα**. Τὰ οὐσιαστικά πού παίρνουν μπροστά τὸ ἄρθρο **ό,** εἶναι γένους ἀρσενικοῦ· αὐτὰ πού παίρνουν τὸ ἄρθρο **ἦ,** εἶναι γένους θηλυκοῦ κι αὐτὰ πού παίρνουν τὸ ἄρθρο **τό,** εἶναι γένους οὐδετέρου.

Τὰ οὐσιαστικά λοιπὸν ἔχουν τρία γένη: ἀρσενικό, θηλυκό και οὐδέτερο.

ΣΗΜ. Τὰ ἄρθρα **ό, ἦ, οί** παίρνουν πάντοτε δασεῖα.

Άσκησης 25. Βάλε τὸ κατάλληλο ἄρθρο στα οὐσιαστικά: Πέτρος, Ἀθήνα, τυρί, θρανίο, ἀρχηγός, φωνή, ἐργάτης, κρέας, φῶς, μηχανικός, μαχαίρι, θεῖος, μολύβι.

18. Ἄριθμοὶ τῶν οὐσιαστικῶν

Ὅταν λέμε ὁ μαθητής, ἡ αὐλή, τὸ σχολεῖο, μιλοῦμε γιὰ ἓνα μαθητή, γιὰ μιὰ αὐλή, γιὰ ἓνα σχολεῖο. Ἐδῶ καὶ τὰ τρία οὐσιαστικά εἶναι ἀπὸ ἓνα (ἐνικός ἀριθμός).

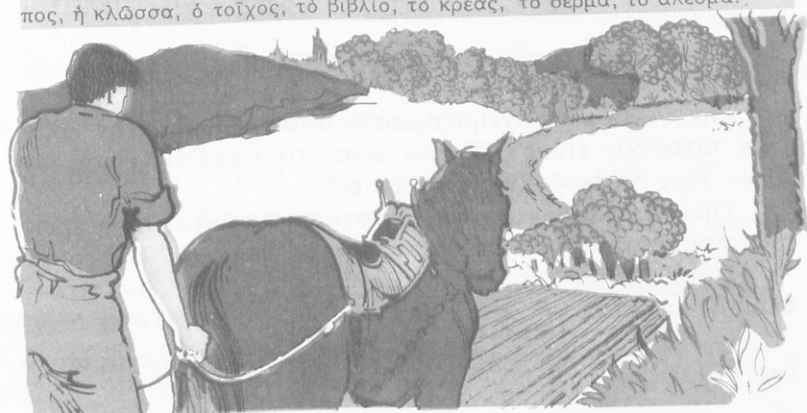
Καὶ ὅταν λέμε οἱ μαθητές, οἱ αὐλές, τὰ σχολεῖα, μιλοῦμε γιὰ πολλοὺς μαθητές, πολλὰς αὐλές, πολλὰ σχολεῖα. Καὶ τὰ τρία δηλαδὴ οὐσιαστικά εἶναι ἀπὸ πολλὰ πλήθος (πληθυντικός ἀριθμός).

Ὡστε τὰ οὐσιαστικά τὰ συναντοῦμε σὲ δύο ἀριθμούς: ἐνικὸ καὶ πληθυντικὸ.

Ὁ ἐνικός ἀριθμὸς φανερώνει ἓνα οὐσιαστικὸ κι ὁ πληθυντικός ἀριθμὸς φανερώνει πολλὰ οὐσιαστικά.

Ἄσκησης 26. Κάμε δυὸ στήλες καὶ γράφε χωριστὰ τὸν ἐνικὸ καὶ χωριστὰ τὸν πληθυντικὸ τῶν οὐσιαστικῶν:

ὁ δρόμος, ἡ αὐλή, τὸ παιδί, τὸ ὄπλο, τὸ βουνό, ὁ ἄνθρωπος, ὁ κήπος, ἡ κλῶσσα, ὁ τοῖχος, τὸ βιβλίον, τὸ κρέας, τὸ δέρμα, τὸ ἄλεσμα.

19. Κλίσεις καὶ πτώσεις

Παρατηρήστε τὸ οὐσιαστικὸ γεωργός καὶ θὰ ἴδητε πόσες ἀλλαγές παθαίνει:

Ἄρθρο

ὁ
τοῦ
τὸ (ν)
(ἔ)

Ἐνικός ἀριθμός

γεωργός
γεωργοῦ
γεωργό
γεωργέ

ὀργώνει τὸ χωράφι
εἶναι τὰ βόδια
φωνάζομε
τοῦ φωνάζομε

Πτώσεις

Ὀνομαστικὴ
Γενικὴ
Αἰτιατικὴ
Κλητικὴ

Πληθυντικός αριθμός

οι	γεωργοί	ὀργώνουν τὰ χωράφια	Ὄνομαστική
τῶν	γεωργῶν	εἶναι τὰ βόδια	Γενική
τούς	γεωργούς	φωνάζομε	Αἰτιατική
(Ἔ)	γεωργοί	τούς φωνάζομε	Κλητική

Τέτοιες ἀλλαγές παθαίνει καί κάθε ἄλλο οὐσιαστικό.
Ὁ τρόπος πού ἀλλάζει μορφή τὸ ὄνομα, λέγεται **κλίσις**.

Οἱ κλίσεις τῶν ὀνομάτων εἶναι τρεῖς : **πρώτη, δευτέρα**
καὶ τρίτη.

Στὴν πρώτη κλίσι ἀνήκουν τ' ἀρσενικά ὀνόματα, στὴ
δευτέρα τὰ θηλυκά καὶ στὴν τρίτη τὰ οὐδέτερα.

Οἱ τύποι πού παρουσιάζουν τὰ ὀνόματα στὴν κλίσι
τους, λέγονται **πτώσεις**.

Οἱ πτώσεις εἶναι 4: Ὄνομαστική, γενική, αἰτιατική καὶ
κλητική.

Τὴν ὀνομαστική μεταχειριζόμαστε ἀπαντώντας στὴν
ἐρώτησι ποιός; (*Ποιὸς φωνάζει; ὁ Νίκος φωνάζει.*)

Τὴν γενική μεταχειριζόμαστε ἀπαντώντας στὴν ἐρώ-
τησι ποιανοῦ; τίνος; (*Ποιανοῦ εἶναι τὸ καπέλο; εἶναι τοῦ*
Νίκου. Τίνος παιδιοῦ εἶναι τὸ βιβλίο;)

Τὴν αἰτιατική μεταχειριζόμαστε ἀπαντώντας στὴν ἐρώ-
τησι ποιόν; τί; (*Ποιὸν θέλεις; τί θέλεις; θέλω τὸ Νίκο.*)

Τὴν κλητική μεταχειριζόμαστε ἅμα θέλωμε νὰ καλέ-
σωμε ἢ νὰ προσφωνήσωμε κάποιον: "Ἐλα δῶ *Νίκο*· κύριε *Νίκο*."

*Άσκησης 27. Γράψε χωριστὰ τίς γενικές καὶ χωριστὰ τίς αἰτια-
τικές ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως.

20. Θέμα - κατάληξις - χαρακτήρας

Λέξις	Θέμα	Κατάληξις
γεωργός	γεωργ-	-ός
γεωργοῦ	γεωργ-	-οῦ κ.τ.λ.

Ὄταν κλίνεται μιὰ λέξις, ἀλλάζει μόνο τὸ τελευταῖο
μέρος τῆς.

Τὸ μέρος τῆς λέξεως πού εἶναι στὸ τέλος καὶ ἀλλάζει,
λέγεται **κατάληξις** καὶ τὸ ἄλλο μέρος πού δὲν ἀλλάζει, λέ-
γεται **θέμα**.

Τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ θέματος λέγεται **χαρακτήρας**: ἀδελφός χαρακτήρας τὸ φ, φωνή χαρακτήρας τὸ ν, παίζω χαρακτήρας τὸ ζ.

Ἔσκησις 28. Νὰ εὑρῆς πέντε οὐσιαστικά μὲ χαρακτήρα τ* πέντε μὲ χαρακτήρα δ καὶ πέντε μὲ χαρακτήρα λ.

Ἔσκησις 29. Ποιανῶν συμμαθητῶν σας τὰ ὀνόματα ἔχουν χαρακτήρα ν;

21. Οὐσιαστικά ἰσοσύλλαβα καὶ ἀνισοσύλλαβα

Τὰ οὐσιαστικά πού ἔχουν τὶς ἴδιες συλλαβὲς στὸν ἐνικό καὶ στὸν πληθυντικό, τὰ λέμε **ἰσοσύλλαβα**: λαός—λαοί, πίνακας—πίνακες.

Τὰ οὐσιαστικά πού ἔχουν στὸν πληθυντικό μιὰ συλλαβὴ παραπάνω τὰ λέμε **ἀνισοσύλλαβα**: καφές—καφέδες, ὀκιά—ὀκάδες, ὄνομα—ὀνόματα, παππούς—παππούδες.

Ἔσκησις 30. Γράψε στὸ τετράδιο ἀπὸ πέντε οὐσιαστικά νὰ εἶναι:

- Ἰσοσύλλαβα . . . . .
- Ἀνισοσύλλαβα . . . . .

22. Κλίσεις τῶν ἄρθρων

Τὰ ἄρθρα κλίνονται ἔτσι

Ἐνικός

Πληθυντικός

	ἄρσ.	θηλ.	οὐδ.	ἄρσ.	θηλ.	οὐδ.
Ὄνομ.	ὁ	ἡ	τὸ	οἱ	οἱ	τά
Γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν
Αἰτ.	τὸ (ν)	τῆ (ν)	τὸ	τούς	τίς	τά

Κλητικὴ τὰ ἄρθρα δὲν ἔχουν. Στὰ ὀνόματα πού φανερώνουν πρόσωπα, συνήθως βάνομε τὸ κλητικὸ ἐπιφώνημα **ἔ!** *Κώστα, ἔ! Κώστα.*

Παρατηρήσεις: Τὰ ἄρθρα **τόν, τὴν** (καὶ οἱ λέξεις **ἕναν, μιάν, δέν, μὴν, σάν**) κρατοῦν τὸ τελικὸ **ν** ὅταν ἀκολουθῆ λέξις ἀπὸ φωνῆεν ἢ ἀπὸ τὰ δίψηφά **μπ, ντ, γκ, τσ** καὶ **τζ**.

- τόν Ἄνδρέα, τὸν ἔμπορο, τὴν Ἀμαλία, μὴν ἀκούς.
- τόν κῆπο, τὸν πόλεμο, τὸν Τάση, τὴν Κύπρο, σάν τώρα.
- τόν μπάρμπα, δέν μπόρεσαν, τὴν ντροπὴ, τὸν γκρέμισα, τὸν τσολιά, τὸν τζίτζικα.

Ἔσκησις 31. Ἀντίγραψε τίς παρακάτω λέξεις καὶ βάλε στὴ θέσι τῆς γραμμῆς τὰ ἄρθρα τὸ (ν), τῆ (ν) ἢ τελικὸ **ν** ἢ χωρὶς αὐτό, ἀναλόγως:

— ξένο, — Τασία, — Νίκο, — ήλιο, — βούση, — μπάριμπα, — τσίχλα, — Σωτήρη.
 — Ντίνα, — Έλένη, — γκιώνη, — ράφτη, — φωτιά, — τζιτζικα, — Δημήτρη.
 — στάμνα, — Παναγιώτη, — Φώτη, — Ήλία, — Αικατερίνη, — Μαρία.

ΠΩΣ ΚΛΙΝΟΝΤΑΙ ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

ΠΡΩΤΗ ΚΛΙΣΙΣ

23. Άρσενικά

‘Ο άγώνας έτελείωσε

ό ναύτης ταξιδεύει

ό καφές καίει

ό παππούς με αγαπά

ό δρόμος μόλις άρχισε

‘Ο άγώνας, ό ναύτης, ό καφές, ό παππούς, ό δρόμος.

“Όλα τά παραπάνω ουσιαστικά είναι άρσενικά. Τ’ άρσενικά όνόματα στήν όνομαστική του ένικου τελειώνουν σε -ς.

α) Ίσοσύλλαβα σέ -ας

ὁ ἀγώνας

ὁ λοχίας

ὁ πίνακας

Τ' ἄρσενικὰ ἰσοσύλλαβα σέ -ας εἶναι παροξύτονα, προπαροξύτονα καὶ προπερισπώμενα.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	ἀγώνας	λοχίας	πίνακας
Γεν.	τοῦ	ἀγώνα	λοχία	πίνακα
Αἰτ.	τὸν	ἀγῶνα	λοχία	πίνακα
Κλητ.	—	ἀγώνα	λοχία	πίνακα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	ἀγῶνες	λοχίες	πίνακες
Γεν.	τῶν	ἀγόνων	λοχιῶν	πινάκων
Αἰτ.	τούς	ἀγῶνες	λοχίες	πίνακες
Κλητ.	—	ἀγῶνες	λοχίες	πίνακες

Ὅπως τὸ ἀγώνας κλίνονται: ὁ στρατώνας, ἐλαιώνας, χειμώνας, κανόνας, πατέρας, αἰθέρας, λυμένες, σωλήνας, σωτήρας, κλητήρας, Μαραθῶνας, Ζαχαρίας κ. ἄ.

ΣΗΜ. Τὰ κύρια ὀνόματα κλίνονται μόνο στὸν ἐνικὸ.

Ὅπως τὸ πίνακας: ὁ ἄρχοντας, φύλακας, γείτονας, ἥρωας, ρήτορας, κόρακας, Ἑλληνας, Πάρωνας κ. ἄ.

Παρατηρήσεις:

1. Τὰ δισύλλαβα σέ -ας καὶ ὄσα τελειώνουν σέ -ίας, στὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται στὴ λήγουσα: **τῶν μηνῶν, τῶν ἀντρῶν, τῶν λοχιῶν.**

2. Τὰ προπαροξύτονα στὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα: **τῶν πινάκων, τῶν φυλάκων.**

3. Τὰ ὀνόματα ἄντρας, μήνας καὶ Δίας, σχηματίζουν τὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ καὶ σέ ο: **τὸ εἶπε τ' ἄντρός της, σὰ τέλη τοῦ μηνός, ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός.**

4. Τὰ ὀνόματα ὁ μάστορας, ὁ μάγειρας, ὁ κάβουρας ἔχουν πληθυντικὸ: **οἱ μαστόροι, οἱ μάγειροι, οἱ καβούροι** καὶ τὰ καβούρια.

5. Στὴν αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ, ὅταν ὑπάρχη φωνήεν φύσει μακρόν, βάζομε περισπωμένη. Τοῦτο γίνεται γιὰ νὰ συμπίπτῃ ὁ τύπος αὐτὸς τῶν ὀνομάτων, μὲ τὸν ἴδιο τύπο τῆς καθαρευούσης: **τὸν ἀγῶνα, τὸ Μαραθῶνα, τὸ σωλήνα, τὸν κηφήνα, τὸ σωτήρα, τὸ στατήρα, τὸν κλητήρα** κ.τ.λ.

Ἄσκησης 32. Κλίνετε: ὁ χειμώνας, ὁ κλητήρας, ὁ γύπας, ὁ ρήτορας.

Ἄνισοσύλλαβα σέ -ας

Ὁ παπᾶς

ὁ ρήγας

Τὰ ἀρσενικά ἀνισοσύλλαβα σέ -ας εἶναι ὀξύτονα. Παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα εἶναι πολὺ λίγα.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	παπᾶς	ρήγας	οἱ	παπάδες	ρηγάδες
Γεν.	τοῦ	παπᾶ	ρήγα	τῶν	παπάδων	ρηγάδων
Αἰτ.	τὸν	παπᾶ	ρήγα	τοὺς	παπάδες	ρηγάδες
Κλητ.	—	παπᾶ	ρήγα	—	παπάδες	ρηγάδες

Ὅπως τὸ παπᾶς κλίνονται: ὁ ψωμάς, γαλατάς, μωλωνάς, πασάς, σουγιάς, χαλβάς, βασιλιάς, βοριάς· Πειραιάς, Σκουφᾶς, Θωμᾶς κ. μ. ᾠ.

Ὅπως τὸ ρήγας: ὁ κάλφας, μπάρομπας, χότζας, τσέλιγκας κ. ᾠ.

Ὁ πληθυντικός τῶν ἀνισοσυλλάβων ἀρσενικῶν σέ -ας τονίζεται πάντοτε στὴν παραλήγουσα: ψωμάδες, μπαρομπάδες.

Ἄσκησης 33. Κλίνετε: ὁ ἀμαξάς, ὁ φαγάς, ὁ τσέλιγκας.

Ἴσοσύλλαβα σέ -ης

Ὁ μαθητής

ὁ πολίτης

Τ' ἀρσενικά ἴσοσύλλαβα σέ -ης εἶναι ὀξύτονα καὶ παροξύτονα.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	μαθητής	πολίτης	οἱ	μαθητῆς	πολίτες
Γεν.	τοῦ	μαθητῆ	πολίτη	τῶν	μαθητῶν	πολιτῶν
Αἰτ.	τὸ	μαθητῆ	πολίτη	τοὺς	μαθητῆς	πολίτες
Κλητ.	(Ἔ)	μαθητῆ	πολίτη	(Ἔ)	μαθητῆς	πολίτες

Ὅπως ὁ μαθητής κλίνονται: ὁ ἀγοραστής, ἐθελοντής, ζυγιστής, καθηγητής, ληστής, νικητής, πολεμιστής κ. ᾠ.

Ὅπως τὸ πολίτης: ὁ ἐργάτης, ἀσβέστης, διαβάτης, ἐπιβάτης, χωριάτης, ἀγωγιάντης, προφήτης, ναύτης, βιβλιοπώλης, Μανιάτης, Σπαρτιάτης, Χιώτης, Σαμώτης κ. ᾠ.

Παρατηρήσεις:

1. Τὰ παροξύτονα (ἀρσενικά ἴσοσύλλαβα) σέ **ης** στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴ λήγουσα: **τῶν ναυτῶν, τῶν προφητῶν.**

2. Μερικά όξυτόνα όπως τὸ **ἀφέντης, δουλευτής, πραματευτής, θε-
ριστής, τραγουδιστής** κ. ἄ. ἔχουν διπλὸ πληθυντικὸ, ἰσοσύλλαβο καὶ ἀνι-
σοσύλλαβο: **ἀφέντες** καὶ **ἀφεντάδες, δουλευτές** καὶ **δουλευτάδες.**

3. Τὸ **δεσπότης** ἔχει πληθυντικὸ **δεσπότες** (ἄρχοντες) καὶ **δεσποτά-
δες** (ἀρχιερεῖς).

Ἔσκησις 34. Κλίνετε: ὁ **ληστής, ὁ προφήτης, ὁ χωριάτης.**

δ) Ἄνισοσύλλαβα σὲ -ης

ὁ καφετζῆς

ὁ μπακάλης

ὁ φούρναρης

Τ' ἄρσενικά ἀνισοσύλλαβα σὲ -ης εἶναι ὀξύτονα, παρο-
ξύτονα καὶ προπαροξύτονα.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	καφετζῆς	μπακάλης	φούρναρης
Γεν.	τοῦ	καφετζῆ	μπακάλη	φούρναρη
Αἰτ.	τὸν	καφετζῆ	μπακάλη	φούρναρη
Κλητ.	(ἔ)	καφετζῆ	μπακάλη	φούρναρη

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	καφετζῆδες	μπακάληδες	φουρνάρηδες
Γεν.	τῶν	καφετζῆδων	μπακάληδων	φουρνάρηδων
Αἰτ.	τούς	καφετζῆδες	μπακάληδες	φουρνάρηδες
Κλητ.	(ἔ)	καφετζῆδες	μπακάληδες	φουρνάρηδες

Όπως τὸ καφετζῆς κλίνονται: ὁ μπαλωματῆς, γανωματῆς, παπουτῆς, Κωστῆς, Παναγῆς, Ἑρακλῆς, Περικλῆς, Θεμιστοκλῆς κ. ἄ.

Όπως τὸ μπακάλης: ὁ μανάβης, βαρκάρης, περιβολάρης, νοικοκύρης, παππούλης· Γιάννης, Μανώλης, Κολοκοιτρώνης, Γενάρης κ. ἄ.

Όπως ὁ φούρναρης: ὁ Δούναβης, Τάμεσης, Τίβερης (μόνο στὸν ἐνικό).

Παρατηρήσεις:

Μερικά ἀνισοσύλλαβα σὲ -ης ἔχουν πληθυντικὸ σὲ -ηδες καὶ -αῖοι: περιβολάρηδες καὶ περιβολαράιοι, κατεργάρηδες καὶ κατεργαράιοι.

Ἄσκησις 35. Κλίνετε τὰ ὀνόματα: ὁ μπαλωματῆς, ὁ μανάβης, ὁ Κωστῆς, ὁ Περικλῆς.

ε) Ἄνισοσύλλαβα σὲ -ες καὶ -ους

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	χασές	παπούς	οἱ	χασέδες	παπούδες
Γεν.	τοῦ	χασέ	παπού	τῶν	χασέδων	παπούδων
Αἰτ.	τὸ	χασέ	παπού	τούς	χασέδες	παπούδες
Κλητ.	—	χασέ	παπού	—	χασέδες	παπούδες

Όπως τὸ χασές κλίνονται: ὁ καφές, καναπές, μεζές, πουρές, τενεκές, φιδές κ. ἄ.

Όπως τὸ παπούς: ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ νοῦς (μόνο στὸν ἐνικό).

Ἄσκησις 36. Κλίνετε: ὁ καφές, ὁ μενεξές, ὁ Ἰησοῦς.

στ) Ἄρσενικά σὲ -ος

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	λαός	κῆπος	ἄνθρωπος
Γεν.	τοῦ	λαοῦ	κήπου	ἀνθρώπου
Αἰτ.	τὸ	λαὸ	κῆπο	ἄνθρωπο
Κλητ.	—	λαεῖ	κῆπε	ἄνθρωπε

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	λαοὶ	κῆποι	ἄνθρωποι
Γεν.	τῶν	λαῶν	κήπων	ἀνθρώπων
Αἰτ.	τούς	λαοὺς	κήπους	ἀνθρώπους
Κλητ.	—	λαοὶ	κῆποι	ἄνθρωποι

“Ὅπως ὁ λαὸς κλίνονται: ὁ ἀδελφός, γιαντρός, θεός, καιρός, ποταμός, σεισμός, στρατηγός, ὑπουργός· Γερμανός, Παρνασσός κ. ἄ.

“Ὅπως ὁ κῆπος: ὁ γέρος, δρόμος, θεῖος, θρόνος, κόμπος, λύκος, νόμος, τοῖχος, φίλος, φουῆρος· Ἀλέκος, Βόλος, Γιῶργος, Μᾶρκος κ. ἄ.

“Ὅπως ὁ ἄνθρωπος: ὁ ἔμπορος, ἄγγελος, ἄνεμος, ἀνήφορος, δάσκαλος, δήμαρχος, θάνατος, κάτοικος, πλάτανος, πόλεμος, πρόεδρος· Ἀγουστός, Ἀλέξανδρος, Φίλιππος κ. ἄ.

Παρατηρήσεις:

“Ελα ἀδερφέ, γιαντρέ, φίλε· κύριε ὑπουργέ, Φίλιππε.

1. Ἡ κλητική τοῦ ἐνικοῦ τῶν ἀρσενικῶν σὲ **-ος** τελειώνει σὲ **-ε**.

ΣΗΜ. Σχηματίζουν τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ σὲ **-ο** τὰ βαπτιστικά: Ἀλέκο, Νίκο, Πέτρο κ.τ.λ. Μερικὰ ἀπὸ τὰ κοινὰ: γέρο, διάκο καὶ μερικὰ οἰκογενειακὰ σὲ **-άκος** καὶ **-ούκος**: Κύριε Πετράκο, κύριε Κοῦκο.

Ἐπίσης, τοῦ δασκάλου, τῶν δασκάλων, τοὺς δασκάλους.

2. Τὰ προπαροξύτονα στὴ γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ στὴ γενικὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα.

“Ὅταν ὁμοίως εἶναι σύνθετα ἢ κύρια, κρατοῦν τὸν τόνο πάντα στὴν προπαραλήγουσα: τοῦ ἀνήφορου, τοῦ ἀντίλαλου, τοῦ αὐλόγουρου, τοῦ καλόγουρου, τοῦ μαντρόσκυλου, τοῦ ρινόκερου, τοῦ σώγαμπρου, τοῦ Θεόδωρου, τοῦ Παπαδόπουλου κ.λ.π.

Ἀσκῆσις 37. Νὰ εὑρετὲ ἀπὸ τὸ Ἀναγνωστικὸ ἀρσενικὰ οὐσιαστικά σὲ **-ος** καὶ νὰ τὰ κλίνετε (προφορικά).

Ἀσκῆσις 38. Στὶς ἀκόλουθες φράσεις βάλτε τὸν ἐνικὸ ἢ πληθυντικὸ ἀναλόγως:

Οἱ πίνακες εἶναι στὸ σχολεῖο. Ὁ λοχίας εἶναι στὸ λόχο. Φώναξε τὸν ἐργάτη. Ὁ μπακάλης πωλεῖ τρόφιμα. Ὁ καφές βλάπτει τὸν ἄρρωστο. Τὸ βιβλίον εἶναι τοῦ ἀδελφοῦ μου. Ὁ δήμαρχος εἶναι πρῶτος πολίτης. Κύριε ὑπουργέ, παρακαλῶ νὰ μὲ ἀκούσετε.

Ἀσκῆσις 39. Νὰ κλίνετε: ὁ καιρός, ὁ κῆπος, ὁ ἀνήφορος, ὁ ἔμπορος.

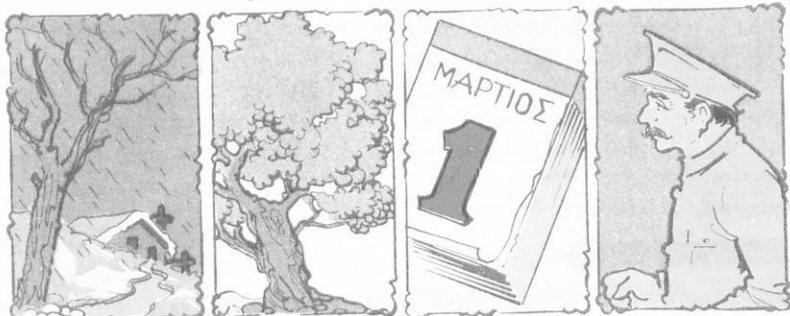
24. Κανόνες γιὰ τὰ ἀρσενικά

Α) Γιὰ τὸ σχηματισμὸ τους

1. Ὅλα τ' ἀρσενικά σχηματίζουν ὁμοίως τὴν γενικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς τὸ **-ς** τῆς ὀνομαστικῆς: τοῦ μήνα, τὸ μήνα, μήνα—τοῦ μπακάλη, τὸ μπακάλη, μπακάλη.

ΣΗΜ. Τὸν κανόνα τοῦτο δὲν ἀκολουθοῦν τ' ἀρσενικά σὲ **-ος**.

2. Τὰ κύρια ὀνόματα τὰ συναντοῦμε μόνο στὸν ἐνικό. Ὅστος ὅταν γίνεται λόγος γιὰ πολλὰ πρόσωπα ἀπὸ τὸ ἴδιο γένος, σχηματίζονται καὶ στὸν πληθυντικὸ: Σήμερα γιορτάζουν οἱ Γιῶργηδες· σαρανταπέντε Γιάννηδες· νὰ ρηθοῦν ὅλες οἱ Μαρίες.

Β) Για τὸν τονισμό τους

Ὁ χειμῶνας, ὁ ἐλαιῶνας, ὁ μήνας, ὁ κλητήρας

3. Ἡ λήγουσα τῶν ἀρσενικῶν ὅταν ἔχη -α εἶναι μακρά.
ὁ ληστής, τὸ ληστή, ληστή—οἱ λαγοί, τοὺς λαγούς, λαγοί

4. Σὲ κάθε ἀριθμὸ ἢ ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική, ἅμα τονίζονται στὴ λήγουσα παίρνουν ὄξεϊα.

Παίρνουν περισπωμένη: Τὰ ὀνόματα α) νοῦς, πλοῦς, ροῦς.

β) Ὅσα στὸν πληθυντικὸ τελειώνουν σὲ -εῖς: βασιλεῖς, γραφεῖς.

γ) Τὰ κύρια σὲ -ας ὅταν φανερώνουν πρόσωπα: Θωμᾶς, Λουκάς, Μηνᾶς, Παλαμᾶς, Σκουφᾶς, Φωκάς.

δ) Μερικὰ ἄλλα κύρια: Ἰησοῦς, Ἡρακλῆς, Περικλῆς, Θεμιστοκλῆς, Ἐρημῆς, Θαλῆς, Μωϋσῆς.

Τοῦ λαγοῦ—τῶν λαγῶν, τοῦ γεωργοῦ—τῶν γεωργῶν

5. Οἱ μακρὲς γενικὲς ὅταν τονίζονται στὴ λήγουσα παίρνουν περισπωμένη·

**Πάνος, διάκος, παπάδες Νίκος, σπίνος, πολίτες
Σπύρος, σκύλος, λωποδύτες**

6. Τὸ α, υ, ι στὴν παραλήγουσα τῶν ἀρσενικῶν εἶναι βραχύ.

7. Μερικὰ ἔχουν τὸ δίχρονο τῆς παραλήγουσας μακρὸ καὶ γι αὐτὸ περισπῶνται τὰ ὀνόματα: ἄθλος, γρῦλος, θρῦλος, μῦθος, σχῖνος, τυφος—Κῦρος, Κωνσταντῖνος, Μᾶρκος, Σῖμος, Σχῖνοι, (χωρὶς στὴν ἐπαρχία Ὀλυμπίας), Φρῆξος—Θραῖκες (οἱ).

Γ) Για τὴν ὀρθογραφία τῶν καταλήξεων

8. Τ' ἀρσενικὰ σὲ -ης γράφονται μὲ η: ναύτης, Σωκράτης.

9. Τ' ἀρσενικὰ σὲ -ωτης γράφονται μὲ ω: νησιώτης, Πα-
ναγιώτης, παιριώτης, Σαμιώτης, στρατιώτης, Χιώτης.

Γράφονται μὲ ο: ἀγροῦτης, δεσπότης, ἱπλότης, τοξότης.

10. Τ' άρσενικά σε -ορας γράφονται όλα με ο : αυτοκράτορας, κόκκορας εισπράχτορας, παντοκράτορας.

11. Τά περισσότερα άρσενικά σε -ίτης γράφονται στην παραλήγουσα με ι : όπλίτης, πολίτης, Λιβαδίτης, Μωραίτης, Λευκαδίτης.

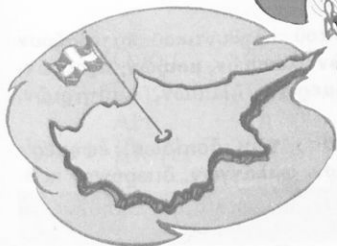
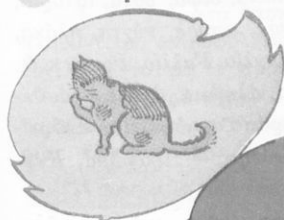
Γράφονται με η : άλήτης, κομήτης, κυβερνήτης, πλανήτης, προφήτης. Με υ : όταν τελειώνουν σε -δύτης, -χύτης : λωποδύτης, νεροχύτης. Με ει : Άγιορείτης, Πηλιορείτης, Μαρωνείτης.

"Άσκησις 50. Βάλε στη θέση της γραμμής τó φωνήεν πού λείπει :

'Ο κτίστ-ς, ó ράφτ-ς και ó τοαγκάρ-ς είναι τεχν-τ-ς. Οί 'Άλβανο-, οί Σέρβ--, οί Βούλγαρ-- και οί Τουρκ-- είναι γείτον-ς μας. 'Ο μπάρμπα—Θωμ-ς ó ψαρ-ς έπιασε πολλά ψάρια. 'Ο Σπ-ρος και ó Περικλ-ς είναι παιδ-ά του ψαρ-. 'Ο κάτοικος του Βόλου λέγεται Βολι-τ-ς, του Σουλίου Σουλι-τ-ς και της 'Ηπείρου 'Ηπειρ-της. Αύτός πού έχει χωράφια λέγεται άγρ-τ-ς. 'Ο καλός πολ-τ-ς είναι και καλός πατρ--τ-ς. 'Ο άλ-τ-ς και ó λωποδ-τ-ς είναι κακοί άνθρωποι.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΚΛΙΣΙΣ

25. Θηλυκά

Η γάτα τρώει τά ποντίκια
Η βροχή ποτίζει τά χωράφια
Η Δέσπω κάνει πόλεμο.....»
Η άλεπού έφαγε τις κότες
Η Κύπρος είναι έλληνική

'Η γάτα, ή βροχή, ή Δέσπω, ή άλεπού, ή Κύπρος.

"Όλα τά παραπάνω πέντε ουσιαστικά, είναι θηλυκά. Τά θηλυκά όνόματα τελειώνουν στην όνομαστική του ένικου σε: -α, -η, -ω, -ου και -ος.

α) Ἴσοσύλλαβα σὲ -α

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἦ	χαρὰ	χώρα	μέλισσα	γλῶσσα
Γεν.	τῆς	χαρᾶς	χώρας	μέλισσας	γλώσσας
Αἰτ.	τὴν	χαρὰ	χώρα	μέλισσα	γλῶσσα
Κλητ.	—	χαρὰ	χώρα	μέλισσα	γλῶσσα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	χαρῆς	χωῆρες	μέλισσες	γλῶσσες
Γεν.	τῶν	χαρῶν	χωρῶν	μελισσῶν	γλωσσῶν
Αἰτ.	τις	χαρῆς	χωῆρες	μέλισσες	γλῶσσες
Κλητ.	—	χαρῆς	χωῆρες	μέλισσες	γλῶσσες

Ἔτσι κλίνονται τὰ παρακάτω ὀνόματα:

1. Ὁξύτονα: ἡ ἀγλαδιά, βελονιά, γριά, δουλειά, καρδιά, μηλιά, ὀμορφιά, παπαδιά, συκιά, φωλιά, φωτιά—Κηφισιά, Λειβαδιά κ. ἄ.

2. Παροξύτονα: ἡ ἄμαρτία, βάρκα, βασιλεία, δίψα, δόξα, ἱστορία, λαμπάδα, λίσρα (νόμισμα), λύρα (μουσικὸ ὄργανο), μύθρα, νύχτα, πλάκα, ρίζα, σημαία, σπίθα, ἀσπίδα, πατρίδα, σελίδα—Ἀγγλία, Γαλλία, Ρωσία κ. ἄ.

3. Προπαροξύτονα: ἡ ἄγκυρα, αἴθουσα, ἀλήθεια, ἀμέλεια, ἀσθένεια, διάρκεια, θάλασσα, περιφέρεια, σάλπιγξα, τράπεζα, ὠφέλεια, ἀνθρωπότητα, θερμότητα, ιδιότητα, καθαριότητα, κοινότητα—Ἀράχωβα, Κίρκυρα, Λάρισα κ. ἄ.

4. Προπερισπώμενα: ἡ γυναῖκα, γλῶσσα, μᾶζα, μοῖρα, μοῦσα, πεῖνα, πείρα, προῖκα, πρῶρα, σφαῖρα, ὄξεια, δασεῖα, βαρεῖα, πλατεῖα.

Παρατηρήσεις:

1. Πολλὰ θηλυκά... σὲ -α στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴ λήγουσα καὶ περισπῶνται: τῶν γλωσσῶν, μοιρῶν, προικῶν, ριζῶν, σφαιρῶν, γυναικῶν, θεωριῶν, ἡμερῶν, ἡλικιῶν, μαθητριῶν, τραπεζῶν, ἀληθειῶν, ἐταιρειῶν κλπ.

2. Ἄλλα τονίζονται στὴν παραλήγουσα: τῶν ἀσπίδων, ἐφημερίδων, πατρίδων, σελίδων, μητέρων, ὄρνιθων, φαλάγγων, διωρύγων κ. ἄ.

Ἄσκησις 41. Νὰ κλίνης τὰ ὀνόματα: ἡ σημαία, ἡ ἀλήθεια, ἡ πλατεῖα.

β) Άνισοσύλλαβα σέ -α

Ένικος αριθμός

Όνομ.	ή	μαμά
Γεν.	τῆς	μαμάς
Αιτ.	τῆ	μαμά
Κλητ.	—	μαμά

Πληθυντικός αριθμός

οί	μαμάδες
τῶν	μαμάδων
τις	μαμάδες
—	μαμάδες

Ἔτσι κλίνονται: ἡ γιαγιά, ἡ δικά, ἡ νταντά.

Παρατηρήσεις:

1. Τὰ ὀνόματα **δασκάλα, θεία, πεθερά**, σχηματίζουν τὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ ἀνισοσύλλαβα: **δασκαλισῶν, θειάδων, πεθεράδων** γιὰ νὰ ξεχωρίζονται ἀπ' τ' ἀρσενικά: **δασκάλων, θείων, πεθερῶν**.

2. Τὸ **κυρὰ** σχηματίζει πληθυντικό **κυρὲς** καὶ **κυράδες**. Μπροστὰ ὅμως ἀπὸ τὰ κύρια ὀνόματα μένει ἄκλιτο: ἡ **κυρὰ Μαρία**, τῆς **κυρὰ Μαρίας**, τὴν **κυρὰ Μαρία**.

Ἀσκησης 42. Νὰ κλίνης: ἡ γιαγιά, ἡ δασκάλα, ἡ θεία.

γ) Ἴσοσύλλαβα σέ -η

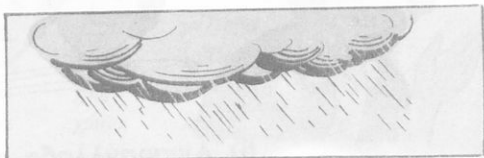
Ένικος αριθμός

Όνομ.	ή	βροχή	βρύση	ζάχαρη
Γεν.	τῆς	βροχῆς	βρύσης	ζάχαρης
Αιτ.	τῆ	βροχή	βρύση	ζάχαρη
Κλητ.	—	βροχή	βρύση	ζάχαρη

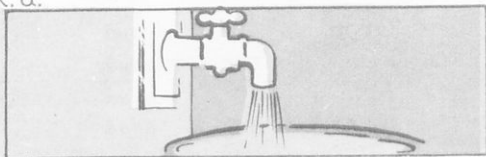
Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	οί	βροχές	βρύσες	ζάχαρες
Γεν.	τῶν	βροχῶν	βρυσῶν	—
Αιτ.	τις	βροχές	βρύσες	ζάχαρες
Κλητ.	—	βροχές	βρύσες	ζάχαρες

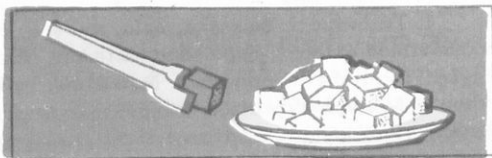
“Όπως τὸ βροχὴ κλίνονται: ἡ ἀδελφή, ἀλλαγὴ, ἀρχή, βοσκή, αὐγή, βροντή, γραμμὴ, γραφή, ἐπιγραφὴ, δρομή, πηγὴ, σκηνή, τιμὴ, τροφή, φωνή, ψυχὴ Ἀγγελικὴ, Βασιλικὴ, Κυριακὴ κ. ἄ.

“Όπως τὸ βρύχη: ἡ ἀγάπη, ἄκρη, ἀνάγκη, βλάβη, δίκη γνώμη, ζέστη, κόρη, κόψη, λάσπη, λύπη, μάχη, μύτη, νύφη, πήχη, πλώρη, ράχη, στάχτη, Ἐλένη, Σπάρτη κ. ἄ.

“Όπως τὸ ζάχαρη: ἡ βύφτιση, γέμιση, θύμηση, κάμαρη, κάππαρη, κλειδώση, κούραση, πέραση, ρίγανη, σίκαλη Ἀγόριανη, Ἀρτεμη, Λυκόραχη κ. ἄ.

Παρατηρήσεις:

1. Μερικὰ ἀπὸ τὰ παροξύωνα στὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται στὴ λήγουσα καὶ περισπῶνται: βρυσῶν, βλαβῶν, γνωμῶν, μαχῶν, τεχνῶν, λιρῶν.
2. Τὰ παροξύωνα δὲν σχηματίζουν τὴν πτώσι αὐτή.
3. Τὰ ὀνόματα νύφη, ἀδερφή, ἐξαδέερφη, ἔχουν γενικὴ πληθυντικοῦ: νυφάδων, ἀδερφάδων, ἐξαδερφάδων.

Ἀσκησις 43. Νὰ κλίνης τὰ ὀνόματα: ἡ γνώμη, ἡ ρίγανη.

δ) Ἴσοσύλλαβα σὲ -ω

Μόνον Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἡ	Κλειῶ	Δέσπω	Ἀσήμω
Γεν.	τῆς	Κλειῶς	Δέσπως	Ἀσήμως
Αἰτ.	τὴν	Κλειῶ	Δέσπω	Ἀσήμω
Κλητ.	—	Κλειῶ	Δέσπω	Ἀσήμω

Ἔτσι κλίνονται τὰ βαφτιστικά: Ἀργυρώ, Βαγγελιώ, Καλυψώ, Κρινιώ, Μαριγώ, Σμαρῶ κ. ἄ.

Οἱ τοπωνυμίες Ζαχάρω (στὴν Ὀλυμπία), Κῶ καὶ τὸ κοινὸ οὐσιαστικὸ ἡχώ (χωρὶς πληθυντικὸ).

ε) Ἀνισοσύλλαβα σὲ -ου

	Ἐνικός	Πληθυντικός		
Ὄνομ.	ἡ	ἀλεποῦν	οἱ	ἀλεποῦδες
Γεν.	τῆς	ἀλεποῦς	τῶν	ἀλεποῦδων
Αἰτ.	τήν	ἀλεποῦν	τις	ἀλεποῦδες
Κλητ.	—	ἀλεποῦν	—	ἀλεποῦδες

Ἔτσι κλίνονται: ἡ ἀγυουλοῦ, κλωσσού, καλαθοῦ, καπελοῦ. κ. ἄ.

Ἄσκησις 44. Κλίνετε: ἡ μαῖμού, ἡ μυλωνοῦ, ἡ Γιαννοῦ.

στ) Ἀρχαιοκλιτὰ σὲ -ις

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἡ	λέξις	πρότασις	πράξις
Γεν.	τῆς	λέξεως	προτάσεως	πράξεως
Αἰτ.	τή(ν)	λέξι	πρότασι	πράξι
Κλητ.	—	λέξι	πρότασι	πράξι

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	λέξεις	προτάσεις	πράξεις
Γεν.	τῶν	λέξεων	προτάσεων	πράξεων
Αἰτ.	τις	λέξεις	προτάσεις	πράξεις
Κλητ.	—	λέξεις	προτάσεις	πράξεις

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο κλίνονται καὶ τὰ παρακάτω ὀνόματα:

1. Παροξύτονα: ἡ δύσις, ἑλξις, θέσις, κλίσις (ἀπὸ τὸ ρ. κλίνω), κρίσις, λύσις, πίστις, πόλις, σκέψις, στάσις, σχέσις, τάξις, φθλις, φύσις καὶ πολλὰ ἄλλα.

2. Προπαροξύτονα: ἡ αἴσθησις, αἴτησις, ἀνάκρισις, ἀνάστασις, ἀνοιξις, ἀντίληψις, ἀπόφασις, ἄσκησις, ἀφαίρεσις, βεβαίωσις, γέννησις, διαίρεσις, εἶδησις, εἴσπραξις, ἔνεσις, ἐξαίρεσις, ἐξήγησις, ἐπανάστασις, κατὰστασις, πρόθεσις, σταύρωσις — Ἐρμούπολις, Καλλιπολις, Τρίπολις κ. π. ἄ.

3. Προπερισπώμενα: ἡ γνώσις, δρᾶσις, θλίψις, κλήσις (ἀπὸ τὸ ε. καλῶ), κρᾶσις, πτώσις, πῆξις, τῆξις, χρῆσις.

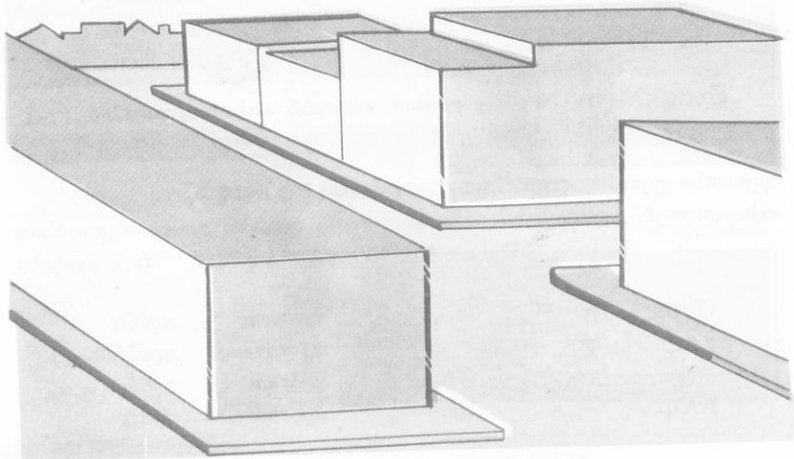
Παρατηρήσεις:

1. Ἡ κατάληξις **-ις** τῶν θηλυκῶν εἶναι βραχεῖα.

2. Τὰ προπαροξύτονα θηλυκὰ σὲ **-ις** στὸν πληθυντικὸ κατεβάζουν τὸν τόνο κατὰ μιὰ συλλαβή: ἡ πρότασις—οἱ προτάσεις, τῶν προτάσεων, τῆς προτάσεως, προτάσεις.

3. Τὰ θηλυκὰ: **δράσις, θλίψις, κρᾶσις** καὶ **πρᾶξις**, ἔχουν τὸ δίχρονο τῆς παράληγούσης μακρὸ καὶ γι' αὐτὸ περισπῶνται.

* Ἀσκήσις 45. Κλίνε: ἡ τάξις, ἡ πρόσθεσις, ἡ γνώσις.

ζ) Ἀρχαιοκλήτα σὲ -ος

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἡ	ὁδός	λεωφόρος	ἐγκύκλιος
Γεν.	τῆς	ὁδοῦ	λεωφόρου	ἐγκυκλίου
Αἰτ.	τῆ(ν)	ὁδὸν	λεωφόρον	ἐγκύκλιο
Κλητ.	—	ὁδός	λεωφόρος	ἐγκύκλιος

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	ὁδοὶ	λεωφόροι	ἐγκύκλιοι
Γεν.	τῶν	ὁδῶν	λεωφόρων	ἐγκυκλίων
Αἰτ.	τίς	ὁδοὺς	λεωφόρους	ἐγκυκλίους
Κλητ.	—	ὁδοὶ	λεωφόροι	ἐγκύκλιοι

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο κλίνονται :

1. Ὁξύτονα: ἡ θαλαμηγός, κιβωτός—Αἰδηφός, Ἰωλκός, Δεμεσός, Ὀδησός.
2. Παροξύτονα: ἡ διχοτόμος, λαιμητόμος, τάφος—Θάσος, Κάσος, Κύπρος, Σύρος.
3. Προπαροξύτονα: ἡ ἄβυσσος, ἀτμάκατος, διάμετρος, εἴσοδος, ἔξοδος, περίμετρος—Ἄβυδος, Ἀγκίαλος, Αἴγυπτος, Ἐπίδανρος, Κάρπαθος, Κάρυστος, Κόρινθος.

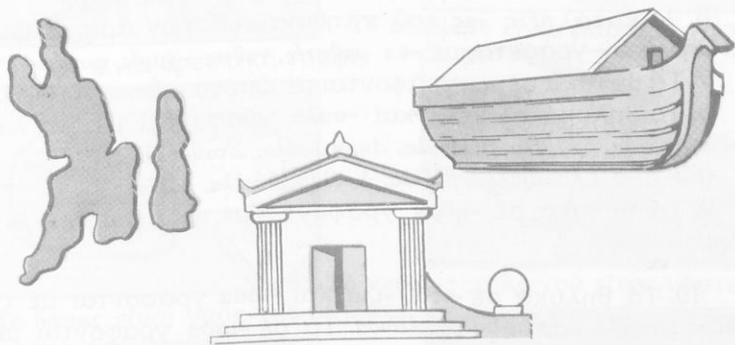
Παρατηρήσεις:

Τὰ παροξύτονα ἀρχαιοκλιτὰ σὲ **-ος** στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ, στὴ γενικὴ καὶ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ, κατεβάζουσι τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα: τῆς λεωφόρου, τῶν λεωφόρων, τῆς λεωφόρου.

Ἄσκησις 46. Στὶς ἀκόλουθες φράσεις βάλε τὸν ἐνικό ἢ πληθυντικό ἀναλόγως :

Ἡ σημαία στολίζει τὴν πλατεία τῆς πόλεως. Οἱ τράπεζες ἐνισχύουσι μὲ δάνεια τοὺς ἀγρότες. Τὸ αὐτὸ τῆς θρῆνιθας εἶναι μεγάλο. Ἡ βρῦση μας εἶναι χαλασμένη. Ὁ πίνακας εἶναι μέσα στὴν τάξι. Ἡ ἄλεπού κρύβεται στὸ δάσος. Γράφω ἐκθέσεις μὲ μικρὰς προτάσεις. Ἀκολούθησα τὴν ἴδια ὁδὸ δίπλα ἀπὸ τὴ λεωφόρο.

Ἄσκησις 47. Κλίνε: ἡ κιβωτός, εἴσοδος, Δῆλος.

26. Κανόνες γιὰ τὰ θηλυκὰ

Α') Γιὰ τὸ σχηματισμὸ τους.

1. Ὅλα τὰ θηλυκὰ ἔχουσι σὲ κάθε ἀριθμὸ τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν ὁμοίαις: ἡ ἀρχή, τὴν ἀρχή, ἀρχή—οἱ ἀρχές, τῆς ἀρχές, ἀρχές.

2. Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ καὶ στὰ θηλυκὰ ἔχει κατάληξι **-ων**.

Β') Για τὸν τονισμό τους.

1. Ἡ ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική ὅταν τονίζωνται στὴ λήγουσα παίρνουν ὀξεῖα: ἡ ἄλεπού, τὴν ἄλεπού, ἄλεπού.

ΣΗΜ. Παίρνουν περισπωμένη: ἡ Ἄθηνᾶ, ἡ Ναυσικᾶ, ἡ γῆ.

2. Καὶ οἱ μακρὲς γενικὲς τῶν θηλυκῶν, ὅταν τονίζωνται στὴ λήγουσα, περισπῶνται: τῆς φωνῆς, τῶν φωνῶν τῆς γραμμῆς, τῶν γραμμῶν.

Ἡ χώρα χῆρα ἄμαρτία δίψα ψώρα

3. Ἡ κατάληξις -α τῶν θηλυκῶν εἶναι μακρά.

Ἐξαιροῦνται καὶ ἔχουν τὸ -α βραχὺ τὰ ὀνόματα: ἡ γυναῖκα, γλῶσσα, κλῶσσα, μᾶζα, μοῖρα, μοῦσα, πείνα, πείρα, προῖκα, πρῶρα, σφαῖρα, ὀξεῖα, βαρεῖα, δασεῖα, πλατεῖα.

ΣΗΜ. Στὴ γενική τοῦ ἔνικοῦ τὰ ὀνόματα αὐτὰ ὀξύνονται γιατί ἡ κατάληξις -ας τῶν θηλυκῶν εἶναι πάντοτε μακρά: τῆς γυναίκα, τῆς γλώσσας, τῆς πείνας, τῆς πλατείας.

4. Τὰ δίχρονα α, ι, υ καὶ στὴν παραλήγουσα τῶν θηλυκῶν εἶναι βραχέα.

Ἐξαιροῦνται: ἡ δρᾶσις, θλίψις, κρᾶσις, πρᾶξις, ψῆξις.

Γ') Για τὴν ὀρθογραφία τῶν καταλήξεων.

5. Τὰ θηλυκὰ σὲ -η γράφονται μὲ ἦτα: αὐλή, βροχή.

6. Ἡ κατάληξις -ες τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν γράφεται μὲ -ε: μαθητές, ναῦτες—χαρές, φωνές.

7. Τὰ θηλυκὰ σὲ -ω γράφονται μὲ ὦμέγα: Δέσπω, Καλυψώ.

8. Τὰ θηλυκὰ σὲ -ελα καὶ -ουλα γράφονται μὲ ἕνα λ: κανέλα, κοπέλα, ὀμβρέλα, παιδούλα, Δημητρούλα, Σταθούλα.

(Μὲ δύο λλ: ἄμλλα, βδέλλα, δικέλλα, θύελλα, κόλλα).

9. Τὰ θηλυκὰ σὲ -ηθρα γράφονται μὲ η: δαχτυλήθρα, μυζήθρα.

10. Τὰ θηλυκὰ σὲ -ιδα, -ιλα καὶ -ισσα γράφονται μὲ ι: ἐλπίδα, μυρτίλα, διδασκάλισσα, μέλισσα. Τὰ σὲ -ισσα γράφονται μὲ δύο σ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Λάρισα.

11. Τὰ θηλυκὰ σὲ -ινα γράφονται μὲ ι: κουζίνα, Μαρίνα.

Ἐξαιροῦνται τὰ: Δέσποινα, λειχήνα, πείνα, σφήνα, χίνα.

12. Ἡ κατάληξις -οσύνη γράφεται μὲ ο καὶ υ: ἀγιοσύνη, δικαιοσύνη, καλοσύνη.

13. Ἡ κατάληξις -αινα γράφεται μὲ αι: δράκαινα, λύκαινα.

14. Τὰ ὀξύτονα θηλυκὰ σὲ -ορα γράφονται μὲ ο· τὰ παροξύτονα καὶ τὰ προπερισπώμενα μὲ ω: ἄγορά, σπορά, φθορά, χώρα, Θεοδώρα, πρῶρα.

15. Τὰ προπαροξύτονα θηλυκά σὲ **-εια** γράφονται μὲ **ει** :
ἀλήθεια, βοήθεια, περιφέρεια, προσπάθεια, φτώχεια, ὠφέλεια.

Γράφονται μὲ **οι** ὅσα γίνονται ἀπὸ τὸ νοῦς : *ἄγνοια, ὁμῶ-
νοια, εὐνοια, διχόνοια, πρόνοια.*

"Ασκησις 48. Βάλε στὴ θέσι τῆς γραμμῆς τὸ φωνῆεν ποῦ λείπει :

Οἱ γαρ-δ-ς καὶ οἱ μαρ-δ-ς ζοῦν στὶς ἑλλην-κ-ς θάλασσ-ς. Οἱ μέλ-σ-ς
ἀποθηκεύουν στὴν κυφέλ- κερ-θρ-ς καὶ μέλι. Ἡ Κατ-να μὲ τὴ Δέσπ-να καὶ
τὴ Θεοδ-ρα πῆγαν στὴν ἀγ-ρά. Ὁ Νίκ-ς σχίζει ξύλα μὲ τὴ σφ-να. Θέλει
νὰ ψῆση μιὰ χ-να γιατί ἔχει μεγάλη π-να. Ἡ λειχ-να εἶναι φυτὸ τῶν
ψυχρ-ν χωρ-ν. Ὅποιος λέει ἀλήθ-α ἔχει τὸ Θεὸ βοήθ-α. Ἡ ὁμόν-α φτιάνει
σπίτι κι ἡ διχόν-α τὸ χαλάει.

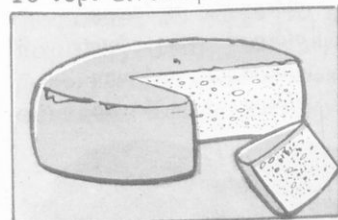
ΤΡΙΤΗ ΚΛΙΣΙΣ

27. Οὐδέτερα

Τὸ νερὸ ἔρχεται ἀπὸ μακριὰ

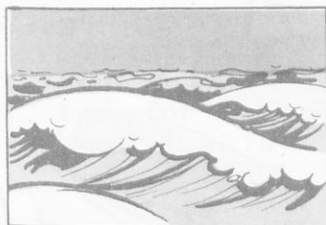
Τὸ τυρὶ εἶναι θρεπτικὴ τροφή

Τὸ δάσος εἶναι ναὸς τῆς ὑγείας

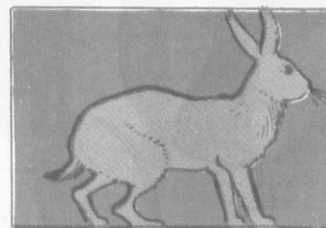
Τὸ κῦμα εἶναι πολὺ μεγάλο

Τὸ σκάψιμο εἶναι βαριά ἐργασία

Τὸ κρέας τοῦ λαγοῦ εἶναι νόστιμο

Τὸ νερὸ, τὸ τυρὶ, τὸ δάσος, τὸ κῦμα, τὸ σκάψιμο, τὸ κρέας.

Τὰ παραπάνω οὐσιαστικά εἶναι οὐδέτερα καὶ σχηματίζουν τὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἔτσι :

α) ἰσοσύλλαβα

τὸ νερὸ—τοῦ νεροῦ

τὸ τυρὶ—τοῦ τυριοῦ

τὸ δάσος—τοῦ δάσους

β) ἀνισοσύλλαβα

τὸ κῦμα—τοῦ κύματος

τὸ σκάψιμο—τοῦ σκαψίματος

τὸ κρέας—τοῦ κρέατος

Ὡστε: Τὰ ἰσοσύλλαβα οὐδέτερα οὐσιαστικά, στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἔχουν κατάληξι **-ου** ἢ **-ους**. Καὶ τὰ ἀνισοσύλλαβα ἔχουν κατάληξι **-ος**.

Α'. ΤΑ ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

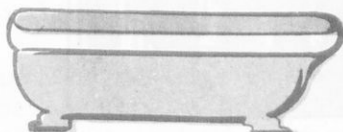
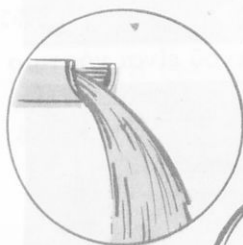
α) Οὐδέτερα σὲ **-ο**

Ἐνικός ἀριθμὸς

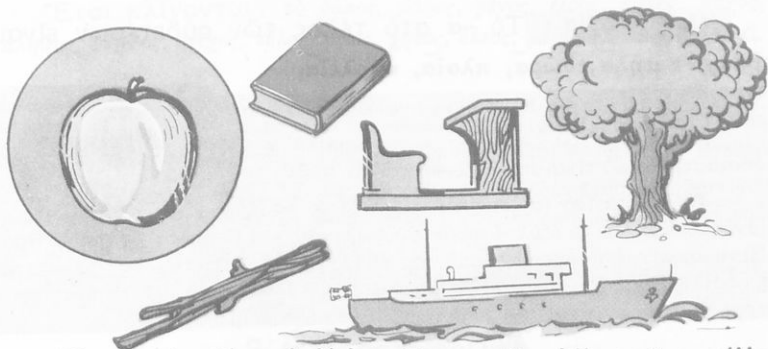
Ὄνομ.	τὸ	νερὸ	μῆλο	σίδερο	πρόσωπο
Γεν.	τοῦ	νεροῦ	μήλου	σίδερον	προσώπου
Αἰτ.	τὸ	νερὸ	μῆλο	σίδερό	πρόσωπο
Κλητ.	—	νερὸ	μῆλο	σίδερο	πρόσωπο

Πληθυντικός ἀριθμὸς

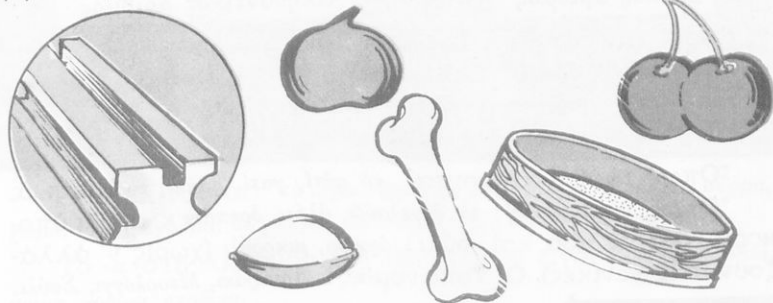
Ὄνομ.	τὰ	νερά	μήλα	σίδερα	πρόσωπα
Γεν.	τῶν	νερῶν	μήλων	σίδερων	προσώπων
Αἰτ.	τὰ	νερά	μήλα	σίδερα	πρόσωπα
Κλητ.	—	νερά	μήλα	σίδερα	πρόσωπα

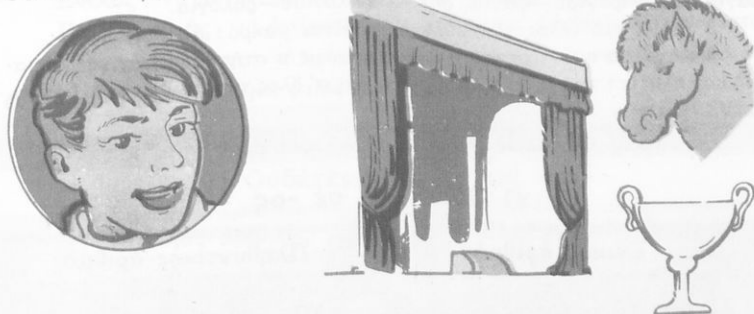
Ὡπως τὸ νερὸ κλίνονται: τὸ βουνό, αὔγό, λουτρό, ποσὸ κ.π.ᾶ.

Όπως τὸ μήλο: τὸ δένδρο, ζῶο, καπέλο, ξύλο, πεῦκο, φύλλο, βιβλίο, θηρίο, θρανίο, πλοῖο, σχολεῖο ταμεῖο, ὑπουργεῖο κ.π.᾿

Όπως τὸ σίδηρο (νά κρατοῦν δηλ. τὸν τόνο στὴν προ-
 παραλήγουσα): τὸ ἀμύγδαλο, βότσαλο, βύσσινο, δάχτυλο, κάρ-
 βοννο, κάστανο, κόκκαλο, κόσκινο, λάχανο, λείψανο, σέλινο. Τὸ ἴδιο τὰ
 σύνθετα: ἀγριόβατο, ἀντρόγγυνο, ἀγγολέμονο, μερόνγχο κ. ᾿.

Όπως τὸ πρόσωπο(ποὺ στὶς γενικὲς κατεβαίνει ὁ τόνος
 στὴν προπαραλήγουσα): τὸ ἄλογο, ἄτομο, ἔξοδο, ἐπιπλο, θέατρο,
 κύπελλο, μέτωπο, ὄργανο, Μέτσοβο κ. ᾿.

Ὁρθογραφία : Τὸ -α στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύ: μῆλα, δῶρα, πλοῖα, σχολεῖα.

Ἄσκησης 49. Κλίνει: τὸ σχολεῖο, τὸ σύννεφο, τὸ μέτωπο.

Ἄσκησης 50. Ἀντίγραψε τὶς παρακάτω προτάσεις καὶ βάλε τὸ οὐσιαστικό, πού εἶναι σὲ παρένθεσι, στὴν πτῶσι πού πρέπει.

Τὰ παιδιά τῶν (σχολεῖο) εἶναι καθαρά. Τὰ (ζῶο) εἶναι χρήσιμα στοὺς (ἄνθρωπος). Μὲ τὰ (ξύλο) κάνομε (κάρβουνο) καὶ (ἔπιπλο). Τὰ πόδια τῶν (ἔπιπλο) εἶναι μικρά. Ἡ οὐρά τοῦ (ἄλογο) εἶναι μεγάλη. Τὰ (μῆλο), τὰ (ροδάκινο) καὶ τὰ (σῦκο) εἶναι φρούτα τοῦ καλοκαιριοῦ. Ὁ Κώστας ἐφύτρε πολλὰ (λάχανο) καὶ ἀρκετὲς (ντομάτα) πρώιμες.

β) Οὐδέτερα σὲ -ι

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ. τὸ	ἀρνί	λουλούδι	τὰ	ἀρνιά	λουλούδια
Γεν. τοῦ	ἀρنيοῦ	λουλουδιοῦ	τῶν	ἀρνιαῶν	λουλουδιοῶν
Αἰτ. τὸ	ἀρνί	λουλούδι	τὰ	ἀρνιά	λουλούδια
Κλητ. —	ἀρνί	λουλούδι	—	ἀρνιά	λουλούδια

Ὅπως τὸ ἀρνί κλίνονται: τὸ αὐτί, γατί, σακκί, τυρί κ. π. ἄ.

Ὅπως τὸ λουλούδι: τὸ ἀγγελούδι, ἀλάτι, δρεπάνι κ. ἄ. Τὰ ὑποκοριστικά σὲ -άκι καὶ -ούλι: ἀρνάκι, μικρούλι (χωρὶς ν' ἀλλάζουν στὶς γενικές). Οἱ τοπωνυμίες: Λουτράκι, Μεσολόγγι, Σούλι.

Παρατηρήσεις:

1. Τὰ οὐδέτερα σὲ -ι στὶς γενικές κατεβάζουν τὸν τόνο στὴ λήγουσα.
2. Τὰ οὐδέτερα μὲ φωνήεν πρὶν ἀπὸ τὸ ι παίρνουν ἓνα γ μετὰ τὸ φωνήεν σὲ ὅλες τὶς πτώσεις πού δὲν τελειώνουν σὲ -ι: τσάι—τσαγιοῦ—τσάγια, φαί—φαγιοῦ—φαγιά, ρολόι—ρολογιοῦ—ρολόγια.
3. Τὸ -ι στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι μακρό: ἀλεύρι.
4. Ἀπὸ τὰ οὐδέτερα σὲ -ι γράφονται μὲ υ στὴν ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική τοῦ ἐνικοῦ τὸ βράδυ καὶ σ' ὅλες τὶς πτώσεις τὸ δάκρυ, δίχτυ, στάχυ.

Ἄσκησης 51. Κλίνει: τὸ ψωμί, λουλούδι, βράδυ, στάχυ.

γ) Οὐδέτερα σὲ -ος

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ. τὸ	κράτος	ἔδαφος	τὰ	κράτη	ἔδαφη
Γεν. τοῦ	κράτους	ἐδάφους	τῶν	κρατῶν	ἐδαφῶν
Αἰτ. τὸ	κράτος	ἔδαφος	τὰ	κράτη	ἔδαφη
Κλητ. —	κράτος	ἔδαφος	—	κράτη	ἔδαφη

Ἔτσι κλίνονται: τὸ δάσος, βάρος, γένος, εἶδος, ἔθνος, πάχος, πλῆθος, στήθος, τείχος, τέλος, ὕψος, χρέος, ἔλεος, μέγεθος, Ἄργος κ. ἄ.

Παρατηρήσεις:

1. Τὰ οὐδέτερα σέ **-ος** στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στή λήγουσα: κρατῶν, ἔδαφῶν, δασῶν, παθῶν, τειχῶν, χρεῶν.

2. Τὸ θάρρος, κῦρος, κόστος καὶ μερικά ἄλλα δὲν ἔχουν πληθυντικό.

3. Τὰ ὀνόματα: ἄνθος, ὄρεος, χεῖλος, στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κάνουν: ἀνθῶν, ὄρέων, χειλῶν.

Ἄσκησης 52. Κλίνε τὰ ὀνόματα: λάθος, μήκος, χρέος, ἄνθος.

Α'. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

α) Οὐδέτερα σέ **-μα**

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	τὸ	σῶμα	μάθημα	τὰ	σώματα	μαθήματα
Γεν.	τοῦ	σώματος	μαθήματος	τῶν	σωμάτων	μαθημάτων
Αἰτ.	τό	σῶμα	μάθημα	τὰ	σώματα	μαθήματα
Κλητ.	—	σῶμα	μάθημα	—	σώματα	μαθήματα

Ἔτσι κλίνονται: τὸ αἶμα, ἄρμα, βῆμα, γράμμα, στρέμμα, σύρμα, χῶμα, ψέμα, ἄγαλμα, ἄθροισμα, διάλειμμα, ποίημα, ὕφασμα κ. π. ἄ.

Τὸ **-α** στή λήγουσα τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύ: βῆμα, σῶμα, χρῶμα, στρεῶμα.

Ἄσκησης 53. Νά κλίνης: τὸ βῆμα, τὸ ὕφασμα.

β) Οὐδέτερα σέ **-σιμο (-ψιμο, -ξιμο)**

Ἐνικός: τὸ δέσιμο, τοῦ δεσίματος, τὸ δέσιμο, δέσιμο.

Πληθυντικός: τὰ δεσίματα, τῶν δεσιμάτων, τὰ δεσίματα, δεσίματα.

Ἔτσι κλίνονται: τὸ κτίσιμο, κλείσιμο, κρήψιμο, ντύσιμο, πλύσιμο, ράψιμο, σκάψιμο, τρέξιμο, φταίξιμο κ. ἄ.

Ἄσκησης 54. Κλίνε τὰ ὀνόματα: πλύσιμο, βάψιμο, τρέξιμο.

γ) Οὐδέτερα σέ **-α** καὶ **-ως**

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	τὸ	κρέας	φῶς	τὰ	κρέατα	φῶτα
Γεν.	τοῦ	κρέατος	φωτός	τῶν	κρεάτων	φῶτων
Αἰτ.	τό	κρέας	φῶς	τὰ	κρέατα	φῶτα
Κλητ.	—	κρέας	φῶς		κρέατα	φῶτα

Άσκησις 55. Όπως τὸ κρέας νὰ κλίνης: τὸ πέρας, τὸ τέρας.
Όπως τὸ φῶς: τὸ καθεστῶς, (τοῦ καθεστῶτος), τὸ γεγονός, (τοῦ γεγονότος).

28. Κανόνες γιὰ τὰ οὐδέτερα

Α') Γιὰ τὸ σχηματισμὸ τους.

1. Όλα τὰ οὐδέτερα σὲ κάθε ἀριθμὸ ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὅμοιες: τὴν ὀνομαστικὴν, τὴν αἰτιατικὴν καὶ τὴν κλητικὴν.

2. Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ καὶ στὰ οὐδέτερα ἔχει κατάληξι -ων.

3. Τ' ἀνισοσύλλαβα οὐδέτερα στὴ γεν. τοῦ πληθ. τονίζονται στὴν παραλήγουσα: κῦμα-κυμαίων, ράφιμο-ραφιμίων.

Β') Γιὰ τὸν τονισμὸ τους.

4. Ἡ ὀνομαστικὴ, αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ καὶ στοὺς δύο ἀριθμοὺς, ἅμα τονίζεται στὴ λήγουσα, παίρνει ὀξεῖα: τὸ κοῦτι—τὰ κοῦτιά, τὸ κουμπι—τὰ κουμπιά, τὸ μαλλί—τὰ μαλλιά.

ΣΗΜ. Παίρνουν περισπωμένη: τὸ φῶς, τὸ πᾶν

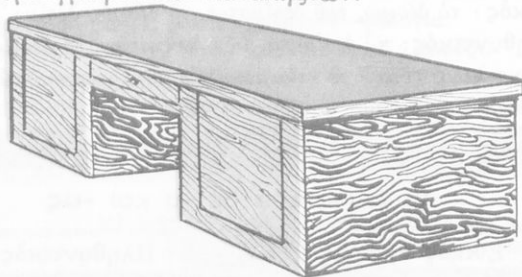
5. Οἱ μακρὲς γενικὲς ὅταν τονίζονται στὴ λήγουσα παίρνουν περισπωμένη: τοῦ νεροῦ—τῶν νερῶν, τοῦ τυριοῦ—τῶν τυριῶν.

Τὸ κλάμα, τάμα, βιβλίον, ταξίδι, καρδί, μῦδι

6. Τὸ α, υ, ι καὶ στὴν παραλήγουσα τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύ.

Ἐξαιροῦνται τὰ οὐδέτερα: ἄσμα, δρᾶμα, κρᾶμα, πρᾶγμα, κλῆμα, κρῆμα, μῖσος, ρῖγος, θῦμα, κῦμα, κῦρος, κῦτος (τοῦ πλοίου), στίφος, σῦκο, φῦλο (=φυλὴ γένος), φῦμα, χῦμα, ψῦχος.

Γ') Γιὰ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν καταλήξεων.

Γραφεῖον, καφενεῖον, σχολεῖον, ὑπουργεῖον

7. Τὰ οὐδέτερα σὲ -εῖον ἅμα τονίζονται στὴν παραλήγουσα γράφονται μὲ εἰ.

Βαρίδι, κεραμίδι, στολίδι, ταξίδι, φίδι

8. Τα ουδέτερα σε -ιδι γράφονται με γιώτα στην παραλήγουσα.

Γράφονται με υ: καρύδι, κρεμμύδι, μύδι, φρούδι.

Με ει: άντικλείδι, στρείδι. Με η: Παλαμήδι.

Ποτήρι—ποτιστήρι, αριθμητήριο—δικαστήριο

9. Τα ουδέτερα σε -τήρι ή τήριο γράφονται με η.

Έξαιρούνται τά: κεφαλοτύρι, ψωμοτύρι, μαρτύριο, κτίριο.

Άηδόνη, κανόνι, λεμόνη, πεπόνι, χελιδόνι, χιόνι.

10. Τα ουδέτερα σε -ονι γράφονται με ο.

Γράφονται με ω: άλωνι, κυδώνι, κοθώνι, παραγώνι, ψώνι.

Δόλωμα, πάτωμα, σάρωμα, σῶμα, χρωμα

11. Τα ουδέτερα σε -ωμα γράφονται με ω.

Γράφονται με ο: στόμα, κόμμα, γίωμα, ὄνομα.

Καπέλο, πινέλο, φουρνέλο—κουνέλι, κοκκινέλι, παστέλι.

12. Τα ουδέτερα σε -έλο και -έλι γράφονται με ένα λ.

Άσκησης 56. Βάλε στη θέση της γραμμής τα φωνήεντα που λείπουν:

“Άμα φύγω από το σχολ—ο θα περάσω από το φαρμακ—ο. Φέρε ένα ποτ—ρ—νερ—από το καφεν—ο. Άγόρασα ένα λεμ—ν—και ένα κυδ—ν—. Το χελ—δ—νι κάνει μεγάλα ταξ—δ—α. Το σάρ—μ— είναι κοντά στο νεροχ—τη. Μην κοιμάσαι μ’ άνοιχτό το στ—μα. Η ζέστ— αυτή είναι μαρτ—ρ—ο. Έφαγα αρκετά καρ—δ—α από τα δέντρ— του περιβολ—. Άγαπάτε τα δάσ— και τα άνθ—.

29. Άνώμαλα ουσιαστικά

“Όσα ουσιαστικά δέ σχηματίζονται σύμφωνα με τούς γνωστούς κανόνες τῶν τριῶν κλίσεων, λέγονται **άνώμαλα**.

Τ’ άνώμαλα ουσιαστικά είναι: *ιδιόκλιτα, διπλόγενα, διπλόμορφα και ἄκλιτα*.

α) Ἰδιόκλιτα

α) Μερικά σε -εας.

Ένικός: ὁ ἱερέας, τοῦ ἱερέα, τὸν ἱερέα, ἱερέα.

Πληθυντικός: οἱ ἱερεῖς, τῶν ἱερέων, τοὺς ἱερεῖς, ἱερεῖς.

“Όπως τὸ ἱερέας κλίνονται: ὁ ἀμφορέας, γονέας, γραμματέας, γραφέας, εἰσαγγελέας, ἱππέας, κουρέας, συγγραφέας, Ἀχιλλέας.

Άσκησης 57. Κλίνε τὰ ὀνόματα: γονέας, κουρέας, Ἀχιλλέας.

β) Μερικά ουδέτερα σε -ον, -αν, -εν και -υ.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	τὸ	ὄν	πᾶν	φωνήεν	δόξῶ	δόρου
Γεν.	τοῦ	ὄντος	παντός	φωνήεντος	δόξεός	δόρατος
Αἰτ.	τὸ	ὄν	πᾶν	φωνήεν	δόξῶ	δόρου
Κλητ.	—	ὄν	πᾶν	φωνήεν	δόξῶ	δόρου

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	τὰ	ὄντα	πάντα	φωνήεντα	δόξεά	δόρατα
Γεν.	τῶν	ὄντων	πάντων	φωνήέντων	δόξεων	δοράτων
Αἰτ.	τὰ	ὄντα	πάντα	φωνήεντα	δόξεά	δόρατα
Κλητ.	—	ὄντα	πάντα	φωνήεντα	δόξεά	δόρατα

Ὅπως τὸ ὄν (=ἐκεῖνο πού ὑπάρχει) κλίνονται: τὸ παρόν, παρελθόν, προῖόν, καθήκον, συμφέρον, ἐνδιαφέρον, μέλλον. Ὅπως τὸ πᾶν, τὸ σύμπαν. Ὅπως τὸ φωνήεν, τὸ μηδέν (πληθ. τὰ μηδενικά).

Ἄσκησις 58. Ἀντίγραψε τίς παρακάτω προτάσεις καὶ βάλε τὰ οὐσιαστικά πού εἶναι σέ παρένθεσι στὴν πτώσι πού πρέπει.

Ἀπὸ τὰ (παρόν) συμπεραίνομε τὰ (μέλλον). Ὁ ἄνθρωπος τοῦ (καθήκον) πολλὰς φορές ἐνεργεῖ καὶ ἐναντίον τῶν (συμφέρον) του. Τὰ (φωνήεν) εἶναι ἐφτά. Τὰ ξυνά (μῆλο) ἔχουν πολλὰ (δόξῶ). Οἱ ἀρχαῖοι πολεμοῦσαν μὲ τὰ (τόξο) καὶ τὰ (δόρου). Πατρίδα τῶν (φῶς) ἔλου τοῦ κόσμου εἶναι ἡ Ἑλλάδα. Γι αὐτὸ ἡ δόξα της σκορπίστηκε στὰ (πέρας) τῆς γῆς.

6) Διπλόγενα

Διπλόγενα λέμε μερικά οὐσιαστικά (ὄλα ἀρσενικά) πού ἀλλάζουν γένος στὸν πληθυντικὸ ἢ ἔχουν διπλὸ πληθυντικὸ.

1. Μὲ ἄλλο γένος στὸν πληθυντικὸ: ὁ πλοῦτος—τὰ πλούτη, ἡ νύκτις—τὰ νύκτια.

2. Μὲ διπλὸ πληθυντικὸ:

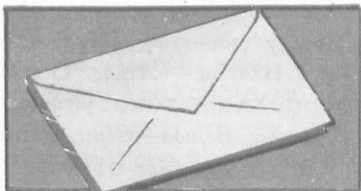
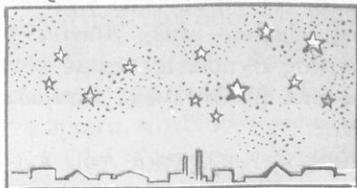
ὁ βράχος—οἱ βράχοι καὶ τὰ βράχια

ὁ βράχος—οἱ βράχοι καὶ τὰ βράχια

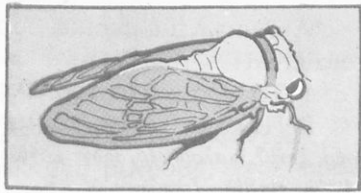

ὁ οὐρανός — οἱ οὐρανοὶ καὶ τὰ οὐράνια

ὁ φάκελ(λ)ος — οἱ φάκελ(λ)οὶ καὶ τὰ φάκελ(λ)α

ὁ κάβουρας — οἱ καβούροι καὶ τὰ καβούρια

ὁ τζίτζικας — οἱ τζίτζικοὶ καὶ τὰ τζίτζικα

ὁ κότσυφας — οἱ κοτσύφοι καὶ τὰ κοτσύφια.

Διπλὸ πληθυντικὸ ἔχουν καὶ τὰ παρακάτω οὐσιαστικά, ἀλλ' ἄλλη σημασία ἔχει τὸ ἀρσενικὸ στὸν πληθυντικὸ καὶ ἄλλη τὸ οὐδέτερο.

ὁ δεσμὸς — οἱ δεσμοὶ (δεσμοὶ φιλίας) — τὰ δεσμὰ (ισόβια δεσμὰ).

ὁ καπνός — οἱ καπνοὶ (τῆς φωτιᾶς οἱ καπνοὶ) — τὰ καπνά (φύλλα τοῦ γνωστοῦ φυτοῦ).

ὁ σταθμὸς — οἱ σταθμοὶ (τοῦ τραίνου, αὐτοκινήτου) — τὰ σταθμὰ (ζύγια).

ὁ χρόνος — οἱ χρόνοι (χρόνοι τοῦ ρήματος) — τὰ χρόνια (πέρασαν πολλὰ χρόνια).

γ) Διπλόμορφα

Διπλόμορφα λέγονται μερικὰ οὐσιαστικά ποὺ ἔχουν δύο τύπους (διπλὴ μορφή).

1. Διπλόμορφα καὶ στοὺς δύο ἀριθμούς: γέροντας — γέρος, δράκοντας — δράκος.

ΣΗΜ. Τὸ γέροντας ἔρχεται πρὸς τιμητικὸ: Καλημέρα γέροντα.

2. Διπλόμορφα μόνο στον ένικό. α') Ἄρσενικά: *γίγαντας*—*γίγας*, *γόγητας*—*γόγης*, *ἐλέφαντας*—*ἐλέφας*, *κόμητας*—*κόμης*, *Αἴαντας*—*Αἴας*, *Ἄτλαντας*—*Ἄτλας*. Ὁ πληθυντικός σχηματίζεται με τὸν πολυσύλλαβο τύπο: *γίγαντες*, *γόγητες* κ.τ.λ. β') Θηλυκά: *Ἄρτεμιδα*—*Ἄρτεμις*, *Θέμιδα*—*Θέμις*, *Θέτιδα*—*Θέτις*.

3. Τὸ δεσποινίδα στὴν ὀνομαστική καὶ κλητική τοῦ ἐνικού ἔχει τὸν τύπο *δεσποινίς*: ἢ *δεσποινίς* 'Ελένη' ἔλατε *δεσποινίς*.

δ) Ἄκλιτα

Ἄκλιτα λέμε μερικά οὐσιαστικά πού δὲν κλίνονται. Τέτοια εἶναι:

1. Τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου: *ἄλφα*, *βῆτα*, *γάμμα* κ.τ.λ.
2. Πολλές λέξεις παρμένες ἀπὸ ξένες γλῶσσες: *ἄμπαζούρ*, *ζενίθ*, *καλοριφέρ*, *κώκ*, *κονιάκ*, *μπάρ*, *τένις*, *ρεκόρ*, *σωφέρ*, *τρούμ*, *Ἄδάμ*, *Δαβίδ*, *Ἰωσήφ*.

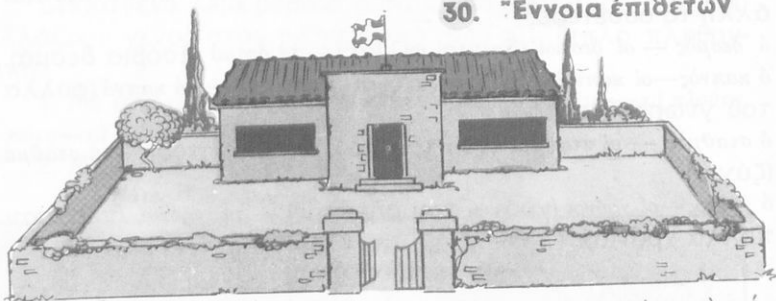
3. Πολλές ξενικές τοπωνυμίες: *Κιλκίς*, *Πέτα*, *Σέδες*, *Σουέζ*.

4. Τὰ ξένα οἰκογενειακά ὀνόματα Ἑλλήνων: (*Κάρτερ*, *Ρακτιβάν*) ἢ καὶ ἑλληνικά πού τὰ συναντοῦμε στὴ γενική: (*Γεωργιάδου*, *Δημητροπούλου*, *Κωστοπούλου*, *Μανρομάτη*, *Σταυρίδου*, *Χριστοπούλου*).

5. Τὰ θηλυκά ἀντρωνυμικά πού εἶναι παρμένα ἀπὸ τὴ γενική τοῦ ἄρσενικού, συνήθως δὲν κλίνονται: ἢ *κυρία Παπαδοπούλου*, *τῆς κυρίας Παπαδοπούλου*· ἢ *κυρία Φωκᾶ*, *τῆς κυρίας Φωκᾶ*.

Ε Π Ι Θ Ε Τ Α

30. Ἔννοια ἐπιδέτων

Ἡ αὐλή τοῦ σχολείου εἶναι κλεισμένη με *πέτρινο* τοῖχο καὶ μπαίνομε ἀπὸ τὴν *ξύλινη* πόρτα. Ὠραῖα *λουλούδια* τὴ στολίζουν με *καταπράσινα* φύλλα καὶ *ζωηρά* χρώματα. Στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ τοίχου εἶναι *ἀγκαθωτὸ* σύρμα γιὰ νὰ μὴν μπαίνουν μέσα τὰ *κακὰ* παιδιὰ τῆς γειτονιάς.

Οι λέξεις πέτρινο, ξύλινο, άγκαθωτό, φανερώνουν την ποιότητα τῶν οὐσιαστικῶν: τοίχος, πόρτα, σύρμα.

Καί οἱ λέξεις ώραία, καταπράσινα, ζωηρά, κακά, φανερώνουν τήν ιδιότητα τῶν οὐσιαστικῶν: λουλούδια, φύλλα, χρώματα, παιδιά.

Οἱ λέξεις πού φανερώνουν τήν ποιότητα ἢ τήν ιδιότητα τῶν οὐσιαστικῶν, λέγονται **ἐπίθετα**.

Ἄσκησης 59. Βάλε μιὰ γραμμούλα κάτω στά ἐπίθετα.

Ξύλινο τραπέζι—μαύρη κότα—εὐκολο μάθημα—δροσερά καί ώραία λουλούδια—φαγητό φρέσκο καί καθαρό—βαμπακερή κλωστή—χαλασμένο δόντι—καινούργιο καπέλο—ώραία μέρα—βροχερή καί κρύα μέρα.

31. Γένη τῶν ἐπιθέτων

Ἅξιμινο πίνακας, ἡ ξύλινη πόρτα, τὸ ξύλινο παράθυρο.

Ἄταν τὸ οὐσιαστικό, πού γι αὐτὸ μιλοῦμε, εἶναι ἀρσενικό, καί τὸ ἐπίθετο πού τὸ προσδιορίζει (μᾶς λέει δηλαδὴ τί λογῆς εἶναι), εἶναι ἀρσενικό. Ἄταν τὸ οὐσιαστικό εἶναι θηλυκό καί τὸ ἐπίθετο εἶναι θηλυκό. Κι ὅταν τὸ οὐσιαστικό εἶναι οὐδέτερο καί τὸ ἐπίθετο εἶναι οὐδέτερο.

Τὰ ἐπίθετα λοιπὸν ἔχουν τρία γένη καί τρεῖς καταλήξεις (μιὰ γιὰ κάθε γένος): ὁ καθαρός, ἡ καθαρή, τὸ καθαρό.

Ἄσκησης 60. Σχημάτισε τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων:

πονηρός, γυμνός, σπουδαῖος, ἀρχαῖος, βαθύς, ὁμορφος, ὄρθιος, καλός.

32. Πῶς κλίνονται τὰ ἐπίθετα

α) Ἐπίθετα σὲ -ος, -η, -ο

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ἄνομ.	ὁ	ὄμορφος	ἡ	ὄμορφη	τὸ	ὄμορφο
Γεν.	τοῦ	ὄμορφου	τῆς	ὄμορφης	τοῦ	ὄμορφου
Αἰτ.	τὸν	ὄμορφο	τὴν	ὄμορφη	τὸ	ὄμορφο
Κλητ.	—	ὄμορφε	—	ὄμορφη	—	ὄμορφο

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ἄνομ.	οἱ	ὄμορφοι	οἱ	ὄμορφες	τὰ	ὄμορφα
Γεν.	τῶν	ὄμορφων	τῶν	ὄμορφων	τῶν	ὄμορφων
Αἰτ.	τούς	ὄμορφους	τίς	ὄμορφες	τὰ	ὄμορφα
Κλητ.	—	ὄμορφοι	—	ὄμορφες	—	ὄμορφα

Ἔτσι κλίνονται τὰ ἐπίθετα: *γερός, δυνατός, καλός, ξερός* — *ἄσπερος, ἀφράτος, γεμάτος, μεγάλος* — *ἄρρωστος, ἔτοιμος* κ. ἄ.

Ἄσκησις 61. Κλίνε: ὁ *καλός, ὁ μεγάλος, ὁ φρόνιμος*.

β) Ἐπίθετα σέ -ος, -α, -ο

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	ἄγριος	ἡ	ἄγρια	τὸ	ἄγριο
Γεν.	τοῦ	ἄγριου	τῆς	ἄγριας	τοῦ	ἄγριου
Αἰτ.	τὸν	ἄγριο	τὴν	ἄγρια	τὸ	ἄγριο
Κλητ.	—	ἄγριε	—	ἄγρια	—	ἄγριο

Ἔτσι κλίνονται καὶ τὰ ἐπίθετα: *παλιός, ἀρχαῖος, ἀθῶος, νέος, ἐνναῖος, κρύος, σπουδαῖος, τελευταῖος, ὠραῖος, ἅγιος, ἄδειος, ἴσιος, ἄξιος, γαλάζιος, κούφιος, μέτριος, ὅμοιος, σπάνιος, τίμιος* κ. ἄ.

Παρατηρήσεις:

Τὰ ἐπίθετα σ' ὅλες τὶς πτώσεις τονίζονται ὅπου καὶ ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ.

ΣΗΜ. Μερικὰ προπαροξύτονα ἐπίθετα σέ -ος, ὅταν συνηθίζονται σάν οὐσιαστικά, στὶς γενικὲς κατεβάζουν τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα: **Τὸ καπέλο τοῦ κυρίου. Τὰ φορέματα τῶν κυριῶν. Οἱ εἰκόνες τῶν ἁγίων. Τὰ φάρμακα τοῦ ἀρρώστου** (ἐδῶ τὰ ἐπίθετα κύριος, κυρία, ἅγιος, ἄρρωστος, λογαριάζονται γιὰ οὐσιαστικά).

Ἄσκησις 62. Κλίνε καὶ στὰ τρία γένη τὰ ἐπίθετα: *ἀρχαῖος, τίμιος*.

γ) Ἐπίθετα σέ -ος, -ιά, -ὸ

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	γλυκός	ἡ	γλυκιά	τὸ	γλυκό
Γεν.	τοῦ	γλυκοῦ	τῆς	γλυκιᾶς	τοῦ	γλυκοῦ
Αἰτ.	τὸ	γλυκὸ	τὴ	γλυκιά	τὸ	γλυκό
Κλητ.	—	γλυκὲ	—	γλυκιά	—	γλυκό

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	γλυκοὶ	οἱ	γλυκῆς	τὰ	γλυκὰ
Γεν.	τῶν	γλυκῶν	τῶν	γλυκῶν	τῶν	γλυκῶν
Αἰτ.	τούς	γλυκοὺς	τίς	γλυκῆς	τὰ	γλυκὰ
Κλητ.	—	γλυκοὶ	—	γλυκῆς	—	γλυκὰ

Ἔτσι κλίνονται τὰ ἐπίθετα: *γνωστός, ἐλαφρός, εὐγενικός, θηλυκός, κακός, μαλακός, νηστικός, ξανθός, παστρικός, φτωχός* κ.ἄ.

Παρατηρήσεις:

1. Τὸ θηλυκὸ τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν στὸν πληθυντικὸ σχηματίζεται χωρὶς τὸ *ι*: οἱ *γλυκῆς* (καὶ ὄχι *γλυκιές*), οἱ *ξανθῆς* κτλ.

2. Τὰ ἐπίθετα σὲ *-ός, -ιά, -ό*, σχηματίζουν τὸ θηλυκὸ καὶ σὲ *-η*: *ξανθὸς—ξανθιά* καὶ *ξανθή*. Ἐξαιρεῖται τὸ *γλυκός*.

Ἄσκησης: 63. Κλίνει καὶ στὰ τρία γένη: *ὁ μαλακός, ὁ φτωχός*.

γ) Ἐπίθετα σὲ *-ύς, -ιά, -ύ*

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ἄνομ.	ὁ	<i>βαθὺς</i>	ἡ	<i>βαθιά</i>	τὸ	<i>βαθὺ</i>
Γεν.	τοῦ	<i>βαθιοῦ</i>	τῆς	<i>βαθιάς</i>	τοῦ	<i>βαθιοῦ</i>
Αἰτ.	τὸ	<i>βαθὺ</i>	τῆ	<i>βαθιά</i>	τὸ	<i>βαθὺ</i>
Κλητ.	—	<i>βαθὺ</i>	—	<i>βαθιά</i>	—	<i>βαθὺ</i>

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ἄνομ.	οἱ	<i>βαθιοὶ</i>	οἱ	<i>βαθιές</i>	τὰ	<i>βαθιά</i>
Γεν.	τῶν	<i>βαθίων</i>	τῶν	<i>βαθίων</i>	τῶν	<i>βαθίων</i>
Αἰτ.	τούς	<i>βαθιούς</i>	τις	<i>βαθιές</i>	τὰ	<i>βαθιά</i>
Κλητ.	—	<i>βαθιοὶ</i>	—	<i>βαθιές</i>	—	<i>βαθιά</i>

Ἔτσι κλίνονται: *ὁ βαρὺς, δασύς, μακρὺς, παχύς, πλατύς, ὄξυς* κ. ἄ.

Ἡ κατάληξις *-υ* τῶν ἀρσενικῶν καὶ τῶν οὐδετέρων γράφεται ἔτσι μόνο στὴν ὀνομαστικὴ, αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ. Στὶς ἄλλες πτώσεις τὰ ἐπίθετα αὐτὰ γράφονται μὲ *ι*.

Ἄσκησης 64. Κλίνει: *ὁ παχύς, ἡ παχιά, τὸ παχύ*.

ε) Ἐπίθετα σὲ *-ης, -ιά, -ι*

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ἄνομ.	ὁ	<i>σταχὴς</i>	ἡ	<i>σταχιά</i>	τὸ	<i>σταχί</i>
Γεν.	τοῦ	<i>σταχιοῦ</i>	τῆς	<i>σταχιάς</i>	τοῦ	<i>σταχιο</i>
Αἰτ.	τὸ	<i>σταχί</i>	τῆ	<i>σταχιά</i>	τὸ	<i>σταχί</i>
Κλητ.	—	<i>σταχί</i>	—	<i>σταχιά</i>	—	<i>σταχί</i>

Πληθυντικός ἀριθμός

Όνομ.	οί	σταχτιοί	οί	σταχτιές	τά	σταχτιά
Γεν.	τῶν	σταχτιῶν	τῶν	σταχτιῶν	τῶν	σταχτιῶν
Αἰτ.	τούς	σταχτιούς	τις	σταχτιές	τά	σταχτιά
Κλητ.	—	σταχτιοί	—	σταχτιές	—	σταχτιά

Ἔτσι κλίνονται ὁ βυσσινής, θαλασσής, κανελής, φουσκιάς, χρυσαφής, ψαρός, δεξής. Ὅλα τὰ ἐπίθετα αὐτὰ φανερώνουν χρῶμα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ δεξής (δεξιός).

Ἡ κατάληξις -η τῶν ἀρσενικῶν γράφεται ἔτσι στὴν ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική τοῦ ἐνικοῦ.

Ἀσκησις 65. Κλίνει καὶ στὰ τρία γένη: ὁ θαλασσής, ὁ ψαρός.

στ) Ἐπίθετα σὲ -ης, -α, -ικο (ἀνισοσύλλαβα)

Ἐνικός ἀριθμός

Όνομ.	ὁ	ζηλιάρης	ἡ	ζηλιάρα	τὸ	ζηλιάρικο
Γεν.	τοῦ	ζηλιάρη	τῆς	ζηλιάρας	τοῦ	ζηλιάρικου
Αἰτ.	τὸ	ζηλιάρη	τὴν	ζηλιάρα	τὸ	ζηλιάρικο
Κλητ.	—	ζηλιάρη	—	ζηλιάρα	—	ζηλιάρικο

Πληθυντικός ἀριθμός

Όνομ.	οἱ	ζηλιάρηδες	οἱ	ζηλιάρες	τά	ζηλιάρικα
Γεν.	τῶν	ζηλιάρηδων	τῶν	—	τῶν	ζηλιάρικων
Αἰτ.	τούς	ζηλιάρηδες	τις	ζηλιάρες	τά	ζηλιάρικα
Κλητ.	—	ζηλιάρηδες	—	ζηλιάρες	—	ζηλιάρικα

Ἔτσι κλίνονται καὶ τὰ ἐπίθετα: τεμπέλης, ἀρρωστιάρας, γκρι-νιάρας, κιτρινιάρας, ἀσπροούλης, μαυρομάλλης, μακρολαίμης κ. ἄ.

Παρατηρήσεις:

1. Τό θηλυκό δὲν ἔχει γενική στόν πληθυντικό.
2. Τά σέ -ούλης ἔχουν οὐδέτερο -ούλι: **ἀσπρούλι, μικρούλι.**
3. Μερικά ἐπίθετα σέ **της** ἔχουν θηλυκά σέ -ισσα: **χωριάτης -χωριάτισσα, μακαρίτης -μακαρίτισσα, σακάτης -σακάτισσα.**

ΣΗΜ. Μερικά ἀνισοσύλλαβα ἐπίθετα σχηματίζονται σέ -άς, -ού, -άδικο: **ὑπναρᾶς -ὑπναροῦ -ὑπναράδικο' λογάς, φωνακλάς.**

"Ασκησις 66. Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πού εἶναι 30 χρονῶν; Κι ἐκεῖνος πού εἶναι 40, 50, 60, 70, 80 χρονῶν;

"Ασκησις 67. Νά κλίνης: **ὁ πενηντάρης, ἡ πενηντάρα, τὸ πενηντάρικο.**

33. Ἀνώμαλα ἐπίθετα

Ἀνώμαλα ἐπίθετα εἶναι τὸ ἰδιόκλιτο πολὺς καί μερικά ἄλλα σέ -ης πού ἔμειναν ἀπό τὴν ἀρχαία γλῶσσα. Τέτοια εἶναι: **ὁ ἀσεβής, ὁ εὐσεβής, ὁ ἐπιμελής, ὁ εὐγενής, ὁ εὐτυχής, ὁ δυστυχής** κ. ἄ.

Α') Τὸ ἐπίθετο πολὺς κλίνεται ἔτσι:

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	πολὺς	ἡ	πολλή	τὸ	πολὸν
Γεν.	—	—	τῆς	πολλῆς	—	—
Αἰτ.	τὸν	πολὸν	τὴν	πολλή	τὸ	πολὸν
Κλητ.	—	—	—	—	—	—

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	πολλοὶ	οἱ	πολλές	τὰ	πολλά
Γεν.	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν
Αἰτ.	τούς	πολλοὺς	τίς	πολλές	τά	πολλά
Κλητ.	—	πολλοὶ	—	πολλές	—	πολλά

Ἡ γενική τοῦ ἐνικοῦ στό ἀρσενικό καί στό οὐδέτερο εἶναι σπᾶνια.

Β') Τά ἰδιόκλιτα ἐπίθετα σέ -ης ἔχουν κοινὸ τύπο γιὰ τὸ ἀρσενικό καί τὸ θηλυκό. Ὁ Νίκος εἶναι ἐπιμελής. Ἡ Σοφία εἶναι ἐπιμελής. Κλίνονται ἔτσι:

Ἐνικός: ὁ (ἡ) ἐπιμελής, τὸν (τὴν) ἐπιμελῆ, ἐπιμελεῖ.

Γενική στόν ἐνικό δὲν ἔχουν.

Πληθυντικός: οί ἐπιμελεῖς, τῶν ἐπιμελῶν, τοὺς (τις) ἐπιμελεῖς.

Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ δὲν ἔχουν οὐδέτερο.

Ὅπως τὸ ἐπιμελής νὰ κλίνετε (χωριστὰ τὸ ἀρσενικὸ καὶ χωριστὰ τὸ θηλυκὸ) τὰ ἐπίθετα: ἀμελής, εὐσεβής—ἀσεβής, εὐγενής—ἀγενής, εὐτυχής—δυστυχής, εἰλικρινής—ἀνελικρινής.

* Ἀσκησις 68. Νὰ γράψης στὸν πληθυντικὸ τὶς προτάσεις:

Ὁ δρόμος αὐτὸς εἶναι πολὺς. Μὴν πίνης πολὺ καφέ γιατί βλάπτει. Ἡ πολλὴ δουλειὰ καὶ τὸ πολὺ κρασί δὲν ὠφελοῦν. Βοήθησε τὴν ἀσθενῆ μητέρα. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι εὐτυχής καὶ εἰλικρινής. Ὁ Θεὸς βοηθεῖ τὸν εὐσεβῆ καὶ ἐγκαταλείπει τὸν ἀσεβῆ.

34. Ὅρθογραφικοὶ κανόνες γιὰ τὰ ἐπίθετα

1. Τὰ ἐπίθετα ἀκολουθοῦν τοὺς ἴδιους ὀρθογραφικοὺς κανόνες ποὺ μάθαμε καὶ γιὰ τὰ οὐσιαστικά.

Ἀπὸ τὶς ἐκθέσεις παίρνομε τὶς λέξεις:

ἄγριος	νόστιμος	χεσινός	νησιτικός
αἰώνιος	ὀφέλιμος	μάλλιμος	φτωχικός

2. Τὰ ἐπίθετα σὲ -ιος, -ιμος, -ινος καὶ -ικός γράφονται μέ ι.

Τὸν κανόνα αὐτὸν δὲν ἀκολουθοῦν:

Ἀπὸ τὰ σὲ -ιος: ἄδειος, ἀντρέκειος, ἀνώγειος, γυνάικειος, ἐπίγειος, ἰσόγειος, πρόβειος, τέλειος, δμοιος.

Ἀπὸ τὰ σὲ -ιμος: ἄζυμος, ἀνόνημος, εὐθυμος, ὁμόνημος, πρόθυμος, ράθυμος, ἀπόδημος, ἄσημος, ἄσχημος, ἐπίσημος, εὐφημος, ἔρημος, ἔτοιμος.

Ἀπὸ τὰ σὲ -ινος: βορεινός, δεινός, ἐλεεινός, παντοτεινός, σκοτεινός, ταπεινός, ὑγεινός, φωτεινός, φτηνός, Ἀβησυνός.

Ἀπὸ τὰ σὲ -ικός: δανεικός, θηλυκός, λιβυκός.

3. Τὰ ἐπίθετα σὲ -ητος γράφονται μέ η: ἀκίνητος, ἀμίλητος.

Ἐξαίρουνται τὰ: κλιτός, ἄκλιτος, ἄπλυτος.

4. Τὰ ἐπίθετα σὲ -ηρος γράφονται μέ η: ἀνθηρός, ζωηρός, πονηρός.

Γράφονται μέ υ: ἀρμυρός, βδελυρός (σιχαμερός), βλοσυρός (ἀγριωπός), ἰσχυρός, ὀχυρός, γλαφυρός.

5. Τὰ ἐπίθετα σὲ -ισιος γράφονται μέ δύο ι: βουνίσιος.

Γράφονται μέ -η: ἐτήσιος, ἡμερήσιος, γνήσιος.

6. Τὰ σὲ -ωπος καὶ -ωτος γράφονται μέ ω: χαρωπός, μεταξωτός.

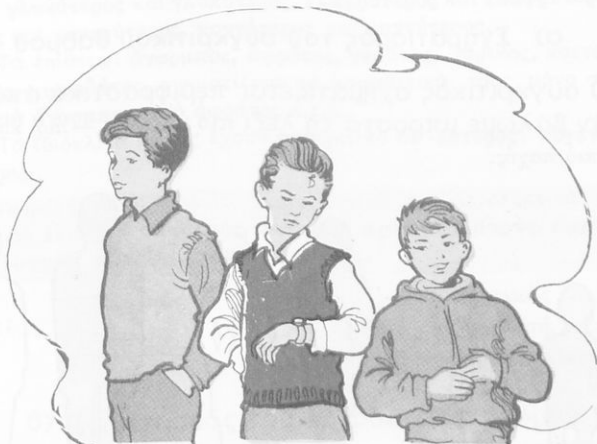
7. Τὰ σὲ -αιος γράφονται μέ αι: ἀρχαῖος, μηνιαῖος, σπονδαῖος.

Γράφονται μέ -ε: τὸ νέος καὶ τὰ ἐπίθετα σὲ -λέος (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κεφαλαῖος): ρωμαλέος, πειναλέος, φρικαλέος.

Άσκησης 69. Αντίγραψε τις παρακάτω προτάσεις και βάλε στη θέση της γραμμούλας τὸ φθόγγο (ι) πὺ λείπει.

Τὸ μήλο εἶναι σάπ-ο. Τὸ πρόβ-ο γάλα εἶναι παχ-. Τὸ σημερ-νὸ φαγητὸ εἶναι πολ- νόστ-μο. Ἐχομε πάλι τὸ χτεσ-νὸ μάθημα. Οἱ βορ-νοὶ λαοὶ εἶναι πιὸ ὑγι-νοὶ. Τὸ σπίτι τῆς Καίτης εἶναι ισόγ-ο, ἀλλὰ τῆς Πόπης ἀνώγ-ο. Ὁ χτεσ-νὸς καιρὸς ἦταν ἐλε-νός. Τὸ φόρεμα τῆς Ἄννας εἶναι φτ-νὸ. Ἡ γίδα ἐγέννησε ἕνα ἀρσεν-κὸ κατσικάκι κι ἕνα θηλ-κὸ. Οἱ ἀνό-τοὶ καὶ οἱ ἀπλ-τοὶ ἄνθρωποι εἶναι καθυστερημένοι καὶ δὲν προοδεύουν. Οἱ ἰσχ-ροὶ καὶ οἱ ζω-ροὶ ἐπικρατοῦν.

35. Βαθμοὶ τοῦ ἐπιθέτου

Ὁ Γιάννης εἶναι ψηλός.

ψηλός. Ὁ Δῆμος εἶναι πιὸ ψηλός (ψηλότερος) ἀπὸ τὸ Γιάννη.

Ὁ Ἄντρεας εἶναι ὁ πιὸ ψηλός (ψηλότατος) ἀπ' ὄλους.

Ἀπὸ τὰ παραδείγματα αὐτὰ βλέπομε ὅτι τὰ οὐσιαστικά Γιάννης, Δῆμος, Ἄντρεας, ἔχουν τὴν ιδιότητα τοῦ ὕψους σὲ διάφορο βαθμὸ: ψηλός, πιὸ ψηλός (ψηλότερος), ὁ πιὸ ψηλός (ψηλότατος). Τὰ ἐπίθετα λοιπὸν φανερώνουν τὴν ιδιότητα ἢ τὴν ποιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ μὲ διαφορετικούς τύπους. Οἱ τύποι αὐτοὶ λέγονται **βαθμοὶ τοῦ ἐπιθέτου**.

● Ὄταν τὸ ἐπίθετο φανερώνη μονάχα πὼς ἕνα οὐσιαστικὸ ἔχει μιὰ ιδιότητα ἢ ποιότητα, λέγεται **θετικοῦ βαθμοῦ ἢ θετικό**: ὁ Πέτρος εἶναι φτωχός.

● Ὄταν τὸ ἐπίθετο φανερώνη πὼς ἕνα οὐσιαστικὸ ἔχει μιὰ ιδιότητα ἢ ποιότητα, σὲ βαθμὸ ἀνώτερο ἀπὸ ἕνα ἄλλο ὁμοίό του, λέγεται **συγκριτικοῦ βαθμοῦ ἢ συγκριτικό**: Ὁ Γιάννης εἶναι πιὸ φτωχός (φτωχότερος) ἀπὸ τὸν Πέτρο.

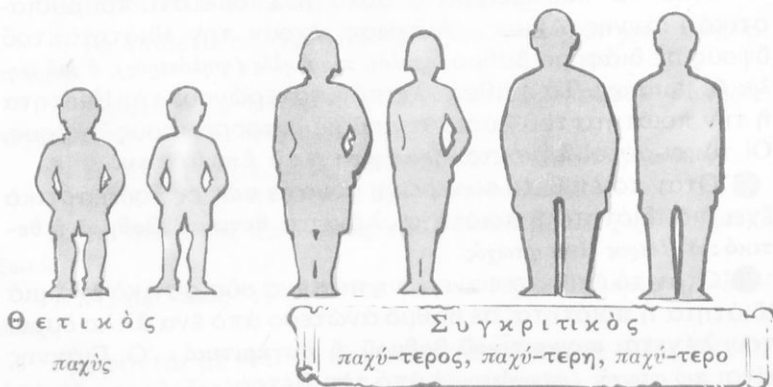
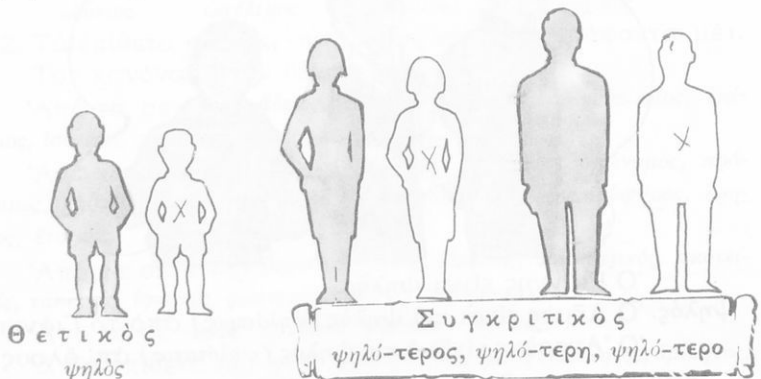
Και όταν τὸ ἐπίθετο φανερώνη πὼς ἓνα οὐσιαστικὸ ἔχει μιὰ ιδιότητα ἢ ποιότητα σὲ βαθμὸ ἀνώτερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα ὁμοιά του, λέγεται **βαθμοῦ ὑπερθετικοῦ ἢ ὑπερθετικό**: Ὁ Χρῆστος εἶναι ὁ *πιὸ φτωχὸς (φτωχότατος)* ἀπ' ὅλους τοὺς συμμαθητὲς του.

Οἱ βαθμοὶ λοιπὸν τοῦ ἐπιθέτου εἶναι τρεῖς:
θετικός, συγκριτικός καὶ ὑπερθετικός.

ΣΗΜ. Ὁ συγκριτικὸς καὶ ὁ ὑπερθετικὸς μαζὺ λέγονται: **παραθετικά τῶν ἐπιθέτων.**

α) Σχηματισμὸς τοῦ συγκριτικοῦ βαθμοῦ

Ὁ συγκριτικὸς σχηματίζεται περιφραστικὰ ἀπὸ τὸ θετικὸ ἂν βάλωμε μπροστὰ τὴ λέξι *πιὸ*: *καλὸς—πιὸ καλός*, *παχύς—πιὸ παχὺς*.

Τὰ ἐπίθετα σέ -ος καί -υς σχηματίζουν τὸ συγκριτικὸ καὶ μονολεκτικὰ ἀπὸ τὸ θετικὸ μὲ τὴν κατάληξι: -τερος, -τερη, -τερο.

Ἐκ τῶν ἐπίθετων αὐτῶν τὰ σέ -ος τελειώνουν σὲ -ότερος καὶ τὰ σέ -υς τελειώνουν σὲ -ύτερος.

Παρατηρήσεις:

1. Τὰ ἐπίθετα **καλός, μεγάλος, πρῶτος**, ἂν καὶ τελειώνουν σὲ -ος ἔχουν συγκριτικὸ σὲ **-ύτερος: καλύτερος, μεγαλύτερος, πρωτότερος**.

2. Μερικὰ πάλι ἐπίθετα ἔχουν διπλὸ συγκριτικὸ σὲ **-ότερος** καὶ **-ύτερος: γλυκότερος** καὶ **γλυκύτερος, ἐλαφρότερος** καὶ **ἐλαφρύτερος, χοντρότερος** καὶ **χοντρύτερος, κοντότερος** καὶ **κοντύτερος**.

3. Τὰ ἐπίθετα: **ἄγαρμος, ἀφράτος, γεμάτος, γέρικος, καινούργιος, καπάτσος, μυρωδάτος**, σχηματίζουν τὰ παραθετικά τους μόνο περιφραστικά: **πιο ἄγαρμος, πιο ἀφράτος** κ.τ.λ.

4. Τὰ ἰδιόκλιτα σὲ -ης ἔχουν συγκριτικὸ σὲ **-έστερος: εὐγενής—εὐγενέστερος**.

Ἄσκησης 70. Σχημάτισε περιφραστικά καὶ μονολεκτικά τὸ συγκριτικὸ τῶν ἐπιθέτων: **καθαρός, πονηρός, φρόνιμος, βαρύν, ἀρχαῖος, μέγας, ἐλαφρός, εὐσεβής, σταχτής, κοντός**.

Σχέδιο:	Θετικὸς	Συγκριτικὸς
	καθαρός	πιο καθαρός, πιο καθαρή, πιο καθαρό, καθαρότερος, καθαρότερη, καθαρότερο

6) Σχηματισμὸς τοῦ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ἐπίθετος
ψηλός	πιο ψηλός ψηλότερος	ὁ πιο ψηλός (ἀπ' ὅλους) ὁ ψηλότερος

1. Ὁ ὑπερθετικὸς σχηματίζεται ἀπὸ τὸν περιφραστικὸ ἢ μονολεκτικὸ συγκριτικὸ, ἂν βάλωμε μπροστὰ τὸ ἄρθρο: ὁ πιο καλός ἢ ὁ καλύτερος, ἡ πιο καλή ἢ ἡ καλύτερη, τὸ πιο καλὸ ἢ τὸ καλύτερο.

2. Τὰ ἐπίθετα σὲ -ος καὶ -υς σχηματίζουν τὸν ὑπερθετικὸ καὶ μονολεκτικὰ ἀπὸ τὸ θετικὸ μὲ τὴν κατάληξι **-τατος, -τατη, -τατο** (ὄτατος, ὑτατος): **φτωχός—φτωχότερος—φτωχότατος, φτωχοιάτη, φτωχότατο**· **βαρύν—βαρύντερος—βαρύντατος, βαρυνιάτη, βαρύντατο**.

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ἐπίθετος
ἄφθονος	ἄφθονότερος	ἄφθονώτατος
ἱερός	ἱερώτερος	ἱερώτατος
νέος	νεώτερος	νεώτατος

σοφός	σοφώτερος	σοφώτατος
σεμνός	σεμνότερος	σεμνότατος
ἐνδοξός	ἐνδοξότερος	ἐνδοξότατος
φτωχός	φτωχότερος	φτωχότατος
εὐθύς	εὐθύτερος	εὐθύτατος
φαρδύς	φαρδύτερος	φαρδύτατος

3. Ἡ κατάληξις τῶν παραθετικῶν -ότερος καὶ -ότατος γράφεται μὲ ω ὅταν ἡ προηγουμένη συλλαβὴ ἔχει ε ἢ ο καὶ δὲν εἶναι θέσει μακρὰ (βλ. κεφ. 8, σελ. 11). Παντοῦ ἄλλοῦ γράφεται μὲ ο.

Σύμφωνα μὲ τὸν παραπάνω κανόνα ὅλα τὰ ἐπίθετα σὲ -ος μὲ δίχρονο στὴν παραλήγουσα, γράφουν τὰ παραθετικά τους μὲ ο: νεαρός—νεαρότερος, ἄξιος—ἄξιότερος, ἡσυχος—ἡσυχότερος.

Ἄσκησης 71. Σχημάτισε τὰ παραθετικά τῶν ἐπιθέτων: ἄγριος, ἀρχαῖος, βέβαιος, γλυκός, γνωστικός, δειλός, ἰσχυρός, ξερός, πλούσιος, στεγνός, στενός, σύντομος, χρήσιμος, εὐτυχής.

	Θετικός	Συγκριτικός	Ὑπερθετικός
Σχέδιο:	ἄγριος	πὺ ἀγριος ἀγριότερος	ὄ πὺ ἀγριος ἀγριότατος

36. Ἄνωμαλα παραθετικά

Μερικὰ ἐπίθετα σχηματίζουν τὰ μονολεκτικά παραθετικά τους, ἄνωμαλα. Τέτοια ἄνωμαλα παραθετικά εἶναι:

Θετικός	Συγκριτικός	Ὑπερθετικός
καλός	καλύτερος	κάλλιστος ἢ ἄριστος
κακός	χειρότερος	κάκιστος (πολὺ κακός καὶ χείριστος)
πολὺς	περισσότερος	πλεῖστος (πάρα πολὺς)
μεγάλος	μεγαλύτερος	μέγιστος (πολὺ μεγάλος)
μικρός	μικρότερος	ἐλάχιστος (πολὺ μικρός)
λίγος	λιγότερος	ἐλάχιστος (πολὺ λίγος)
ἀπλός	ἀπλούστερος	ἀπλούστατος (πολὺ ἀπλός)

Ἄσκησης 72. Γράψε τ' ἄνωμαλα παραθετικά ποὺ εἶναι στὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως καὶ σχημάτισε μονολεκτικά καὶ τοὺς τρεῖς βαθμούς.

37. Ἐπίθετα μὲ ἑλλειπτικά παραθετικά

Μερικὰ ἐπίθετα δὲν ἔχουν παραθετικά σ' ὅλους τοὺς βαθμούς. Τὰ παραθετικά αὐτὰ λέγονται ἑλλειπτικά:

α) Ἐπίθετα χωρὶς δετικό

(ἀπὸ τὸ ἐπίρρημα ἄνω)—ἀνώτερος, ἀνώτατος

(ἀπὸ τὸ ἐπίρρημα **κάτω**)—**κατώτερος, κατώτατος**
(ἀπὸ τὴν ἀρχαία πρόθεσι **ὑπέρ**)—**ὑπέρτερος, ὑπέρτατος.**

β) Ἐπίθετα χωρὶς παραθετικά

Πολλὰ ἐπίθετα δὲν ἔχουν παραθετικά γιατί δὲν συγκρίνονται μὲ ἄλλα. Τέτοια εἶναι ὅσα φανερώνουν :

α') Ἐπιθετικά: **μάλλιμος, ξύλιμος, πάπιμος, πέτριμος, σιδερένιος κ. ἄ.**

β') Καταγωγή ἢ συγγένεια: **ἐλληνικός, χωριανός, ἀδελφικός.**

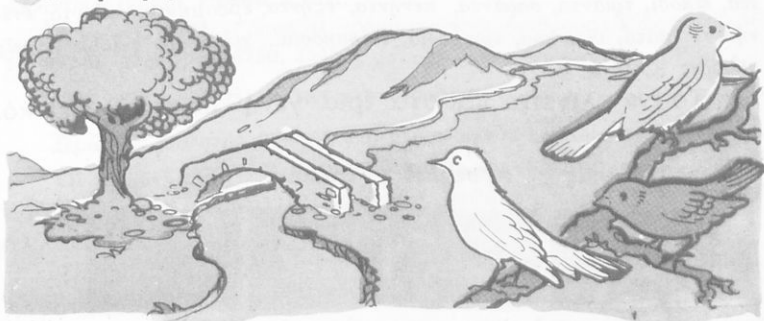
γ') Χρόνος ἢ τόπος: **αἰθριανός, χθεσινός, φετεινός, περσινός—στεριανός, θαλασσινός, οὐράνιος, γήινος.**

δ') Σύνθετα μὲ α στερητικά: **ἄψυχος, ἀθάνατος, ἄμυαλος.**

ε') Μερικὰ ἄλλα: **ὀλόκληρος, μισός.**

Ἄσκησης 73. Σχημάτισε ἀπὸ μιὰ πρότασι στὸ συγκριτικὸ βαθμὸ κι ἀπὸ μιὰ στὸν ὑπερθετικὸ μὲ τὰ ἐπίθετα: **καλός, κακός, μικρός, μεγάλος, νέος.** Τὸ ἴδιο μὲ τὰ ἐπιρρήματα: **ἄνω, κάτω.**

38. Ἀριθμητικά ἐπίθετα

ΣΚΟΡΠΙΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

«Ἐνας πεῦκος μὲς στὸν κάμπο, γέρας ὁ φτωχός...»

«Σαράντα πέντε μάστοροι κι ἐξήντα μαθητάδες...»

«Τρία πουλάκια κάθονται ψηλά στὴ Χαλκομάτα.

Τὸ ἕνα τηράει τὴ Λειβαδιά καὶ τ' ἄλλο τὸ Ζητούνι
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο μοιρολογάει καὶ λέει...»

«Τὰ πρωτοβρόχια εἶν' ἡ βροχὴ τοῦ Φθινοπώρου πρώτη...»

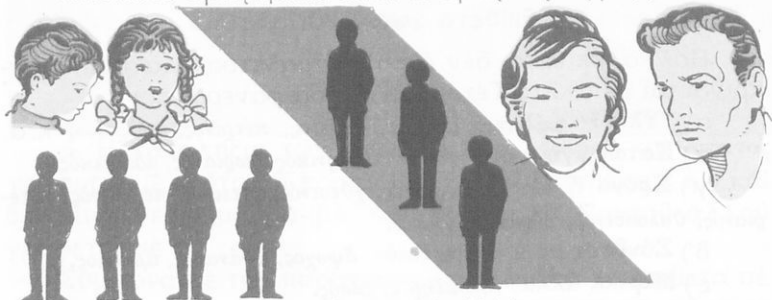
«Ἄσκοπος ὁ νοῦς, διπλὸς ὁ κόπος...»

Οἱ λέξεις: **ἕνας, σαράντα πέντε, ἐξήντα, τρία, ἕνα, τρίτο, πρώτη, διπλὸς** εἶναι κι αὐτὲς ἐπίθετα. Ἐπειδὴ ὁμως φανερῶνουν ἀριθμούς, θὰ τὰ λέμε **ἀριθμητικά ἐπίθετα.**

Τ' ἀριθμητικά ἐπίθετα εἶναι: **ἀπόλυτα, τακτικά, πολλαπλασιαστικά καὶ ἀναλογικά.**

α) Ἀπόλυτα ἀριθμητικά

Ἀπόλυτα ἀριθμητικά εἶναι οἱ ἀριθμοὶ μὲ γράμματα :

ἕνας, μία (μιά), ἕνα—δύο (δύο)

τρῆς, τρία —τέσσερες, τέσσερα

πέντε, ἕξι, ἑφτά, ὀκτώ, ἑννέα καὶ ἑννιά, δέκα, ἑντεκα, δώδεκα, δεκατρία, δεκατέσσερα, δεκαπέντε, δεκαἕξι καὶ δεκάξι, δεκαεφτά, δεκαοκτώ, δεκαεννέα, εἴκοσι, τριάντα, σαράντα, πενήντα, ἑξήντα, ἑβδομήντα, ὀγδόντα, ἑνενηντήντα, ἑκατό, διακόσια, τριακόσια, τετρακόσια... χίλια, δύο χιλιάδες, τρεῖς χιλιάδες κ. λ. π.

Τὸ ἕνα κλίνεται καὶ στὰ τρία γένη μόνο στὸν ἐνικό, ἔτσι:

Πτώσεις	Ἀρσενικό	Θυλυκὸ	οὐδέτερα
Ὄνομ.	ἕνας	μία, μιὰ	ἕνα
Γεν.	ἐνός	μῆς	ἐνός
Αἰτ.	ἕνα(ν)	μία, μιὰ	ἕνα

ΣΗΜ. Τὸ ἀριθμητικὸ ἕνας, μιὰ, ἕνα χρησιμεύει γιὰ τὸ ἀόριστο ἄρθρο: ἕνας ἄνθρωπος, μιὰ γυναίκα, ἕνα παιδί.

Τὸ τρία καὶ τὸ τέσσερα κλίνονται μόνο στὸν πληθυντικό, ἔτσι:

Πτώσεις	Ἀρσενικό	Θηλυκὸ	Οὐδέτερο
Ὄνομ.	τρῆς	τέσσερες	τρία τέσσερα
Γεν.	τριῶν	τεσσάρων	τριῶν τεσσάρων
Κλητ.	τρῆς	τέσσερες	τρία τέσσερα

Παρατηρήσεις:

1. Ἀπὸ τ' ἀπόλυτα ἀριθμητικά τὰ δύο καὶ ἀπὸ τὸ πέντε ὡς τὸ ἑκατό εἶναι ἄκλιτα. Ἀπὸ τὸ διακόσια καὶ πέρα κλίνονται μόνο στὸν πληθυντικό, ὅπως τὰ ἐπίθετα, ἔτσι:

Πτώσεις	άρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Όνομ.	οί	οί	τά
Γεν.	των	των	των
Κλητ.	τούς	τις	τά

2. Τ' αριθμητικά από το 1 ως το 20 γράφονται με μιὰ λέξι· από το 21 καί πέρα γράφονται με χωριστές λέξεις: *εἴκοσι δύο, ἑκατὸν τριάντα ἕνα.*

3. Τ' αριθμητικά: *ἕνας, ἕξι ἐφτά, ἑκατό, ἀπλός,* παίρνουν δασεία καί ὅσα γίνονται ἀπ' αὐτά: *ἕξήντα, ἑξακόσια.* Τὰ *ὀκτώ, ἐννέα* καί *εἴκοσι* καί ὅσα γίνονται ἀπ' αὐτά παίρνουν ψιλῆ: *ὀγδόντα, ὀκτακόσια, ἐννεήντα, ἐννιακόσια* κ. λ. π.

4. Τὸ *ἐννέα* καί τὸ *ἐννιακόσια* γράφονται με δύο ν· τὸ *ἐννεήντα* καί τὸ *ἕνατος* με ἕνα ν.

5. Οἱ καταλήξεις *-άντα* καί *-ήντα* παίρνουν ὀξεῖα: *τριάντα, σαράντα, πενήντα, ἕξήντα* κ.λ.π.

*Άσκησης 74. Γράψε με γράμματα τοὺς ἀριθμοὺς: 1 ὡς τὸ 20, 36, 57, 85, 98, 186, 1541, 8250, 25452.

β) Τακτικά ἀριθμητικά

Πρῶτος μαθητῆς, πρώτη μαθήτρια, πρῶτο παιδί.

Οἱ λέξεις *πρῶτος, πρώτη, πρῶτο* φανερώνουν τὴ σειρά πού ἔχουν τὰ οὐσιαστικά *μαθητῆς, μαθήτρια, παιδί,* ἀνάμεσα σ' ἄλλα ὁμοιά τους.

1. Τ' ἀριθμητικά πού φανερώνουν τὴν τάξι ἢ τὴ θειρά, λέγονται *τακτικά.*

Πρῶτος, δεύτερος, τρίτος, τέταρτος, πέμπτος, ἕκτος, ἑβδομος, ὄγδοος, ἕνατος, δέκατος, ἐνδέκατος, δωδέκατος, δέκατος τρίτος... εἰκοστός, τριακοστός... ὀγδοηκοστός, ἐννεηκοστός, ἑκατοστός, διακοσιοστός... χιλιοστός.

2. Τὰ τακτικά τελειώνουν σὲ *-τος* ἐκτὸς ἀπὸ τὸ *δευτερος, ἑβδομος, ὄγδοος* καί κλίνονται καί στοὺς δύο ἀριθμοὺς, ὅπως τὰ ἐπίθετα σὲ *-ος, -η, -ο.*

3. Ἀπὸ τὸ *πρῶτος* ὡς (μέχρι) τὸ *δωδέκατος* γράφονται με μιὰ λέξι· ἀπὸ τὸ *δέκατος* *τρίτος* καί πέρα γράφονται με χωριστές λέξεις: *εἰκοστὴ πέμπτη, ἑξηκοστός* *δευτερος.*

4. Ἄμα θέλωμε νὰ παραστήσωμε γιὰ συντομία τὰ τακτικά με ἀριθμοὺς, γράφομε στὸ τέλος τοῦ ἀριθμοῦ τὴν κατάληξι *-ος, -η, ο:* 1ος, 1η, 1ο, 2ος, 3ος, 5ος, 8ος.

*Άσκησης 75. Γράψε καί στὰ τρία γένη τὰ τακτικά τῶν ἀριθμῶν 1 ὡς 12.

γ) Πολλαπλασιαστικά άριθμητικά

Διπλός σπάγγος, διπλή κλωστή, διπλό κρεββάτι.

Οί λέξεις διπλός, διπλή, διπλό φανερώνουν από πόσα άπλᾶ μέρη άποτελούνται τὰ ούσιαστικά σπάγγος, κλωστή, κρεββάτι.

1. Τ' άριθμητικά πού φανερώνουν από πόσα άπλᾶ μέρη άποτελείται κάτι, λέγονται **πολλαπλασιαστικά**.

2. Τὰ πολλαπλασιαστικά άριθμητικά έχουν κατάληξι -πλός, -πλή, πλό και κλίνονται σάν τὰ έπίθετα.

ΣΗΜ. 'Αντί τοῦ άπλός λαϊκότερα συνηθίζεται τὸ μονός. 'Αντί τοῦ τριπλός, τετραπλός κ.λ.π. συνηθίζονται τὰ : τριδιπλος, τετράδιπλος, πεντάδιπλος κ.λ.π.

Άσκησις 76. Γράψε και στὰ τρία γένη τὰ πολλαπλασιαστικά τῶν άριθμῶν 1 ὡς 10 και τοῦ άριθμοῦ 100.

δ) Άναλογικά άριθμητικά

Τὸ 10 εἶναι διπλάσιο τοῦ 5. Τὸ 30 εἶναι τριπλάσιο τοῦ 10.

Τ' άριθμητικά πού φανερώνουν πόσες φορές ἕνα πρᾶγμα εἶναι μεγαλύτερο από ἕνα ἄλλο, λέγονται **άναλογικά**: διπλάσιος, τριπλάσιος, τετραπλάσιος...δεκαπλάσιος κ.τ.λ.

Τ' άριθμητικά αὐτὰ έχουν καταλήξεις -πλάσιος, -πλάσια, -πλάσιο και κλίνονται ὅπως τὰ έπίθετα.

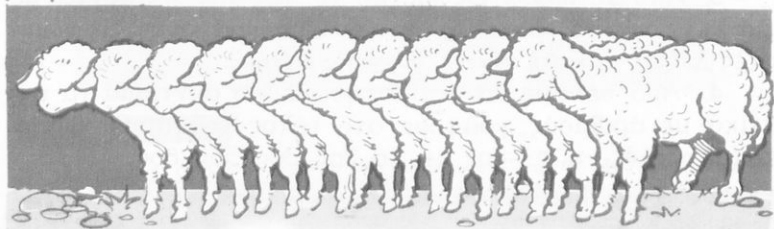
Άσκησις 77. Γράψε και στὰ τρία γένη τὰ άναλογικά τῶν άριθμῶν 2, 3, 4, 5, 6, 10 και 100.

39. Άριθμητικά ούσιαστικά

Μιά δεκάδα έχει δέκα μονάδες (άκριβῶς 10).

Άγόρασα καμμιά δεκαριά πρόβατα (άπάνω κάτω 10).

1. Τὰ άριθμητικά δεκάδα, μονάδες, δεκαριά πού φανερώνουν ἕνα ποσὸ από μονάδες, ὠρισμένο ἢ περίπου ὠρισμένο, εἶναι ούσιαστικά και λέγονται **άριθμητικά ούσιαστικά ἢ περιληπτικά**.

2. Τὰ ἀριθμητικὰ οὐσιαστικὰ γίνονται ἀπὸ τ' ἀντίστοιχὰ τοὺς ἀπόλυτα καὶ ἔχουν καταλήξεις: *ἄδα* ὅσα φανερῶνουν ἓνα ὠρισμένο ποσὸ ἀπὸ μονάδες: *μονάδα, δνάδα, τριάδα* -*αριά* ὅσα φανερῶνουν περίπου ἓνα ποσὸ ἀπὸ μονάδες. Αὐτὰ συνοδεύονται μὲ τὸ καμμιά: *λείπει καμμιά* εἰκοσαριά ἡμέρες.

ΣΗΜ. Ἡ μονάδα γίνεται ἀπὸ τὸ μονός καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ ἓνα. Ἀπὸ τὸ ἑκατὸ γίνεται τὸ οὐσιαστικὸ ἑκατοστή. Π.χ. "Ἐχω καμμιά ἑκατοστή πρόβατα.

"Ὅλα τὰ ἀριθμητικὰ οὐσιαστικὰ κλίνονται ὅπως καὶ τὰ οὐσιαστικὰ ποὺ ἔχουν τὶς ἴδιες καταλήξεις.

"Άσκησις 78. Ξεχώρισε τὰ ἀριθμητικὰ οὐσιαστικὰ ποὺ θὰ βρῆς στὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως.

"Άσκησις 79. Γράψε τὰ οὐσιαστικὰ σὲ *-αδα* ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 1 ὡς 5, 10, 100 καὶ 1000.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

Ἄραβικὰ ψηφία	Ἑλληνικὰ σημεῖα	Ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ	Τακτικὰ ἀριθμητικὰ
1	α'	ἓνας, μία (μιά), ἓνα	πρῶτος, πρώτη, πρῶτο
2	β'	δύο (δυό)	δεύτερος
3	γ'	τρεις, τρία	τρίτος
4	δ'	τέσσερεις, τέσσερα	τέταρτος
5	ε'	πέντε	πέμπτος
6	στ'	ἕξι	ἕκτος
7	ζ'	ἑπτὰ (ἑπτά)	ἕβδομος
8	η'	ὄχτώ	ὄγδοος
9	θ'	ἑννέα (ἑννιά)	ἑνατος (μὲ ἓνα ν)
10	ι'	δέκα	δέκατος
11	ια'	ἕντεκα	ἑνδέκατος
12	ιβ'	δώδεκα	δωδέκατος
13	ιγ'	δεκατρία	δέκατος τρίτος
14	ιδ'	δεκατέσσερα	δέκατος τέταρτος
15	ιε'	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος
16	ιστ'	δεξαέξι (δεκάξι)	δέκατος ἕκτος
17	ιζ'	δεκαεφτά (δεκαεπτά)	δέκατος ἕβδομος
18	ιη'	δεκαοχτώ	δέκατος ὄγδοος
19	ιθ'	δεκαεννέα (δεκαεννιά)	δέκατος ἑνατος
20	κ'	εἴκοσι	εἰκοστός
21	κα'	εἴκοσι ἓνας, εἴκοσι μία	εἰκοστός πρῶτος
30	λ'	τριαντα	τριακοστός
40	μ'	σαράντα	τεσσαρακοστός
50	ν'	πενήντα	πεντηκοστός

60	ξ'	ἑξήντα	ἑξηκοστός
70	ο'	ἑβδομήντα	ἑβδομηκοστός
80	ω'	ὀγδόντα	ὀγδοηκοστός
90	ι'	ἐνενήντα (μ' ἕνα ν)	ἐνενηκοστός (μ' ἕνα ν)
100	ρ'	ἑκατό	ἑκατοστός
101	ρα'	ἑκατὸν ἕνας, ἑκατό μία, ἑκατὸν ἕνα	ἑκατοστός πρῶτος
200	σ'	διακόσιοι, -ες, -α	διακοσιοστός
300	τ'	τριακόσιοι, -ες, -α	τριακοσιοστός
400	υ'	τετρακόσιοι, -ες, -α	τετρακοσιοστός
500	φ'	πεντακόσιοι, -ες, -α	πεντακοσιοστός
600	χ'	ἑξακόσιοι, -ες, -α	ἑξακοσιοστός
700	ψ'	ἑφτακόσιοι, -ες, -α	ἑφτακοσιοστός
800	ω	ὀχτακόσιοι, -ες, -α	ὀχτακοσιοστός
900	Ϸ'	ἐννιακόσιοι, -ες, -α	ἐννιακοσιοστός
1000	α	χίλιοι, -ες, -α	χιλιοστός
2000	β	δύο χιλιάδες	δισχιλιοστός
10000	ι	δέκα χιλιάδες	δεκάκις χιλιοστός
100000	ρ	ἑκατό χιλιάδες	ἑκατοντάκις χιλιοστός
1.000.000	—	ἕνα ἑκατομμύριο	ἑκατομμυριοστός

40. Ἄντωνυμίες

Ἐγὼ (ὁ Νίκος) φεύγω. Ἐσὺ (ὁ Πέτρος) γράφεις.

Αὐτός (ὁ Κώστας) διαβάζει. Αὐτή (ἡ Ἐλένη) κεντάει.

Αὐτὸ (τὸ παιδί) δὲν ἀκούει.

Στὰ παραδείγματα αὐτὰ ἀντὶ τῶν ὀνομάτων: *Νίκος*, *Πέτρος*, ἐβάλαμε τὶς λέξεις **ἐγὼ**, **ἐσύ**. Καὶ ἀντὶ τῶν ὀνομάτων: *Κώστας*, *Ἐλένη*, *παιδί*, ἐβάλαμε τὶς λέξεις: **αὐτός**, **αὐτή**, **αὐτό**.

1. Οἱ παραπάνω λέξεις, κι ὅσες ἄλλες μεταχειριζόμεστε ἀντὶ τῶν ὀνομάτων, λέγονται **ἀντωνυμίες**.

2. Ἄντωνυμίες εἶναι ὀκτῶ εἰδῶν: **προσωπικές**, **κτητικές**, **αὐτοπαθεῖς**, **ὀριστικές**, **δεικτικές**, **ἑρωτηματικές**, **ἀόριστες** καὶ **ἀναφορικές**.

41. Προσωπικές ἀντωνυμίες

Ἐγὼ γράφω (α' πρόσωπο)—**ἐμεῖς** γράφομε (α' πρόσωπο)

ἐσὺ γράφεις (β' »)—**ἐσεῖς** γράφετε (β' »)

αὐτός γράφει (γ' »)—**αὐτοὶ** γράφουν (γ' »)

Οἱ λέξεις ποὺ φανερώνουν τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου, λέγονται **προσωπικές ἀντωνυμίες**.

Ἡ ἀντωνυμία **ἐγὼ**, ἐκεῖνο δηλαδὴ ποὺ μιλεῖ, εἶναι γιὰ

τὸ πρῶτο πρόσωπο και στὰ τρία γένη.

Ἡ ἀντωνυμία **ἐσύ**, ἐκεῖνο ποῦ τοῦ μιλοῦμε, εἶναι γιὰ τὸ δεῦτερο πρόσωπο και στὰ τρία γένη.

Ἡ ἀντωνυμία **αὐτός**, ἐκεῖνο ποῦ γι' αὐτὸ γίνεται λόγος, εἶναι γιὰ τὸ τρίτο πρόσωπο κι ἔχει τρία γένη: *αὐτός, αὐτή, αὐτό*.

Οἱ προσωπικὲς ἀντωνυμίες κλίνονται ἔτσι:

Ἑνικός ἀριθμός

Πτώσεις	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
Ἵνομ.	Ἐγώ.	ἐσὺ	αὐτός ἢ τος αὐτή ἢ τη αὐτό ἢ τὸ
Γεν.	ἐμένα ἢ μου	ἐσένα ἢ σοῦ	αὐτοῦ ἢ τοῦ αὐτῆς ἢ τῆς αὐτοῦ ἢ τοῦ
Αἰτ.	ἐμένα ἢ με	ἐσένα ἢ σέ	αὐτόν ἢ τὸν αὐτή(ν) ἢ τη(ν) αὐτό ἢ τὸ
Κλητ.	—	ἐσὺ	—

Πληθυντικός ἀριθμός

Ἵνομ.	ἐμεῖς	ἐσεῖς	αὐτοὶ ἢ τοι αὐτὲς ἢ τες αὐτὰ ἢ τὰ
Γεν.	ἐμᾶς ἢ μᾶς	ἐσᾶς ἢ σᾶς	αὐτῶν ἢ τοῦς αὐτῶν ἢ τοῦς αὐτῶν ἢ τοῦς
Αἰτ.	ἐμᾶς ἢ μᾶς	ἐσᾶς ἢ σᾶς	αὐτοὺς ἢ τοῦς αὐτὲς ἢ τίς(τες) αὐτὰ ἢ τὰ
Κλητ.	—	ἐσεῖς	—

Παρατηρήσεις:

1. Κλητικὴ ἔχει μόνο τὸ β' πρόσωπο: **ἔ, ἐσύ ἔλα· περάστε σεῖς.**
2. Οἱ προσωπικὲς ἀντωνυμίες ἔχουν σὲ κάθε πρόσωπο δυὸ τύπους:
—Τὸ α' και β' πρόσωπο ἔχουν δυὸ τύπους στὴ γενικὴ και αἰτιατικὴ και τῶν δύο ἀριθμῶν: **ἐμένα φώναξε και με φώναξε· ἄφησε ἐμᾶς και ἄφησέ μας.**

—Τὸ γ' πρόσωπο ἔχει διπλοὺς τύπους σὲ ὄλα τὰ γένη:

μίλησε αὐτοῦ (αὐτῆς, αὐτοῦ) και μίλησέ του (της, του)
φώναξε αὐτόν (αὐτήν, αὐτό) και φώναξέ τον (την, το)
κάλεσε αὐτοὺς (αὐτὲς, αὐτὰ) και κάλεσέ τους (τες, τα)

3. Οἱ ἄτονοι τύποι **τος, τη, το** τοῦ γ' προσώπου συνηθίζονται με μερικὲς λέξεις ἰδίως με τὸ **νά**: **νά τος, νά τη, νά το, νά τες, νά τα, ποῦ εἶναι τος ἢ ποῦντος.**

4. Τὸ ἀρσενικὸ **τους** χρησιμεύει και γιὰ τὸ θηλυκὸ και γιὰ τὸ οὐδέτερο: **οἱ κόττες κλωσσοῦν τ' αὐγά τους· τὰ παιδιά ἤρθαν μόνα τους.**

5. Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ **τόν**, κρατεῖ πάντοτε τὸ **ν**: **τόν ἔφερε, τὸν σήκωσε, τὸν θέλει.**

Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ θηλυκοῦ **τήν**, κρατεῖ τὸ **ν** ὅταν ἀκολουθῆ λέξεις με φωνῆεν: **τήν ἀνοιξε, τὴν ἔφερε, τὴ γέμισε.**

ώρθογραφία: Οἱ προσωπικὲς ἀντωνυμίες **ἐμεῖς, ἐμᾶς, μᾶς**
—ἐσεῖς, ἐσᾶς, σᾶς, παίρνουγ περισπωμένη.

Άσκησης 80. Αντίγραψε τις παρακάτω προτάσεις και βάλε στη θέση της γραμμής την προσωπική άνωνομα που λείπει:

—Έλυσα τὸ πρόβλημα. —γιατί φωνάζεις; —λέρωσε τὰ χέρια του. —δὲν ἔπλυνε τὰ χέρια της. —θὰ φύγωμε αὔριο. —τί θὰ κάνετε; —οἱ μαθητὲς ἔλειπαν χτές. —οἱ πένες δὲν γράφουν καλά. —ἀπὸ ποῦ ἀγόρασες; —τὰ παιδιὰ μαλώνουν δὲν—τὰ φωνάζεις;

Άσκησης 81. Βρέσε στὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως τὶς λέξεις τὸ(ν) καὶ τῆ(ν) καὶ ἐξεώρασε ἂν εἶναι ἄρθρο ἢ προσωπικὴ ἄνωνομα.

42. Ἐγκλιτικὲς λέξεις

ΑΦΙΕΡΩΣΙΣ ΣΤΗ ΜΑΝΑ

Τί μ' ὠφελεῖ μανούλα μου, στὸ μνήμα σου ἐπάνω
νὰ χύνω δάκρυα θερμὰ χωρὶς νὰ σὲ θερμάνω;
ὦ, Χάρε! Χάρε ἄσπλαχνε! Ποῦ στοὺς θανάτους χαίρεις.
Σκληρέ! Γνωρίζεις ποῦ κτυπᾷς; Γνωρίζεις ποῦθε παίρνεις;
ὦ! μάνα μέσ' τὸν τάφο σου στεφάνι δάφνης κλάδου
σ' ἀφήνω. Πάρε, δέξε το, πές το «Σκιαὶ τοῦ Ἄδου»

Κ. Κρυσιόλλη

Στοὺς παραπάνω στίχους τοῦ ποιητῆ Κρυσιόλλη, οἱ μονοσύλλαβες λέξεις **μου, σου, το** ἐπειδὴ ἀναφέρονται στενὰ μὲ τὴν προηγούμενη λέξι, χάνουν τὸν τόνο. Τὸ ἴδιο παθαίνουν κι οἱ ἄλλοι μονοσύλλαβοι τύποι τῶν προσωπικῶν ἄνωνομιῶν: **μέ, σέ, σᾶς** κ.τ.λ.

Ὡστε, οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῶν προσωπικῶν ἄνωνομιῶν: **μοῦ, μέ, μᾶς· σοῦ, σέ, σᾶς· τος, τοῦ, τὸν** κ.τ.λ. ὅταν βρεθοῦν ὕστερα ἀπὸ τὴν λέξι ποὺ ἀναφέρουν, ἐπειδὴ προφέρονται στενὰ μ' αὐτήν, χάνουν τὸν τόνο ἢ τὸν ἀνεβάζουν στὴ λήγουσα τῆς προηγούμενης λέξεως. Οἱ λέξεις αὐτὲς λέγονται **ἐγκλιτικὲς ἢ ἐγκλιτικά.**

‘Ο αδερφός μου έχασε τὸ φῶς του
‘Η γίδα σας βόσκει στὸν κήπο μας

1. “Όταν ἡ προηγούμενη λέξις τονίζεται στὴ λήγουσα ἢ στὴν παραλήγουσα, τὰ ἐγκλιτικὰ χάνουν τὸν τόνο τους.

“Ανοιξε τὸ παράθυρό σου καὶ μίλησέ μας.

2. “Όταν ἡ προηγούμενη λέξις τονίζεται στὴν προπαραλήγουσα, ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ ἀνεβαίνει στὴ λήγουσα τῆς προηγούμενης λέξεως (πάντα ὀξεῖα).

Δός μου τὸν πές μου τὴν· νά σου το

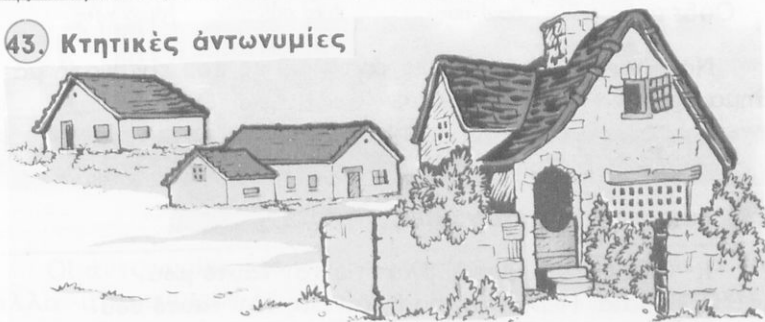
Φέρε μού το· φέρετε μὰς τα· δῶσε μού τους

3. “Όταν εἶναι δύο ἐγκλιτικὲς λέξεις, ἢ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη, χάνουν τὸν τόνο καὶ οἱ δυὸ ἂν ἡ προηγούμενη λέξις τονίζεται στὴ λήγουσα. “Αν ὅμως τονίζεται στὴν παραλήγουσα, τότε ἡ πρώτη ἀπὸ τίς ἐγκλιτικὲς χάνει τὸν δικό της τόνο καὶ παίρνει τὸν τόνο τῆς κατοπινῆς.

4. Καὶ οἱ λεξοῦλες πού, τέ, ἔπειτα ἀπὸ μερικὲς λέξεις χάνουν τὸν τόνο: ὦσ-που, ὦσ-τε, μή-τε, οὔ-τε, εἶ-τε, ἄλλωσ-τε. Γι’ αὐτὸ οἱ λέξεις αὐτὲς παίρνουν ὀξεῖα (βλ. κεφ. 11 Σημ.)

“Ασκήσις 82. Βρέσε τίς ἐγκλιτικὲς λέξεις πού εἶναι στὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως.

43. Κτητικὲς ἀντωνυμίες

1. Το σπίτι μου εἶναι ὠραίο.
2. Καὶ τὸ δικό μου σπίτι εἶναι ὠραῖο.
3. Τὸ σπίτι σου ὅμως δὲν ἔχει μεγάλη αὐλὴ.
4. Οὔτε τὸ δικό σου σπίτι ἔχει μεγάλο κήπο.
5. ‘Ο Κώστας λέει πῶς τὸ σπίτι του εἶναι τὸ πιὸ ὠραῖο.
6. ‘Η ἀλήθεια εἶναι ὅτι καθένας παινεύει τὸ δικό του σπίτι.

Στά παραδείγματα αυτά οι λέξεις μου, σου, του, δικό μου, δικό σου, δικό του, είναι άντωνυμίες και φανερώνουν σε ποιόν ανήκει τὸ σπίτι.

1. Οι άντωνυμίες πὸ φανερώνουν σε ποιόν ανήκει κάτι, δηλαδή τὸν κτήτορα, λέγονται **κτητικές άντωνυμίες**.

2. Για κτητικές άντωνυμίες χρησιμοποιούνται οι γενικές τῶν μονοσυλλάβων τύπων τῆς προσωπικῆς άντωνυμίας: μου, σου, του (της, του), μας, σας, τους, όταν μπροστά τους είναι ουσιαστικό ἢ επίθετο δικός, δική, δικό.

Ένας κτήτορας

Γένη	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
Άρσενικό	δικός μου	δικός σου	δικός του
Θηλυκό	δική μου	δική σου	δική του
Ουδέτερο	δικό μου	δικό του	δικό του

Πολλοί κτήτορες

Άρσενικό	δικός μας	δικός σας	δικός τους
Θηλυκό	δική μας	δική σας	δική τους
Ουδέτερο	δικό μας	δικό σας	δικό τους

Νά εὑρετε τις κτητικές άντωνυμίες πὸ είναι στὸ μάθημα τοῦ ἀναγνωστικοῦ σας.

Άσκησης 83. Νά Κλίνης καί στους δύο ἀριθμούς (μόνο στὸ α' πρόσωπο): **ὁ δικός μου φίλος, τὸ δικό μας κτήμα.**

44. Αὐτοπαθεῖς άντωνυμίες

1. "Όταν δέν μελετῶ, βλάπτω τὸν ἑαυτό μου.
2. Βέβαια. Περισσότερο βλάπτεις τὸν ἑαυτό σου.
3. "Όποιος δέν κάνει τὸ καθήκον του, βλάπτει πρῶτα τὸν ἑαυτό του.

Οἱ άντωνυμίες πὸ φανερώνουν πῶς τὸ ἴδιο πρόσωπο ενεργεῖ καί τὸ ἴδιο παθαίνει, λέγονται **αὐτοπαθεῖς άντωνυμίες**.

Οἱ αὐτοπαθεῖς άντωνυμίες κλίνονται μόνο στὴ γενική καί αίτιατική τῶν δύο ἀριθμῶν, ἔτσι:

“Ένικὸς ἀριθμὸς

Πτώσεις	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
Γεν.	τοῦ ἐαυτοῦ μου	τοῦ ἐαυτοῦ σου	τοῦ ἐαυτοῦ του (της, του)
Αιτ.	τὸν ἐαυτό μου	τὸν ἐαυτό σου	τὸν ἐαυτό του (της, του)

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Γεν.	τῶν ἐαυτῶν μας	τῶν ἐαυτῶν σας	τῶν ἐαυτῶν τους
Αιτ.	τοὺς ἐαυτούς μας	τοὺς ἐαυτούς σας	τοὺς ἐαυτούς τους

“Ὅταν θέλωμε νὰ δείξωμε πὼς δύο ἢ περισσότερα πρόσωπα ἐνεργοῦν καὶ παθαίνουν μαζύ, μεταχειριζόμεσθε τὶς φράσεις: ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, τὸ ἓνα τὸ ἄλλο ἢ τὶς λέξεις μεταξὺ: χτύπησε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Μάλωσαν μεταξὺ τους.

“Άσκησης 84. Νὰ γράψης 8 προτάσεις με ἀυτοπαθεῖς ἀντωνυμίες.

45. Ὅριστικὲς ἀντωνυμίες

Ποιὸς ἔσπασε τὸ τζάμι; Ἐγὼ ὁ ἴδιος τὸ ἔσπασα.

Μὲ ποιὸν ἤρθετε Γιώργο; Ἦρθα μόνος μου (μοναχὸς μου).

Οἱ ἀντωνυμίες ποὺ ὀρίζουν καὶ ξεχωρίζουν κάτι ἀπὸ ἄλλα ἀντικείμενα τοῦ ἴδιου εἴδους λέγονται ὀριστικὲς ἀντωνυμίες.

Ὅριστικὲς ἀντωνυμίες εἶναι α') τὸ ἐπίθετο ὁ ἴδιος, ἡ ἴδια, τὸ ἴδιο: τὴν ἴδια θέλω φάναξε τὴν ἴδια. β') Τὰ ἐπίθετα μόνος, μόνη, μόνο, ἢ μοναχὸς, μοναχή, μοναχὸ χωρὶς ἄρθρο με τὴ γενικὴ τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν μου, σου, του κ.λ.π.: Ἐφυγα μόνος μου ἢ μοναχὸς μιν' ἤρθαμε μόνοι μας κ.λ.π.

“Άσκησης 85. Νὰ κλίνης: ὁ ἴδιος καιρὸς, ἡ ἴδια ἡμέρα, τὸ ἴδιο παιδί.

46. Δεικτικές άντωνυμίες

Σκόρπιοι στίχοι

1. «Σὲ τοῦτο σπίτι ποῦρθαμε, πέτρα νὰ μὴ ραγίση...»
2. «Ποιὸς εἶδε τέτοιο θαυμασμό, παράξενο μεγάλο...»
3. «Σ' ἐκεῖνο τὸ ψηλὸ βουνό, τὸ χιονοσκεπασμένο...».

Καὶ οἱ λέξεις **τοῦτο**, **τέτοιο**, **ἐκεῖνο** εἶναι άντωνυμίες. Ἐπειδὴ τὶς μεταχειριζόμαστε ὅταν θέλωμε νὰ δείχνωμε, λέγονται **δεικτικὲς άντωνυμίες**.

Δεικτικὲς άντωνυμίες εἶναι:

①. **Αὐτός, αὐτή, αὐτό**: Μ' αὐτὴ δείχνωμε ἕνα οὐσιαστικὸ πού εἶναι κοντά μας, τοπικὰ ἢ χρονικὰ: *αὐτὸ τὸ παιδί φωνάζει αὐτὲς τὶς ἡμέρες τὸν περιμένω.*

②. **Τούτος, τούτη, τοῦτο**: Μ' αὐτὴ δείχνωμε κάτι πού εἶναι πολὺ κοντά: *τοῦτος εἶναι.*

③. **Ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο**: Τὴ μεταχειριζόμαστε γιὰ νὰ δείχνωμε κάτι πού εἶναι μακριά, τοπικὰ ἢ χρονικὰ: *ἐκεῖνο τὸ παιδί ἐκεῖνα τὰ χρόνια.*

④. **Τέτοιος, τέτοια, τέτοιο**: Τὴ μεταχειριζόμαστε γιὰ νὰ δείχνωμε τὴν ποιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ: *τέτοιος εἶσαι.*

⑤. **Τόσος, τόση, τόσο**: Τὴ μεταχειριζόμαστε νὰ δείχνωμε τὴν ποσότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ: *μᾶς ἔφερε τόσα πράγματα.*

Ἅλλες οἱ δεικτικὲς άντωνυμίες κλίνονται ὅπως τὰ ἐπίθετα σὲ -ος.

ΣΗΜ. Οἱ άντωνυμίες: **αὐτός, τοῦτος, ἐκεῖνος**, ἔχουν καὶ γενικὴ: **αὐτοῦνοῦ, τουτοῦνοῦ, ἐκεινοῦ.**

Ἄσκησης 86. Νὰ κλίνης: **ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο**· **τούτος ὁ καιρός**· **τόσο χαρτί.**

47. Ἑρωτηματικές ἀντωνυμίες

Ποῖος θὰ διαβάσῃ; Πόσο πλήρωσες; Τί εἶναι;

★ Οἱ ἀντωνυμίες πού τῆς μεταχειρίζομαστε ὅταν ρωτοῦμε, λέγονται ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες.

Ἑρωτηματικές ἀντωνυμίες εἶναι α') ποῖος, ποιά, ποιο· β') πόσος, πόση, πόσο· γ') τὸ ἄκλιτο τί.

ΣΗΜ. Ἡ γενική τοῦ ποῖος κάνει καί τίνος στὸν ἐνικό καί (σπανιότερα) τίνων στὸν πληθυντικό: τίνος εἶναι τὸ σπίτι; τίνων παιδι εἶσαι;

Ἐσκήσεις 87. Νὰ σχηματίσῃς 8 προτάσεις μὲ ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες.

48. Ἀόριστες ἀντωνυμίες

Ἔρχεται ἓνας ἄνθρωπος. Κάποιος σὲ γυρεύει.

Δὲν εἶναι κανένας.

★ Οἱ ἀντωνυμίες πού λέγονται μὲ ἓνα οὐσιαστικό, χωρὶς νὰ τὸ ὀρίζωμε, λέγονται ἀόριστες ἀντωνυμίες.

Ἀόριστες ἀντωνυμίες εἶναι:

1. Ἐνας, μιὰ (μία), ἓνα (ἀριθμητικό): πέρασε ἓνας ἄνθρωπος.

2. Κανένας (κανείς), καμμιά (καμμία), κανένα· κλίνεται

ὅπως τὸ ἓνας.

3. Μερικοί, μερικές, μερικά: φώναξε μερικούς μαθητές.

4. Κάποιος, κάποια, κάποιος: κάποιος πέρασε, κάποια ἤρθε.

5. Κάμποσος, κάμποση, κάμποσο: αὐτὴ φανερώνει ἀόριστη ποσότητα.

6. Κάθε (ἄκλιτη) μὲ ἄρθρο ἢ χωρὶς αὐτό: ὁ κάθε ἄνθρωπος· κάθε ἄνθρωπος.

7. Καθένας, καθεμιά, καθένα: σύνθετη ἀπὸ τὸ κάθε καί ἓνα.

8. Κάτι, κατιτὶ (ἄκλιτα): ἔφαγα κάτι· νὰ σοῦ πῶ κατιτὶ.

9. Καθετὶ (ἄκλιτο): βάλε τὸ καθετὶ στὴ θέσι του.

10. Τίποτε (τίποτα), ἄκλιτο μὲ σημασία ἀόριστη καί ἀρνητική: ἔχεις τίποτε νέα; δὲν ξέρω τίποτε.

11. Ὁ δεῖνας, ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα καί ὁ τάδε, ἡ τάδε, τὸ τάδε· αὐτὲς λέγονται στὸν ἐνικό καί κλίνονται μόνο τ' ἄρθρα: ὁ δεῖνας, τοῦ δεῖνα, τὸ δεῖνα.

12. Ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο: πάρε ἄλλο μολύβι.

Ἐσκήσεις: 88. Σχημάτισε προτάσεις μὲ τῆς παραπάνω ἀόριστες ἀντωνυμίες.

Ἐσκήσεις 89. Νὰ κλιθοῦν: ἓνας, μιὰ, ἓνα· κάποιος, κάποια· κάποιος.

49. Αναφορικές άντωνυμίες

1. Νά σηκωθῆ ὁ Γιώργος πού ἔπαιζε.
2. Μαθητῆς ὁ ὁποῖος δέν μελετᾷ δέν προβιβάζεται.
3. **Ὅποιο** παιδί ξέρεي μάθημα ἄς σηκώση τὸ χέρι.

Στὴν πρώτη πρόταση ἡ άντωνυμία **πού**, ἀναφέρεται στὸ ὄνομα Γιώργος. Στὴ δεύτερη πρόταση ἡ άντωνυμία **ὁ ὁποῖος**, ἀναφέρεται στὸ ὄνομα μαθητῆς. Στὴν τρίτη πρόταση ἡ άντωνυμία **ὅποιο**, ἀναφέρεται στὸ ὄνομα παιδί.

★ Οἱ άντωνυμίες πού ἀναφέρονται σὲ προηγούμενο ὄνομα, γιὰ νά ξεχωρίσουν καλύτερα γιὰ ποιὸν γίνεται λόγος, λέγονται **ἀναφορικές**.

Ἐναφορικές άντωνυμίες εἶναι :

1. Τὸ ἄκλιτο πού ἢ ὅπου : *τὸ καλὸ πού σου θέλω· πήγαινε ὅπου σου λένε.*

2. Ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖο : *ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος μὲ θυμήθηκε.*

3. Ὅποιος, ὅποια, ὅποιο : *ἔλα ὅποια ὦρα θέλεις.*

4. Ὅσος, ὅση, ὅσο : *θὰ τιμωρηθοῦν ὅσοι ἔκαναν ἀταξίες.*

5. Τὸ ἄκλιτο **ὅ,τι**. Ἡ ἀναφορική άντωνυμία **ὅ,τι** παίρνει κόμμα γιὰ νά διακρίνεται ἀπὸ τὸν εἰδικὸ σύνδεσμο **ὅτι** (βλέπε κεφ. 76). *Κάμε ὅ,τι θέλεις. Φαίνεται ὅτι (πὼς) μὲ ξέχασες.*

Συχνά οἱ ἀναφορικές άντωνυμίες *ὅποιος, ὅσος, ὅ,τι*, παίρνουν στὸ τέλος τὴν ἄκλιτη λέξι **δήποτε** καὶ σχηματίζονται οἱ σύνθετες ἀναφορικές άντωνυμίες : *ὅποιοσδήποτε, ὅσοσδήποτε, ὅ,τιδήποτε.*

Ὅρθογραφία. Οἱ ἀναφορικές άντωνυμίες παίρνουν δασεῖα.

Ἐσκησις 90. Σχημάτισε ἀπὸ δύο φράσεις μὲ κάθε μιά ἀπὸ ὅλες τὶς ἀναφορικές άντωνυμίες.

Ἐσκησις 91. Γράψε τὶς παρακάτω προτάσεις καὶ νά βάλῃς στὴ θέσι τῆς γραμμούλας τὴν ἀναφορική άντωνυμία πού λείπει :

Ὁ μαθητῆς — διαβάζει, προβιβάζεται. Ἡ Μαρία ξέχασε αὐτό — τῆς εἶπα. Ἐς φύγη — δέν ἀγαπᾷ τὰ μαθήματα. Φώναξε — θέλεις. Γράψε σὲ μιά κόλλα χαρτί — ἐπιθυμεῖς.

Ἐσκησις 92. Νά κλίνῃς τὶς ἀναφορικές άντωνυμίες : ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖο ὅσος, ὅση, ὅσο.

50. Έννοια τού ρήματος

1. Ο Πέτρος γράφει και διαβάζει τὰ μαθηματά του.
2. Η Σοφία πλέκει τὸ κέντημά της.
3. Ο σκύλος γαυγίζει στὴν ἀγλή.
4. Ο πατέρας καὶ ἡ μητέρα ἐβράχηκαν.

5. Ἡ ἀλεπού ἐπιάσθηκε ζωντανή.
6. Τὸ βιβλίό μου ἐσχίσθηκε.
7. Ἡ γιαγιά κτενίζεται.
8. Ὁ παππούς κοιμάται στὴν καρέκλα.

Στις τρεῖς πρώτες προτάσεις, οἱ λέξεις γράφει, διαβάζει, πλέκει, γαυγίζει, φανερώνουν πὼς ὁ Πέτρος, ἡ Σοφία (πρόσωπα) καὶ ὁ σκύλος (ζῶο) κάτι κάνουν (ἐνεργοῦν).

Στις τρεῖς ἐπόμενες προτάσεις οἱ λέξεις ἐβράχηκαν, ἐπιάσθηκε καὶ ἐσχίσθηκε, φανερώνουν πὼς ὁ πατέρας, ἡ μητέρα (πρόσωπα), ἡ ἀλεπού (ζῶο) καὶ τὸ βιβλίό (πρᾶγμα) κάτι ἔπαθαν.

Στὴν ἑβδόμη πρόταση ἡ λέξις κτενίζεται, φανεώνει πὼς ἡ γιαγιά ἐνεργεῖ ἀλλὰ ἡ ἐνέργεια γυρίζει πάλι στὴν ἴδια.

Καὶ στὴν ὄγδοη πρόταση ἡ λέξις κοιμάται, φανεώνει πὼς ὁ παππούς οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε παθαίνει τίποτε. Εὐρίσκεται σὲ κάποια κατάσταση.

Οἱ λέξεις πὺ φανερώνουν ὅτι τὸ πρόσωπο ἢ τὸ ζῶο ἢ τὸ πρᾶγμα, ἐνεργεῖ ἢ παθαίνει ἢ βρίσκεται σὲ μιὰ κατάσταση, λέγονται ρήματα.

ΣΗΜ. Τὸ πρόσωπο ἢ τὸ ζῶο ἢ τὸ πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο μιλοῦμε θὰ τὸ λέμε ὑποκείμενο.

Τὰ ρήματα ποὺ φανερώνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενο ἐνεργεῖ, λέγονται **ἐνεργητικά**: *γράφω, παίζω, ποτίζει, φροντίζει.*

Τὰ ρήματα ποὺ φανερώνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενο παθαίνει, λέγονται **παθητικά**: *λερώνομαι, τραυματίζομαι, κτυπήθηκα.*

Τὰ ρήματα ποὺ φανερώνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενο ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια γυρίζει στό ἴδιο, λέγονται **μέσα**: *πλύνομαι.*

Καὶ τὰ ρήματα ποὺ φανερώνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενο οὔτε ἐνεργεῖ, οὔτε παθαίνει παρὰ βρίσκεται σὲ μιὰ κατάστασι, λέγονται **οὐδέτερα**: *ἡσυχάζω, κοιμᾶμαι.*

Ὡστε ἀπὸ τῆ διάθεσι, δηλαδή τῆ σημασίᾳ ποὺ ἔχουν, τὰ ρήματα εἶναι τεσσάρων εἰδῶν: **ἐνεργητικά, παθητικά, μέσα** καὶ **οὐδέτερα**.

Ἄσκησις 93. Γράψε τρεῖς προτάσεις μὲ ἐνεργητικά ρήματα, τρεῖς μὲ παθητικά, τρεῖς μὲ μέσα καὶ τρεῖς μὲ οὐδέτερα.

Ἄσκησις 94. Μεταχειρίσου ρήματα νὰ μᾶς εἰπῆς τί κάνει ὁ γεωργός (ὀργώνει, σπέρνει, σκαλίζει, βοτανίζει, θερίζει, ἀλωνίζει), ὁ βοσκός, ὁ ράπτης, ἡ μαμά, ἡ θεία.

51. Φωνές τῶν ρημάτων

Γιὰ νὰ ἐκφράσωμε τῆ διάθεσι τοῦ ρήματος μεταχειριζόμαστε δύο τύπους ποὺ λέγονται **φωνές τῶν ρημάτων**.

(ἐγὼ) *γράφω, παίζω, τρέχω — ἀγαπῶ, μιλῶ, προσπαθῶ.*

(ἐγὼ) *βρέχομαι, νίβομαι, ντύνομαι ἀγαπιέμαι, κοιμᾶμαι.*

Ὅσα ρήματα στό πρῶτο ἐνικό πρόσωπο τελειώνουν σὲ -ω (-ῶ), εἶναι **ἐνεργητικῆς φωνῆς** καὶ ὅσα τελειώνουν σὲ -μαι, εἶναι **παθητικῆς φωνῆς**.

Ἄσκησις 95. Γράψε 10 ρήματα νὰ εἶναι ἐνεργητικῆς φωνῆς καὶ 10 παθητικῆς.

52. Ἀριθμοὶ καὶ πρόσωπα τοῦ ρήματος

Ἐνικός

Πληθυντικός

α') πρόσωπο: *ἐγὼ γράφω*

α') πρόσωπο: *ἐμεῖς γράφομε*

β') πρόσωπο: *ἐσὺ γράφεις*

β') πρόσωπο: *εἰσεῖς γράφετε*

γ') πρόσωπο: *αὐτὸς γράφει*

γ') πρόσωπο: *αὐτοὶ γράφουν*

Καὶ τὰ ρήματα, ὅπως τὰ ὀνόματα, ἔχουν δύο ἀριθμούς: **ἐνικό** καὶ **πληθυντικό**. Ὁ ἐνικός φανερώνει ἓνα ὑποκείμενο καὶ ὁ πληθυντικός φανερώνει πολλὰ ὑποκείμενα.

Κάθε αριθμός έχει τρία πρόσωπα: πρώτο (έκείνο που μιλεί), δεύτερο (έκείνο που του μιλούμε) και τρίτο (έκείνο που γι αυτό γίνεται ο λόγος).

Άσκησης 96. Να γράψης και στους δυο αριθμούς τὰ ρήματα τρώγω, πλένω, γυρεύω.

53. Χρόνοι τού ρήματος

Λύνω τὸ πρόβλημα.

Ἔλυνα τὸ πρόβλημα

Θὰ λύσω τὸ πρόβλημα.

Πότε λύνω τὸ πρόβλημα; Τώρα τὸ λύνω.

Πότε ἔλυνα τὸ πρόβλημα; Πρωτότερα τὸ ἔλυνα.

Πότε θὰ λύσω τὸ πρόβλημα; Ὑστερα θὰ τὸ λύσω.

Μία πράξις μπορεῖ νὰ γίνεται τώρα, ἢ ἄλλη πρωτότερα καὶ ἄλλη ὕστερα.

Οἱ τύποι τοῦ ρήματος ποὺ φανερώνουν πότε γίνεται, ἔγινε ἢ θὰ γίνῃ κάτι, λέγονται **χρόνοι τοῦ ρήματος**.

Οἱ χρόνοι ποὺ φανερώνουν τί γίνεται τώρα, στὸ παρόν, λέγονται **παροντικοί**. Αὐτοὶ ποὺ φανερώνουν τί ἔγινε πρωτότερα, στὸ παρελθόν, λέγονται **περασμένοι** καὶ ἐκεῖνοι ποὺ φανερώνουν τί θὰ γίνῃ στὸ μέλλον, λέγονται **μελλοντικοί**.

ΠΟΣΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

α) Χρόνοι παροντικοί

1. Γράφω τὸ μάθημα.
Ἐγὼ πλένομαι.

2. Ἔχω γράψει τὸ μάθημα.
Ἐγὼ ἔχω πλυθῆ.

Τὰ ρήματα γρέφω, πλένομαι, φανερώνουν τί γίνεται τώρα. Τὰ τέτοια ρήματα θὰ λέμε πὼς εἶναι χρόνου **ἐνεστώτα**.

Τὰ ρήματα *ἔχω γράφει*, *ἔχω πλυθῆ*, φανερώνουν ὅτι ἡ πρᾶξις εἶναι ἀποτελειωμένη τὴν ὥρα ποῦ μιλοῦμε. Τὰ τέτοια ρήματα εἶναι χρόνου παρακειμένου.

Οἱ παροντικοὶ λοιπὸν χρόνοι εἶναι δύο: ὁ ἐνεστώτας καὶ ὁ παρακειμένος.

β) Χρόνοι περασμένοι

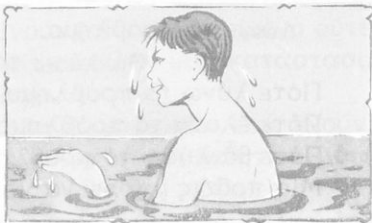

1. *Χθὲς δλο ἔγραφα.*

Χθὲς πλενόμουν σὴ θάλασσα. Χθὲς πλύθηκα.

3. *Ὅταν ἤρθες εἶχα γράψει τὸ μάθημα.*

Τὸ βράδν ποῦ γύρισες εἶχα πλυθῆ.

2. *Χθὲς ἔγραψα τὸ μάθημα.*

Τὰ ρήματα *ἔγραφα*, *πλενόμουν*, φανερώνουν κάτι ποῦ ἐγίνε πρωτύτερα ἐξακολουθητικὰ ἢ κατ' ἐπανάληψι. Τὰ τέτοια ρήματα θὰ τὰ λέμε πὼς εἶναι χρόνου παρατατικοῦ.

Τὰ ρήματα *ἔγραψα*, *πλύθηκα*, φανερώνουν κάτι ποῦ ἐγίνε πρωτύτερα ἀλλὰ βάσταξε μιὰ στιγμή ἢ λίγη ὥρα. Τὰ τέτοια ρήματα εἶναι χρόνου ἀορίστου.

Τὰ ρήματα *εἶχα γράψει*, *εἶχα πλυθῆ*, φανερώνουν ἐκεῖνο ποῦ ἦταν τελειωμένο πρωτύτερα, πρὶν γίνῃ κάτι ἄλλο. Ὁ χρόνος αὐτὸς λέγεται ὑπερσυντέλικος.

Ὡστε οἱ περασμένοι χρόνοι εἶναι τρεῖς: ὁ παρατατικός, ὁ ἀόριστος καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος.

γ) Χρόνοι μελλοντικοί

1. *Ἀπὸ αὔριο θὰ γράφω συχνά.*

Ἄμα σὲ βλέπω θὰ γελοῦ.

2. *Ἀῖριο θὰ γράψω ἓνα γράμμα.*

Τὸ ἀπόγευμα θὰ παίξω.

3. Τὴν Τρίτη θὰ ἔχω γυρίσει ἀπὸ τὴν ἐξοχή.

Ὅσο νὰ εἴθῃ θὰ ἔχω μιλήσει μὲ τὸν πατέρα σου.

● Τὰ ρήματα θὰ γράφω, θὰ γελῶ, φανερώνουν κάτι πού θὰ γίνη στό μέλλον ἐξακολουθητικά ἢ κατ' ἐπανάληψι. Ὁ χρόνος αὐτός λέγεται **μέλλοντας διαρκῆς**.

● Τὰ ρήματα θὰ γράφω, θὰ παίξω, φανερώνουν κάτι πού θὰ γίνη στό μέλλον, ἀλλά γιά μιὰ στιγμή, χωρὶς συνέχεια. Ὁ χρόνος αὐτός λέγεται **μέλλοντας στιγμιαῖος**.

● Τὰ ρήματα θὰ ἔχω γυρίσει, θὰ ἔχω μιλήσει, φανερώνουν κάτι πού θὰ γίνη στό μέλλον, ἔπειτα ἀπὸ ὠρισμένο καιρό. Ὁ χρόνος αὐτός λέγεται **συντελεσμένος μέλλοντας**.

● Οἱ χρόνοι λοιπὸν τοῦ μέλλοντα εἶναι τρεῖς: ὁ μέλλοντας διαρκῆς, ὁ μέλλοντας στιγμιαῖος καὶ ὁ συντελεσμένος μέλλοντας.

● Οἱ ὀκτῶ χρόνοι, μὲ τὴ σειρά πού κλίνονται τὰ ρήματα, εἶναι: ἐνεστώτας, παρατατικός, ἄοριστος, μέλλοντας διαρκῆς, μέλλοντας στιγμιαῖος, παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος καὶ συντελεσμένος μέλλοντας.

● Οἱ τρεῖς πρῶτοι σχηματίζονται μὲ μιὰ λέξι καὶ λέγονται **μονολεκτικοὶ χρόνοι**: δένω, ἔδενα, ἔδεσα. Οἱ ὑπόλοιποι πέντε σχηματίζονται μὲ δύο ἢ τρεῖς λέξεις καὶ λέγονται **περιφραστικοὶ χρόνοι**: θὰ δένω, θὰ δέσω, ἔχω δέσει, εἶχα δέσει, θὰ ἔχω δέσει.

● Τὰ ρήματα ἔχω καὶ εἶμαι, πού βοηθοῦν στό σχηματισμὸ τῶν τριῶν τελευταίων περιφραστικῶν χρόνων, λέγονται **βοηθητικὰ ρήματα**.

Ἄσκησις 97. Γράψε τίνος χρόνου εἶναι τὰ παρακάτω ρήματα: χάνω, ἔδεσες, γράφομε, ἔχασε, ἔχω δέσει, εἶχαμε γράψει, θὰ δένουν, θὰ ἔχω χύσει, ἔχυνα, θὰ χάσης.

Σχέδιο: Χάνω (χρόνου ἐνεστώτα) κλπ.

Ἄσκησις 98. Γράψε τίς παρακάτω προτάσεις ἀλλά νὰ βάνῃς τὰ ρήματα στὸν ἄοριστο:

Σήμερα γράφω τὸ μάθημά μου. Παίζω μὲ τοὺς συμμαθητές μου. Χθὲς ἐπαιζάμε μὲ τὸν Πέτρο καὶ τὸ Νίκο. Ἀνοίγω τὸ βιβλίο μου καὶ διαβάζω. Τὸ πρωὶ πλύνομαι καὶ κατόπιν κτενίζομαι. Προσέχω στό μάθημα.

54. Έγκλισεις

ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΝΟΤΗ ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Κ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ

Πάρε τραγούδι μου φτερά, ξεφτέρι, ἀητός **νά γίνης** και πέτα γρήγορα μακρυά, **πέτα** κατὰ τὸ Σοῦλι· **διάβαινε** κάμπους και βουνά, κι ἐκεῖ σὰν ἀπαράξης στήν Κιάφα ἀπάνου ν' ἀνεβῆς, τρανή λαλιά **νά σύρης**: «Ὁ γιὸς τοῦ Νότη ἀπέθανεν, ὁ γιὸς τοῦ Νότη πάει!»

Αὐτοῦ ποῦ **πᾶς**, πολέμαρχε, κι αὐτοῦ ποῦ **κατεβαίνει** πόσοι παλιοί σου σύντροφοι, θρεφτάρια τοῦ πολέμου, **νά σ' ἀρωτήσουν καρτεροῦν** γιά τὸ καημένο Σοῦλι!
Νά μὴ δειλιάσης! **νά τὸ εἶπῃς**, ὅτι εἶναι σκλάβο ἀκόμα!

Τὰ ρήματα **πάρε**, **νά γίνης**, **πέτα**, **διάβαινε** κ.τ.λ. φανερώνουν τὴ διάθεσι ἐκείνου ποῦ μιλεῖ (ὕποκειμένου). Παρατηρώντας τὸ καθένα μὲ τὴ σημασία ποῦ ἔχει, βλέπομε ὅτι:

Τὰ ρήματα **ἀπέθανεν**, **πάει**, **πᾶς**, **κατεβαίνει**, **καρτεροῦν**, **εἶναι**, φανερώνουν πὼς κάτι γίνεται ἢ ἐγένεν ὅπωςδήποτε, ὀριστικά.

Τὰ ρήματα **νά γίνης**, **νά πάρης**, **νά σ' ἀρωτήσουν**, φανερώνουν τὴν ἐπιθυμία ἐκείνου ποῦ μιλεῖ.

Και τὰ ρήματα **πάρε**, **πέτα**, **διάβαινε**, **μὴ δειλιάσης**, **νά εἶπῃς**, φανερώνουν κάποτε προσταγὴ ἢ παράκλησι.

Οἱ τύποι τοῦ ρήματος ποῦ φανερώνουν τὴν ψυχικὴ διάθεσι τοῦ ὑποκειμένου, λέγονται **ἐγκλισεις**.

Οἱ ἐγκλισεις εἶναι τρεῖς: ὀριστικὴ, ὑποτακτικὴ και προστακτικὴ.

Ἡ ὀριστικὴ φανερώνει κάτι ὀριστικὸ καὶ βέβαιο: *παίζω, θὰ παίξω.*

Ἡ ὑποτακτικὴ, φανερώνει κάτι ποῦ τὸ ἐπιθυμοῦμε ἢ τὸ περιμένουμε: *θέλω νὰ παίξω· νὰ γυρίσης γρήγορα.*

ΣΗΜ. Ἡ ὑποτακτικὴ σχηματίζεται παίρνοντας μπροστά μιὰ ἀπὸ τίς λέξεις: **νά, ὅταν.**

Ἡ προστακτικὴ φανερώνει προσταγὴ ἢ παράκλησι: *διάβασε τὸ μάθημα· ἄκουσε σὲ παρακαλῶ.*

Ἡ ὀριστικὴ ἔχει ὅλους τοὺς χρόνους: *γράφω, ἔγραφα* κτλ.

Ἡ ὑποτακτικὴ ἔχει μόνο ἐνεστώτα, ἀόριστο καὶ παρακείμενο: *νὰ γράφω, νὰ γράψω, νὰ ἔχω γράψει.*

Ἡ προστακτικὴ ἔχει ἐνεστώτα, ἀόριστο καὶ πολὺ σπάνια παρακείμενο: *γράφε, γράψε, ἔχε γραμμένο.*

Οἱ τρεῖς αὐτὲς ἐγκλίσεις ἔχουν ξεχωριστοὺς τύπους γιὰ τὰ διάφορα πρόσωπα κάθε ἀριθμοῦ καὶ λέγονται **προσωπικὲς ἐγκλίσεις.**

Ἄσκησης 99. Γράψε τρεῖς προτάσεις μὲ ρῆμα σὲ ὀριστικὴ ἐγκλιση, τρεῖς σὲ ὑποτακτικὴ καὶ τρεῖς σὲ προστακτικὴ.

Ἄσκησης 100. Ὄταν προστάζω ἢ παρακαλῶ ἕναν νὰ διαβάξῃ, τοῦ λέω: **διάβασε.** Καὶ ὅταν τοῦ ἀπαγορεύω νὰ διαβάξῃ, τοῦ λέω: **μὴ διαβάξης.**

Πῶς θὰ εἰπῶ ὅταν προστάζω ἢ παρακαλῶ ἕναν νὰ παίξῃ, νὰ γράφῃ, ν' ἀκούῃ, νὰ βαδίξῃ, νὰ γελά, νὰ κοιτᾷ;

Καὶ πῶς θὰ εἰπῶ ὅταν ἀπαγορεύω νὰ παίξῃ κ.τ.λ.;

55. Ἀπαρέμφατο καὶ μετοχή

Γιὰ ἐγκλίσεις μποροῦν νὰ λογαριαστοῦν καὶ δύο ἀκόμη τύποι τοῦ ρήματος: τὸ **ἀπαρέμφατο** καὶ ἡ **μετοχή**:

(ἔχω) *δέσει, (ἔχεις) δέσει, (ἔχει) δέσει* κτλ.—**δέσει.**

(ἔχω) *δεθῆ, (ἔχεις) δεθῆ, (ἔχει) δεθῆ* κτλ.—**δεθῆ.**

Οἱ ἄκλιτοι τύποι ποῦ δὲ φανερώνουν πρόσωπο καὶ ἀριθμό, λέγονται **ἀπαρέμφατο**. Τὸ ἀπαρέμφατο δὲ συνηθίζεται μόνο του παρὰ χρησιμεύει νὰ σχηματίζονται μὲ τὸ ρῆμα *ἔχω* ὁ παρακείμενος, ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ συντελεσμένος μέλλοντας: *ἔχω δέσει, εἶχα δέσει, θὰ ἔχω δέσει.*

Ἀπαρέμφατο ἔχει μόνο ὁ ἀόριστος. Τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου τελειώνει σὲ **-ει** (*δέσει, μάθει*) καὶ τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου σὲ **-θη** (*δεθῆ, χαθῆ*).

Ἡ Ἑλένη ἦρε **τρέχοντας**. Ἡ Μαρία μπῆκε **γελώντας**.

Ὁ κῆπος εἶναι **ποτισμένος**.

Οί τύποι *τρέχοντας, γελώντας, ποτισμένος*, είναι κι' αὐτοὶ ρήματα γιατί φανερώνουν διάθεσι καὶ χρόνο. Ἐπειδὴ ὁμως μοιάζουν καὶ μὲ τὰ ἐπίθετα, μετέχουν δηλαδή καὶ τῆς ιδιότητος τοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ τῆς διαθέσεως τοῦ ρήματος, λέγονται *μετοχές*.

Μετοχὴ ἔχουν ὁ ἐνεργητικὸς ἐνεστώτας καὶ ὁ παθητικὸς παρακείμενος. Ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα τελειώνει σὲ *-οντας* ἢ *-ώντας* καὶ εἶναι ἀκλιτῆ. Ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τελειώνει σὲ *-μένος, -μένη -μένο* καὶ κλίνεται σὰν ἐπίθετο.

Τὸ ἀπαρέμφατο καὶ ἡ μετοχὴ, ἐπειδὴ δὲ φανερώνουν πρόσωπα, λέγονται *ἀπρόσωπες ἐγκλίσεις*.

Ἄσκησης 101. Γράψε τὸ ἀπαρέμφατο καὶ τὴ μετοχὴ τῶν ρημάτων: *Χύνω, λύνω, ψήνω, λούζω, ράβω, ἀνοίγω· μελετῶ, περνῶ, ρωτῶ· χύνομαι, λύνομαι, ψήνομαι, λούζομαι, ράβομαι, κοιμοῦμαι.*

Σχέδιο:	Ρῆμα	Ἀπαρέμφατο	Μετοχὴ
	<i>χύνω</i>	<i>χύσει</i>	<i>χύνοντας</i>

56. Κατάληξις, θέμα, χαρακτήρας

Καὶ τὰ ρήματα, ὅπως καὶ τὰ ὀνόματα, ὅταν κλίνονται, ἀλλάζουν μόνον τὸ τελευταῖο μέρος τους: *γράφω, γράφεις γράφει*.

Τὸ μέρος τοῦ ρήματος ποῦ εἶναι στὸ τέλος καὶ ἀλλάζει, λέγεται κατάληξις: *-ω, -εις, -ει*. Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ρήματος ποῦ δὲν ἀλλάζει λέγεται *θέμα* (*γράφ-*). Καὶ τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ θέματος λέγεται *χαρακτήρας*. (Ἐδῶ τὸ φ).

57. Τὰ θέματα

Ἐνεργητικὴ φωνή

Θέμα: *δεν-* ἐνεστ. *δένω*, παρατ. *ἔ-δεν-α*, μέλλοντας διαρκῆς *θὰ δέν-ω*.

Θέμα: *δεσ-* ἄορ. *ἔ-δεσ-α*, μέλλ. στιγμ. *θὰ δέσ-ω*, παρακ. *ἔχω δέσ-ει*, ὑπερσυντ. *εἶχα δέσ-ει*, συντελ. μέλλ. *θὰ ἔχω δέσ-ει*.

Παθητικὴ φωνή

Θέμα: *δεν-* ἐνεστ. *δέν-ομαι*, παρατ. *δεν-όμενον*, μέλλοντας διαρκῆς *θὰ δέν-ομαι*.

Θέμα: *δεθ-* ἄορ. *δέθ-ηκα*, μέλλ. στιγμ. *θὰ δεθ-ῶ*, παρακείμενος *ἔχω δεθ-ῆ* κλπ.

Ἐκ τῶν παραδείγματα αὐτὰ βλέπομε ὅτι τὰ ρήματα ἔχουν δυὸ εἰδῶν θέματα: τὸ ἐνεστωτικὸ καὶ τὸ ἄοριστικόν. Μὲ τὸ ἐνεστωτικὸ θέμα σχηματίζονται ὁ ἐνεστώτας, ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ μέλλοντας διαρκῆς. Καὶ μὲ τὸ ἄοριστικὸν θέμα ὅλοι οἱ ἄλλοι χρόνοι.

Τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα βρίσκεται ἀπὸ τὸ πρῶτον ἐνικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτα, ἂν ἀφαιρέσωμε τὴν κατάληξιν *-ω* ἢ τὴν κατάληξιν *-ομαι*: *δένω, δένομαι, θέμα: δέν—*.

Τὸ ἄοριστικὸν θέμα βρίσκεται ἀπὸ τὸ πρῶτον ἐνικὸν πρόσωπον τοῦ ἄορίστου, ἂν ἀφαιρέσωμε τὴν κατάληξιν *-α* τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ *-ηκα* τοῦ παθητικοῦ: *δένω, ἐνεργ. ἄορ. ἔδεσα*.

Θέμα: *δέσ—*· *δέσω*· θέμα *δεθ—*, παθ. ἄορ. *δέθηκα*.

Ἄσκησης 102. Νὰ γράψῃς τὸ ἐνεστωτικὸν καὶ ἄοριστικὸν θέματα τῶν ρημάτων: *λύνω·λύνομαι, ψήνω·ψήνομαι, ράβω·ράβομαι, διώχνω·διώχνομαι*.

Σχέδιο:	Ρῆμα χάνω	Ἐνεστωτικὸν θέμα χαν—	Ἄοριστικὸν θέμα χασ—
---------	--------------	--------------------------	-------------------------

58. Διαίρεσις ρημάτων ἀπὸ τὸ χαρακτῆρα

Ἐκ τῶν χαρακτῆρα τοῦ ἐνεστωτικοῦ θέματος τὰ ρήματα διαίρουσιν εἰς πέντε κατηγορίας:

α'. *φωνηεντόληκτα* μὲ χαρακτῆρα φωνηέν: *ιδρύνω, πλέω, κροῦνω*.

β'. *χειλικόληκτα* μὲ χαρακτῆρα π, β, φ: *βλέπω, ράβω, γράφω*.

ΣΗΜ. Στὰ χειλικόληκτα ἀνήκουν καὶ τὰ ρήματα ποῦ τελειώνουν εἰς *-αύω, -εύω, -φτω, -πτω*: *παύω, δουλεύω, πέφτω, ἀνακαλύπτω*.

γ'. *λαρυγγικόληκτα* μὲ χαρακτῆρα κ, γ, χ: *πλέκω, ἀνοίγω, βρέχω, τρέχω*.

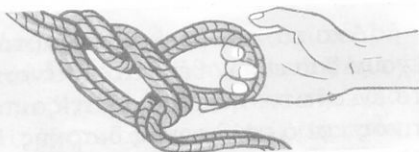
ΣΗΜ. 1. Στὰ λαρυγγικόληκτα ἀνήκουν καὶ τὰ ρήματα εἰς *-χνω*: *ρίχνω*.

δ'. *ὀδοντικόληκτα* καὶ *συριστικόληκτα* μὲ χαρακτῆρα τ (ττ), δ, σ (σσ), ζ: *θέτω, πράττω, πηδῶ, ἀλέθω—ἀρέσω, κηρύσσω, νομίζω*.

ε'. *Υγρόληκτα* καὶ *ρηνικόληκτα* μὲ χαρακτῆρα λ (λλ), ρ, μ, ν: *ὀφείλω, σφάλλω, ξέρω, χαίρομαι—τρέμω, πίνω*.

ΣΗΜ. Στὰ ὑγρόληκτα ἀνήκουν καὶ τὰ ρήματα εἰς *-λνω* καὶ εἰς *-ρνω*: *στέλνω, φέρνω*.

Ἄσκησης 103. Γράψῃς εἰς τὸ τετράδιον τῶν ἀσκήσεων 5 ρήματα φωνηεντόληκτα, 5 χειλικόληκτα κ.τ.λ.

59. Αύξεις

Ἐνεστώτας

λόγω

Παρατατικός

ἔλυνα

Ἄοριστος

ἔλυσα

1. Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνο, στὸν παρατατικὸ καὶ στὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς παίρνουν μπροστὰ ἀπὸ τὸ θέμα ἓνα *ε*. Τὸ *ε* αὐτὸ λέγεται **αὐξησης**.

ἔλυνα, ἔλυνες, ἔλυνε, (ἔ)λύναμε, (ἔ)λύνατε, (ἔ)λύναν

2. Ἡ αὐξησης ἅμα τονίζεται μένει πάντοτε. Ἡ ἄτονη συνηθῶς παραλείπεται.

3. Τὰ παρακάτω ρήματα ἀντὶ *-ε* παίρνουν αὐξηση *-η*:
πίνω—ἔπινα—ἤπια, βρίσκω—ἔβρισκα—ἤβρα, θέλω—ἤθελα, ξέρω—ἤξερα.

4. Τὰ ρήματα ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ *-ο* στὸν παρατατικὸ καὶ ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς τὸ τρέπουν σὲ *ω*: *ὀρίζω—ὀρίζα—ὤρισα, ὀπλίζω—ὀπλίζα—ὤπλισα.*

5. Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν (ἐκτὸς τοῦ *-ο*) ἢ διφθογγο τὸ διατηροῦν σ' ὅλους τοὺς χρόνους: *ἀγοράζω—ἀγοράζα—ἀγόρασα, ἐτοιμάζω—ἐτοιμάζα—ἐτοίμασα, εὐχομαι—εὐχόμενον—εὐχόμην, αἰχμαλωτίζομαι—αἰχμαλωτίζομην—αἰχμαλωτίστηκα.*

Ἐξαίρουνται τὰ ρήματα: *ἔχω—εἶχα, ἔρχομαι—ἐρχόμενον—ἤρθα, εἶμαι—ἤμουν.*

6. Πολλὰ ρήματα παίρνουν ἀρχαϊκὴ ἐσωτερικὴ αὐξηση. Τὰ πιὸ συνηθισμένα ἀπ' αὐτὰ εἶναι: *ἐγκρίνω—ἐνέκρινα, ἐκφράζω—ἐξέφραξα, ἐνδιαφέρω—ἐνδιέφερα, ἐμπνέω—ἐνέπνεα, συμβαίνει—συνέβαινε—συνέβηκε.* Ἡ αὐξησης αὐτὴ παρουσιάζεται μόνο στὰ τρία πρόσωπα τοῦ ἐνικοῦ (ἢ καὶ στὸ τρίτο πληθυντικὸ) τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ποὺ εἶναι τονισμένη. Σ' ὅλους τοὺς ἄλλους τύπους λείπει: *ἐνέκρινα, ἐνέκρινες, ἐνέκρινε, ἐγκρίναμε, ἐγκρίνατε, ἐγκρίναν (ἢ ἐνέκριναν).*

ΣΗΜ. Τὰ ρήματα ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ *ο* μετὰ τὴν αὐξηση *οι*, ασιάζουν τὸ *ο*, ὅπως γίνονται καὶ στὴν ἀρχαία γλῶσσα: *ράβω, ἔρραβα, ἔρραψα.*

Ἄσκησις 104. Σχημάτισε τὸ *α'* ἐνικὸ πρόσωπο στὸν παρατατικὸ καὶ ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς τῶν ρημάτων: *δένω, κρύβω, σκαλίζω, πλέκω, πίνω, βρίσκω, ἀρέσω, ὀρκίζω, ἐμπνέω—ἐτοιμάζομαι, χάνομαι.*

60. Πώς κλίνονται τὰ βοηθητικά ρήματα

1. Τὸ ρῆμα: ἔχω

Χρόνοι	*Θριστική	*Υποτακτική	Προστακτ.	*Απ.	Μετ.
'Ενεστώς	(ἐγώ) ἔχω	νά ἔχω	—		ἔχοντας
	(ἐσύ) ἔχεις	νά ἔχης	ἔχε		
	(αὐτός) ἔχει	νά ἔχη	ᾶς ἔχη	—	
	(ἐμεῖς) ἔχομε	νά ἔχωμε	—		
	(ἐσεῖς) ἔχετε	νά ἔχετε	ἔχετε		
	(αὐτοὶ) ἔχουν	νά ἔχουν	ᾶς ἔχουν		

Παρατατ. εἶχα, εἶχες, εἶχε, εἶχαμε, εἶχατε, εἶχαν
 Μέλλον. θά ἔχω, θά ἔχης, θά ἔχη, θά ἔχωμε, θά ἔχετε, θά ἔχουν

Τὸ ρῆμα: εἶμαι

Χρόνοι	*Θριστική	*Υποτακτική	Προστακτ.	*Απ.	Μετ.
'Ενεστώς	(ἐγώ) εἶμαι	νά εἶμαι	—		ὄντας
	(ἐσύ) εἶσαι	νά εἶσαι	—		
	(αὐτός) εἶναι	νά εἶναι	—	—	
	(ἐμεῖς) εἶμαστε	νά εἶμαστε	—	—	
	(ἐσεῖς) εἶστε	νά εἶστε	—	—	
	(αὐτοὶ) εἶναι	νά εἶναι	—	—	

Παρατατ. ἦμον, ἦσουν, ἦταν, ἦμαστε, ἦσατε, ἦταν.
 Μέλλον. θά εἶμαι, θά εἶσαι, θά εἶναι, θά εἶμαστε, θά εἶσατε, θά εἶναι.

61. Συζυγίες

“Ολα τὰ ρήματα δὲν κλίνονται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο παρὰ σχηματίζονται διαφορετικά. Ὁ τρόπος ποῦ κλίνεται τὸ ρῆμα λέγεται **συζυγία**.

Στὴν **πρώτη συζυγία** ἀνήκουν: α') ὄσα ρήματα στὸν ἐνεστώτα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τονίζονται στὴ λήγουσα καὶ τελειώνουν σὲ **-ω**: βρέχω καὶ β') ὄσα στὸν ἐνεστώτα τῆς παθητικῆς φωνῆς τονίζονται στὴν παραλήγουσα καὶ τελειώνουν σὲ **-ομαι**: βρέχομαι.

Στὴ **δεύτερη συζυγία** ἀνήκουν: α') ὄσα ρήματα στὸν ἐνεστώτα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τονίζονται στὴ λήγουσα καὶ τελειώνουν σὲ **-ῶ**: γελῶ. Καὶ β') ὄσα στὸν ἐνεστώτα τῆς παθητικῆς φωνῆς τονίζονται στὴν παραλήγουσα καὶ τελειώνουν σὲ **-έμαι** ἢ **-οῦμαι**: γελιέμαι, κοιμοῦμαι.

*Άσκησης 105. Γράψε δέκα ρήματα (πέντε ἐνεργητικά καὶ πέντε παθητικά) ν' ἀνήκουν στὴν πρώτη συζυγία καὶ δέκα ν' ἀνήκουν στὴ δεύτερη συζυγία.

ΠΩΣ ΚΛΙΝΟΝΤΑΙ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ
Α'. ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

62. Ένεργητική φωνή

Τὸ ρῆμα: δένω

Χρόνοι	Ὅριστική	Ἑποτακτική	Προσакт.	Ἄπ.	Μετ.
Ἑνεστώσ	(ἐγώ) δέν-ω	νά δέ-νω	—	—	δένοντας
	(ἐσύ) δέν-εις	νά δέν-ης	δέν-ε	—	
	(αὐτός) δέν-ει	νά δέν-η	ᾶς δέν-η	—	
	(ἐμεῖς) δέν-ομε	νά δέν-ωμε	—	—	
	(ἐσεῖς) δέν-ετε	νά δέν-ετε	δέν-ετε	—	
	(αὐτοί) δέν-ουν	νά δέν-ουν	ᾶς δέν-ουν	—	
Παράτ.	ἔδεν-α, ἔδεν-ες, ἔδεν-ε, ἔδέν-αμε, ἔδέν-ατε, ἔδεν-αν				
Ἀόριστος	ἔδε-σα	νά δέ-σω	—	δέσει	—
	ἔδε-σες	νά δέ-σης	δέ-σε		
	ἔδε-σε	νά δέ-ση	ᾶς δέ-ση		
	ἔδέ-σαμε	νά δέ-σωμε	—		
	ἔδέ-σατε	νά δέ-σετε	δέ-σετε		
	ἔδε-σαν	νά δέ-σουν	ᾶς δέ-σουν		
Παρακείμενος	ἔχω δέσει	νά ἔχω δέσει			
	ἔχεις δέσει	νά ἔχης δέσει			
	ἔχει δέσει	νά ἔχη δέσει			
	ἔχομε δέσει	νά ἔχωμε δέσει			
	ἔχετε δέσει	νά ἔχετε δέσει			
	ἔχουν δέσει	νά ἔχουν δέσει			

Υπερ-
συντέ-
λικος

είχα δέσει, είχες δέσει, είχε δέσει
είχαμε δέσει, είχατε δέσει, είχαν δέσει

Μέλλοντες

Διαρκ.

θα δέν-ω, θα δέν-ης, θα δέν-η
θα δέν-ωμε, θα δέν-ετε, θα δέν-ουν

Στιγμ.

θα δέ-σω, θα δέ-σης, θα δέ-ση
θα δέ-σωμε, θα δέ-σετε, θα δέ-σουν

Συντε-
λεσμ.

θα έχω δέσει, θα έχης δέσει, θα έχη δέσει
θα έχωμε δέσει, θα έχετε δέσει, θα έχουν δέσει

Παρατηρήσεις:

1. 'Ο παρατατικός και οι μέλλοντες άπαντοθν μόνο στην όριστική.
2. Πλάι στους τύπους **δένομε, δένωμε, δέσωμε**, λέγονται και οι τύποι: **δένομε, δέσουμε**.

3. 'Ο παρακείμενος, ό ύπερσυντέλικος και ό συντελεσμένος μέλλοντας έχουν διπλούς τύπους: **έχω δέσει ή έχω δεμένο, είχα δέσει ή είχα δεμένο, θα έχω δέσει ή θα έχω δεμένο**.

4. Τό τρίτο πρόσωπο που τελειώνει σε -ν συνηθίζεται και μ' ένα -ε στο τέλος: **δένουν** και **δένουνε, έδεναν** και **δένανε** κ.τ.λ.

—'Οπως τό δένω κλίνονται τά ρήματα: **λύνω, γθύνω, χάνω, ψήνω, άπλώνω, ζυμώνω, όργώνω, γράφω** (άόρ. **έγραφα**), **ανάβω, λείπω, βάφω, παύω, δουλεύω, άνοίγω** (άόρ. **άνοιξα**), **διαλέγω, πλέκω, δείχνω, άρπάζω, δροσίζω** (άόρ. **δρόσισα**), **έλπίζω, δανείζω, άλέθω, πλάθω, κλείνω, σβύνω** κ. ά.

*Άσκησης 106. Κλίνε σ' όλες τις έγκλίσεις τό ρήμα: **λύνω**.

63. Σχηματισμός ένεργητικού άόριστου πρώτης συζυγίας

δένω—έδεσα, χάνω—έχασα, άκούω—άκουσα

1. Τά περισσότερα ρήματα στον ένεργητικό άόριστο τελειώνουν σε -σα.

Λείπω—έλειπα, κρύβω—έκρυπα, γράφω—έγραφα

παύω—έπαυα, γυρεύω—γύρευα, άπορίπτω—άπόριπα

2. Τά χειλικόληκτα σχηματίζουν τον ένεργ. άόριστο σε -ψα.

Πλέκω—έπλεξα, άνοίγω—άνοιξα, βρέχω—έβρεξα, δείχνω—έδειξα

3. Τά λαρυγγικόληκτα σχηματίζουν τον ένεργητικό άόριστο σε -ξα.

Προσθέτω—πρόθεσα, άρέσω—άρεσα, παίζω—έπαιξα

πλάθω—έπλασα, σκίζω—έσκισα, βουλιάζω—βούλιαξα

4. Τά όδοντικόληκτα και τά συριστικόληκτα σχηματίζουν τον ένεργητικό άόριστο σε -σα ή σε -ξα.

Σφάλλω—ἔσφαλα, ξέρω—ἤξερα, στέλλω—ἔστειλα
 δέρνω—ἔδειρα, μένω—ἔμεινα

5. Τὰ ὑγρόληκτα καὶ τὰ ἐνρινόληκτα σχηματίζουν τὸν ἄοριστο σὲ -α.

ΣΗΜ. Τὰ σὲ -λλω γράφονται μὲ δύο λ στὸν ἐνεστώτα, παρατατικό καὶ μέλλοντα διαρκή: ἀνατέλλω, ἀνάτελλα, θ' ἀνατέλλω. Στους ἄλλους χρόνους γράφονται μὲ ἓνα λ: ἀνάτειλα, θ' ἀνατείλω, ἔχω ἀνατείλει κτλ.

Μαθαίνω—μάρανα μαθαίρω—μάκρυνα
 ξεραίνω—ξέρανα βαθαίνω—βάρυνα
 ὑφαίνω—ὑφανα ἀκριβαίνω—ἀκρίβυνα

6. Τὰ σὲ -αίνω ἔχουν ἄοριστο σὲ -ανα ἢ -υνα.

Δὲν ἀκολουθοῦν τὸν κανόνα τὰ ρήματα: ἀποσταίνω—ἀπόστασα, σωπαίνω—σώπασα, χορταίνω—χόρτασα· βυzaίνω—βύzaξα, ἀνασταίνω—ἀνάστησα, παρασταίνω—παράστησα, συσταίνω—σύστησα.

Τὸ ἀρταίνω ἔχει ἄοριστο ἄρτυσα.

*Άσκησις 107. Σχημάτισε στὸν ἄοριστο τὰ ρήματα: χύνω, ἀπλώνω, μαζεύω, μπήγω, σπρώχνω, δανειζώ, σκάπτω, νιώθω, σιάζω, πλένω.

64. Παθητική φωνή

Τὸ ρήμα: δένομαι

Χρόνοι	Ὅριστική	Ὑποτακτική	Προστακτ.	Ἄπ. Μετ.
Ἐνεστώς	(ἐγὼ) δέν-ομαι	νά δέν-ωμαι	—	
	(ἐσύ) δέν-εσαι	νά δέν-εσαι	δένου	
	(αὐτός) δέν-εται	νά δέν-εται	ἄς δένεται	
	(ἔμεῖς) δέν-όμαστε	νά δέν-όμαστε	—	
	ἔσεῖς) δέν-εστε	νά δέν-εστε	δένεστε	
	(αὐτοὶ) δέν-ονται	νά δέν-ονται	ἄς δένονται	

Παρατατ. δενόμουν, δενόσουν, δενόταν, δενόμαστε, δενόσαστε, δενόνταν

Ἄοριστος	δέ-θηκα	νά δε-θῶ	—	δεθῆ
	δέ-θηκες	νά δε-θῆς	δέσου	
	δέ-θηκε	νά δε-θῆ	ἄς δεθῆ	
	δε-θήκαμε	νά δε-θῶμε	—	
	δε-θήκατε	νά δε-θῆτε	δεθῆτε	
	δέ-θηκαν	νά δε-θοῦν	ἄς δεθοῦν	

Παρακείμενος	ἔχω δεθῆ	νά ἔχω δεθῆ	σορέθη
	ἔχεις δεθῆ	νά ἔχεις δεθῆ	
	ἔχει δεθῆ	νά ἔχει δεθῆ	
	ἔχομε δεθῆ	νά ἔχομε δεθῆ	
	ἔχετε δεθῆ	νά ἔχετε δεθῆ	
	ἔχουν δεθῆ	νά ἔχουν δεθῆ	

Υπερσυντέλικος

είχα δεθῆ, είχες δεθῆ, είχε δεθῆ
είχαμε δεθῆ, είχατε δεθῆ, είχαν δεθῆ

ΜΕΛΛΟΝΤΕΣ

Διαρκ.

θα δέν-ωμαι, θα δέν-εσαι, θα δέν-εται
θα δέν-όμαστε, θα δέν-εστε, θα δέν-ονται

Στιγμ.

θα δεθῶ, θα δεθῆς, θα δεθῆ
θα δεθῶμε, θα δεθῆτε, θα δεθῶν

Συντελεσμ.

θα έχω δεθῆ, θα έχης δεθῆ, θα έχη δεθῆ
θα έχωμε δεθῆ, θα έχετε δεθῆ, θα έχουν δεθῆ

Παρατηρήσεις:

1. Ο παρακείμενος, ό υπερσυντέλικος και ό συντελεσμένος μέλλοντας έχουν διπλούς τύπους: **έχω δεθῆ ή είμαι δεμένος, είχα δεθῆ ή ήμουν δεμένος, θα έχω δεθῆ ή θα είμαι δεμένος.**

2. Το α' και β' ένικό πρόσωπο στον παρατατικό συνηθίζεται και με έννα -α στο τέλος: **δενόμωνα, δενόσωνα.**

3. Το τρίτο πρόσωπο που τελειώνει σε ν συνηθίζεται και μ' έννα -ε στο τέλος: **δενότανε, δενόντανε, δεθήκανε, δεθῶνε.**

Όπως το δένομαι κλίνονται και τα ρήματα: **λύνομαι, χάνομαι, ψήνομαι, άπλώνομαι, ζυμώνομαι, γράφομαι (άορ. γράφτηκα), ράβομαι, κόβομαι, βάφομαι, παύομαι, άνοίγομαι (άορ. άνοιχτηκα), δείχνομαι, πλέκομαι, άρπάζομαι, δροσίζομαι (άορ. δροσίστηκα), θερίζομαι κ. ά.**

Άσκησης 108. Κλίνε προφορικά σε όλες τις έγκλίσεις τα παραπάνω ρήματα και γραπτά το ρ. **ψήνομαι.**

Άσκησης 109. Γράψε τις παρακάτω προτάσεις και στη θέσι της γραμμής να βάλης **ε ή αι**:

Ό Κώστας θέλει άλλ' ό Νίκος δέ δέχεται—. Πότε έφύγατ— από το σπίτι; Θέλει— να φύγωμ— μαζί ή δέν δέχεσθ—; Το άλεύρι δέ ζυμώνεται— εύκολα. Σείς πώς το ζυμώνεται—; Σε ποιόν ράφτη ράβωσ—; Σείς σε ποιόν ράβωσθ—; Πριν από το φαγητό πλένωμ— και σκουπίζωμ— τα χέρια μας. Κατόπιν προσεύχομ— μπροστά στο εικονοστάσι. Για να προβιασθῆτ— πρέπει να διαβάζετε—. Ό Νίκος δέ δέχεται— να φύγωμ— από το σχολείο. Πάντοτε έρχεται— πρώτος.

65. Σχηματισμός παθητικού άορίστου πρώτου και παθητικής μετοχής τών ρημάτων πρώτης συζυγίας

Χάνομαι—χάθηκα—χαμένος, πλύνομαι—πλύθηκα—πλυμένος

1. Τα περισσότερα ρήματα έχουν παθητικό άοριστο σε **-θηκα** και παθητική μετοχή σε **-μένος.**

Ράβομαι—ράφτηκα—ραμμένος, σκάφτομαι—σκάφτηκα—σκαμμένος

2. Τα χειλικόληκτα έχουν παθητικό άοριστο σε **-φτηκα** και παθητική μετοχή σε **-μμένος.**

ΣΗΜ. Τα σε **-αύομαι** και **-εύομαι** τελειώνουν σε **-αύτηκα, -εύτηκα** και **-αυμένος, -εμένος**: **παύομαι—παύτηκα—παυμένος, γυρεύομαι—γυρεύτηκα—γυρεμένος.**

Πλέκομαι — πλέχτηκα — πλεγμένος, ανοίγομαι — ανοίχτηκα — ανοιγμένος,
ρίχνομαι — ρίχτηκα — ριγμένος

3. Τὰ λαρυγγικόληκτα ἔχουν παθητικό ἀόριστο σέ
-χτηκα καί παθητική μετοχή σέ -γμένος.

* Ἀλέθομαι — ἀλέστηκα — ἀλεσμένος, δανείζομαι — δανείστηκα — δανεισμέ-
νος, βουλιάζομαι — βουλιάχτηκα — βουλιαγμένος

4. Τὰ ὀδοντόληκτα καί τὰ συριστικόληκτα σχηματί-
ζουν τὸν παθητικό ἀόριστο σέ -στηκα ἢ -χτηκα καί τὴν πα-
θητική μετοχή σέ -σμένος ἢ -γμένος.

5. Τὰ ρήματα ποῦ ἀρχίζονται ἀπὸ -ο στὴν παθητική με-
τοχή τὸ τρέπουν σέ -ω : ὀρίζομαι — ὀρισμένος.

Ἄσκησης 110. Σχημάτισε στὸν ἀόριστο καί στὴ μετοχή τὰ ρήματα:
ψήνομαι, γέρνομαι, τρίβομαι, σμίγομαι, ξεραίνομαι, ἀρταίνομαι, βάφο-
μαι, στέλνομαι, δροοίζομαι, διώχνομαι, σκεπάζομαι, χύνομαι, ὀρίζομαι,
ὀπλίζομαι.

Σχέδιο :	Ἐνεστώτας	Παθ. ἀόριστος	Παθ. μετοχή
	ψήνομαι	ψήθηκα	ψημένος

66. Δεύτερος παθητικός ἀόριστος

1. Μερικά ρήματα ἔχουν παθητικό ἀόριστο σέ -ηκα ἀντὶ
σέ -θηκα ἢ -τηκα. Ὁ ἀόριστος αὐτὸς λέγεται **δεύτερος παθη-
τικός ἀόριστος**.

Τὰ πιὸ συνηθισμένα ρήματα μὲ τέτοιο ἀόριστο εἶναι:
βρέχομαι — βράχηκα, πνίγομαι — πνίγηκα, τρέφομαι — τράφηκα, καίγομαι —
κάηκα, σέπομαι — σάπηκα, φαίνομαι — φάνηκα, κόβομαι — κόπηκα, χαίρο-
μαι — χάρηκα, ντρέπομαι — ντράπηκα, στρέφομαι — στράφηκα.

2. Ὅσα ρήματα ἔχουν θεματικό φωνῆεν -ε στὸν παθη-
τικό ἀόριστο τὸ τρέπουν σέ -α.

3. Τὰ ρήματα καίγομαι, ντρέπομαι, σέπομαι, τρέφομαι καὶ χαίρο-
μαι, ἔχουν μετοχή: καμένος, ντροπιασμένος, σαπισμένος, θρεμμένος,
χαρούμενος.

Ἄσκησης 111. Νὰ κλίνης προφορικά τὰ παραπάνω ρήματα σ'
ἄλλους τοὺς χρόνους καί ἐγκλίσεις καί στὸ τετράδιο τὸ ρῆμα **κόβομαι**.

67. Ὄρθογραφικοί κανόνες γιὰ τὰ ρήματα τῆς πρώτης συζυγίας

α) Γιὰ τὴ λήγουσα

« Ποῦ τρέχεις μερμηγκάκι... ; »

« Ἐξω πέφτει χιόνι... ».

Ὅταν γράφης τὰ μαθήματά σου, νὰ προσέχης, διότι θὰ
κάμης λάθη.

Ἡ κυρά-Μαριώ πρὶν φέξη, πάει τίς γίδες τῆς ν' ἀρμέξη».

1. Οί καταλήξεις **-εις, -ει** γράφονται με **ει** (έκτος από τὸ ζῆς, ζῆ). "Όταν ὁμως μπροστὰ ἀπὸ τὸ ρῆμα εἶναι οἱ λέξεις **νά, θά, ἄς, ὅταν, ἄμα, πρίν,** γράφονται με **-η**.

"Άσκησις 112. Βρέσε ἀπὸ τὸ μάθημα τοῦ ἀναγνωστικοῦ σου τὰ ρήματα ποὺ ἔχουν καταλήξεις **-εις, -ει** καὶ **-ης, -η** καὶ **νά** τὰ γράψης χωριστά.

Ἐγὼ κάθομαι στὸ θρανίο.
Ἐγὼ κρύβομαι στὸν κῆπο.
«Τράμπα - τραμπαλίζομαι
πέφτω καὶ τσακίζομαι.....».

Ἐμεῖς παίζομε κρυφτό.
Ἐμεῖς διαβάζομε τὸ μάθημα.
«Σᾶς δίνομε, σᾶς δίνομε
μιὰ ὁμορφη κοπέλλα....».

2. "Όσα ρήματα τελειώνουν σὲ **-με** κι ἔχουν μπροστὰ τὸ **ἐγὼ** (ἢ ἔπρεπε **νά** τὸ ἔχουν), γράφονται με **αι**. "Άν ἔχουν τὸ **ἐμεῖς** (ἢ ἔπρεπε **νά** τὸ ἔχουν), γράφονται με **ε**.

α'. Ὁ Τάκης πλένεται στὴ β'. **Νά** πᾶτε καὶ σεῖς **νά** πλυ-
βρύση καὶ σκουπίζεται. **θῆτε**.
γ'. Ἡ Βάσω εἶναι ἔξω καὶ δ'. **Νά** βρέχετε τὴ σκούπα ὅ-
βρέχεται. **ταν** σκουπίζετε.
ε'. Τὸ ποντικάκι κρύβεται στ'. **Μὴν** κρύβετε τὸ κεφάλι
στὴν τρύπα του. **πίσω** ἀπὸ τοὺς συμμαθη-
τές σας.

*Αὐτὸς πλένεται, αὐτὴ βρέχεται, αὐτὸ κρύβεται.
Ἔσεῖς **νά** πᾶτε, ἐσεῖς **νά** πλυθῆτε, ἐσεῖς **νά** βρέ-
χετε, ἐσεῖς **νά** σκουπίζετε, ἐσεῖς **νά** κρύβετε*

3. "Όσα ρήματα τελειώνουν σὲ **(-τε)** καὶ δέχονται τὸ **αὐ-**
τὸς (αὐτὴ, αὐτό), γράφονται με **αι**. "Άν δέχονται τὸ **ἐσεῖς**,
γράφονται με **ε**.

"Άσκησις 113. Βρέσε ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως δλα τὰ ρή-
ματα ποὺ τελειώνουν σὲ **-ται** ἢ **-τε** καὶ γράψε τα χωριστά.

4. Τὰ ρήματα σὲ **-λλω** γράφονται με **δύο λ**: *ἀναβάλλω,*
ἀναγγέλλω, ἀνατέλλω, σφάλλω.

Γράφονται με **ἓνα λ**: *θέλω, μέλει, ὀφείλω.*

5. Τὰ ρήματα σὲ **-σσω** γράφονται με **δύο σ**: *ἀναπτύσσω,*
ἀπαλάσσω, ἐξελλίσσω, ἐξορύσσω. Με **ἓνα σ**: *τὸ ἀρέσω.*

6. Τὰ ρήματα σὲ **-ττω** γράφονται με **δύο τ**: *εἰσπράττω,*
πλήττω, φρίττω. Με **ἓνα τ**: *τὸ θέτω.*

Ἔχω γράψει τὸ βιβλίο. Ἔχω γραφτῆ στὸ σχολεῖο.

7. Τὸ ἐνεργητικὸ ἀπαρέμφατο ἔχει κατάληξι **-ει** καὶ τὸ
παθητικὸ **-η**.

Γράφεται με **-η** καὶ τὸ ἐνεργητικὸ ἀπαρέμφατο τῶν ρη-
μάτων μπαίνω, βγαίνω. ἀνεβαίνω, κατεβαίνω, διαβαίνω,

μπῆ, βγῆ, ἀνεβῆ, κατεβῆ, διαβῆ.

— Ἀσκήσεις στο Ἐναγνωστικό.

6) Γιά τήν παραλήγουσα

Ἄνάβω τῆ φωτιά. Ράβω τὰ ρούχα.

8. Τά ρήματα σέ -αβω γράφονται μέ β.

Γράφονται μέ υ: τὸ παύω, ἀναπαύω, ἀπολαύω.

Πηγαίνω στο σχολεῖο καὶ μαθαίνω γράμματα. Μπαίνω στήν τάξι,
δένω τὰ χέρια μου καὶ μένω στο διάλειμμα. Πλένω τὸ μαντήλι.

πηγαίνω, μαθαίνω, μπαίνω, δένω, μένω, πλένω

9. Τά ρήματα σέ -αίνω γράφονται μέ -αι, ἐκτός ἀπὸ τὰ
ρήματα δένω, μένω καὶ πλένω.

Γυρεύω, κλαυδεύω, παλεύω, δνειρεύομαι

10. Τά ρήματα σέ -εύω γράφονται μέ ευ, ἐκτός ἀπὸ τὸ
κλέβω καὶ σέβομαι.

Γέρνω τὸ κεφάλι ἄμα φέρνω νερό. Γδέρνω τὸ ἀρνὶ στήν ἀυλή μου.

11. Τά ρήματα σέ -έρνω γράφονται μέ ε, ἐκτός ἀπὸ τὸ
παίρνω. Ἀγκαλιάζω, βελονιάζω, κοπιάζω, σιάζω.

12. Τά ρήματα σέ -ιάζω γράφονται μέ ι.

Ἐξαιροῦνται τὰ ρήματα: ἀδειάζω, χρειάζομαι, μοιάζω, μονοιάζω.

Ἀρχίζω, γυρίζω, χιίζω—χωρίζομαι, χτιίζομαι.

13. Τά ρήματα σέ -ιζω γράφονται μέ ι.

Ἐξαιροῦνται τὰ ρήματα: ἀθροίζω, δανείζω ἀναβλύζω, γογγύζω,
δακρύζω, κελαρύζω, συγχύζω πήζω, προήζω.

Κλίνε—κλίναν, πνίγε—πνίγαν, χύνε—χύναν, λύσε—λύσαν.

14. Τὸ -ι καὶ -υ στήν παραλήγουσα τῶν ρημάτων εἶναι
βραχύ.

15. Τά ρήματα σέ -νω δὲν ἀκολουθοῦν κανόνα.

Γράφονται μέ -ι: τὰ δίνω, κλίνω, πίνω.

» μέ -η: τὰ ἀφήνω, σβήνω, στήνω, ψήνω.

» μέ -υ: τὰ γδύνω, λύνω, ντύνω, ξύνω, φτύνω, χένω
—εὐκολύνω, διευθύνω.

» μέ -ει: τὸ κλείνω καὶ τὸ τείνω.

16. Τά ρήματα σέ -ώνω: γράφονται μέ ω: ἀπλώνω, ζυ-
μώνω, διορθώνομαι.

(Ἐγώ) πλένομαι στο πρόσωπο. (Ἐγώ) θά πλένωμαι στο πρόσωπο.

(Ἐμεῖς) κάνομε μάθημα. (Ἐμεῖς) νά κάνωμε μάθημα.

Ἐρχονται τὰ παιδιά. Ἄς ἔρχωνται τὰ παιδιά.

17. Οἱ καταλήξεις -ομαι, -ομε, -ονται γράφονται μέ ο.

Ἄς, ἄν, ὅταν, ἄμα, γράφονται μέ -ω.

Ἄσκησις 114. Βάλε στή θέσι τῆς γραμμῆς τὸ (ο) πού λείπει.

Τὴν πρώτη ὥρα ἔχ—με ἀνάγνωσι. Ἐπειτα θά κάμ—με ἀριθμητικὴ καὶ θά λύσ—με μερικὰ προβλήματα. Λύν—νται εὐκολα. Ἐγὼ καὶ ὁ Πέτρος θά τὰ λύν—με μαζί. Ὅταν κάθ—μαι στὸ θρανίο μου δὲ βλέπω στὸν πίνακα. Παίρνω πάντοτε μαζὺ μου τὰ πράγματα πού χρειάζ—νται. Γιὰ νὰ εἶμαστε βέβαιοι πὼς οἱ πράξεις πού κάν—με εἶναι σωστές, πρέπει νὰ τὶς δοκιμάζ—με. Ἄμα μπαίν—με στὴν τάξι πρέπει νὰ κλείν—με τὴν πόρτα. Κατὰ τὴν ὥρα τοῦ μαθήματος δὲν πρέπει νὰ κάν—με θόρυβο. Ἐτσι εὐκολύν—με τὸ δάσκαλο κι οὔτε τὸν συγχῶζ—με. Κατὰ τὰ διαλείμματα, δὲν πρέπει νὰ μέν—με στὴν τάξι. Τὰ παράθυρα τότε ἀνοίγ—νται γιὰ νὰ ἀερίζ—νται οἱ τάξεις.

Β'. ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

68. Πρῶτη τάξις

Ἑνεργητικὴ φωνὴ σέ (-ῶ, -ᾶς, -ᾷ)

Τὸ ρῆμα: πηδῶ

Χρόνοι	Ὅριστικὴ	Ἑποτακτικὴ	Προστακτ.	Ἀπ.	Μετ.
Ἑνεστώσ	πηδῶ	νὰ πηδῶ	—		πηδῶντας
	πηδᾶς	νὰ πηδᾶς	πήδα		
	πηδᾷ	νὰ πηδᾷ	ᾶς πηδᾷ		
	πηδᾶμε	νὰ πηδοῦμε	—		
	πηδᾶτε	νὰ πηδᾶτε	πηδᾶτε		
	πηδοῦν	νὰ πηδοῦν	ᾶς πηδοῦν		
Παρατατ.	πηδοῦσα, πηδοῦσες, πηδοῦσε, πηδοῦσαμε, πηδοῦσατε, πηδοῦσαν				
Ἀόριστος	πήδησα	νὰ πηδήσω	—		πηδήσει
	πήδησες	νὰ πηδήσης	πήδησε		
	πήδησε	νὰ πηδήση	ᾶς πηδήση		
	πηδήσαμε	νὰ πηδήσωμε	—		
	πηδήσατε	νὰ πηδήσετε	πηδήσετε		
	πήδησαν	νὰ πηδήσουν	ᾶς πηδήσουν		
Παρακείμενος	ἔχω πηδήσει	νὰ ἔχω πηδήσει			
	ἔχεις πηδήσει	νὰ ἔχης πηδήσει			
	ἔχει πηδήσει	νὰ ἔχη πηδήσει			
	ἔχομε πηδήσει	νὰ ἔχομε πηδήσει			
	ἔχετε πηδήσει	νὰ ἔχετε πηδήσει			
	ἔχουν πηδήσει	νὰ ἔχουν πηδήσει			
Ἑπερο.	εἶχα πηδήσει, εἶχες πηδήσει κ.τ.λ.				
Μελ. διαρ.	θὰ πηδῶ, θὰ πηδᾶς κ.τ.λ.				
Μελ. στιγ.	θὰ πηδήσω, θὰ πηδήσης κ.τ.λ.				
Μελ. συντ.	θὰ ἔχω πηδήσει, θὰ ἔχης πηδήσει κ.τ.λ.				

Παρατηρήσεις:

Ἡ παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ συντελεσμένος μέλλοντας ἔχουν διπλοὺς τύπους: ἔχω πηδήσει ἢ ἔχω πηδημένο, εἶχα πηδήσει ἢ εἶχα πηδημένο, θὰ ἔχω πηδήσει ἢ θὰ ἔχω πηδημένο.

—Ὅπως τὸ πηδῶ κλίνονται τὰ ρήματα: ἀγαπῶ, ἀπαντῶ, ἀποκτῶ.

βουτώ, βροντώ, γλεντώ, κεντώ, κολλώ, κυβερνώ, κυλώ, κυνηγώ, λαχταρώ, μελετώ, μετρώ, νικώ, ξενυχτώ, ξυπνώ, πατώ, πολεμώ, ρωτώ, σταματώ, τρυπώ, τιμπώ, χαιρετώ, χτυπώ, ψοφώ, βαστώ (άορ. βάσταξα), γελώ, διψώ, κρεμώ, ξεχνώ, πεινώ, περνώ, πετώ, σπώ, τραβώ, χαλώ κ. ά.

Άσκησις 115. Κλίνε μόνο στο ά' ένικό πρόσωπο όλων τών χρόνων και έγκλίσεων τά ρήματα : κυλώ, γελώ.

Παθητική φωνή (-ιέμαι, -ιέσαι, -ιέται)

Χρόνοι	Όριστική	Υποτακτική	Προστακτ	Άπ. Μετ.
Ένεστώς	κρατιέμαι	νά κρατιέμαι		
	κρατιέσαι	νά κρατιέσαι		
	κρατιέται	νά κρατιέται		
	κρατιούμαστε	νά κρατιούμαστε		
	κρατιέστε	νά κρατιέστε		
Παρατατ.	κρατιούνται	νά κρατιούνται		
	κρατιόμουν, κρατιόσουν, κρατιόταν	κρατιόμαστε, κρατιόσαστε, κρατιόνταν		
Άόριστος	κρατήθηκα	νά κρατηθώ	—	
	κρατήθηκες	νά κρατηθής	κρατήσου	
	κρατήθηκε	νά κρατηθῆ	ἄς κρατηθῆ	κρατηθῆ
	κρατηθήκαμε	νά κρατηθοῦμε	—	
	κρατηθήκατε	νά κρατηθῆτε	κρατηθῆτε	
Παρακείμενος	κρατήθηκαν	νά κρατηθοῦν	ἄς κρατηθοῦν	
	ἔχω κρατηθῆ	νά ἔχω κρατηθῆ		
	ἔχεις κρατηθῆ	νά ἔχῃς κρατηθῆ		
	ἔχει κρατηθῆ	κλπ.		
	ἔχομε κρατηθῆ	ἢ		
Υπερσ.	ἔχετε κρατηθῆ	νά εἶμαι κρα-		
	ἔχουν κρατηθῆ	τημένος κλπ.		
Μέλ. διαρ.	εἶχα κρατηθῆ, εἶχες κρατηθῆ κτλ.			
Μέλ. στιγ.	θά κρατηθῶ, θά κρατηθῆς κτλ.			
Μέλ. συντ.	θά ἔχω κρατηθῆ, θά ἔχῃς κρατηθῆ κτλ.			

Παρατηρήσεις:

Ο παρακείμενος, ό ύπερσυντέλικος και ό συντελεσμένος μέλλοντας έχουν διπλούς τόπους : ἔχω κρατηθῆ ἢ εἶμαι κρατημένος, εἶχα κρατηθῆ ἢ ἦμουν κρατημένος, θά ἔχω κρατηθῆ ἢ θά εἶμαι κρατημένος.

Όπως τό κρατιέμαι κλίνονται τά ρήματα : αγαπιέμαι, άδικιέμαι, μετριέμαι, νικιέμαι, πετιέμαι, πουλιέμαι, τρυπιέμαι, χτυπιέμαι, γελιέμαι (άορ. γελάστημα), καταριέμαι, κρεμιέμαι, ξεχνιέμαι, βαριέμαι, κυλιέμαι και πολλά άλλα.

Άσκησις 116. Κλίνε σ' άλλους τούς χρόνους και έγκλίσεις τό ρήμα νικιέμαι.

69. Δεύτερη τάξις

Ἑνεργητικὴ φωνή (-ῶ, -εῖς, -εῖ)

Τὸ ρῆμα: κινῶ

Χρόνοι	Ὅριστικὴ	Ἑποτακτικὴ	Προστακτ.	Ἄπ.	Μετ.
Ἑνεστῶς	κινῶ	νά κινῶ	—		κινούμαι
	κινεῖς	νά κινῆς	κίνει		
	κινεῖ	νά κινῆ	ᾄς κινῆ		
	κινούμε	νά κινούμε	—		
	κινεῖτε	νά κινῆτε	κινεῖτε		
	κινοῦν	νά κινοῦν	ᾄς κινοῦν		
Παρατατ.	κινούσα, κινούσες, κινούσε, κινούσαμε, κινούσατε, κινούσαν				
Ἀόριστος	κίνησα	νά κινήσω	—		κίνησαι
	κίνησες	νά κινήσης	κίνησε		
	κίνησε	νά κινήση	ᾄς κινήση		
	κινήσαμε	νά κινήσωμε	—		
	κινήσατε	νά κινήσετε	κινήσετε		
	κίνησαν	νά κινήσουν	ᾄς κινήσουν		
Παρακείμεν.	ἔχω κινήσει	νά ἔχω κινήσει			
Ἑπερσυν.	ἔχεις κινήσει	νά ἔχῃς κινήσει			
	ἔχει κινήσει	νά ἔχῃ κινήσει			
	κτλ.	κτλ.			
Ἑπερσυν.	εἶχα κινήσει, εἶχες κινήσει κτλ.				
Μελ. διαρ.	θὰ κινῶ, θὰ κινῆς κτλ.				
Μελ. στιγ.	θὰ κινήσω, θὰ κινήσης κτλ.				
Μελ. συντ.	θὰ ἔχω κινήσει, θὰ ἔχῃς κινήσει κτλ.				

Παρατηρήσεις:

(μιλῶ)— μιλεῖ καὶ μιλάς μιλοῦμε καὶ μιλάμε
μιλεῖ καὶ μιᾶ μιλεῖτε καὶ μιλάτε

Τὰ ρήματα μιλῶ, βαρῶ, βοηθῶ, πονῶ, πουλῶ, συζητῶ, τραγουδῶ, φορῶ, χωρῶ καὶ ἄλλα, κλίνονται καὶ κατὰ τὴν πρώτη τάξι: βαρεῖς καὶ βαρεᾶς, βοηθεῖς καὶ βοηθάς κτλ.

Κατὰ τὸ κινῶ κλίνονται τὰ ρήματα: ἀδιαφορῶ, ἀδικῶ, ἀμελῶ, ἀναχωρῶ, ἀπειλῶ, ἀπορῶ, δημιουργῶ, δικαιολογῶ, ἐνεργῶ, ἐξαντλῶ, ἐπιθυμῶ, ἐπιχειρῶ, εὐτυχῶ, θεωρῶ, θρηνῶ, ἱκανοποιῶ, καλλιερῶ, κοιτικῶ, λαλῶ, πληροφορῶ, ποθῶ, προσπαθῶ, τιμωρῶ, ὑπηρετῶ, ὑποχωρῶ, φιλῶ, ὠφελῶ κ.π.ᾠ.

Ἐπίσης (μὲ ἀόριστο σὲ -εσα) τὰ ρήματα: ἀρκῶ, ἀφαιρῶ, βαρῶ, ἐκτελῶ, ἐξαιρῶ, ἐπαινῶ, καλῶ, μισορῶ, συγχωρῶ, συναιρῶ, τελῶ, φορῶ κ.π.ᾠ.

* Ἀσκησις 117. Κλίνει τὰ ρήματα: μιλῶ καὶ καλῶ.

Παθητικὴ φωνή (-ιοῦμαι, -ᾶσαι, -ᾶται)

τὸ ρῆμα: λυποῦμαι

Χρόνος	Ὅριστικὴ	Ἑποτακτικὴ	Προστακτ.	Ἄπ.	Μετ.
Ἑνεστῶς	λυποῦμαι	νά λυποῦμαι			
	λυπᾶσαι	νά λυπᾶσαι			
	λυπᾶται	νά λυπᾶται			

λυπούμαστε	νά λυπούμαστε
λυπάσθε	νά λυπάσθε
λυποῦνται	νά λυποῦνται

Παρατατ.   λυπόμουν, λυπόσουν, λυπόταν
 λυπόμαστε, λυπόσαστε, λυπόταν

'Αόριστος	λυπήθηκα	νά λυπηθῶ	—	λυπηθῆ
	λυπήθηκες	νά λυπηθῆς	λυπήσου	
	λυπήθηκε	νά λυπηθῆ	ἄς λυπηθῆ	
	λυπηθήκαμε	νά λυπηθοῦμε	—	
	λυπηθήκατε	νά λυπηθῆτε	λυπηθῆτε	
	λυπήθηκαν	νά λυπηθοῦν	ἄς λυπηθοῦν	

Παρακείμεμ.	ἔχω λυπηθῆ	νά ἔχω λυπηθῆ
	ἦ	ἦ
	εἶμαι λυπημένος	νά εἶμαι λυπημένος

λυπημένος

'Υπερουν.	εἶχα λυπηθῆ ἢ ἦμουν λυπημένος.
Μελ. διαρ.	θά λυποῦμαι, θά λυπᾶσαι, θά λυπᾶται κτλ.
Μελ. στιγ.	θά λυπηθῶ, θά λυπηθῆς κτλ.
Μελ. συντ.	θά ἔχω λυπηθῆ ἢ θά εἶμαι λυπημένος

—"Ὅπως τὸ λυποῦμαι κλίνονται τὰ ρήματα: θυμοῦμαι, κοιμοῦμαι, φοβοῦμαι κ. ἄ.

Μερικά ρήματα σὲ -οῦμαι ἀκολουθοῦν τὴν ἀρχαϊκὴ κλίσι καὶ σχηματίζουν τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικὸ ἔτσι:

'Ενεστώτας:	στεροῦμαι	στερεῖσαι	στερεῖται
	στερούμαστε	στερεῖστε,	στεροῦνται
Παρατατικός:	στερούμουν	στερούσουν	στεροῦνταν
	στερούμαστε	στερούσατε	στεροῦνταν

Οἱ ἄλλοι χρόνοι κλίνονται ὅπως τὸ λυποῦμαι.

"Ὅπως τὸ στεροῦμαι κλίνονται τὰ ρήματα: καλοῦμαι, μιμοῦμαι, εἰσηγοῦμαι, ἀφαιροῦμαι, ἐξαιροῦμαι, προηγοῦμαι, προτιμοῦμαι κ. ἄ.

"Α σκησις 118. Ἀνάλυσε γραμματικὰ τοὺς παρακάτω τύπους ρημάτων (προφορικὰ):

φοβηθήκατε, φοβόνταν, ἀμέλησαν, ἔχω μιλήσει, εἶχαμε λύσει, σβήνοντας, ἀπλώσει, ν' ἀφαιρεθῆ, θυμηθήκατε, κοιμηθῆτε, νά κοιμηθοῦν, κοιμισμένος, φοβηθῆ, γελώντας, ἱκανοποιήθηκες, ἱκανοποιημένη, εἶμαι φοβισμένος, θά ἔχω καθαρισθῆ, θά λυπηθοῦν, χαιρετίσετε, εἶχατε δανεισθῆ, στερηθήκατε, συνηρημένα, εἶμαστε καλεσμένοι, ἔχουν στερηθῆ.

Σχέδιο: φοβηθήκατε | β' πληθ. πρόσωπο ἀορίστου στήν ὀριστικὴ τοῦ ρ. φοβοῦμαι

"Α σκησις 119. Νά κλίνης σὲ ὄλους τοὺς χρόνους καὶ ἐγκλίσεις τὸ ρῆμα κοιμοῦμαι.

70. Ὅρθογραφικοὶ κανόνες γιὰ τὰ ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας

α) Γιὰ τὴ λήγουσα

«Περπατῶ, περπατῶ   «Δὲν μπορεῖς, δὲν μπορεῖς
λύκε, λύκε, εἶσαι δῶ»;   νὰ τανάψης δὲν μπορεῖς...».

«Δὲν περνᾶς, καλὲ Μαρία   «Περνᾶ, περνᾶ, ἡ μέλισσα
δὲν περνᾶς, περνᾶς...».   μὲ τὰ μελισσόπουλα...».

«Πετοῦν, πετοῦν τὰ πουλιά!»

Πετοῦν, πετοῦν τὰ βιολιά...».

(Ἐκ τῶν παιδικῶν παιγνίδιων Χ. Σακελλαρίου)

Στὶς παραπάνω προτάσεις βλέπομε, ὅτι οἱ λέξεις: *περπατῶ, περνᾶς, μπορεῖς, περνᾶ, πετοῦν*, ποὺ εἶναι ὅλες τοὺς ρήματα, τονίζονται στὴ λήγουσα καὶ παίρνουν περισπωμένη.

1. Ἡ μακρὰ λήγουσα τῶν ρημάτων, ἅμα τονίζεται, παίρνει περισπωμένη.

Καὶ ἡ τονισμένη λήγουσα σὲ *-α* τῶν ρημάτων λογαριάζεται μακρὰ κι ἐπομένως περισπᾶται: *ἀγαπᾶς, ἀγαπᾶ, ρωτᾶς, πᾶς, σταματᾶς*.

Γελοῦσαν πηδοῦσαν

φεύγα ρώτα

εἶχα, εἶδα, εἶπα

ζήτη, τραγούδα

2. Τὸ ἄτονο *-α* στὴ λήγουσα τῆς ὀριστικῆς εἶναι βραχύ.

3. Τὸ ἄτονο *-α* στὴ λήγουσα τῆς προστακτικῆς εἶναι μακρό.

— Ἀσκήσεις στὸ ἀναγνωστικό.

β) Γιὰ τὴν παραλήγουσα

(ἐγὼ) *κοιμᾶμαι, θυμᾶμαι*   (ἐμεῖς) *γελᾶμε, πᾶμε*

(ἐσύ) *κοιμᾶσαι, θυμᾶσαι*   (ἐσεῖς) *γελάτε, πᾶτε*

(αὐτός) *κοιμᾶται, θυμᾶται*   (αὐτοὶ) *γελᾶνε, πᾶνε*

4. Οἱ ρηματικὲς καταλήξεις τοῦ ἐνικοῦ *-ᾶμαι, -ᾶσαι, -ᾶται* καὶ τοῦ πληθυντικοῦ *-ᾶμε, ᾶτε, ᾶνε*, παίρνουν περισπωμένη.

Παντοῦ ἄλλοῦ τὸ *-α* τῆς παραληγοῦσης παίρνει ὀξεῖα: *βάλε, βοάσε, πάρε, πάψε, σπάσε—κλάπτε, πάρτε, θυμάστε* κτλ.

Πίνω, μετοχὴ πίνοντας· μιλῶ, μετοχὴ μιλώντας.

5. Ἡ κατάληξις τῆς μετοχῆς *-όντας* ἅμα δὲν τονίζεται γράφεται μὲ *-ω*.

Ἀσκήσις 120. Τόνισε κανονικὰ τὰ ἄτονα ρήματα τῶν παρακάτω προτάσεων:

Ὁ Τάκης καὶ ἡ Ἑλένη γέλουν καὶ πηδουν γιατί θὰ πανε ἐκδρομῆ.
Ὁ Τάκης θυμάται τὸ μπάρμπα—Θύμιο τὸν περιβολάρη καὶ ἐπιθυμεὶ νὰ τὸν ἴδῃ. Θὰ φαμε καὶ σταφύλια σὰν θὰ παμε κεῖ πέρα, συζητοῦν. Θυμα-

σαι τὸ μεγάλο παιδί τοῦ μπάριμπα—Θύμιου; λέει ὁ Τάκης. Δὲν τὸ θυμάμαι καλά, ἀπαντά ἡ Ἑλένη. Χτές εἶδα τὸ Νίκο νὰ μελετά. Σὲ λίγο ἦρθε καὶ ἡ Μαρία καὶ μελετούσαν μαζύ. Ποῦ θὰ πας; "Ὅπου πατε καὶ σεῖς. Νὰ κοιμαστε νωρίς καὶ νὰ ζυπνατε πρωτῆ. Κοίτα Πόπη τί ὥρα εἶναι. Βαλε μου λίγο νερό γιατί διψῶ.

71. Συνηρεμένα ρήματα

Μερικὰ ρήματα φωνηεντόληκτα ὅπως: ἀκούω, καίω, κλαίω, φταίω, πάω, στὸν ἐνεστώτα ἔχουν μερικοὺς τύπους συνηρεμένους. Τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **συνηρεμένα**.

Ὅριστική ἐνεστώτα: ἀκούω, ἀκούς, ἀκούει—ἀκούμε, ἀκούτε, ἀκούνε. Προστακτική: ἄκου, ἀκούτε. καίω, καῖς, καίει, καίμε, καῖτε, καῖνε. Προστακτική: καῖγε, καῖτε· κλαίω, κλαῖς, κλαίει—κλαίμε, κλαῖτε, κλαῖνε. Προστακτική κλαῖγε, κλαῖτε· φταίω, φταῖς, φταίει—φταίμε, φταῖτε, φταῖνε. Προστακτική φταῖγε, φταῖτε—πάω, πᾶς, πάει—πᾶμε, πᾶτε, πᾶνε. Προστακτ. πήγαινε, πηγαίνετε.

Συναιροῦνται ἀκόμη καὶ τὰ ρήματα: τρώ(γ)ω, λέ(γ)ω, φυλά(γ)ω, ὅταν χάνουν τὸν χαρακτήρα γ:

τρώ(γ)ω, τρῶς, τρώει—τρῶμε, τρῶτε, τρῶνε. Προστ. τρῶγε, τρῶτε· λέ(γ)ω, λές, λέει—λέμε, λέτε, λένε. Προστ. λέγε, λέγετε καὶ λέτε· φυλά(γ)ω, φυλάς, φυλάει—φυλάμε, φυλάτε, φυλάνε. Προστ. φύλαγε, φυλάτε.

Ὁ μέλλοντας τοῦ τρώγω κάνει: θὰ φάω, θὰ φᾶς, θὰ φάη, θὰ φᾶμε, θὰ φᾶτε, θὰ φᾶνε. Προστ. φάγε, φᾶτε.

Τὰ ρήματα καίω, κλαίω, φταίω παίρνουν ἓνα γ ὅταν μετὰ τὸ **αι** ἀκολουθῆ **ε**. Προστ. ἐνεστ. καῖγε, κλαῖγε. Παρατ. ἔκαυγε, ἔκλαυγε. Παθητ. ἐνεστώτας καίγεσαι, κλαίγεσαι.

"Άσκησις 121. Νὰ κλίνης τὰ παραπάνω ρήματα προφορικά σ' ὅλους τοὺς χρόνους.

Άσκησις 122. Νὰ κλίνης στὸ τετράδιο τὸ ρῆμα κλαίω, σ' ὅλους τοὺς χρόνους καὶ ἐγκλίσεις.

72. Ἀπρόσωπα ρήματα

Τὰ ρήματα μέλει, βολεῖ, πρέπει, συνηθίζονται μόνο στὸ γ' ἐνικὸ πρόσωπο καὶ ἐπειδὴ δὲ δείχνουν γιὰ ποιοὺ πρόσωπο γίνεται ὁ λόγος, λέγονται **ἀπρόσωπα ρήματα**.

Άλλα ἀπρόσωπα ρήματα εἶναι: μέλει, πρέπει, συμφέρει, συμβαίνει, ἐνδιαφέρει, πρόκειται κ. ἄ. Γιὰ νὰ φανερώσωμε γιὰ ποιὸν θέλομε νὰ μιλήσωμε, πλάι στὸ ἀπρόσωπο ρῆμα βάζομε τὴ γενικὴ τῶν μονοσύλλαβων προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν ἢ τὴ γενικὴ τοῦ οὐσιαστικοῦ: Δὲ μὲ μέλει. Τί τοῦ συμβαίνει τοῦ Πέτρου;

Τὰ ἀπρόσωπα ρήματα ἀπαντοῦν μόνο στὸν ἐνεστώτα,

παρατακτικό και μέλλοντα διαρκή: *πρέπει, έπρεπε, θα πρέπει.*

*Άσκησις 123. Γράψε από δύο προτάσεις με τὰ παραπάνω ἀπόσωπα ρήματα.

73. Ἄνωμαλα ρήματα

Ἐνεστῶτας λέγω (θέμα λέγ—). Ἀόριστος *εἶπα* (θέμα εἶπ—).

Ἐνεστῶτας *δίνω* (θέμα δίν—). Ἀόριστος *ἔδωσα* (θέμα δῶσ—).

Στὰ ρήματα τούτα βλέπομε πῶς ὁ ἀόριστος ἔχει διαφορετικό θέμα ἀπὸ τὸν ἐνεστῶτα. Σχηματίζουν δηλαδὴ τοὺς χρόνους τοὺς ἀνώμαλα.

Τὰ ρήματα ποὺ στὸ σχηματισμὸ τους δὲν ἀκολουθοῦν τοὺς κανόνες τῶν ἄλλων ρημάτων, λέγονται **ἀνώμαλα ρήματα**.

Τὰ πιὸ συνηθισμένα ἀνώμαλα ρήματα εἶναι :

ἀνεβαίνω· ἄορ. *ἀνέβηκα*, μελ. *στιγ. θ' ἀνεβῶ*, παρακ. *ἔχω ἀνεβῆ*

ἢ *ἔχω ἀνεβασμένο*. Προστ. ἄορ. *ἀνέβα*—*ἀνεβῆτε*.

βγαίνω· *βγῆκα*, θὰ *βγῶ*, *ἔχει βγει*. Προστ. ἄορ. *ἔβγα*—*βγῆτε*.

βλέπω· *εἶδα*, θὰ *δῶ*, *ἔχω δεῖ*. Προστ. ἄορ. *δὲς*—*δέτε*.

βλέπομε· *εἰδώθηκα*, θὰ *ἰδῶθῶ*, *ἔχω ἰδῶθῆ* ἢ *εἶμαι ἰδωμένος*.

βρίσκω· *βρῆκα* ἢ *ἤβρα*, θὰ *βρῶ*, *ἔχω βρεῖ*. Προστ. ἄορ. *βρές*—*βρέστε*.

δίνω· *ἔδωσα*, θὰ *δώσω*, *ἔχω δώσει*. Προστ. ἄορ. *δώσε*—*δώστε*.

δίνομαι· *δόθηκα*, θὰ *δοθῶ*, *ἔχω δοθῆ* ἢ *εἶμαι δο(σ)μένος*.

ἔρχομαι· *ἦρθα*, θὰ *ἔρθω* (*ρθῶ*), *ἔχω ἔρθει* (*ρθῆ*). Προστ. ἄορ. *ἔλα*—*ἔλατε*.

καίω· *ἔκαψα*, θὰ *κάψω*, *ἔχω κάψει* ἢ *ἔχω καμένο*.

κατεβαίνω *κατέβηκα*, θὰ *κατεβῶ*, *ἔχω κατεβῆ*. Προστ. ἄορ. *κατέβα*
—*κατεβῆτε*.

λέγω· *εἶπα*, θὰ *εἰπῶ* (*πῶ*), *ἔχω εἰπῆ* (*πεῖ*). Προστ. ἄορ. *πές*—*πέστε*.

λέγομαι· *εἰπώθηκα*, θὰ *εἰπωθῶ*, *ἔχω εἰπωθῆ* ἢ *εἶμαι εἰπωμένος*.

μαθαίνω· *ἔμαθα*, θὰ *μάθω*, *ἔχω μάθει* ἢ *ἔχω μαθημένο*. Παθητ. ἄορ.
μαθεύτηκα.

μπαίνω· *μπῆκα*, θὰ *μπῶ*, *ἔχω μπεῖ* ἢ *ἔχω μπασμένο* κλπ. Προστα-
κτικὴ ἀόριστου *ἔμπα*, *μπῆτε*.

παθαίνω· *ἔπαθα*, θὰ *πάθω*, *ἔχω πάθει* ἢ *ἔχω παθημένο*.

πηγαίνω· *πῆγα*, θὰ *πάω*, *ἔχω πάει*. Προστ. ἄορ. *ἄμε*—*ἄμέτε*.

πίνω· *ἤπια*, θὰ *πιῶ*, *ἔχω πιεῖ* ἢ *ἔχω πιωμένο*. Προστ. ἄορ. *πιές*—*πιέτε*.

πινομαι· *πιώθηκα*, θὰ *πιωθῶ*, *ἔχω πιωθῆ* ἢ *εἶμαι πιωμένος*.

τρῶγω· *ἔφαγα*, θὰ *φάω*, *ἔχω φάει* ἢ *ἔχω φαγωμένο*. Προστ. ἄορ. *φάγε*
—*φάγετε*. Παθ. ἄορ. *φαγώθηκα*. Παθ. μετ. *φαγωμένος*.

*Άσκησις 124. Νὰ βάλῃς τὸ ρῆμα ποὺ εἶναι σὲ παρένθεσι, στὸ χρόνο καὶ τὸ πρόσωπο ποὺ πρέπει :

Χτές δέν (βγαίνω) από τό σπίτι. Ἐσύ (βγαίνω) καθόλου; Ἦότε (ἔρχομαι) ἀπό τήν ἐξοχή; Ἐγώ (ἔρχομαι) ἀπό χτές. Σήμερα θέλω νά σε (βλέπω) χωρίς ἄλλο. Μὲ τὸ Νίκο δέν ἔχομε (βλέπομαι) ἀκόμη. Τί (λέγω) γι αὐτὸ ποῦ σοῦ (λέγω) χτές; Κώστα (δίνω) μου τὸ βιβλίο σου. Ποῦ τὸν (βρίσκω) τὸν πατέρα σου; Ἐγώ κι ὁ Γιάννης (πίνω) χτές πολὺ κρασί. Σὲ περιμέναμε, γιατί δέν (ἔρχομαι); Πότε σκέφτεσαι νά (ἔρχομαι); Δέν πεινώ γιατί ἔχω (τρώγω). Σεῖς πότε θά (τρώγω); Ὁ θεὸς ἔχει ζαλισθῆ γιατί εἶναι (πίνω). Σεῖς εἰσαστε (πίνομαι); Ἡ κότα ἔχει (τρώγω) ἀπὸ τὸ γεράκι.

Α Κ Λ Ι Τ Ε Σ Λ Ε Ξ Ε Ι Σ

74. Ἐπιρρήματα

Ἄραιά, ἀραιά τὰ ρίχνουνε οἱ κλέφτες τὰ τουφέκια.
 Ὅτ' εἶν' οἱ μαῦροι μετρητοί, ὄτ' εἶν' οἱ μαῦροι ὀλίγοι,
 Κι' ἂν δεκαφτὰ κι' ἂν δεκοχτῶ κι' ἂν εἴκοσι νομάτοι.
 Κι' οὐδὲ κι' ὁ Γιῶργος εἶναι ἐδῶ, πῆγε στὸ μοναστήρι.
 Ἐκεῖ βαφτίζει ἓνα παιδί νά' χη κι αὐτὸς κουμπάρο,
 Νά κάμ' ὁ μαῦρος γύρισμα, καὶ φίλον νά γυρίζη.
 Τὰ παλληκάρια τ' ἀπ' ἐδῶ φώναξαν κι' ἀπ' ἐκεῖθε.

Δημοτικὸ (ἀπόσπασμα)

● Στους παραπάνω στίχους οἱ λέξεις ἀραιά, ἐδῶ, ἐκεῖ, ἐκεῖθε, συμπληρώνουν τὰ ρήματα ρίχνουνε, εἶναι, βαφτίζει, φώναξαν καὶ γι αὐτὸ λέγονται ἐπιρρήματα.

Ἄλλα ἐπιρρήματα: *πέρα, γύρω, σήμερα, ὠραῖα, λίγο.*

Τὰ ἐπιρρήματα ἀνάλογα μὲ τὴ σημασία ποῦ ἔχουν εἶναι πέντε εἰδῶν: *τοπικά, χρονικά, τροπικά, ποσοτικά καὶ βεβαιωτικά.*

1, **Τοπικά** λέμε τὰ ἐπιρρήματα ποῦ φανερώνουν τόπο: (ποῦ); *ἐδῶ, ἐκεῖ, πέρα, γύρω, παρέκει, ἄλλοῦ, κάπου, μέσα, παραμέσα, ἔξω, ἐμπρός, πίσω, δεξιὰ, ἀριστερά, πάνω, κάτω, παραπάνω, παρακάτω, ψηλά, χαμηλά, κοντά, πλάι, μακριά, ἀλάγχα, παράμερα, ἀπέναντι, ἀντίκρου, μεταξύ, ὅπου, ὁποῦδήποτε, ἀνατολικά καὶ ἄλλα.*

Ἄσκησης 125. Γράψε ὅλα τὰ τοπικά ἐπιρρήματα ποῦ εἶναι στὸ μάθημα τῆς Ἀναγνώσεως.

2, **Χρονικά** λέμε τὰ ἐπιρρήματα ποῦ φανερώνουν χρόνο: (πότε); *σήμερα, αὔριο, τώρα, πότε-πότε, ὅποτε, συχνά, νορίς, ἀργά, γρήγορα, πάντοτε, συνήθως, ὀλοένα, μόλις, κιόλας, χτές, πέρσι, φέτος, πρίν, μεσάνυχτα, μονομερίς, ἀπαρχῆς, ἐξ ἀρχῆς, πρωτύτερα, ἀμέσως, ἔπειτα, ὕστερα, ἀπόψε, τοῦ χρόνου, μαζί, ξανά, πάλι, ἀνήμερα, ὡς (συγκοπῆ τοῦ ἔως) κ. ἄ.*

— Ἄσκήσεις στὸ Ἀναγνωστικὸ.

3, **Τροπικά** λέμε τὰ ἐπιρρήματα ποῦ φανερώνουν τρόπο: (πῶς); *καλά, ὠραῖα, ἄσχημα, ἄδικα, χάρισμα, ἔξαφνα, σταυροπόδι, δω-*

ρεάν, επίσης, μονομιᾶς, μὲ μιᾶς, ἀντάμα, ξέχωρα, χωριστά, καλῶς (στὶς φράσεις καλῶς ὤρισες, καλῶς τὸ Νίκο), ἀκριβῶς, εὐτυχῶς, συνεπῶς, ἐξῆς, καθεξῆς, καθῶς, ὅπως, παμνηφεῖ, ἑλληνικά, γαλλικά κ. ἄ.

— Ἀσκήσεις στὸ Ἀναγνωστικό.

4. **Ποσοτικά** λέμε τὰ ἐπιρρήματα ποὺ φανερώνουν τρόπο: (πόσο;) *πολύ, λίγο, πὸ λίγο, λιγάκι, ἀρκετά, σχεδόν, τοῦλάχιστο, περίπου, πάνω κάτω καθόλου, διόλου, ὀλωσδιόλου, ὀλίτελα, μᾶλλον* κ. ἄ.

— Ἀσκήσεις στὸ Ἀναγνωστικό.

5. **Βεβαιωτικά** λέμε τὰ ἐπιρρήματα ποὺ βεβαιώνουν κάτι ἢ φανερώνουν δισταγμὸ ἢ ἄρνησι.

Βεβαιωτικά: *ναί, μάλιστα, βέβαια, ὠρισμένως, ἀληθινά, ὁσοτά.*

Διστακτικά: *ἴσως, τάχα, ἄραγε, πιθανόν, δῆθεν.*

Ἀρνητικά: *ὄχι, ὄχι πιά, δέ(ν), μή(ν), μήτε, οὔτε.*

ΣΗΜ. Πολλές φορές τὰ ἐπιρρήματα προσδιορίζουν ὀνόματα ἢ καὶ ἄλλα ἐπιρρήματα: Ἡ *κάτω* γειτονιά. Ἄρκετὰ ἐπιμελής. Πολὺ μακριά.

— Ἀσκήσεις στὸ Ἀναγνωστικό.

Ἐπιρρήματα ἀπὸ ἐπίθετα

Τὰ περισσότερα τροπικὰ ἐπιρρήματα *σε-α* σχηματίζονται ἀπὸ τὸν πληθυντικὸ τοῦ οὐδετέρου τῶν ἀντιστοίχων ἐπιθέτων.

Ἐπίθετο	Πληθ. οὐδετέρου	Τροπικὸ ἐπιρρήμα
καλὸς	τὰ καλὰ	ἤρθα καλὰ
ὥραϊος	τὰ ὥραϊα	περάσαμε ὥραϊα

Μερικὰ ἐπιρρήματα *σε-α* σχηματίζοντα *σε-ως*: *βέβαια* καὶ *βεβαίως*, *ἀδικο* καὶ *ἀδίκως*, *δίκαιο* καὶ *δικαίως*, *σπάνια* καὶ *σπανίως*, *ἀσχετα* καὶ *ἀσχέτως*, *χοντρικά* καὶ *χοντρικῶς*, *καλὰ* καὶ *καλῶς*.

Ἀσκήσεις 126. Σχημάτισε ἐπιρρήματα ἀπὸ τὰ ἐπίθετα: *τίμιος, φρόνιμος, πονηρός, γρηγόρος, πεταχτός, ἡσυχος, ἄσχημος, παχύς*.
Σχέδιο: *τίμιος*, ἐπίρ. *τίμια* κτλ.

Παραθετικά τῶν ἐπιρρημάτων

Καὶ τὰ ἐπιρρήματα, ὅπως τὰ ἐπίθετα, σχηματίζουν παραθετικά περιφραστικά ἢ καὶ μονολεκτικά *σε-τέρα, -τάτα*:

Ἐπιρρήμα	Συγκριτικὸ	Ἐπηρεθητικὸ
ὥραϊα	πὸ ὥραϊα, ὥραιότερα	πολὴ ὥραϊα, ὥραιότατα
βαριά	πὸ βαριά, βαρύτερα	πολὴ βαριά, βαρύτατα

Τὰ ἐπιρρήματα: *νωρίς, ἐμπρός, ὕστερα*, ἔχουν συγκριτικὸ: *νωρίτερα, μπροσύτερα, ὕστερώτερα*.

Ἀσκήσεις 127. Σχημάτισε τὰ παραθετικά τῶν ἐπιρρημάτων: *βέβαια, φρόνιμα, δίκαιο, κακά, κοντά, σιγά, μαλακά*.

Όρθογραφικοί κανόνες για τὰ ἐπιρρήματα

1. Τὸ **-ιά** στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων γράφεται μὲ **-ι** :
μακριά, πλατιά, φαρδιά κλπ.

2. Τὸ **-ις** στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων γράφεται μὲ **-ι** :
νωρίς, μόλις, ὄλονοκίς.

Γράφονται μὲ **-η** : *ἀπαρχῆς, ἐξαρχῆς, ἐπικεφαλῆς, ἐπίσης, καταγῆς, καταμεσοῆς*.

Τὸ **-ι** στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων γράφεται μὲ γιῶτα :
ἔτσι, μαζί, μονορούφι, ὄχι, πάλι, πέρσι, σταυροπόδι.

Γράφονται μὲ ἦτα (η) : *ἀκόμη, εἰδεμή, πεζῆ*.

Μὲ ἔψιλο γιῶτα (ει) : *ἐκεῖ, παμψηφεί*.

Τὸ **-ως** στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων γράφεται μὲ **-ω** :
πῶς, ἀλλιῶς, καλῶς, ἀμέσως, ἀπολύτως, δυστυχῶς, ὠρισμένως.

Γράφονται μὲ **-ο** : *τὰ ἐμπρός, ἐντός, τέλος, φέτος*.

5. Ἡ μακρὰ λήγουσα τῶν ἐπιρρημάτων ἅμα τονίζεται περισπᾶται : *ἐδῶ, ἐκεῖ, ἀλλοῦ, παντοῦ, καταγῆς, ποῦ, πῶς*.

Παίρνουν ὀξεῖα τὰ *μή, παμψηφεί*. Ἐπίσης τ' ἀναφορικά, *πού, πῶς, καθῶς*.

ΣΗΜ. Τὸ *πού* καὶ τὸ *πῶς* ὅταν εἶναι ἐρωτηματικά παίρνουν περισπωμένη : *ποῦ πηγές; πῶς πέρασες;*

Ἐνῶ : Τὸ καλὸ *ποῦ* (ὅπου) σοῦ θέλω. Μοῦ εἶπε *πῶς* (ὅτι) δὲν θὰ φύγει.

6. Τὸ **-α** στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων εἶναι βραχύ :
ὠραῖά, πρῶτά, ἄδικά.

75. Προθέσεις

«Μὲ κουτσὸν περπατᾶς, κι ἐσύ θ' ἀρχίσης νὰ κουτσαίνης».

«Σὲ κουφοῦ τὴν πόρτα ὅσο θέλεις χτύπα».

«Γιὰ χάρη τοῦ βασιλικοῦ ποτίζεται κι ἡ γλάστρα».

«Κατὰ μάνα, κατὰ κόρη, κατὰ γιὸ καὶ θυγατέρα».

«Ἀπὸ Μάρτη καλοκαίρι κι ἀπὸ Αὐγουστο χειμῶνας».

(*Λαϊκὲς παροιμίαι*)

Οἱ ἄκλιτες λέξεις ποὺ μπαίνουν μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα ἢ τὰ ἐπιρρήματα γιὰ νὰ φανερώσουν μαζί τους διαφορὲς ἐπιρρηματικὲς σχέσεις (*τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, αἰτία* κλπ.), λέγονται **προθέσεις**.

Προθέσεις είναι:

Πέντε μονοσύλλαβες: μέ, σέ, γιά, πρός, ώς (ώσάν-σάν).

Έφτά δισύλλαβες: κατά, μετά, παρά, άντί, άπό, χωρίς, δίχως.

Ή τρισύλλαβη: ΐσαμε.

ΣΗΜ. 1 Έκτός άπό τις παραπάνω προθέσεις μεταχειριζόμαστε σέ φράσεις στερεότυπες, Ιστορικές κτλ. και μερικές άρχαϊες προθέσεις όπως: **διά** (στή σημερινή γλώσσα: **γιά**): διά παντός, **έκ** (πρό φωνήεντος **έξ**): έκ Θεού, **έξ** άρχης: **έν**: έν γνώσει, έν τάξει· **έπί**: επί τούτου, επί Τρικούπη· **πρό**: πρό Χριστού, πρό όλγου· **ύπέρ**: ύπέρ πατρίδος.

Στήν άριθμητική λέγονται άκόμη και άρχαϊες προθέσεις **σύν**, **πλήν**, **μειον**, **έπί**, **διά**: δέκα σύν πέντε, όκτώ πλήν δύο, έκατό μειον είκοσι, τρία επί ένα, είκοσι διά δύο.

ΣΗΜ. 2. Πολλές προθέσεις βρίσκονται σέ λέξεις σύνθετες ως πρώτο συνθετικό, όπως: **προσπαθώ**, **καταφέρνω**, **μεταφέρω**, **παραμελώ**, **άντίπερα**, **άποβραδίς** κτλ.

Παρατηρήσεις:

1. Ή πρόθεσις **σέ** έμπρός άπό τό άρθρο μέ **τ** χάνει τό **σ** και γίνεται μέ τό άρθρο μιá λέξι (σέ τό)=**στό**, (σέ τά)=**στά**, (σέ τους)=**στούς**.

2. Δέν πρέπει νά μπερδεύωμε τήν πρόθεσι **ώς** μέ τό χρονικό έπίρρημα **ώς** (έως).

Άσκησις 128. Γράψε όλες τις προθέσεις που θά βρης στο μάθημα της άναγνώσεως.

76. Σύνδεσμοί

«Ό Φλεβάρης άν φλεβίση, καλοκαίρι θά μυρίση».
«Ή λύκαινα και τό λυκόπουλο γλείφονται μεταξύ τους».
«Κάλλιο πέντε και στο χέρι, παρά δέκα και καρτέρι».
«Μήτε βουβάλια σφάζονται μήτε θεριά μαλώνουν».
«Ή στα Γιάννενα πασάς, ή στην Πόλι κουλουρτζής».

(Λαϊκές παροιμίες)

Στις παραπάνω προτάσεις υπάρχουν ώρισμένες λέξεις που συνδέουν δυο προτάσεις ή δυο λέξεις. Έτσι ή λέξις **και**, συνδέει τις λέξεις λύκαινα-λυκόπουλο. Οι λέξεις **άν**, **παρά**, **μήτε** και **ή**, συνδέουν άπό δυο προτάσεις.

Ό Φλεβάρης φλεβίση — καλοκαίρι θά μυρίση.
Κάλλιο πέντε και στο χέρι — δέκα και καρτέρι.
Βουβάλια σφάζονται — θεριά μαλώνουν.

—στα Γιάννενα πασάς — στην Πόλι κουλουρτζής.

Οι άκλιτες λέξεις που συνδέουν λέξεις ή προτάσεις, λέγονται **σύνδεσμοί**.

Οί σύνδεσμοι κατά τή σημασία πού ἔχουν εἶναι :

1. **Συμπλεκτικοί**: καί, οὔτε, μήτε, οὔδέ, μηδέ.
2. **Διαχωριστικοί**: ἤ—ἢ, εἴτε—εἵτε.
3. **Ἀντιθετικοί**: μά, ἀλλά, παρά, ὅμως, ὡστόσο, ἐνῶ, ἄν, καί, μολονότι, μόνο.
4. **Συμπερασματικοί**: λοιπόν, ὥστε, ἄρα, ἐπομένως, πού.
5. **Ἐπεξηγηματικοί**: δηλαδή.
6. **Εἰδικοί**: πώς, πού, ὅτι.

ΣΗΜ. Δέν πρέπει νά μπερδεύουμε: τόν εἰδικό σύνδεσμο **πὼς** μέ τὸ τροπικό ἐπίρρημα **πὼς*** τόν εἰδικό σύνδεσμο **πὸν** μέ τὸ τοπικό ἐπίρρημα **ποῦ** τόν εἰδικό σύνδεσμο **ὅτι** μέ τήν ἀναφορική ἀντωνυμία **ὅ,τι**.

7. **Χρονικοί**: *δταν, σάν, ἐνῶ, καθῶς, πρίν, μόλις, προτοῦ, ὥσπου, ὅποτε, κάθε, πού.*

8. **Αἰτιολογικοί**: *γιατί, ἐπειδή, ἀφοῦ.*

9. **Ὑποθετικοί**: *ἄν* καί τὰ μόρια *ἄμα, ἐκτός, ἄν, ἴσως* καί.

10. **Τελικοί**: *νά, γιά, νά: ἤρθα νά σέ δῶ—γιά νά σέ δῶ.*

11. **Διστακτικοί**: *μή(ν), μήπως.*

12. **Συγριτικοί**: *παρά.*

ΣΗΜ. Γιά συνδέσμους μποροῦμε νά πάρουμε καί τὰ μόρια: **ἄς, θά, νά, μά, γιά.**

*Άσκησις 129. Γράψε τοὺς συνδέσμους πού θά βρῆς στό μάθημα τῆς ἀναγνώσεως.

Σχέδιο: **ἀλλά**, σύνδεσμος ἀντιθετικός κτλ.

*Άσκησις 130. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω προτάσεις βάζοντας στή θέση τῆς γραμμῆς τὸ ἐπίρρημα, τὴν πρόθεσι καί τὸ σύνδεσμο πού λείπει:

Ἄ Πέτρος ἐρχεται—στό σχολεῖο. Ἐλα στό σπίτι—θέλεις. Σήμερα ἔφαγα—φαγητό. Λές—ὅτι ἦσουν ἄρρωστος χθές; Ἐθύμως—λόγο. Αἴριο ἔλα στό σπίτι—πολύ πρωί. Ἡ Ἐλένη—πῆγαινε στό σχολεῖο ἔπεσε καί κτύπησε. Σέ περίμενα χθές—νά διαβάσωμε,—δέν ἦρθες. Νά μείνω—νά φύγω;

*Άσκησις 131. Βρέσε ὄλους τοὺς συνδέσμους πού εἶναι στό μάθημα τῆς ἀναγνώσεως, τί σύνδεσμος εἶναι ὁ καθένας καί ποιές λέξεις συνδέει.

77. Ἐπιφωνήματα

Ἄ! τί ὥραϊα. Ἄλιμονο! τί ἔπαθα. Οὐφ! καί σύ.

Μπράβο! Ἐλένη. Ζήτω! ἡ πατρίδα.

Οἱ ἄκλιτες λέξεις πού φανερώνουν χαρά, λύπη, θαυμασμό, ἐνθουσιασμό ἢ ἄλλο πάθημα τῆς ψυχῆς μας, λέγονται **ἐπιφωνήματα**

Τὰ ἐπιφωνήματα φανερώουν :

1. **Θαυμασμό :** ἄ! ἴ! ὦ! ποπῶ! μπᾶ!
2. **Ἀπορία :** ἄ! ὄ! μπᾶ!
3. **Πόνος, λύπη :** ἄχ! ἄου! ὦ! διμέ! ὄχ! ὄχου! ὄφου! ἀλί! τρισαλί! ἀλίμονο! τρισαλίμονο!
4. **Στενοχώρια, ἀηδία, ἀπελπισία :** ἔ! οὐ! οὐφ! πούφ! πὰ πὰ πὰ! μὰ μὰ μὰ!
5. **Περίπαιγμα, εἰρωνεία :** ἔ! οὐ! γιούχα! ἀχαγούχα!
6. **Εὐχή :** Μακάρι! ἄμποτε! εἶθε!
7. **Ἐπιδοκιμασία, ἔπαινο :** γειά σου! μπράβο! εὐγε!
8. **Κάλεσμα :** ἔ! (ἔ Κώστα!), ὦ! (ὦ σεῖς οἱ κάμποι!)
9. **Παρακίνησι :** ἄ! (ἄ γειά σου), ἄι! ἄιντε! ἄμε! μάρε! ἄλι! στόπ! σούτ!
10. **Ἄρνησι :** ἄ μπά!
11. **Ἀβεβαιότητα :** χμ!

ΣΗΜ. Στὰ ἐπιφωνήματα μπορεῖ νὰ καταταχθῇ καὶ τὸ ἐπιφωνητικὸ ὄριο δά: ὄχι δά.

— Ἀσκήσεις στὸ Ἀναγνωστικὸ.

78. Μέρη τοῦ λόγου

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει δέκα εἰδῶν λέξεις καὶ λέγονται μέρη τοῦ λόγου.

Τὰ μέρη τοῦ λόγου εἶναι: ἄρθρο, οὐσιαστικὸ, ἐπίθετο, ἀντωνυμία, ρῆμα, μετοχὴ—ἐπίρρημα, πρόθεσις, σύνδεσμος καὶ ἐπιφώνημα.

Τὰ ἔξι πρῶτα μέρη τοῦ λόγου κλίνονται καὶ λέγονται κλιτά· τὰ τέσσερα τελευταῖα δὲν κλίνονται καὶ λέγονται ἄκλιτα.

Ἀσκήσις 132. Γράψε πέντε λέξεις ἀπὸ κάθε μέρος τοῦ λόγου. Δηλαδή: πέντε ἄρθρα, πέντε οὐσιαστικά, πέντε ἐπίθετα κλπ.

79. Γραμματικὴ ἀνάλυσις τῶν δέκα μερῶν τοῦ λόγου

Ἡ ἀλεπού στὸ παζάρι

Μιὰ ἀλεπού ἀποφάσισε νὰ πάη καὶ αὐτὴ στὴν πόλι νὰ ἀγοράσῃ τρῶφιμα γιὰ τὰ παιδιὰ της. Ξεκίνησε λοιπὸν ἕνα Σαββάτο ἀπὸ τὸ δάσος καὶ πρὶν ξημερῶση ἔφτασε στὴν ἀγορὰ καὶ κρύφτηκε κάτω ἀπὸ ἕναν πάγκο. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ

στην πόλι είχαν παζάρι. Ἡ ἀλεπού ἔβλεπε γύρω της σταφύλια, σῦκα, ἀχλάδια, ψάρια, κοτόπουλα, γαλιὰ καὶ χίλιες δύο λυχουδιές. «Εἶμαι εὐτυχισμένη σήμερα», ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ της. «Ἐδῶ εὐρῆκα τὴν τύχη μου. Θὰ ἔρχομαι κάθε Σάββατο καὶ θὰ κάνω τὶς προμήθειές μου γιὰ ὅλη τὴν ἑβδομάδα». Κι ἄρχισε νὰ σκέφτεται τί θὰ μπορούσε νὰ πάρη τὸ βράδυ ποῦ θὰ ἔμενε ἐκεῖ μόνη της.

Στὸ μεταξύ ἐφώτισε καὶ τὴν πῆρε μυρουδιά ἕνας σκύλος. Χυμᾶει λοιπὸν ἐπάνω της καί, καθὼς τρέχει ἐκείνη νὰ γλυτώσῃ, τὴν εἶδαν οἱ ἄνθρωποι ποῦ μόλις ἔφθαναν στὰ μαγαζιά τους.

«Α! ἄ! ἄ! μιὰ ἀλεπού. Πιάστε την. Τὰ σκυλιὰ τὴν κυνηγοῦνε, φωνάζουν οἱ ἄνθρωποι κι ἡ δυστυχισμένη ἀλεπού ὅλο τρέχει νὰ σωθῇ. Ἐπὶ τέλους κατάρθωσε νὰ βγῆ ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι. Κι ὅταν κατάλαβε πιά πὼς ἐσώθηκε ἀπὸ τὸν κίνδυνο, ἐπῆρε ἀνάσα καὶ εἶπε :

«Καλὰ νὰ πάθω. Τί γυρεύει ἡ ἀλεπού στὸ παζάρι;»

Κάνομε τὴ γραμματικὴ ἀνάλυσι τῶν λέξεων τῆς πρώτης περιόδου :

Μιὰ	ἀριθμητικὸ ἀπόλυτο. Ὀνομαστικὴ
ἀλεπού	οὐσιαστικὸ θηλυκὸ, ὄνομ. ἐνικοῦ
ἀποφάσισε	ρ. γ' ἐν. πρόσωπο ἀορίστου ὀριστικῆς
νὰ πάη	ρ. γ' ἐν. προσ. ὑποτ. ἀορίστου
καὶ	σύνδεσμος συμπλεκτικὸς
αὐτὴ	προσωπικὴ ἀντωνυμία γ' προσώπου, γεν. θηλυκοῦ
στήν	ἄρθρο μαζὺ μὲ τὴν πρόθεσι σέ (σὲ τὴν) αἰτ. ἐν. θηλ.
πόλι	οὐσ. θηλ. ἀρχαϊόκλητο αἰτ. ἐνικοῦ
νὰ ἀγοράσῃ	ρ. γ' ἐν. προσ. ὑποτ. ἀορίστου
τρόφιμα	οὐσ. οὐδ. ὀνομαστικὴ πληθυντικοῦ
γιὰ	πρόθεσις μονοσύλλαβος
τὰ παιδιά	οὐσ. οὐδ. ὄνομ. πληθυντικοῦ
της	ἀντωνυμία κτητικὴ θηλυκοῦ γένους γ' προσώπου.

Ἐσκησις 133. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ν' ἀναλύσῃς καὶ οὐ τὶς ὑπόλοιπες περιόδους τοῦ διηγήματος.

ΠΑΘΗ ΦΘΟΓΓΩΝ

80. Χασμωδία

Συχνὰ πολλὲς λέξεις ποῦ τελειώνουν σὲ φωνῆεν βρίσκονται μπροστὰ ἀπὸ ἄλλες ποῦ ἀρχίζουν κι αὐτὲς ἀπὸ φωνῆεν. Ἔτσι, ἅμα προφέρωνται αἱ λέξεις αὐτὲς, τὸ στόμα μας μένει πιὸ πολὺ ἀνοιχτὸ καὶ ἡ προφορά μας γίνεται κα-

κόχη. Το φαινόμενο τουτο λέγεται **χασμωδία**.

Τη χασμωδία αποφεύγομε με τήν **ἐκθλιψι**, τήν **ἀφαίρεσι**, τή **συναίρεσι**, τήν **κρᾶσι** κλπ.

81. Ἐκθλιψις

Τὸ ἄλογο = τ' ἄλογο· σὲ αὐτὸ = σ' αὐτό· ἀπὸ ἐδῶ = ἀπ' ἐδῶ.

Ἀπὸ ἐδῶ θὰ φύγησ = ἀπ' ἐδῶ θὰ φύγησ.

Τὸ χάσιμο τοῦ τελικοῦ φωνήεντος μιᾶς λέξεως, ὅταν ἡ παρακάτω λέξις ἀρχίζει ἀπὸ φωνήεν, λέγεται **ἐκθλιψις**. Στὴ θέσι τοῦ φωνήεντος ποῦ ἔπαθε ἐκθλιψι βάζομε ἀπόστροφο (').

Ἐκθλιψι παθαίνουν οἱ παρακάτω λέξεις:

1. Τ' ἄρθρα **τό, τοῦ, τά**: τ' αὐτί, τ' ἀνθρώπου, τ' ἄλλα.
2. Τὰ μόρια **θά, νά**: θ' ἀφήσω, ν' ἀκούσης.
3. Οἱ ἀντωνυμίες **μέ, σέ, τό, τά**: μ' ἔδιωξαν, σ' ἄρχισε, τ' ἄφησε.
4. Οἱ προθέσεις **ἀπό, σέ, γιά, κατά, παρὰ**: ἀπ' ὄλα, σ' αὐτό, γι αὐτό, κατ' ἐπάνω του, παρ' ὀλίγο.
5. Τὰ ἐπιρρήματα **μέσα, ὕστερα**: μέσ' ἀπ' ἐκεῖ, ὕστερ' ἀπὸ λίγο.
6. Οἱ σύνδεσμοι **ἀλλά, καί**: ἀλλ' ὁμως, κι αὐτός.

Ἀσκησις 134. Ἀντίγραψε τίς παρακάτω προτάσεις καὶ βάλε ἐκθλιψι ὅπου πρέπει.

Δὲν με ἄφησε νὰ φύγω. Γύρισα σὲ ὄλο τὸ σπίτι. Ἦρθε ἀπὸ ἄλλο μέρος καὶ σὲ ἔπιασε. Ἐπεσεσ κατὰ ἐπάνω του. Τί θέλεις γιὰ αὐτὸ ὕστερα ἀπὸ ὄσα εἶπαμε; Ἀλλὰ ὁμως δὲ με ἄκουσεσ. Λίγα ἀπὸ ὄλα.

82. Ἀφαίρεσις

Ποῦ εἶναι = ποῦ ναι· τί εἴπες = τί πες· νὰ ἔρθῃ = νὰ ῥθῃ.

Ἐδῶ γίνεται τ' ἀντίθετο ἀπὸ τήν ἐκθλιψι. Ἀντὶ δηλαδὴ νὰ χάνεται τὸ τελικὸ φωνήεν τῆς πρώτης λέξεως, χάνεται τὸ πρῶτο τῆς κατοπινῆς.

Τὸ φαινόμενο αὐτὸ λέγεται **ἀφαίρεσις**.

— Ἀσκήσεις στὸ Ἀναγνωστικὸ.

83. Συναίρεσις

Ἄμα δύο φωνήεντα ἢ δίφθογοι εἶναι κοντὰ μέσα στὴ λέξι, γιὰ ν' ἀποφύγωμε τὴ χασμωδία, ἐνώνωμε τίς δυὸ συλλαβὲς σ' ἓνα φωνήεν ἢ δίφθογο.

Ἔτσι ἔχομε:

καίεις = καῖς, καίετε = καῖτε, παραίγινε = παρᾶγινε

Ἡ ἔνωσις δύο συλλαβῶν σὲ μιά, λέγεται **συναίρεσις**.

Ἄς φωνήεντα ἢ δίφθογγοι εἶναι ὅμοια, μένει τὸ ἔνα: ἀκούουν—ἀκούῃν καὶ ὅταν εἶναι διαφορετικά, μένει τὸ πιὸ δυνατὸ: δεκαεφτά—δεκαφτά, Θεόδωρος—Θόδωρος, παραήπια—παράπια.

Ἄσκησις 135. Κάνε συναίρεσι στὶς λέξεις: κλαίεις, ἀκούετε, καίομε, Νικόλαος, ὄγδοήντα, δεκαεξί, τρώ(γ)ετε, καίετε.

84. Κρᾶσις

Τῇ χασμωδία μποροῦμε ν' ἀποφύγωμε καὶ ἅμα ἐνωθῶν τὰ τελικὰ φωνήεντα ἢ δίφθογγοι μιᾶς λέξεως μὲ τὸ ἀρχικὸ φωνήεν τῆς παρακάτω καὶ γίνονται μιά λέξις. Ἔτσι ἔχομε:

Μοῦ ἔδωκες—μόδωκες· ποῦ ἔχει—πόχει· νὰ εἶχαμε—νάχαμε.

Ἡ ἔνωσις δύο λέξεων σὲ μιά, λέγεται **κρᾶσις**.

Κρᾶσι παθαίνουν οἱ παρακάτω λέξεις ὅταν ἀκολουθῇ ρῆμα μὲ τονισμένο φωνήεν: Οἱ προσωπικὲς ἀντωνυμίαι: **μοῦ, σοῦ, τοῦ, τά**: *μοῦ ἔφερε—μόφερε, σόδωσε, τόστειλε, τάκαναν.* Ἡ ἀναφορικὴ τὸνυμία **πού**: *τὸ φαῖ (ποῦ ἔφαγα) πόφαγα, τὸ γράμμα (ποῦ ἔστειλα) πόστι· λα.* Τὰ μόρια **θά, νά**: *θάπρεπε, νάξερεις.*

ΣΗΜ. Στὴν κρᾶσι τὸ **ου** καὶ τὸ **ε** συναιροῦνται σὲ **ο**.

Ἄσκησις 136. Νὰ γίνῃ κρᾶσις στὶς παρακάτω προτάσεις:

Δὲ μοῦ ἔφερες τὸ βιβλίον. Τὰ λεφτὰ ποῦ ἔπαιρνα δὲ μοῦ ἔφταναν. Ἐδῶ θὰ εἶμαστε καλά. Τὸ γεράκι ἄρπαξε τὸ πουλί καὶ τὸ ἔφαγε. Δὲ σοῦ τὸ ἔλεγα τότε ποῦ ἔφυγες; Λὲς νὰ ἦταν αὐτός; Τί νὰ εἶναι; Θὰ ἔρθῃ;

85. Συγκοπὴ καὶ ἀποκοπὴ

Σὲ μερικὲς λέξεις, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ περίπτωσις χασμωδίας, χάνεται τὸ φωνήεν ποῦ βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ δύο σύμφωνα. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ λέγεται **συγκοπὴ**

Ἔτσι ἔχομε: *πάρτε καὶ δώστε—πάρτε καὶ δῶστε· κόψετε ψωμί—κόψτε ψωμί.*

Συγκοπὴ παθαίνουν κυρίως οἱ προστακτικὲς: *βάλτε, δῶστε, στείλτε, πάρτε* κ.τ.λ.

Ἄλλοτε πάλι χάνεται τὸ τελικὸ φωνήεν καὶ μπροστὰ ἀπὸ τὸ σύμφωνο: *δέσ' τον (ἀντὶ δέσε τον), πάρ' το (ἀντὶ πάρε το)* κ.τ.λ. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ λέγεται **ἀποκοπὴ**.

Ἀποκοπὴ παθαίνει τὸ **ε** τῆς προστακτικῆς καὶ τὸ **ο** τῆς προθέσεως **ἀπό**.

Ἄσκησις 137. Νὰ γίνῃ ἡ συγκοπὴ καὶ ἡ ἀποκοπὴ ὅπου πρέπει:

Ἀφήστε τὰ παιδιά. Κάψετε τὸ φουρνό. Στρώσετε τὸ τραπέζι καὶ βάλετε νὰ φάμε. Δώσε μου ψωμί. Λύσε τὸ ἄλογο καὶ φέρε το. Πέρασέ το ἀπὸ κάτω.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΕΞΕΩΝ

86. Λέξεις πρωτότυπες και παράγωγες

Γράφω: γραφεῖο, γραφέας, γραφιάς, γραφτός, γράψιμο.

Σακκί: σακκιάζω, σάκκα, σακκάκι, σακκούλι, σακκούλα.

Ἐπὸ τὸ θέμα τῆς λέξεως **γράφω**, ἔγιναν οἱ λέξεις *γραφεῖο, γραφέας* κτλ. Ἐπὸ τὸ θέμα τῆς λέξεως **σακκί**, ἔγιναν οἱ λέξεις *σακκιάζω, σάκκα* κτλ.

Ἡ λέξις πού ἀπὸ τὸ θέμα τῆς γίνονται ἄλλες λέξεις, λέγεται **πρωτότυπη**.

Οἱ λέξεις πού παράγονται ἀπὸ τὴν πρωτότυπη λέξι, λέγονται **παράγωγες**. Καὶ οἱ καταλήξεις πού μπαίνουν στὸ θέμα τῆς πρωτότυπης νὰ γίνουν οἱ παράγωγες, λέγονται **παραγωγικὲς καταλήξεις**.

Οἱ παράγωγες λέξεις εἶναι **ρήματα, οὐσιαστικά, ἐπίθετα** καὶ **ἐπιρρήματα**.

87. Παράγωγα ρήματα

φόβος—φοβίζω   *πλησίον—πλησιάζω*

Τὰ ρήματα παράγονται ἀπὸ **ὀνόματα** καὶ ἀπὸ **ἐπιρρήματα**. *Δόξα—δοξάζω, κόπος—κοπιάζω, ἀρχή—ἀρχίζω, πίστις—πιστεύω, λάδι—λαδώνω, βαρὺς—βαραινῶ, θερμοῦτης—θερμαίνω.*

① Ἐπὸ ὀνόματα παράγονται τὰ ρήματα πού ἔχουν καταλήξεις: **-άζω, -ιάζω, -ίζω, -εύω, -ώνω, -αίνω.**

Ἀντίκρον—ἀντικρούζω, ἀλάργα—ἀλαργεύω, χαμηλὰ—χαμηλώνω.

② Ἐπὸ ἐπιρρήματα παράγονται τὰ ρήματα σὲ **-ζω, -εύω, -ώνω.**

* Ἀσκήσις 138. Γράψε τὰ ρήματα πού ἔγιναν ἀπὸ τίς λέξεις: **θαῦμα, ἅγιος, ἀδειος, ἄλῶνι, ἄσπρος, ταξίδι, κρῦο, μέγας, μικρός, συχνά, σιμά, ἀγνάντια, παράμερα.**

88. Παράγωγα οὐσιαστικά

ράβω—ἱφθης, φίλος—φιλία, σάπιος—σαπίλα

Τὰ οὐσιαστικὰ παράγονται ἀπὸ ρήματα, ἀπὸ οὐσιαστικὰ καὶ ἀπὸ ἐπίθετα.

α) Οὐσιαστικὰ ἀπὸ ρήματα

Τὰ οὐσιαστικὰ πὺ παράγονται ἀπὸ ρήματα φανερώ-
νουν **πρόσωπο, ἐνέργεια καὶ ὄργανο ἢ τόπο.**

Θερίζω—θεριστής, σώζω—σωτήρας, εισπράττω—εισπράκτορας,
γράφω—γραφέας, σκάβω—σκαφτιάς.

1. Τὰ οὐσιαστικὰ πὺ παράγονται ἀπὸ ρήματα καὶ φα-
νερώνουν **πρόσωπο πὺ ἐνεργεῖ ἔχουν καταλήξεις: -τής,
-τήρας, -τορας, -έας, -ιάς.**

Ἄσκησης 139. Νά γράψης πέντε τέτοια οὐσιαστικὰ καὶ νά βάλῃς
σὲ παρένθεσι τὸ ρῆμα πὺ ἀπ' αὐτὸ ἐγίναν.

Πηδῶ—πήδημα, σειώ—σεισμός, κρατῶ—κράτησις, κόβω—κόψις,
πράττω—πράξις, πλένω—πλύσιμο, ράβω—ράψιμο, τρέχω—τρέξιμο,
πεινῶ—πείνα, ὠφελῶ—ὠφέλεια, μαγεύω—μαγεία, σκοτίζω—σκοτούρα,
τρέμω—τρεμούλα, σαστίζω—σαστιμάρα, ἐργάζομαι—ἐργασία, μοιράζω
—μοιρασιά, ζυγιάζω—ζύγι, γελῶ—γέλιο, βροντῶ—βρόντος, βρέχω—
βροχή.

2. Τὰ οὐσιαστικὰ πὺ παράγονται ἀπὸ ρήματα καὶ φα-
νερώνουν **ἐνέργεια ἢ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας, ἔχουν κατα-
λήξεις: -μα, -μος, -σις, (-ψις, -ξις), -σιμο (-ψιμο, -ξιμο), -α,
εἰα, -εἰα, -ούρα, -ούλα, -μαρα, -ία, -ιά, -ι, -ιο, -ος, -η.**

Ἄσκησης 140. Ποῖα οὐσιαστικὰ πὺ φανερώνουν ἐνέργεια ἢ ἀπο-
τέλεσμα ἐνεργείας, γίνονται ἀπὸ τὰ ρήματα: κλαδεύω, σκοτώνω, γεννῶ,
στίβω, ντύνω, διώχνω, μαθαίνω, νυστάζω, λατρεύω, ἀγγέλλω, τρέφω:

Νίβω—υφτήρας, ποτίζω—ποτιστήρι, δικάζω—δικαστήριο,
κρεμῶ—κρεμάστρα, κλείνω—κλείστρο, βάφω—βαφεῖο.

3. Τὰ οὐσιαστικὰ πὺ παράγονται ἀπὸ ρήματα καὶ φα-
νερώνουν **ὄργανο ἢ τόπο, ἔχουν καταλήξεις: -τηρας, -τηρι,
-τήριο, -τρα, -τρο, -εῖο.**

Ἄσκησης 141. Ποῖα οὐσιαστικὰ πὺ φανερώνουν ὄργανο γίνονται
ἀπὸ τὰ ρήματα: κλαδεύω, σκαλίζω, ποτίζω, ψαλιδιζώ:

Καὶ ποῖα πὺ φανερώνουν τόπο γίνονται ἀπὸ τὰ ρήματα: γράφω,
κουρεύω, διδάσκω, σφυρίζω, σημαίνω:

β) Οὐσιαστικὰ ἀπὸ ἄλλα οὐσιαστικὰ

Αὐτὰ εἶναι:

1. Ἑποκοριστικά ἢ γαιδευτικά, ὅσα δηλαδὴ παριστάνουν
κάτι μικρὸ (ἢ γιὰτὶ ἀληθινὰ εἶναι μικρὸ ἢ χαϊδευτικά) κι
ἔχουν καταλήξεις:

—άκι, —άκης: άρνι—άρνάκι, δένδρο—δενδράκι, Γιάννης—Γιαννάκης.

—άκος, —ίτσα: δρόμος—δρομάκος, φωνή—φωνίτσα.

—ούδα, —ούδι, —ουδάκι: κοπέλλα—κοπελούδα, άγγελος—άγγελούδι, χωριό—χωριουδάκι.

—ούλης, —ούλα, —ούλι: άντρας—άντρούλης, γυναίκα—γυναικούλα, σάκκος—σακκούλι.

Άσκησις 142. Γράψε τὰ ύποκοριστικά τῶν οὐσιαστικῶν: παιδί, Κώστας, κήπος, Ἐλένη, λαγός, μωρό, άδερφός, βάρκα, κλαδί, θεία.

2. Μεγεθυντικά, ὅσα φανερώνουν κάτι πολὺ μεγάλο, σέ: —α, —άρα, —αρος: κεφάλι—κεφάλια, μύτη—μυτάρα, παιδί—παίδαρος.

3. Τοπικά, ὅσα φανερώνουν τόπο σέ: —αριό, —άδικο, —ίδικο: πλύστρα—πλυσταριό, γάλα—γαλατάδικο, παπούτσι—παπουτσιδικο.

4. Ἐθνικά, ἀπὸ ὀνόματα χωρῶν ἢ πόλεων μὲ καταλήξεις: —αῖος, —ας, —ης, —ος: Ἀθήνα—Ἀθηναῖος, Ἕλληνας, Πέρσης. —ανός, —ινός, —ίνος, —έζος: Ἀμερική—Ἀμερικανός, Πάτρα—Πατρινός, Ἀλγερίνος, Κινέζος. —άτης, —ίτης, —ώτης: Μάνη—Μανιάτης, Ἀνατολίτης, Βολιώτης.

ΣΗΜ. Τὰ ἔθνη ἀπαντοῦν καί στοὺς δύο ἀριθμοὺς: ὁ Ἀθηναῖος — οἱ Ἀθηναῖοι, ὁ Ἀμερικανός—οἱ Ἀμερικανοί.

Άσκησις 143. Πῶς λέγεται ὁ κάτοικος: τῶν Σερρῶν; τῆς Δράμας; τῆς Καβάλας; τῆς Ἄρτας; τοῦ Πειραιᾶ; τῆς Σύρου; τῆς Τριπόλεως; τοῦ Πύργου; τῆς Καλαμάτας; τῆς Κρήτης; τῆς Αὐστρίας; τῆς Βιέννης; τοῦ Λονδίνου; τῶν Ἰνδιῶν; τοῦ Μεξικοῦ; τῆς Αὐστραλίας;

5. Οἰκογενειακὰ σέ —άδης, —ίδης, —άκης, —άκος, —όπουλος: Ἀντώνης—Ἀντωνιάδης, Χρησιδης, Παποδ—άκης, Πετράκος, Πετρόπουλος.

6. Ἐπαγγελματικά σέ —άς, —άρης, —άριος, —τζής: Ἀλεύρι—άλευράς, βαρκάρης, ἀποθηκάριος, καφετζής.

7. Περιεκτικά σέ —ιά, —άς: ἄμμος—άμμονδιά, πεύκη—πενκιάς.

Άσκησις 144. Πῶς λέγεται ἐκεῖνος ποὺ φτιάνει: ἄξινης; καλάθια; φανάρια; παγωτά; σαπούνια; σακκούλες; κάλτσες;

γ) Οὐσιαστικά ἀπὸ ἐπίθετα

Άγριος—αγριάδα, σάπιος—σαπίλα, δίκαιος—δικαιοσύνη, ἀθῶος—ἀθωότητα, ταχός—ταχύτητα, κουφός—κουφαμάρα, γλυκός—γλύκα, ζεστός—ζέστη, εὐγενής—εὐγένεια.

Τὰ οὐσιαστικά ποὺ παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα ἔχουν καταλήξεις: —αδα, —ιλα, —οσύνη, —ότητα, —ύτητα, —άρα, —α, —η, —εια.

ΣΗΜ. Τὰ περισσότερα οὐσιαστικά ποὺ παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα εἶναι ἀφηρημένα.

Άσκησις 145. Γράψε τὰ οὐσιαστικά ποὺ παράγονται ἀπὸ τὰ ἐπίθετα: ἄσπρος, μαῦρος, καλός, ψυχρός, πράσινος, παχύς, κουτός.

89. Παράγωγα επίθετα

Σκύβω—σκυφτός, χαρτί—χάρτινος, φτωχός—φτωχικός, χθές—χθεσινός.

Τὰ επίθετα παράγονται ἀπὸ ρήματα, οὐσιαστικά, ἀπὸ ἄλλα επίθετα καὶ ἐπιρρήματα.

α) Ἐπίθετα ἀπὸ ρήματα

Δροσίζω—δροσιστικός, λύνω—λυτός, προσφέρω—προσφερέτος, κατοικῶ—κατοικήσιμος, ἀπορρίπτω—ἀπορρίψιμος.

Τὰ επίθετα ποὺ παράγονται ἀπὸ ρήματα τελειώνουν σέ: —τικός, —τος, —τέος, —σιμος, (—ψιμος, —ξιμος).

Τὰ επίθετα αὐτά, ἰδίως τὰ σέ -τός, λέγονται ρηματικά **ἐπίθετα**: ἀγοράζω—ἀγοραστός, γδύνω—γδυτός, λύνω—λυτός.

* Ἀσκησης 146. Γράψε τὰ ἐπίθετα ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὰ ρήματα: βοηθῶ, ὀρίζω, περνῶ, καμαρώνω, κινῶ, ἀφαιρῶ, διαιρῶ, συζητῶ, ἐξετάζω, μειώνω, παρουσιάζω.

β) Ἐπίθετα ἀπὸ οὐσιαστικά

* Ἀρρωστος—ἀρρωσιάρης, ἀφρός—ἀφράτος, σίδηρο—σιδερένιος, πέτρα—πέτρινος, βροχή—βροχερός, καφές—καφετής, μετάξι—μεταξωτός, οἰκογένεια—οἰκ. γενειακός, ἔθνος—ἐθνικός, γέρος—γέρικος, νύφη—νυφιάτικος, ἀγόρι—ἀγορίστικος, βουνό—βουνίσσιος, πείνα—πειναλέος, ἁμαρτία—ἁμαρτωλός, τιμὴ—τίμιος, ἄντρας—ἀντρεῖος, ἀρχή—ἀρχαῖος.

Τὰ ἐπίθετα ποὺ παράγονται ἀπὸ οὐσιαστικά ἔχουν καταλήξεις: -άρης, -άτος, -ένιος, -ινος, -ερός, -ης, -ωτός, -ακός, -ικός, -ικος, -άτικος, -ίστικος, -ίσιος, -λέος, -λός, -ιος, -εῖος, -αῖος.

* Ἀσκησης 147. Πῶς λέγεται ἐκεῖνος ποὺ: ζηλεύει, κλαίει, γκρινιάζει, φοβάται;

* Ἀσκησης 148. Πῶς λέγεται ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀπὸ: ἀσήμι, χαρτί, ξύλο, μαλλί, γυαλί, πανί, χαλκό, μολύβι, μάρμαρο, πέτρα;

* Ἀσκησης 149. Γράψε τὰ ἐπίθετα ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά: ξύλο, πείσμα, ἀγκάθι, πόλεμος, γύφτος, οὐρανός, γυναῖκα, μήνας, ἀκμή, ἀλοκαῖρι, βράδυ, στάχτη, σίδηρο, βουνό, ἄρνι, ἀσήμι, μολύβι, νικελ.

γ) Ἐπίθετα ἀπὸ ἄλλα ἐπίθετα

Κίτρινος—κιτρινιάρης, φτωχός—φτωχικός, ἄσπρος—ἀσπρούλης, μικρός—μικρούτσικος, κόκκινος—κοκκινωπός, μαῦρος—μανριδερός, παχός—παχουλός.

Τὰ ἐπίθετα αὐτά ἔχουν καταλήξεις: -άρης, -ός, -ούλης, (-ούλα, -ούλι, -ούλικο) -ούτσικος, -ωπός, -ερός, -ουλός.

* Ἀσκησης 150. Γράψε ποιά ἐπίθετα γίνονται ἀπὸ τὰ ἐπίθετα: νόστιμος, νόστιμη, νόστιμο, πράσινος, μακρός.

δ) Ἐπίθετα ἀπὸ ρήματα

Μακριά—μακρινός, πλάι—πλαϊνός, αὔριο—αὐριανός

Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ παράγονται ἀπὸ τοπικά καὶ χρονικά ἐπιρρήματα καὶ τελειώνουν σὲ **-ινός -ιανός**.

Ἐσκησις 151. Νὰ εὕρης ποιά ἐπίθετα παράγονται ἀπὸ τὰ ἐπιρρήματα: **κοντά, μπροστά, παραπάνω, χθές, σήμερα, φέτος, τώρα, πάντοτε, ἀργά**.

90. Παράγωγα ἐπιρρήματα

Ἄδικος—ἄδικα, ἄμεσος—ἀμέσως, ἄλλος—ἄλλοῦ, καλύτερος—καλύτερα, ἐδῶ—ἐδῶθε.

Τὰ ἐπιρρήματα παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα, ἀντωνυμίες, μετοχές κι ἄλλα ἐπιρρήματα κι ἔχουν καταλήξεις: **-α, -ως, -οῦ, -θε**.

Ἐσκησις 152. Νὰ εὕρης ποιά ἐπιρρήματα παράγονται ἀπὸ τίς λέξεις: **βαρὺς, βαθύς, ὁμορφος, ὁμορφότερος, ὠραῖος, καλός, ἐκεῖ, παντοῦ, ἀκριβός, ἀπλός, ἀληθινός, περιφημος, θλιμμένος, σύγχρονος**.

ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ

91. Ἄπλές καὶ σύνθετες λέξεις

Ἐπὶ—βλέπω=ἐπιβλέπω, λίμνη—θάλασσα=λιμνοθάλασσα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τίς πρωτότυπες καὶ παράγωγες λέξεις, ποὺ ὅπως μάθαμε ὅλες εἶναι ἀπλές, ὑπάρχουν κι ἄλλες λέξεις ποὺ γίνονται μὲ τὴν ἔνωση δύο λέξεων.

Ἡ ἔνωσις αὐτὴ λέγεται **σύνθεσις** καὶ οἱ νέες λέξεις ποὺ γίνονται, **σύνθετες λέξεις**. Ἡ πρώτη (*ἐπὶ*) εἶναι τὸ **πρῶτο συνθετικὸ** κι ἡ δευτέρη (*βλέπω*) εἶναι τὸ **δεύτερο συνθετικὸ**. Κάθε λέξις ποὺ δὲν εἶναι σύνθετη λέγεται **ἀπλῆ**: *γράφω, παρὰ*.

Ἐσκησις 153. Σχημάτισε σύνθετες λέξεις ἀπὸ ἀπλές.

92. Σημασία συνθέτων

Τὰ σύνθετα κατὰ τὴν σημασίαν ποὺ ἔχουν εἶναι:

α) Παρατακτικὰ σύνθετα

Ἄντρογυνο—ἄντρας καὶ γυναικα, στακτογάλαζος—στακτῆς καὶ γαλάζιος, μπαινοβγαίνω—μπαίνω καὶ βγαίνω, ζερβόδεξα—ζερβὰ καὶ δεξιά.

Τὰ σύνθετα αὐτὰ φανερώουν ὅτι καὶ τὰ δύο συνθετικὰ μέρη τους, ἔνωμένα μὲ τὸ σύνδεσμο *καί*. Μπορεῖ νὰ εἶναι **οὐσιαστικά, ἐπίθετα, ρήματα** καὶ **ἐπιρρήματα**.

Ξιδόλαδο—κάτι φτιαγμένο ἀπὸ ξίδι καὶ λάδι.

αὐγολέμονο—κάτι φτιαγμένο ἀπὸ αὐγὸ καὶ λεμόνι.

Τὰ συνθετικὰ τοῦτα φανερώουν νέο πρᾶγμα ἀνάμι-

κτο από κείνο πού φανερώνουν τὰ δύο συνθετικά και διαφορετικό άπ' αυτά.

Τὰ παραπάνω συνθετικά τῆς πρώτης και τῆς δευτέρας κατηγορίας λέγονται παρατακτικά.

Άσκησης 154. Σχημάτισε παρατακτικά σύνθετα με τὰ ζευγάρια τῶν συνθετικῶν: **άλατι και πιπέρι, γυναίκες και παιδιά, Σάββατο και Κυριακή, κουτός και πονηρός, ξανθός και πράσινος, άνοιγω και κλείνω, τρέμω και σβήνω, βόρεια και άνατολικά.**

β) Προσδιοριστικά σύνθετα

Κακόπαιδο—κακό παιδί
θαλασσοπνίγομαι—πνίγομαι στη θάλασσα
ψυχασάββατο—σάββατο τῶν ψυχῶν

Στὰ σύνθετα αυτά τὸ πρώτο συνθετικό (*κακός, θάλασσα, ψυχή*) προσδιορίζει, φανερώνει δηλ. τὶ λογῆς εἶναι τὸ δεύτερο συνθετικό (*παιδί, πνίγομαι, σάββατο*).

Τὰ σύνθετα πού τὸ πρώτο συνθετικό τους προσδιορίζει τὸ δεύτερο, λέγονται προσδιοριστικά.

Άσκησης 155. Σχημάτισε προσδιοριστικά σύνθετα με τις λέξεις: ποτήρι τοῦ κρασιοῦ, φωλιά τοῦ αἰτοῦ, κύριος τοῦ καραβιοῦ, κάμαρα με κρεβάτι, κῆπος για λάχανο, ξινό γάλα, φτωχὰ παιδιά, γράφω ξανά, φορῶ πάνω, δὲ βλέπω καλά.

γ) Κτητικά σύνθετα

Γαλανομάτης—ἐκεῖνος πού ἔχει γαλανὰ μάτια
καλότυχος—ἐκεῖνος πού ἔχει καλή τύχη.

Τὰ σύνθετα πού φανερώνουν ἐκεῖνον πού ἔχει κάτι σάν κτῆμα του, τὰ λέμε κτητικά.

Άσκησης 156. Ν' αναλύσης στὰ συνθετικά τους, τὰ κτητικά σύνθετα: **στραβοπόδης, μαυρογένης, καλόγνωμος, πονόψυχος, άσπροπρόσωπος.**

δ) Άντικείμενα σύνθετα

Χασομέρης—ἐκεῖνος πού χάνει τὴ μέρα του
χορτοφάγος—ἐκεῖνος πού τρώγει χόρτα.

Στὸ σύνθετο *χασομέρης*, τὸ δεύτερο συνθετικό ἡμέρα συμπληρώνει τὴν ἔννοια τοῦ ρήματος *χάνω* (εἶναι δηλαδή ἀντικείμενό του). Τὸ ἴδιο και στὸ σύνθετο *χορτοφάγος*, τὸ πρώτο συνθετικό *χόρτα* συμπληρώνει τὴν ἔννοια τοῦ ρήματος *τρώγω*, (εἶναι τὸ ἀντικείμενό του).

Τὰ σύνθετα πού τὸ ἕνα συνθετικό τους εἶναι ἀντικείμενο τοῦ ἄλλου, λέγονται **ἀντικειμενικά**.

Άσκησης 157. 'Ανάλυσε στά σύνθετικά τους τ' αντικειμενικά σύνθετα: **όργανοπαίχτης, χαρτοπαίχτης, νεροχύτης, μελισσοφάγος, έφημεριδοπώλης, τυροτριφτής, κατισκοκλέφτης, πτηνοτρόφος.**

Άσκησης 158. Βρέσε τί σύνθετα είναι τὰ παρακάτω έπίθετα, καθένα με τή σημασία πού έχει:

Μουρόφυλλα, άμπελόφυλλα, βιβλιοδέτης, χαρτοθέτης, καστανομάτης, γιδοπρόβατα, δισκοπότηρο, βενζινομηχανή, προσπερνώ, γαλανομάτης, άσπρομάλλης, πονόψυχος, μεγαλόκαρδος, πηγαينوέρχομαι, σιγοτραγουδώ, πολυλογάς, καντηλανάφτης, κοκκινোসκουφίτσα, ξυλοτέχνης, άνεβοκατεβαίνω, κακοπερνώ, ξανθομάλλης, χαρτοσακκούλα.

93. 'Αχώριστα μόρια

'Αχώριστα μόρια λέμε μερικές λέξεις πού συνηθίζονται μόνο στή σύνθεσι, σάν πρώτα σύνθετικά και ποτέ μόνες τους. Αυτά είναι δύο ειδών: **λαϊκά** και **λόγια**.

'Αχώριστα μόρια λαϊκά είναι:

● α') Τό **ξε**: **ξεβάφω, ξεγράφω, ξέμακρα, ξεριζώνω, ξέχειλο.**

● β') τó στερητικό **ά**—(πρό φωνήεντος άν—) με σημασία στερητική: **άκακος, άπένταρος**—ή άρνητική: **άμίλητος, άνάλατος.**

● γ') Τό **άνα**—: **άναβάλλω, άναγέννησις, άναδάσωσις, άναζητώ.**

Άσκησης 159. Με τó **ξε** σχημάτισε σύνθετες λέξεις: **βαθύς, κουφαίνω, κολλώ, νοιάζω, παγιάζω, τινάζω.**

Με τó **ά**—(—άν): **βαθύς, βέβαιος, γνωστός, δετός, δίκη, καθιστός, καρδιά, κινητός, λυτός, δπλο, φυσικός, άλάτι, έργο, ήμερος.**

Με τó **άνα**—: **καλώ, ρωτιέμαι, χαράζω, σηκώνομαι.**

'Αχώριστα μόρια λόγια είναι:

α') Οι άρχαίες προθέσεις **εις, εκ—έξ, έν πρό, σύν, διά, άμφί, επί, περί, ύπό, ύπέρ**: **είσαγωγή, είσοδος, έκδρομή, έκφράζω, έξέχω, ένδοξος, προλέγω, πρόωρα, σύνδεσμος, συνένοχος, διαβαίνω, διέξοδος, άμφιβάλλω, επίγειος, έπιγράφω, περιμένω, ύπογράφω, ύποθέτω, ύπερένδοξος.**

Παρατηρήσεις:

Τό **έν** και **σύν** όταν βρεθούν μπροστά από τὰ χειλικά σύμφωνα **π, β, φ**, γίνονται **έμ—, συμ—**: **έν+πνέω=έμπνέω, έμβολο, συμπαίζω, συμβάλλω, συμφόρησις.** Μπροστά από τὰ λαρυγγικά **κ, γ, χ**, γίνονται **έγ, συγ**: **έγκόλπιο, έγγραφή, έγχειρησις—συγκάτοικος, συγγραφέας, συγχαίρω.**

Μπροστά από τó **λ** γίνονται **έλ—, συλ —**: **έλλειψις, συλλαβή.** Τό **συν** μπροστά από τó **μ, ρ** και **σ** γίνεται **συμ—, συρ—, συσ—**: **συμμαθητής, συρράπτω, συσσίτιο** και μπροστά από τó **ζ** και τó **ξ** χάνει τó **ν**: **συσζητώ, σύζυγος, σύζυλος.**

β' Διάφορες άλλες άρχαίες λέξεις άκλιτες:

Τό **εύ**—(**καλά**): **εύ** και **γένος**—**εύγενής, εύαγγέλιο, εύσεβής.**

Τὸ δυσ—(κακός): δυσ και ἀνάλογος—**δυσανάλογος, δυστυ-
χής, δύσμοιρος.**

Τὸ ἀρχι—(πρῶτος, ἀνώτερος): **ἀρχιστρατήγος, ἀρχιμανδρίτης.**

Τὸ διχο—(μοιρασμένος στὰ δύο): **διχογνωμία, διχόνοια.**

Τὸ ἡμι—(μισό): **ἡμίθεος, ἡμίονος, ἡμιπληγία.**

Τὸ ὁμο—(μαζί): **ὁμόθησκος, ὁμολογία, ὁμόφωνος.**

Τὸ τηλε—(μακριά): **τηλέγραφος, τηλεόρασις, τηλεόφωνο.**

*Άσκησις 160. Νά εὑρης ἀπό τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως ὄλες
τίς σύνθετες λέξεις μὲ ἀχώριστα μόρια καί νά ἀναλυθοῦν στὰ συνθε-
τικά τους.

*Άσκησις 161. Ἀνάλυσε στὰ συνθετικά τους τίς σύνθετες λέξεις:
εἰσφέρω, ἐμμένω, σύλλογος, συμβουλή, συμμετοχή, ἐγκράτεια, ἔγκαϊρος,
σύμφωνος, συγκαίρω, συρροή, σύσσωμος, συγγνώμη, εὐκαίρια, δόσπιστος,
ἀρχιερέας, ὁμόφυλη.

ΠΡΩΤΟ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ

94. Πρῶτο συνθετικό

Τὸ πρῶτο συνθετικό μπορεῖ νά εἶναι:

οὐσιαστικό: ἀλλή—πόρτα=αἰλόπορτα.

ἐπίθετο: ἄγουρος—λάδι=ἀγουρόλαδο.

ρῆμα: μπαίνω—βγαίνω=μπαινοβγαίνω.

ἄκλιτο ἢ ἀχώριστο μόριο: ἀπογράφω, ξεπλένω.

Παρατηρήσεις γιά τὸ πρῶτο συνθετικό

Δόγος—**λογογράφος, πόνος—πονόματος, νίκη—νικηφόρος.**

1. Τὸ οὐσιαστικό ὅταν εἶναι πρῶτο συνθετικό, συνήθως
κρατεῖ τὸ θέμα.

παράς—**ψαρόβαρκα, φωνή—φωνογράφος, τρώω—τρωγοπίνω.**

2. Μερικά οὐσιαστικά καί τὰ ρήματα ὅταν εἶναι πρῶτα
συνθετικά τρέπουν τὸ θέμα σὲ ο.

Οἱ παρακάτω λέξεις ὅταν εἶναι πρῶτο συνθετικό σχη-
ματίζονται:

α') Τὸ οὐσιαστικό γῆ καί σὲ γεο ἢ γαιο: γῆ—**πεδίο=γῆ-
πεδο, γῆ—γράφω=γεωγράφος, γῆ—κτῆμα=γαιοκτήμονας.**

β') Τὸ οὐσ. χέρι γίνεται χερο ἢ χειρο—: **χερόβολο, χειρό-
μυλος, χειροβομβίδα, χειρόγραφο, χειροῦργος, χειροτεχνία.**

γ') Τὸ οὐσ. πῦρ (φωτιά) μένει ὅπως εἶναι ἢ γίνεται πυρο—:
πῦρ—καίω=πυρκαϊά, πῦρ—σβήνω=πυροσβέστης, πυροτέχνημα.

δ') Τὸ οὐσ. ὕδωρ (νερό) σὲ ὕδατ—**καί ὕδρο—: ὕδωρ—ἀποθήκη
=ὕδαταποθήκη, ὕδωρ—μύλος=ὕδρόμυλος, ὕδρόμετρο, ὕδρονόμος.**

ε') Τὸ ἐπίθετο καλὸς σὲ καλο ἢ καλλι—: **καλὸς—γνώμη=**

καλόγνωμος, καλός—γράφω=καλλιγράφω, καλλιτέχνης.

στ') Τ' αριθμητικά από τὸ ἓνα ὡς τὸ τέσσερα ὅταν εἶναι πρῶτα συνθετικά γίνονται μονο—, δι—, τρι—, τετρα—: ἕνας—μάτι=μονόματος, δύο—πρόσωπα=διπρόσωπος, τρία—δροφή=τριώροφος, τέσσερα—πόδι=τετράποδο. Ἀπὸ τὸ πέντε ὡς τὸ ἑκατὸ τρέπουν τὸ θέμα σὲ α: πεντάπολις, ἑξάμηνο, ἑφτάψυχος, ἑκατοντάδραχμο.

ΣΗΜ. Τὸ πέντε λέγεται καὶ μὲ συνθετικὸ ο: πεντόδραχμο, πεντόλιρο, πεντοχίλιαιο.

Χάνω—ἄορ. ἔχασα—χασομέρης
φεύγω—ἔφευγα—φυγόδικος

3. Ὅταν τὸ πρῶτο συνθετικὸ εἶναι ρῆμα, στὴ σύνθεσι συνήθως μπαίνει τὸ ἄοριστικὸ θέμα. Τὰ παρατακτικὰ ρήματα σχηματίζονται μὲ τὸ ἐνεστωτικὸ θέμα: ἀνοικοκλείνω, στριφογυρίζω, τρεμοσβήνω.

Ἀσκησις 162. Σχημάτισε σύνθετα μὲ πρῶτο συνθετικὸ τίς λέξεις: ἀδελφός, κεφάλι, κρασί, τραπέζι, γῆ, ἄγριος, γλυκός, κοντός, ἄμορφος, πικρός, μισός· ἀνάβω, περνῶ· ἀπό, μετά· δύο, τρία, πέντε.

Ἀσκησις 163. Ν' ἀναλύσης στὰ συνθετικά τους τὰ σύνθετα: γαϊάνθρακες, γεωλόγος, διλοχία, τρίγωνο, τετράγωνο, μονοσάνδαλος, πυροσκάφη, ὑδροσφαιρα.

95. Τὸ δεύτερο συνθετικὸ

Καὶ τὸ δεύτερο συνθετικὸ μπορεῖ νὰ εἶναι:

Οὐσιαστικὸ: ἔξω—φύλλο=ἑξώφυλλο, ἑξώπορτα.

Ἐπίθετο: πέντε—ἄμορφη=πεντάμορφη, κοινοπόνηρος.

Ρῆμα: κατὰ—βρέχω=καταβρέχω, διαγράφω, παραμένω.

Ἄκλιτο: ἀπόκοντα, πρόπερσι, δλόγυρα.

Παρατηρήσεις γιὰ τὸ δεύτερο συνθετικὸ

Κῆπος—λαχανόκηπος, πόλις—ἀκρόπολις, καθαρῆ—κατακάθαρη.

1. Ὅταν τὸ δεύτερο συνθετικὸ εἶναι οὐσιαστικὸ ἢ ἐπίθετο, ἢ λήγουσα συνήθως δὲν ἀλλάζει.

Φωνή—μεγάφωνο, χαρτί—παλιόχαρτο, παιδί—κακόπαιδο.

2. Πολλὰ θηλυκὰ οὐσ. σὲ -η καὶ οὐδέτερα σὲ -ι ὅταν μπαίνουν δεύτερο συνθετικὸ, τρέπουν τὸ θέμα σὲ -ο.

3. Τὰ ἐπίθετα σὲ -υς ὅταν εἶναι δεύτερο συνθετικὸ τρέπουν τὸ θέμα σὲ -ος: βαθὺς—ἄβαθος, παχὺς—ἄπαχος.

4. Τὸ γῆ ὡς δεύτερο συνθετικὸ γίνεται -γειος: ὑπὸ -γῆ—

υπόγειο, ισόγειο, ανώγειο.

5. Οί λέξεις *δδύνη, δλευρος, δμαλός, δνομα, δροφή, δρυχειο*, όταν είναι δεύτερο συνθετικό αντί ο γράφονται με -ω: *άνώδυνος, πανωλευρία, άνωώνμος, άνώμαλος, άνωωνυμία, διώροφος, μεταλλωρυχειο*.

ΣΗΜ. Στη σημερινή γλώσσα συνηθίζονται και σύνθετες λέξεις από λόγια συνθετικά. Έτσι έχουμε τις σύνθετες λέξεις:

α') άποικία, β' συνθετικό ή λέξις οίκια (σπίτι).

β') χρησιμοποιώ, β' συνθ. τó άρχ. ρήμα ποιώ (κάνω)

γ') πετρέλαιο, β' συνθ. ή λέξις έλαιον (λάδι)

δ') ύδράγγυρος, α' συνθ. τó θέμα ύδρ- από τήν άρχ. λέξι ύδωρ (νερό).

—Βρέσε και άλλες σύνθετες λέξεις από λόγια συνθετικά.

*Άσκησις 164. Σχημάτισε σύνθετα με δεύτερο συνθετικό τις λέξεις: *άνούω, άνοιγω, δάφνη, δέντρο, έδω, κάτω, κοντά, κίνδυνος, μύλος, ξύλο, σαλάτα, στενάζω, ταραχή, τιμή, τύχη, φόβος*.

*Άσκησις 165. Ν' αναλύσης στά συνθετικά τους τά σύνθετα: *γηγενής, γαιάνθρακες, γαιωτρύπανο, διδραχμο, έκκλησία, έξωκκλησί, επίγειος, επίρημα, καλόβουλος, μεθαύριο, μονοσάνδαλος, πυροσβέστης, σύνδεσμος, τρίγωνο, τετράγωνο, τρισάγιο, ύδρόσφαιρα*.

96. Πολυσύνθετες λέξεις

Άπό τó *μυός, κακός* και *μόρα* γίνεται ή λέξις: *μισοκακόμοιρος*.

Άπό τó *πρό, παρά* και *δξύτονη* γίνεται ή λέξις: *προπαροξύτονη*.

Οί σύνθετες λέξεις πού γίνονται από τρεις ή και περισσότερες λέξεις, λέγονται *πολυσύνθετες λέξεις* ή *παρασύνθετα*.

*Άσκησις 166. Άνάλυσε στά συνθετικά τους τις πολυσύνθετες λέξεις: *άντιπρόπερσι, άφιλότιμος, γλυκανάλατος, εύσυνείδητος, όνοματεπώνυμο, προσυεννόσις, καφεζυθοπωλειό*.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

97. Κυριολεξία και μεταφορά

Η λέξις *χρυσός* ή *μάλαμα* φανερώνει γνωστό μέταλλο. Αυτή είναι ή πραγματική σημασία της λέξεως, ή *κυριολεξία* της δηλαδή. Άμα όμως θέλωμε νά πούμε για έναν άνθρωπο πού είναι πολύ καλός, μεταχειριζόμαστε τήν ίδια λέξι σε μεταφορική σημασία και λέμε: *χρυσός άνθρωπος, άνθρωπος μάλαμα*.

Άμα πάλι θέλωμε νά πούμε για έναν άνθρωπο, πολύ πονηρό, τόν παρομοιάζομε με τήν άλεπού και λέμε: *σου είναι αυτός μα άλεπού!*

Άπό τά παραδείγματα τούτα βλέπομε πώς πολλές λέ-

ξεις στη γλώσσα μας λεγονται και σε μεταφορική σημασία.

“Αλλα παραδείγματα: άνοιχτός—άνοιχτή καρδιά, κουκούτσι—μυαλό κουκούτσι, μαύρο—μαύρο σαν πίσσα—σαν κάρβουνο, πρόβατο—άνθρωπος, πρόβατο—πρόβατο άπολωλό.” Η και όλόκληρες φράσεις όπως: τί θέλει ή άλεπού στο παζάρι (ότι δέν πρέπει ν’ άνακατώνεται κανείς σε ύποθέσεις που δέν τόν ενδιαφέρουν ή που δέν τά κατάφέρνει καλά), τó πήρε σκουινί γαϊτάνι, είναι του σκουινιού και του παλουκιού· πέταξε τó πουλί· αυτός έπιασε φωτιά· δέ χαρίζει κάστανα· κοιμάται με τίς κότες· βγάνει από τή μύγα ξύγκι κ. ά.

“Ασκησις 167. Σχημάτισε προτάσεις με λέξεις σε μεταφορική σημασία.

98. Όμόηχες λέξεις

Κλήμα λέμε τó φυτό που κάνει τά σταφύλια· κλήμα πάλι λέμε για τó κλίμα ένός τόπου, άν είναι ύγιεινό κτλ. Σκηνή λέμε τó τσαντίρι, τήν τέντα· σκουινί πάλι λέμε τó σκουινί που δένομε κάτι.

Οι λέξεις που έχουν τήν ίδια προφορά αλλά διαφορετική έννοια και συχνά διαφορετική όρθογραφία, λέγονται **όμόηχες λέξεις**.

Κυριώτερες *όμόηχες* λέξεις στη δημοτική γλώσσα είναι: άγωνία (ή, στενοχώρια· από τó όνομα άγώνας) — άγονία (ή, χωρίς γόνο—άκαρπία) άκόλλητος (ό, αυτός που δέν είναι κολλημένος· από τó ρ. κολλώ)—άκώλυτος (ό, άνεμπόδιστος· από τó άρχαίο ρ. κωλύομαι)

άκωπος (ό, χωρίς κόπο)—άκωπος (ό, χωρίς κουπιά· από τó άρχαίο όνομα *κώπη*)

άλλος (ό, διαφορετικός)—άλλως (έπίρρημα)

άναιμία (ή, έλλειψις αίματος)—άνεμία (ή, χωρίς άνεμο—άέρα)

άπειρος (ό, χωρίς πείρα)—άπυρος (ό, χωρίς πυρά-φωτιά) άπόχλεισις (ή, από τó άποκλείω)—άπόκλισις (ή, έλαφρά κλίσις από τó ρ. *άποκλίνω*)

άρα (=λοιπόν, έπομένως)—άρα (=άραγε, άρχαίο)

άρμα (τό, πολεμικό άμάξι)—άρμα (τό, όπλο: *φόρεσε τ’ άρματα*)

άφιλος (ό, χωρίς φίλους)—άφυλλος (ό, χωρίς φύλλα)—άφυλος (ή, χωρίς φυλή)

- ἀψίς** (ἡ, τὸ τόξον)—**ἀψύς** (ὁ, ὁ ὀξύθυμος)
Βόλος (ὁ, πόλις· ἀπὸ τὸ ρ. *βάλλω*)—**βῶλος** (ὁ, σβῶλος ἀπὸ χῶμα)
γλείφω (τὴν καραμέλα)—**γλύφω** (σκαλίζω τὸ μάρμαρο, τὸ ξύλο· ἀπὸ τὸ *γλύπτω*)
δανεικός (ἀπὸ τὸ δανεῖζω)—**δανικός** (ὁ, αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴ Δανία)
δειγμα (τό, ἀπὸ τὸ δείχνω)—**δηγμα** (τό, δάγκωμα· ἀπὸ τὸ ρ. *δαγκάνω*)
διάλειμμα (τό, διακοπή· ἀπὸ τὸ διαλείπω)—**διάλυμα** (τό, διάλυσις· ἀπὸ τὸ ρ. *διαλύω*)
ἐγχείρησις (ἀρρώστου· ἀπὸ τὸ ρ. ἐγχειρῶ) — **ἐγχείρισις** (ἀπὸ τὸ ρ. ἐγχειρίζω—δίνω)
ἐλαία (τὸ γνωστὸ φυτὸ)—**Ἑλέα** (ἀρχ. πόλις τῆς Κάτω Ἰταλίας)
ἐφορος (αὐτὸς ποὺ ἐφορεύει)—**εὐφορος** (αὐτὸς ποὺ παράγει πολλὰ· εὐφορος τόπος)
ἦ (ἄρθρο θηλυκὸ)—**ἦ** (διαζευκτικὸς σύνδεσμος)
Ἡλίας (ὁ, ὄνομα ἀνθρώπου)—**Ἡλείας** (ὁ, γνωστὸς νομὸς)
ἦται (=δηλαδή)—**Ἰῆται** (ἡ, ὄρος τῆς Στερεᾶς)
θύρα (ἡ, πόρτα)—**θήρα** (ἡ, τὸ κυνήγι)
ιδιότης (ἡ, ἐπίθετο)—**ιδιώτης** (ὁ, οὐσιαστικὸ)
ἴλη (ἡ, ἵππικὸ)—**ύλη** (ἡ, ὕλικὸ)
καινός (ὁ, καινούργιος)—**κενός** (ὁ, ἄδειος)
καλός (ὁ, ἐπίθετο· καλὸς ἄνθρωπος)—**καλῶς** (ἐπίρρημα· καλῶς ὠρισε)
κῆτος (τό, μεγάλο ψάρι)—**κῦτος** (τό, κοίλωμα τοῦ πλοίου· τὸ ἀμπάρι).
κλείνω (τὴν πόρτα)—**κλίνω** (τὸ ὄνομα, τὸ ρῆμα)
κλήμα (τὸ γνωστὸ φυτὸ)—**κλίμα** (τὸ κλίμα, ἐνός τόπου)
κλήσις (ἀπὸ τὸ ρ. καλῶ)—**κλίσις** (=γέριμο· ἀπὸ τὸ ρ. *κλίνω*=*γέρινω*)
κλητὸς (ὁ, καλεσμένος· ἀπὸ τὸ καλῶ)—**κλιτὸς** (ὁ, ἀπὸ τὸ ρ. *κλινω*: τὰ μέρη τοῦ λόγου εἶναι κλιτὰ καὶ ἄκλιτα)
κόμη (ἡ, μαλλιά τοῦ κεφαλοῦ· κομμωτήριον)—**κώμη** (ἡ, χωριὸν)—**κόμμι** (τό, κόλλα δένδρου)
κόμμα (τό, κομμάτι)—**κῶμα** (τό, λήθαργος· ὁ ἄρρωστος εὐρίσκειται σὲ κωματώδη κατάστασι)
κρητικὸς (αὐτὸς ποὺ κατάγεται ἀπὸ τὴν Κρήτη)—**κρητι-**

κός (αὐτὸς πού κρίνει· ἀπὸ τὸ ρ. κρίνω)

κτῆσις (ἡ, ἀπόκτησις· ἀπὸ τὸ ἀποκτῶ)—κτίσις (ἡ, κτίσιμο· ἀπὸ τὸ κτίζω)

λιμός (ὁ, πείνα)—λοιμός (ὁ, ἀρρώστεια μεταδοτικῆ)

ληνός (ὁ, οὐσ. τὸ πατητήρι)—λινός (ὁ, ἐπίθετο· λινὸ ὕφασμα).

λίρα (ἡ, νόμισμα)—λύρα (ἡ, ὄργανο μουσικὸ)

λιτός (ὁ, ἀπλός: εἶναι λιτός στὴ ζωὴ του)—λυτός (ὁ, αὐτὸς πού εἶναι λυμένος· ἀπὸ τὸ ρ. λύω)

μέλει (ἄκλιτο ρ.: δὲ μὲ μέλει)—μέλι (τό, ἡ γνωστὴ τροφή: εἶναι γλυκὸ σὰ μέλι)

μύλος (ὁ μύλος πού ἀλέθει)—Μῆλος (ἡ, νησί)

μυχός (ὁ, ἐσωτερικὸ μέρος· ὁ μυχός τοῦ κόλπου)—μοιχός (ὁ, αὐτὸς πού παραβιάζει τὴ συζυγικὴ πίστι)

ὁμότοιχος (ὁ, αὐτὸς πού ἔχει κοινὸ τοῖχο)—ὁμότυχος (ὁ, αὐτὸς πού ἔχει τὴν ἴδια τύχη)

ὄμως (σύνδεσμος· ἀλλ' ὄμως)—ὦμος (ὁ, ὦμος τοῦ σώματος)

ὄρος (τό, βουνό)—ὄρος (ὁ, ἡ συμφωνία· ἀπὸ τὸ ρ. ὀρίζω)

ὄτι (σύνδεσμος εἰδικός· εἶπε ὄτι δὲ θὰ ἔρθῃ)—ὄ,τι (ἀντωνυμία ἀναφορικῆ· κάμε ὄ,τι θέλεις)

πάλη (ἡ, πάλεμα· ἡ πάλη εἶναι φοβερή)—πάλι (ἐπίρρημα χρονικό: ξανά· πάλι μὲ χρόνια μὲ καιροὺς πάλι δικὰ μας θάνα)

πιὰ (ἐπίρ. ποσοτικό: ὄχι πιὰ)—ποιὰ (ἀντωνυμία ἐρωτηματικῆ: ποιὰ μέρα ἔφυγε;)

πιὸ (ἐπίρ. ποσ.: πιὸ μεγάλο)—ποιὸ (ἀντων. ἐρωτ.: ποιὸ βιβλίον νὰ φέρω;)

πού (ἀναφορικὸ πού: τὴν ὥρα πού ἤρθες)—ποῦ (σ' ἐρωτήσεις: ποῦ θὰ πᾶς;)

πρῆσμα (τό, ἀπὸ τὸ πρήσκω)—πρῖσμα (τό, ὠρισμένο γεωμετρικὸ σχῆμα)

σήκω (ρ. στὴν προστακτικῆ: σήκω ἐπάνω)—σῦκιο (τὸ σῦκο ἀπὸ τὴ συκιά)

σχίνος (ὁ, τὸ μαστιχόδενδρο)—σχοῖνος (ὁ, τὸ βοῦρλο πού κάνουν τὰ σκοινιά)

στίχος (ὁ, σειρὰ βιβλίου)—στοῖχος (ὁ, κάθε ἄλλη σειρὰ δενδροστοιχία, σειρὰ ἀνθρώπων)

σύρος (ὁ, κάτοικος τῆς Συρίας)—Σῦρος (ἡ, ἡ νῆσος Σῦρος)

σύριος (ὁ, κάτοικος τῆς Σύρου)—σεῖριος (ὁ, ἀστερισμός)

τεῖχος (τό, κάστρο)—**τοιχος** (ό, τοίχος σπιτιού)
 τείχη (τά, κάστρα)—**τοιχοι** (οί, τοίχοι τῶν σπιτιῶν)—
 τύχη (ή, θηλ. ή τύχη)
 ὕλη (ή, ὕλικό)—**ἴλη** (ή, λόχος ἱππικοῦ)
 φύλλο (τό, φύλλο δένδρου, βιβλίου)—**φῦλο** (τό, ἀπό τό
 οὐσ. φυλή)
 χῆρος (ό, ό χῆρος ἄνθρωπος)—**χοῖρος** (ό, τό γουρούνι)
 Χίος (ή, νῆσος),—**Χῖος** (ό, κάτοικος τῆς Χίου)
 Χρῆσις (ή, μεταχείρησις)—**χρῖσις** (ή, ἄλειψις· ἀπό τό ἀρ-
 χαῖο ρ. *χρίω*)
 ψηλός (ό, ψηλός ἄνθρωπος)—**ψιλός** (ό, ψιλός καφές)

*Άσκησις 168. Γράψε καί σὺ ἀπό δύο προτάσεις μὲ τὰ παραπάνω
 ζευγάρια ὁμοίων λέξεων.

99. Τονικά παρώνυμα

Σήμερα ἔχει γλύκα. *Έφαγα πολλά γλυκά.

Τί κάνεις ἐκεῖ; Κανείς δὲ λείπει σήμερα.

Μερικὲς λέξεις ποὺ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὸν τονισμό, λέ-
 γονται **τονικά παρώνυμα**.

Τονικά παρώνυμα ποὺ δὲν πρέπει νὰ τὰ μπερδεύωμε,
 εἶναι :

γέρνω—γερωῶ
 γέρος—γερός
 διάφορες—διαφορῆς
 δίπλα—διπλᾶ
 ζήτω—ζητῶ
 θόλος—θολός
 καλάμα—καλαμᾶ
 κάμαρα—καμᾶρα
 καρύδια—καρυδιᾶ
 κάνεις—κανεῖς

μάγια—μαγιᾶ
 μάτια—ματιᾶ
 νόμος—νομός
 *Ολύμπια—*Ολυμπία
 πίκρες—πικρῆς
 πότε—ποτεῖ
 ξέρα—ξεραῖ
 πρόγονος—προγονός
 φόρα—φοραῖ
 χώρα—χωραῖ

Μερικὰ τονικά παρώνυμα διαφέρουν καί στήν ὀρθο-
 γραφία. *Άς ἰδοῦμε κι αὐτά: ἄγνοια (ἀμάθεια)—**ἀγνεῖα** (ἀπό τό
 ρῆμα ἀγνεύω), **εὐγένεια**—**Εὐγενία**, **μαγεύτηκα**—**μαγευτικά**, **μετάλλιο**—
μεταλλεῖο, **παίρνω**—**περῶ**, **πείρα** (πρακτική γνῶσις)—**πυρά** (φωτιᾶ),
πίνω—**πεινῶ**, **ράφι**—**ραφή**, **σάγιο**—**σφαγεῖο**, **σχόλιο**—**σχολεῖο**, **τεχνητός**—
τεχνικός, **χῶρος**—**χορός**, **ὄφελῶ**—**ὄφειλω**.

*Άσκησις 169. Νά σχηματίσης ἀπὸ μιά φράσι μὲ τὰ παραπάνω
 τονικά παρώνυμα.

100. Συνώνυμες λέξεις

Οί λέξεις: *πέτρα, λιθάρι, χαλίκι, κοιτρόνι*, μολονότι διαφέρουν ἔχουν σχεδόν τὴν ἴδια σημασία. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ λέξεις: *βλέπω, κοιτάζω, παρατηρῶ, διακρίνω, ξεχωρίζω, ἀγναντεύω*.

Οἱ λέξεις ποὺ εἶναι διαφορετικές ἀλλ' ἔχουν τὴν ἴδια περίπου σημασία, λέγονται **συνώνυμες λέξεις**.

* Ἄλλες συνώνυμες λέξεις: *ώραῖος—δμορφος, ἔξυπνος—ξεπτερι, ζημερώνει—γλυκοχαράζει—φωτίζει*.

ΣΗΜ. Οἱ συνώνυμες λέξεις πλουτίζουν τὴ γλῶσσα, δξύνουν τὸ μυαλὸ καὶ βαθαίνουν τὴ μόρφωσι. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὶς προσέχωμε.

* Ἀσκησις 170. Νὰ εὑρῆς καὶ ἄλλες λέξεις ποὺ νὰ εἶναι συνώνυμες.

101. Ταυτόσημα

Οἱ λέξεις *γίδα* καὶ *κατοίκα* ἔχουν τὴν ἴδια σημασία. Τὴν ἴδια σημασία ἔχουν κι οἱ λέξεις: *μαγιά* καὶ *νόνα*, *πεινὸς* καὶ *κόκορας*, *ἀραποσίτι* καὶ *καλαμπόκι* κ.λ.π.

Οἱ λέξεις ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια σημασία, λέγονται **ταυτόσημες λέξεις**.

* Ἀσκησις 171. Νὰ εὑρῆς καὶ ἄλλες λέξεις δικές σου ποὺ νὰ εἶναι ταυτόσημες.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

102. Πρότασις

Βρέχει. Αὔριο φεύγω. Ἡ Βάσω ἔχασε τὸ μολύβι της.

Μὲ τὶς παραπάνω λέξεις ἐκφράζομε τρεῖς σκέψεις διαφορές.

Ἡ ἐκφρασις μιᾶς τέλειας σκέψεως μὲ μιὰ ἢ καὶ περισσότερες λέξεις, λέγεται **πρότασις**.

* Ἀσκησις 172. Γράψε 5 προτάσεις στὸ τετράδιο τῶν ἀσκήσεων.

103. Ὅροι τῆς προτάσεως

Ἡ *Νίκος* εἶναι φρόνιμος. Ἡ *γάτα* εἶναι μαύρη.

Τὸ *μολύβι* εἶναι ξυσμένο. Ἐγὼ παίζω.

Στὴν πρώτη πρότασι γιὰ ποιὸν μιλάμε; γιὰ τὸ *Νίκο* (πρόσωπο). Στὴ δεύτερη; γιὰ τὴ *γάτα* (ζῶο). Στὴν τρίτη; γιὰ

τὸ μολύβι (πρᾶγμα).

1. Τὸ πρόσωπο ἢ τὸ ζῶο ἢ τὸ πρᾶγμα ποῦ γι αὐτὸ γίνεται ὁ λόγος, λέγεται **ὑποκείμενο**.

ΣΗΜ. Τὸ ὑποκείμενο βρίσκεται εὐκόλα ἂν ρωτᾶμε μὲ τὸ **ποιός; ποιά; ποῖό;** Κανονικὰ εἶναι οὐσιαστικὸ ἢ ἀντωνυμία (**Νίκος, ἐγώ**). Μπορεῖ ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἄλλο μέρος τοῦ λόγου ποῦ παίρνει ἔννοια οὐσιαστικοῦ μὲ τὸ ἄρθρο μπροστά: **Ὁ πονηρὸς** (ὑποκ.) **πιάνεται**. **Ἡ κατὰ** (ὑποκ.) **εἶναι πρόθεσις**. Ἡ καὶ ὀλόκληρη πρότασις: **Ὅποιος δὲν ἀγαπᾷ τὰ γράμματα** (ὑποκ.) **δὲν προοδεύει**.

Τί εἶναι ὁ Νίκος; **φρόνιμος** (κατηγορούμενο).

Τί κάνω ἐγώ; **παίζω** (κατηγορήμα).

2. Ἡ λέξις τῆς προτάσεως ποῦ φανερώνει τί εἶναι ἢ τί κάνει τὸ ὑποκείμενο, λέγεται **κατηγορούμενο** ἂν εἶναι ὄνομα· ἂν εἶναι ρῆμα, τὸ λέμε **κατηγορήμα** ἢ ἀπλῶς **ρῆμα**.

ΣΗΜ. Τὸ κατηγορούμενο κανονικὰ εἶναι ἐπίθετο. Μπορεῖ ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἄλλο μέρος τοῦ λόγου μὲ ἐπιθετικὴ ἔννοια. Ἡ Νάξος εἶναι νησί (**κατηγορούμενο**). Τὸ μολύβι εἶναι δικό μου (**κατηγορούμενο**).

3. Τὸ ρῆμα **εἶναι** ποῦ συνδέει τὸ ὑποκείμενο μὲ τὸ κατηγορούμενο λέγεται **συνδετικό**.

ΣΗΜ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ **εἶναι** γιὰ συνδετικὰ χρησιμεύουν τὸ **γίνομαι, ὑπάρχω, καταντῶ, φαίνομαι, ὀνομάζομαι** καὶ μερικά ἄλλα ρήματα.

4. Τὸ ὑποκείμενο, τὸ συνδετικὸ καὶ τὸ κατηγορούμενο ἢ τὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ ρῆμα (κατηγορήμα) δὲν μπορεῖ νὰ λείπουν ἀπὸ καμμιά πρότασι—εἶναι δηλαδὴ ἀπαραίτητα—καὶ λέγονται **κύριοι ὄροι τῆς προτάσεως**.

5. Ἡ πρότασις ποῦ ἔχει ἀπὸ ἓνα ὑποκείμενο ἢ κατηγορούμενο, λέγεται **ἀπλῆ**. Ὁ **θεῖος** εἶναι **ἔμπορος**. Ὅταν ὅμως ἔχη περισσότερα ἀπὸ ἓνα λέγεται **σύνθετη**. Ὁ **Δημήτρης** καὶ ὁ **Σπύρος** εἶναι **συγγενεῖς** καὶ **φίλοι**.

Ἀσκησις 173. Γράψε πέντε προτάσεις μὲ κατηγορούμενο καὶ πέντε μὲ κατηγορήμα (ρῆμα).

Ἀσκησις 174. Γράψε πέντε ἀπλῆς προτάσεις καὶ πέντε σύνθετες.

104. Τὸ ἀντικείμενο

Ὁ **Γιάννης** σκάβει. Ὁ **Γιάννης** κλαδεύει

Ὁ **Γιάννης** σκάβει τὸν **κῆπο**. Ὁ **Γιάννης** κλαδεύει τὸ **ἀμπέλι**.

Στὰ παραδείγματα τῆς πρώτης σειρᾶς τὰ ρήματα **σκάβει, κλαδεύει**, φανερώνουν μιὰ ἐνέργεια ποῦ παραμένει στὸ ὑποκείμενο **Γιάννης** καὶ δὲ μεταβαίνει πουθενά—**ἐνεργητικὰ ἀμετάβαρα ρήματα**.

Στά παραδείγματα της δεύτερης σειράς τὰ ἴδια ρήματα φανερώνουν ἐνέργεια πού μεταβαίνει στὶς λέξεις: *τὸν κῆπο, τ' ἀμπέλι* = ἐνεργητικὰ μεταβατικὰ ρήματα.

Ἡ λέξις πού σ' αὐτὴν πηγαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, λέγεται *ἀντικείμενο*.

Κανονικὰ τὸ ἀντικείμενο μπαίνει στὴν αἰτιατική.

Ἄσκησης 175. Βάλε στὴ θέσι τῆς γραμμῆς τὸ ἀντικείμενο πού λείπει: Γράφω—. Τρώω—. Ἔρχομαι—. Τὸ χελιδόνι χτίζει—. Ὁ πατέρας ἐργάζεται—. Τὰ παιδιά παίζουν—. Ν' ἀγαπάτε—.

105. Προσδιορισμοί

α) Ὀνοματικοί προσδιορισμοί

ἽΟ καλὸς ἄνθρωπος προοδεύει.

ἽΟ Δῆμος ὁ γαλατὰς ἀρρώστησε.

ἽΗ Κρήτη εἶναι μεγάλο νησί. ἽΕφαγα πολλὰ μῆλα.

Στὴν πρώτη πρότασι τὸ ἐπίθετο *καλὸς* προσδιορίζει τὸ ὑποκείμενο *ἄνθρωπος*. Στὴ δεύτερη τὸ οὐσιαστικὸ *γαλατὰς* προσδιορίζει τὸ ὑποκείμενο *Δῆμος*. Στὴν τρίτη τὸ ἐπίθετο *μεγάλο* προσδιορίζει τὸ κατηγορούμενο *νησί* καὶ στὴν τέταρτη τὸ ἐπίθετο *πολλὰ* προσδιορίζει τὸ ἀντικείμενο *μῆλα*.

Τὰ ὀνόματα πού μπαίνουν στὶς προτάσεις νὰ ὀρίζουν καλύτερα τὸ ὑποκείμενο, τὸ κατηγορούμενο καὶ τὸ ἀντικείμενο, λέγονται *ὀνοματικοί προσδιορισμοί*.

Οἱ ὀνοματικοί προσδιορισμοί: α') ἂν εἶναι στὴν ἴδια πτῶσι μετὴ λέξι πού προσδιορίζουν, ὅπως στὶς παραπάνω προτάσεις, λέγονται *ὀμοιόπτωτοι* καὶ β') ἂν εἶναι σ' ἄλλη πτῶσι λέγονται *ἐτερόπτωτοι*: τὸ *μολύβι τῆς Μαρίας χάθηκε*.

ἽΟ ὀμοιόπτωτος προσδιορισμὸς ἂν εἶναι ἐπίθετο λέγεται *ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς*: ὁ *μαῦρος κόκορας* *λάλησε*. Κι ἂν εἶναι οὐσιαστικὸ λέγεται *οὐσιαστικὸς προσδιορισμὸς* ἢ *παράθεσις*: ὁ *Νίκος* ὁ *φούρναρης* *ἔφυγε*.

Ἄσκησης 176. Γράψε ἔξι προτάσεις μετὸ ὀμοιόπτωτους προσδιορισμὸς (3 μετὸ ἐπιθετικὸ καὶ 3 μετὸ οὐσιαστικὸ) καὶ 4 προτάσεις μετὸ ἐτερόπτωτους.

β) Ἐπιρρηματικοί προσδιορισμοί

Μένω *ἔδῳ*. ἽΟ *Γιάννης* *φεύγει* *σήμερα*.

ἽΗ *Βάσω* *κάθεται* *ἤσυχα*.

Στις προτάσεις αυτές οι προσδιορισμοί *ἔδω, σήμερα, ἡσυχα* είναι ἐπιρρηματα καὶ λέγονται **ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοί**.

Οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ προσδιορίζουν τὰ ρήματα κατὰ τόπο, χρόνο, τρόπο καὶ ποσό.

Ἦρθα πρὸ ἡμερῶν. Φεύγω γιὰ τὴν Ἀθήνα.

Στοὺς ἐπιρρηματικοὺς προσδιορισμοὺς ἀνήκει κι ὁ προσδιορισμὸς ποὺ λέγεται μὲ γενικὴ ἢ αἰτιατικὴ καὶ πρόθεσι μπροστά. Οἱ τέτοιοι προσδιορισμοὶ λέγονται **ἐμπρόθετοι**.

Οἱ ἐμπρόθετοι προσδιορισμοὶ προσδιορίζουν τὸ ρ. κατὰ:

1. Χρόνος: *Ἐφυγε πρὸ ὀλίγου. Θὰ γυρίσῃ μετὰ τὸ μεσημέρι.*
2. Τόπος: *Ἐρχομαι ἀπὸ τὴν ἐξοχή.*
3. Τρόπος: *Μοῦ μίλησε μὲ θάρρος.*
4. Ποσό: *Γύρισα πρὸ δύο ἡμερῶν.*
5. Αἴτιο: *Πνίγηκε ἀπὸ τὴν λαιμαργία του.*
6. Ὅργανο: *Ἐργάζομαι μὲ τὰ χέρια μου.*
7. Ἀναφορὰ ἢ κατὰ τι: *Τὰ μολύβια διαφέρουν κατὰ τὸ χρῶμα.*

Ἄσκησης 177. Γράψε 4 προτάσεις μὲ ἐπιρρηματικούς καὶ 7 μὲ ἐμπρόθετους προσδιορισμοὺς (μιά ἀπὸ κάθε εἶδος).

106. Προτάσεις κύριες καὶ δευτερεύουσες

Ὁ πατέρας πῆγε στ' ἀμπέλι νὰ φέρῃ σταφύλια.

Ἡ περίοδος αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο προτάσεις.

Ἡ πρώτη πρότασις (*ὁ πατέρας πῆγε στ' ἀμπέλι*) μόνη τῆς ἐκφράζει τέλειο νόημα. Ἡ δεύτερη (*νὰ φέρῃ σταφύλια*) μόνη τῆς δὲν ἐκφράζει τέλειο νόημα, ἀλλὰ συμπληρώνει τὴν πρώτη. Μᾶς λέει δηλαδὴ γιατί πῆγε ὁ πατέρας στ' ἀμπέλι.

Ἡ πρότασις ποὺ μόνη τῆς ἐκφράζει τέλειο νόημα, λέγεται **κυρία ἢ ἀνεξάρτητη πρότασις**. Καὶ ἡ πρότασις ποὺ μόνη τῆς δὲν ἐκφράζει τέλειο νόημα ἀλλὰ συμπληρώνει ἢ προσδιορίζει τὴν κυρία, λέγεται **δευτερεύουσα ἢ ἐξηρημένη πρότασις**.

Ἄσκησης 178. Ἀντίγραψε τίς παρακάτω περιόδους καὶ χῶρισε μὲ μιὰ γραμμούλα τίς κύριες προτάσεις ἀπὸ τίς δευτερεύουσες.

Ἐρχομαι στὸ σχολεῖο νὰ μάθω γράμματα. Μὴν τρέχεις γρήγορα γιατί θὰ πέσης. Ἡ Ἑλένη θέλει χρήματα, γιὰ ν' ἀγοράσῃ φόρεμα. Ὁ Κωστάκης καὶ ἡ Δέλα λείπουν γιατί ἀρρώστησε ὁ πατέρας τους.

107. Σύνδεσις κυρίων προτάσεων

α') *Τώρα γράφω. Ὅποτε θὰ παίξω = τώρα γράφω καὶ ὅποτε θὰ*

παίξω.

β') Σὲ φάναξα. Δὲ μ' ἄκουσες = Σὲ φάναξα ἀλλὰ δὲ μ' ἄκουσες.

γ') Σὲ περιμένω. Νὰ μοῦ πῆς πὼς δὲ θὰ ρθῆς = Σὲ περιμένω ἢ νὰ μοῦ πῆς πὼς δὲ θὰ ρθῆς.

Οἱ κύριες προτάσεις συνδέονται μὲ συμπλεκτικούς, ἀντιθετικούς καὶ διαχωριστικούς συνδέσμους καὶ λέγονται: **συμπλεκτικές, ἀντιθετικές καὶ διαχωριστικές.**

Ἄσκησης 179. Γράψε στὸ τετράδιο τρεῖς προτάσεις συμπλεκτικές, τρεῖς ἀντιθετικές καὶ τρεῖς διαχωριστικές.

Σύνδεσις δευτερεύουσας προτάσεως μὲ τὴν κυρία

Οἱ δευτερεύουσες προτάσεις συνδέονται μὲ τὶς κύριες πού προσδιορίζουν, μὲ συνδέσμους χρονικούς, αἰτιολογικούς, ὑποθετικούς, τελικούς, εἰδικούς, συμπερασματικούς καὶ μὲ ἀναφορικές ἀντωνυμίες καὶ λέγονται:

1. Χρονικές: Ἦρθες στὸ σπίτι, ὅταν (μόλις) εἶχα φύγει.

2. Αἰτιολογικές: Δὲν ξέρω μάθημα, γιατί δὲ διάβασα. Ἐπειδὴ ἄργησες, ἔφυγα.

3. Ὑποθετικές: Θὰ πᾶμε περίπατο αὔριο, ἂν δὲν ἔχω δουλειά.

4. Τελικές: Ἔρχομαι στὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ μάθω γράμματα.

5. Εἰδικές: Ὁ Ἀντρέας μοῦ εἶπε, ὅτι (πὼς) σὲ θέλει.

6. Συμπερασματικές: Σιενοχωρήθηκα τόσο πολὺ ὥστε (πού) δὲν φαντάζεσαι.

7. Ἀναφορικές: Θὰ σοῦ δώσω λεπτά, πού (τὰ ὁποῖα) σοῦ ὀφείλω. Κάμε ὅ,τι σοῦ ἄρέσει. Πήγαινε ὅπου θέλεις.

Ἄσκησης 180. Νὰ εὔρης ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως τέτοιες προτάσεις καὶ νὰ τὶς διακρίνης.

Ἄσκησης 181. Γράψε στὸ τετράδιο τρεῖς προτάσεις ἀπὸ κάθε εἶδος.

I. K.

0020560738

BIBLIOTHÈKE BOYΛHΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<p>Π ρ ο λ ο γ ο ς . . . . . σελ. 3</p> <p>1. Προτάσεις και λέξεις . . . . . > 5</p> <p>2. Συλλαβές . . . . . > 6</p> <p>3. Φθόγγοι και γράμματα . . . . . > 7</p> <p>4. Φωνήεντα και σύμφωνα . . . . . > 8</p> <p>5. Διάφογοι ή δίφθογα φωνήεντα . . . . . > 9</p> <p>6. Διαίρεσις συμφώνων . . . . . > 9</p> <p>7. Συλλαβισμός . . . . . > 10</p> <p>8. Χρόνος συλλαβών . . . . . > 11</p> <p>9. Τόνοι . . . . . > 12</p> <p>10. Άτονες λέξεις . . . . . > 13</p> <p>11. Κανόνες τονισμού . . . . . > 13</p> <p>12. Πνεύματα . . . . . > 14</p> <p>13. Σημεία στίξεως . . . . . > 16</p> <p>14. Άλλα ορθογραφικά σημάδια . . . . . > 18</p> <p>15. Έννοια τών ουσιαστικών . . . . . > 20</p> <p>16. Κύρια και κοινά ουσιαστικά . . . . . > 21</p> <p>17. Άρθρα και γένη . . . . . > 22</p> <p>18. Άριθμοί τών ουσιαστικών . . . . . > 23</p> <p>19. Κλίσις και πτώσις . . . . . > 23</p> <p>20. Θέμα - κατάληξις - χαρακτήρας . . . . . > 24</p> <p>21. Ουσιαστικά ισοσύλλαβα κ' άνισο- σύλλαβα . . . . . > 25</p> <p>22. Κλίσις τών άρθρων . . . . . > 25</p> <p>23. Άρσενικά . . . . . > 26</p> <p>24. Κανόνες για τά άρσενικά . . . . . > 31</p> <p>25. Θηλυκά . . . . . > 33</p> <p>26. Κανόνες για τά θηλυκά . . . . . > 39</p> <p>27. Ουδέτερα . . . . . > 41</p> <p>28. Κανόνες για τά ουδέτερα . . . . . > 46</p> <p>29. Άνώμαλα ουσιαστικά . . . . . > 47</p> <p>30. Έννοια επιθέτων . . . . . > 50</p> <p>31. Γένη τών επιθέτων . . . . . > 50</p> <p>32. Πώς κλίνονται τά έπιθετα . . . . . > 51</p> <p>33. Άνώμαλα έπιθετα . . . . . > 55</p> <p>34. Όρθογραφικοί κανόνες για τά έπιθετα . . . . . > 56</p> <p>35. Βαθμοί του επιθέτου . . . . . > 57</p> <p>36. Άνώμαλα Παραθετικά . . . . . > 56</p> <p>37. Έπιθετα με έλλειπτικά παρα- θετικά . . . . . > 59</p> <p>38. Αριθμητικά έπιθετα . . . . . > 60</p> <p>39. Αριθμητικά ουσιαστικά . . . . . > 64</p> <p>40. Άντωνυμίες . . . . . > 66</p> <p>41. Προσωπικές άντωνυμίες . . . . . > 66</p> <p>42. Έγκλιτικές λέξεις . . . . . > 68</p> <p>43. Κτητικές άντωνυμίες . . . . . > 69</p> <p>44. Αίτοπαθείς άντωνυμίες . . . . . > 70</p> <p>45. Όριστικές άντωνυμίες . . . . . > 71</p> <p>46. Δεικτικές άντωνυμίες . . . . . > 72</p> <p>47. Ερωτηματικές άντωνυμίες . . . . . > 73</p> <p>48. Άοριστες άντωνυμίες . . . . . > 73</p> <p>49. Αναφορικές άντωνυμίες . . . . . > 74</p> <p>50. Έννοια του όηματος . . . . . > 75</p> <p>51. Φωνές τών όημάτων . . . . . > 76</p> <p>52. Αριθμοί και πρόσωπα όηματος . . . . . > 76</p> <p>53. Χρόνος του όηματος . . . . . > 77</p> <p>54. Έγκλισις . . . . . > 59</p> <p>55. Απαρέμφατο και μετοχή . . . . . > 81</p> <p>56. Κατάληξις, θέμα, χαρακτήρας . . . . . > 82</p> <p>57. Τά θέματα . . . . . > 82</p> <p>58. Διαίρεσις όημάτων από το χαρακτήρα . . . . . > 83</p>	<p>59. Αΐθησις . . . . . σελ. 84</p> <p>60. Πώς κλίνονται τά βοηθητικά όηματα . . . . . > 85</p> <p>61. Σύνυγις . . . . . > 85</p> <p>62. Ένεργητική φωνή . . . . . > 86</p> <p>63. Σχηματισμός ενεργητικού άορί- στου πρώτης σύνυγιως . . . . . > 87</p> <p>64. Παθητική φωνή . . . . . > 88</p> <p>65. Σχηματισμός παθητικού άορί- στου πρώτου και παθητικής με- τοχής τών όημάτων πρώτης σύνυγιως . . . . . > 89</p> <p>66. Δεύτερος παθητικός άοριστος . . . . . > 90</p> <p>67. Όρθογραφικοί κανόνες για τά όηματα της πρώτης σύνυ- γιως . . . . . > 90</p> <p>68. Πρώτη τάξις . . . . . > 93</p> <p>69. Δεύτερα τάξις . . . . . > 95</p> <p>70. Όρθογραφικοί κανόνες για τά όηματα της δεύτερης σύνυ- γιως . . . . . > 97</p> <p>71. Συνηρημένα όηματα . . . . . > 98</p> <p>72. Απρόσωπα όηματα . . . . . > 98</p> <p>73. Άνώμαλα όηματα . . . . . > 99</p> <p>74. Έπιρρήματα . . . . . > 100</p> <p>75. Προθέσις . . . . . > 102</p> <p>76. Σύνδεσμοι . . . . . > 103</p> <p>77. Έπαφωνίματα . . . . . > 104</p> <p>78. Μέθη του λόγου . . . . . > 105</p> <p>79. Γραμματική άνάλυσις τών δέ- κα μερών του λόγου . . . . . > 105</p> <p>80. Χασμοδία . . . . . > 106</p> <p>81. Έθλιπρις . . . . . > 107</p> <p>82. Αφαίρεσις . . . . . > 107</p> <p>83. Συναίρεσις . . . . . > 107</p> <p>84. Κράσις . . . . . > 108</p> <p>85. Συγκοπή και άποκοπή . . . . . > 108</p> <p>86. Λέξεις πρωτότυπες και παρα- γωγες . . . . . > 109</p> <p>87. Παράγωγα όηματα . . . . . > 109</p> <p>88. Παράγωγα ουσιαστικά . . . . . > 109</p> <p>89. Παράγωγα έπιθετα . . . . . > 112</p> <p>90. Παράγωγα επιρρήματα . . . . . > 113</p> <p>91. Άπλις και σύνθετες λέξεις . . . . . > 113</p> <p>92. Σημασία συνθέτων . . . . . > 113</p> <p>93. Αχώριστα μόρια . . . . . > 115</p> <p>94. Πρώτο συνθετικό . . . . . > 116</p> <p>95. Το δεύτερο συνθετικό . . . . . > 117</p> <p>96. Πολυσύνθετες λέξεις . . . . . > 118</p> <p>97. Κυριολεξία και μεταφορά . . . . . > 118</p> <p>98. Όμόηχες λέξεις . . . . . > 119</p> <p>99. Τονικά παρώνυμα . . . . . > 122</p> <p>100. Σύνωνυμες λέξεις . . . . . > 123</p> <p>101. Ταυτόσημα . . . . . > 123</p> <p>102. Προτάσις . . . . . > 123</p> <p>103. Όροι της προτάσεως . . . . . > 123</p> <p>104. Το άντικείμενο . . . . . > 124</p> <p>105. Προδορισμοί . . . . . > 125</p> <p>106. Προτάσις κύριες και δευτε- ρευσις . . . . . > 126</p> <p>107. Σύνθεσις κυρίων προτάσεων . . . . . > 126</p>
---	---

